

**ПРИВАТНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО
«ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ»
ЛЬВІВСЬКИЙ ІНСТИТУТ**

**«ПРОБЛЕМИ ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ
В УКРАЇНІ – 2021.
АНТИКОРУПЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ»**

**Матеріали доповідей
Наукового семінару до дня спеціаліста-правника
(м. Львів, 8 жовтня 2021 р.)**

Львів – 2021

*Затверджено до друку Вченою радою Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»
(протокол № 03/21/22 від 26 жовтня 2021 р.)*

УДК 340
П 781

Проблеми державотворення в Україні – 2021. Антикорупційна діяльність : матеріали доповідей Наукового семінару до дня спеціаліста-правника (м. Львів, 8 жовтня 2021 р.). Львів : Львівський інститут ПрАТ «ВНЗ «МАУП», 2021. 381 с.

Збірник містить тези доповідей, які були оприлюднені на Науковому семінарі до дня спеціаліста-правника «Проблеми державотворення в Україні – 2021», який відбувся 8 жовтня 2021 р. у Львівському інституті Приватного акціонерного товариства «Вищий навчальний заклад «Міжрегіональна Академія управління персоналом».

Збірник розрахований на наукових, науково-педагогічних працівників вищих навчальних закладів, наукових установ, студентів, аспірантів, практичних працівників.

Відповідальний за випуск:

заступник директора Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП» Лелик Л. І.

УДК 340
П 781

Повну відповідальність за зміст поданого матеріалу несуть автори

© Львівський інститут
ПрАТ «ВНЗ «МАУП», 2021

Шановні гості, дорогі співробітники, учасники Наукового семінару !

Раді вітати Вас на засіданні Наукового семінару до дня спеціаліста-правника «Проблеми державотворення в Україні – 2021. Антикорупційна діяльність» у Львівському інституті Приватного акціонерного товариства «Вищий навчальний заклад «Міжрегіональна Академія управління персоналом». Від імені адміністрації Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП» я сердечно вітаю всіх учасників. Складаю подяку всім тим, хто своєю активною працею долучився до того, щоб цей науковий захід відбувся на високому науковому й організаційному рівнях.

Вже стало доброю традицією проведення Наукового семінару в стінах нашого Інституту. Всі наші зусилля направлені на плекання науково обдарованої молоді, адже саме вона є тією рушійною силою, яка може вивести розвиток держави на якісно новий рівень, і у правовому, соціально-економічному, науковому, культурному, освітньому напрямку. Нам приємно, що до даного наукового заходу щороку долучаються фахівці в галузі юриспруденції, педагоги, представники наукової еліти. Уся наша команда – колектив Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП» переконані, що інтелект – найцінніший скарб нашої держави.

Недоліки та прогалини чинного законодавства вимагають термінового вирішення, а результати наших наукових досліджень в юридичній науці можуть слугувати надійним ґрунтом для ефективних реформ у цій сфері. Наука розвивається та потребує подальшого обговорення проблем та фундаментальних питань права, історико-теоретичних та філософських проблем юридичної науки, проблем та перспектив розвитку галузей права в Україні, питань удосконалення законодавства, перспектив правових реформ, становлення та розвитку основних державних інститутів, економічних перспектив розвитку суспільства в умовах формування ринкових відносин та становлення правової держави, філософсько-правових та психологічних проблем реалізації правових норм в умовах сьогодення. Сподіваємось, що в процесі роботи Наукового семінару знайдуть своє вирішення актуальні на даний час проблеми юридичної науки.

Бажаю нам плідної праці та інтелектуального задоволення, радості від зустрічі з однодумцями, наукових звершень.

**Заступник директора
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»
кандидат економічних наук, доцент,
професор МКА Лелик Л. І.**

Граб М. І.

*к.ю.н., доцент кафедри права
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»*

Брик А. В.

*студентка другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 081 «Право»
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»*

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ГОСПОДАРСЬКОЇ ПРАВОСУБ'ЄКТНОСТІ АКЦІОНЕРНИХ ТОВАРИСТВ

Після набуття 1 січня 2004 року чинності такими важливими нормативно-правовими актами, як ГК України та ЦК України, подальші процеси формування господарської правосуб'єктності АТ відбувались під впливом їх законодавчих положень. Цими двома кодифікованими актами було закладено основи правового статусу суб'єктів господарської діяльності. При цьому ЦК України і ГК України містять різні підходи до визначення правосуб'єктності суб'єкта господарювання та її обсягу: загальна (універсальна) – у ЦК України і спеціальна – у ГК України.

З моменту набуття чинності ГК України став основним нормативно-правовим актом у регулюванні правового становища суб'єктів господарювання. У масиві господарського законодавства на ГК України покладається роль фундаменту цього законодавства. Концепція кодексу стала орієнтиром для оновлення господарського законодавства завдяки своїй універсальності впливу на економіку, у т.ч. і на її корпоративний сектор. Важливою віхою у процесі формування господарської правосуб'єктності АТ стало прийняття у 2008 році Закону України «Про акціонерні товариства» [504]. Цей Закон, як зазначає О. І. Виговський, став своєрідною «легальною конституцією» для АТ, яка охоплює практично всі

аспекти діяльності цих корпоративних утворень [1, с. 19]. Серед іншого, Законом про АТ були детально врегульовані питання, пов'язані з виникненням господарської правосуб'єктності АТ, заповнено численні прогалини та усунено суперечності у правовому регулюванні питань реалізації господарської правосуб'єктності даного виду господарських товариств. Однією з характерних ознак даного нормативно-правового акта стало збалансування публічно-правових і приватноправових способів регулювання корпоративних правовідносин за участю АТ, що має на меті забезпечення, з одного боку, публічного інтересу держави, а з другого – інтересів АТ та заінтересованих осіб.

Динамічний рух суспільних відносин визначає і динаміку правосуб'єктності, яка виражається в різноманітних заходах щодо збалансування влади та публічних і приватних інтересів. Як наслідок, сучасному системно організованому суспільству (державній соціально-економічній системі) адекватне поняття суб'єкта права як функціональної одиниці, що виникає не з протиставлення, а зі сполучення приватного і публічного, котра містить у собі характеристику суб'єкта права не тільки як учасника приватних економічних відносин, а й також як учасника суспільних економічних відносин – носія публічних функцій.

Істотний вплив на реалізацію господарської правосуб'єктності АТ через рішення загальних зборів акціонерів справило прийняття Закону України «Про депозитарну систему України». Зокрема, цим нормативно-правовим актом встановлено низку обмежень щодо врахування акцій при визначенні кворуму загальних зборів акціонерів. Так, не враховуються при визначенні під час голосування та при визначенні кворуму акції, внесені на депозит нотаріуса (ч. 3 ст. 23), а також акції, власник яких не уклав з обраною АТ депозитарною установою договору про обслуговування рахунка в цінних паперах від власного імені або не здійснив переказ

належних йому прав на цінні папери на свій рахунок у цінних паперах, відкритий в іншій депозитарній установі (п. 10 розділу VI Перехідних положень). Переважна більшість міноритарних акціонерів, які набули акції у процесі приватизації, до цього часу так і не відкрило рахунків у цінних паперах. Відтак, вони фактично не беруть участі у роботі вищого органу АТ і формуванні його волевиявлення через прийняття рішень загальних зборів акціонерів. В останні роки в Україні відбувається трансформація форм участі АТ у сфері господарювання, змінюються підстави та характер реалізації їх господарської правосуб'єктності. Так, в Україні у нових умовах господарювання з'являються АТ з незвичною структурою та організацією управління, що вимагає вирішення питання про те, хто і на яких підставах може реалізовувати господарську правосуб'єктність зазначених організацій. Прикладом таких АТ можуть слугувати корпоративні фонди, правовий статус яких регулюється Законом України «Про інститути спільного інвестування» від 05 липня 2012 року, що набрав чинності 01 січня 2014 року. Господарська правосуб'єктність таких корпоративних фондів, що створюються у формі АТ, у сфері спільного інвестування реалізується від імені товариства іншою господарською організацією – компанією з управління активами корпоративного фонду, яка уповноважена в силу закону здійснювати на підставі відповідного договору представницькі функції. Додатковим поштовхом до розвитку законодавства про АТ в Україні і підвищення уваги правової науки до питань формування господарської правосуб'єктності АТ може стати Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, підписана 27 червня 2014 року і ратифікована Верховною Радою України 16 вересня 2014 року. Особливої уваги при гармонізації законодавства про АТ України із законодавством ЄС

заслуговує Директива ЄС 2017/1132 Європейського Парламенту та Ради від 14 червня 2017 року «Про деякі аспекти права товариств». Ця Директива є кодифікованою версією застарілих і неодноразово змінюваних європейських директив, свого роду Корпоративним кодексом ЄС. Однак не слід забувати, що Угода про асоціацію лише створює можливості, але не гарантує результат. Тому саме на Україну цим документом покладається завдання здійснення структурних реформ в економіці. Виконання цього завдання значною мірою залежить і від успішності гармонізації корпоративного законодавства України із законодавством ЄС. Підбиваючи підсумки, можна зробити висновок, що господарська правосуб'єктність АТ не виникла одночасно і надалі існувала у завершеному вигляді. Навпаки, процес формування господарської правосуб'єктності характеризується еволюційністю. Уявлення про правосуб'єктність АТ еволюціонувало за розумінням суті самого АТ. У різні історичні періоди зміст господарської правосуб'єктності АТ, її наповнення було різним.

Аналіз чинного законодавства України свідчить про наявність як у ГК України, так і в Законі про АТ суттєвих прогалин у регулюванні питань господарської правосуб'єктності АТ. Їх складно заповнити положеннями ЦК України, а тим більше – підзаконних нормативно-правових актів, які мають нижчу юридичну силу. Відтак, уточнення на рівні закону потребує як саме поняття господарської правосуб'єктності, так і його елементів. Процес формування господарської правосуб'єктності не завершений, і сьогодні ми об'єктивно стаємо його учасниками. Подальші наукові дослідження вбачається доцільним активізувати у напрямі обґрунтування нормативного закріплення в законодавстві поняття господарської правосуб'єктності та її елементів, а також гармонізації вітчизняного законодавства про АТ із законодавством ЄС.

Тенденціями формування господарської правосуб'єктності АТ в Україні в останні роки є: трансформація форм участі АТ у сфері господарювання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Виговський О. І. Новели акціонерного законодавства : науково-практичний коментар до Закону України «Про акціонерні товариства». Київ : Юстініан, 2009. 880 с.

Граб М. І.

*к.ю.н., доцент кафедри права
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»*

Глова Х. І.

*студентка другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 081 «Право»
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»*

ПРАВОВА ПРИРОДА ДОГОВОРІВ, ЩО ВИНИКАЮТЬ У СФЕРІ НАДАННЯ ПОСЛУГ

Сторонами договору із надання послуг, за загальними правилами, є виконавець і замовник. Виконавцем у договорах про надання туристичних і супутніх послуг може бути суб'єкт господарювання, зазначений у статті 55 ГК України.

Залежно від спрямованості договорів про надання туристичних і супутніх послуг, вони можуть бути направлені: а) на організацію розповсюдження та надання послуги споживачу; б) на кінцеве отримання послуги. Спосіб формування послуги має істотне значення для визначення характеру договору, що укладається суб'єктом господарювання, із замовником. Так, при формуванні індивідуального замовлення договір за своєю природою є консенсуальним, відплатним, взаємним, таким, що укладається на користь третьої особи. У тому випадку, якщо послуга (комплекс послуг) формується суб'єктом господарювання самостійно як стандартна усталена послуга, такий договір за своєю правовою природою буде консенсуальним, відплатним, взаємним, публічним договором приєднання, що укладається на користь третьої особи.

Істотними умовами договору є – предмет договору, умови, визначені законом як істотні чи необхідні для договору даного виду, а також всі ті

умови, відносно яких за заявою однієї із сторін повинна бути досягнута угода. Згідно зі статтею 6 ЦК України сторони вільні в укладенні договору, виборі контрагента і визначенні умов договору з врахуванням законодавства, звичаїв ділового обороту, вимог розумності та справедливості. За положеннями частини першої статті 903 ЦК України винагорода за виконану роботу (надані послуги) виплачується виконавцю в розмірі, в терміни і в порядку, який встановлений в договорі. У разі неможливості виконати договір про надання послуг, що виникла не з вини виконавця, замовник зобов'язаний виплатити виконавцеві розумну плату. Якщо неможливість виконати договір виникла з вини замовника, він зобов'язаний виплатити виконавцеві плату в повному обсязі, якщо інше не встановлено договором або законом.

Збитки (як прямі, так і упущена вигода), завдані Замовнику невиконанням або неналежним виконанням договору про надання послуг за плату, підлягають відшкодуванню Виконавцем, за наявності його вини, у повному обсязі, якщо інше не передбачено договором. Для Виконавців, які порушили договір про надання послуг за плату при здійсненні підприємницької діяльності, законодавством передбачена підвищена відповідальність: вони відповідають за це порушення і без вини, крім випадків, коли невиконання договору стало наслідком дії непереборної сили, якщо інше не передбачено договором. Ось чому в договорах про надання послуг за плату так важливо передбачити межі відповідальності Виконавця. У той же час, збитки завдані невиконанням або неналежним виконанням договору про безоплатне надання послуг підлягають відшкодуванню Виконавцем у розмірі, що не перевищує двох неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, якщо інший розмір не встановлено в договорі.

Якщо в договорі про надання послуг передбачена *оплата*, вона повинна бути здійснена в розмірі, строки та в порядку, встановленому договором. Ціна в договорі має бути вказана в національній валюті – гривні. Якщо в договорі відсутні умови про розмір винагороди, термін і порядок його виплати, винагорода виплачується після надання послуги в розмірі, в якому при подібних обставинах звичайно оплачуються такі послуги. Якщо в договорі не зазначено термін оплати наданих послуг, кредитор (Виконавець) має право вимагати оплати в будь-який час, а боржник (Замовник) зобов'язаний її здійснити протягом 7 днів з дня пред'явлення вимоги.

У разі неможливості виконати договір про надання послуг *не з вини Виконавця*, Замовник зобов'язаний виплатити йому розумну плату (плату, визначену виходячи зі звичайної ціни на аналогічні послуги на момент укладення договору). Якщо неможливість виконання договору виникла *з вини Замовника*, він зобов'язаний виплатити Виконавцю всю суму в повному обсязі, якщо інше не встановлено договором або законом. За договором про безоплатне надання послуг замовник зобов'язаний відшкодувати виконавцеві всі фактичні витрати, необхідні для виконання договору (грошові витрати або використання власних матеріалів і предметів Виконавця з повним або частковим їх споживанням, які використовуються Виконавцем для надання послуги). Доводити відповідність понесених витрат, необхідних для виконання договору повинен сам Виконавець. Відшкодування витрат можливе у формі грошової компенсації, або шляхом повернення речей такого ж роду і якості або відновлення їх властивостей. Якщо виконання договору стало неможливим унаслідок дії непереборної сили, Виконавець також має право на відшкодування своїх фактичних витрат.

Граб М. І.

*к.ю.н., доцент кафедри права
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»*

Гриців В. Ю.

*студент другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 081 «Право»
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»*

ВБИВСТВА НА ЗАМОВЛЕННЯ

У п. 11 ч. 2 ст. 115 чинний Кримінальний кодекс України передбачає відповідальність за вчинення вбивства на замовлення. Пленум Верховного Суду України визначає, що під умисним вбивством на замовлення розуміють умисне позбавлення життя потерпілого, здійснене особою (виконавцем) за дорученням іншої особи (замовника). Таке доручення, як це підкреслюється у постанові від 07.02.03 р. № 2, може мати форму наказу, розпорядження, а також угоди, відповідно до якої виконавець зобов'язується позбавити потерпілого життя, а замовник – вчинити в інтересах виконавця певні дії матеріального чи нематеріального характеру (наприклад, допомогти у працевлаштуванні, вирішенні певних життєвих проблем, залучити до вчинення інших злочинів, якщо цього бажає виконавець тощо) або не вчинювати їх [1].

У вказаній постанові йдеться про форму, в якій може виражатися доручення замовника виконавцю: зокрема, наказ або розпорядження. У зв'язку з цим інколи необґрунтовано включають у число «замовних» і практично всі вбивства належить до цієї категорії, що пов'язано, насамперед, з такою їх криміналістичною ознакою, як специфічна структура та базова спрямованість діяльності злочинних угруповань. Але здебільшого злочини, які вчиняються учасниками угруповання, за організацією їх лідерів. При цьому вчинення виконавцем такого доручення

не можна віднести до стосунків «замовник – виконавець», тобто до умов замовлення (найму), коли його виконання супроводжується передачею, наприклад, обумовленої угодою суми грошей.

Для вбивства на замовлення характерно те, що виконавець такого вбивства одержує чи бажає одержати певну вигоду (матеріального чи нематеріального характеру) не від самого факту позбавлення життя потерпілого, а за вчинення дій, спрямованих на виконання замовлення чи у зв'язку з його виконанням. Саме ця обставина принципово відрізняє вбивство на замовлення від інших вбивств, вчинених під впливом сторонніх осіб.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про судову практику в справах про злочини проти життя та здоров'я громадян: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 7 лютого 2003 р. № 2.

Граб М. І.

*к.ю.н., доцент кафедри права
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»*

Донцов Н. М.

*студент другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 081 «Право»
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»*

ЗБІЛЬШЕННЯ ПЕРЕЛІКУ ВИДІВ СПІВУЧАСНИКІВ В КРИМІНАЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ

Про основоположне значення субінституту видів співучасників свідчить той факт, що це єдиний субінститут інституту співучасті, котрий був представлений у КК України 1960 року, ст. 19 вказаного акту надавала визначення чотирьох видів співучасників: виконавця, організатора, підмовника та пособника. Порівняно із КК України 1960 року, КК 2001 залишив класифікацію співучасників кримінального правопорушення незмінною, уточнивши поняття кожного виду співучасників і розширивши межі діянь, що складають виконання тієї чи іншої ролі. Норми, які стосувались визначення видів співучасників виникли раніше, як співучасть почала формуватись в певну систему, а отже, і до тих структурних змін, що надали сукупності норм про співучасть у кримінальному правопорушенні характеру кримінально-правового інституту.

Норми видів співучасників відображенні у положеннях частин 1-5 ст. 27 КК. Частина 1 статті 27 КК встановлює перелік осіб, що визнаються співучасниками: виконавець, організатор, підбурювач, пособник. Частини 2-5 ст. 27 КК визначають вчинення яких саме діянь складає для кожної з цих ролей.

А. П. Козлов аргументує: «Перелік видів співучасників у законі є в чистому вигляді класифікація, в якій існувати повинні абсолютно відокремлені класи (види) – виконавець не є організатор, підбурювач або пособник; організатор не є

підбурювач або пособник; підбурювач не є пособник, тільки в цьому випадку закон стане ясним і точним» [1, с. 442].

В наукових джерелах безліч разів висловлювалися пропозиції щодо перегляду існуючого чотириелементного переліку видів співучасників.

Ініціатор. В узагальненому вигляді під поняттям ініціатора розуміють ту особу, яка виступала із пропозицією вчинити кримінальне правопорушення. У теорії кримінального права ініціатора кримінального правопорушення здебільшого розглядають як аналог дореволюційного «призвідника»-виконавця, яким виступав одночасно як і підбурювачем, зазначаючи його підвищену суспільну небезпеку, яку необхідно враховувати під час призначення покарання.

Виокремлення особи ініціатора як співучасника, на наш погляд, не являється виправданим, отому що не відповідає класифікаційному критерію, закладеному в статті 27 КК, функціональній ролі, що виконує співучасник при вчиненому діянні. Ініціатор не являється тією роллю у кримінальному правопорушенні, а свідчить про інтенсивність участі даної фігури у ньому. Як слушно вказує В. В. Качалов «ступінь активності ініціатора може бути врахований в межах нині існуючих нормативних приписів про співучасть – під час призначення такій особі покарання» [2, с. 174].

Провокатор. Під поняттям провокатора традиційно розуміються ті особи, які схиляють іншого суб'єкта до вчинення кримінального правопорушення із метою в його подальшому викритті. Дія провокатора здебільшого оцінюються як підбурювання до вчинення кримінального правопорушення. Проте деякі вчені акцентують увагу на те, що діяльність провокатора може носити тільки характер підбурювання, а і організаторства.

О. І. Кокунов у своїх працях зазначає те, що провокація та підбурювання являється взаємо проникаючими поняттями: «не кожен випадок провокації становить собою підбурювання, тоді як не кожне підбурювання є провокацією» [3, с. 75].

У КК України відносно поняття «провокація» спостерігається згадка в чотирьох статтях (258, 370, 443 та 444), проте у трьох із них «провокація» відзначається як мета вчинення кримінального правопорушення і тільки в статті 370 КК – як діяння – провокація підкупу. Дана норма, на наш погляд становить собою кримінальне правопорушення *suī generis* і тому не охоплюється регулюванням інституту співучасті.

Керівник. В кримінальній літературі зустрічаються пропозиції для формування відокремлення керівника від організатора у самостійний вид співучасника.

Р. П. Заблоцький, являється яскравим прихильником другого варіанту у рішенні вказаної проблеми, акцентує на тому, що цілком очевидно, те що організатор та керівник не у всіх випадках збігаються в одній особі. Фігура, яка організувала стійке злочинне об'єднання, із певних має можливість не брати участі в управлінні ним. На даних підставах дослідник досягає висновку про необхідність у доповненні видів співучасників керівником. Вченим пропонується надавати організатору та керівнику наступні визначення: «Організатором визнається особа, яка організувала вчинення злочину або керувала його виконанням, а також особа, яка утворила організовану групу чи злочинну організацію. Керівником визнається особа, яка здійснювала управлінські та організаційно-розпорядчі функції щодо організованої групи або злочинної організації, спрямовані на досягнення цілей, поставлених перед організованою групою або злочинною організацією, як при вчиненні конкретних злочинів, так і в цілому при забезпеченні функціонування організованої групи або злочинної організації» [4, с. 96].

Посередник. У кримінально-правовій науці висловлювалися різні позиції із питання щодо доповнення переліку видів співучасників наступним видом, як посередник. О. О. Кваша у своїх працях відзначає те, що посередництво в хабарництві являється особливим різновидом співучасті у кримінальному

правопорушенні, яке повною мірою не охоплюється існуючими видами, передбаченими в статті 27 КК [5, с. 451-452].

Замовник. Питання відносно замовника як фігуру у вчиненому кримінального правопорушення постає з причини існуванням двох статей Особливої частини КК, в яких у якості кваліфікуючої ознаки передбаченні вчинення кримінальних правопорушень на замовлення: умисне вбивство (п. 11 ч. 2 ст. 115 КК) та нанесення якщо замовник не обмежився підбурювальницькими функціями, а й організував вчинення злочину, то він визнається замовником-організатором». умисного тяжкого тілесного ушкодження (ч. 2 ст. 121 КК).

На наші переконання, любі пропозиції розширення переліку видів співучасників при включенні до нього вказаних осіб не містять у собі ні теоретичного обґрунтування, ні практичної в цьому потреби та зумовлені гонитвою за науковою «новизною» серед науковців. Деколи дані пропозиції взагалі нагадують волюнтаристські спроби у перегляді історично виправданих та добре теоретично опрацьованих положень відносно поділу співучасників на чотири види, відображені у законодавстві.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Козлов А. П. Авторский курс уголовного права. Часть общая. Москва : Юрлитинформ, 2018. Кн. 1. 751 с.
2. Качалов В. В. Следует ли выделять новые виды соучастников? *Изв. ТулГУ. Экон. и юрид. науки.* 2015. № 4-2. С. 173-180.
3. Кокунов А. И. Понятие и уголовно-правовое значение провокации. *Альм. соврем. науки и образования.* 2015. № 10. С. 74-76.
4. Заблоцкий Р. П. О совершенствовании института соучастия в российском уголовном праве и законодательстве. *Современные проблемы права* : сб. науч. тр. Волгоград : ВА МВД России, 2009. Ч. 1. С. 93-97.

Граб М. І.

*к.ю.н., доцент кафедри права
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»*

Куценко Г. С.

*студентка другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 081 «Право»
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»*

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ПОБОЇВ ТА МОРДУВАНЬ

Умисне завдання удару, побоїв або вчинення інших насильницьких дій, які завдали фізичного болю і не спричинили тілесних ушкоджень.

Основним безпосереднім об'єктом кримінального правопорушення є здоров'я особи. Додатковим факультативним його об'єктом можуть виступати воля, честь і гідність особи, її психічна недоторканність.

Об'єктивна сторона кримінального правопорушення полягає:

- 1) в завданні удару, побоїв або
- 2) вчиненні інших насильницьких дій, які завдали фізичного болю і не спричинили тілесних ушкоджень.

Під ударом слід розуміти одноразовий різкий вплив на тіло людини за допомогою певного предмета або частини тіла (руки, ноги, голови), що завдає фізичного болю. Побої – це багаторазове (два і більше) завдання ударів по тілу потерпілого, яке не спричинило тілесних ушкоджень. Інші насильницькі дії – це інші, крім удару та побоїв, насильницькі дії, які можуть полягати, зокрема, у: щипанні, викручуванні кінцівок, защемленні тієї чи іншої частини тіла за допомогою будь-яких пристроїв, здушуванні шиї, вириванні волосся, дії на тіло термічними факторами тощо.

Завдання удару, побоїв, вчинення інших насильницьких дій утворюють склад злочину, передбаченого ст. 126, за двох умов, а саме тоді, коли вони:

- а) завдали потерпілому фізичного болю;

б) не спричинили тілесних ушкоджень.

Під фізичним болем розуміється такий психічний стан особи, який характеризується стражданнями, спричиненими фізичним впливом на його тіло.

Удари, побої та інші насильницькі дії не становлять особливого виду ушкоджень, тому не спричинення тілесних ушкоджень є другою умовою їх кваліфікації за ст. 126. Якщо ж після них на тілі потерпілого залишилися ушкодження, зафіксовані в установленому законом порядку, їх слід оцінювати за ступенем тяжкості, виходячи із звичайних ознак, і залежно від ступеня тяжкості кваліфікувати, відповідно, за ст. ст. 121, 122, 125. Додатково кваліфікувати завдання удару, побоїв чи вчинення інших насильницьких дій за ст. 126 не потрібно.

Якщо удар, побої або інші насильницькі дії не завдали потерпілому фізичного болю і не спричинили тілесних ушкоджень, вони не визнаються злочином.

У разі, коли побої або інші насильницькі дії є ознакою об'єктивної сторони Іншого злочину, їх вчинення слід кваліфікувати за статтею (частиною статті), яка передбачає відповідальність за цей злочин (наприклад, частинами другими ст. ст. 345, 346, 350, 377, 405, ч. 1 ст. 406).

Закінченим кримінальне правопорушення вважається з моменту завдання удару, побоїв, вчинення інших насильницьких дій.

Суб'єкт кримінального правопорушення загальний.

Суб'єктивна сторона характеризується умислом. Мотив і мета не мають значення для кваліфікації вчиненого за ст. 126. Однак у разі завдання удару, побоїв тощо, які завдали фізичного болю з метою спонукати потерпілого або іншу особу вчинити дії, що суперечать їхній волі, за наявності інших необхідних ознак вчинене утворює склад катування і потребує кваліфікації за ст. 127. Нанесення побоїв працівникові

правоохоронного органу чи його близьким родичам з помсти за його службову діяльність слід кваліфікувати за ч. 2 ст. 345.

Кваліфікованими видами кримінального правопорушення (ч. 2 ст. 126) є вчинення описаних у ч. 1 цієї статті діянь:

- 1) що мають характер мордування;
- 2) групою осіб;
- 3) з метою залякування потерпілого чи його близьких.

Характеру мордування удари, побої або інші насильницькі дії набувають тоді, коли вони полягають в багаторазовому або тривалому спричиненні болю (щипання, шмагання, завдання численних, але невеликих ушкоджень тупими чи гостроколючими предметами, дія термічних факторів та інші аналогічні дії). Вирішення питання про те, чи мали зазначені дії характер мордування, входить до компетенції органу дізнання, слідчого, прокурора, суду. Судово-медичний експерт повинен у таких випадках встановити наявність, характер, локалізацію, кількість ушкоджень, одночасність чи різночасність їх утворення, особливості ушкоджуючих предметів, механізм їхньої дії.

Граб М. І.

*к.ю.н., доцент кафедри права
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»*

Лаганяк Н. Я.

*студентка другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 081 «Право»
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»*

ПЕРЕДУМОВИ ФОРМУВАННЯ УКРАЇНСЬКОГО КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА

Науковці стверджують, що життя як одна із форм існування матерії закономірно виникає при наявності для того відповідних умов, які створилися на Землі приблизно 3,5 млрд років тому. Проте точний час і місце появи на нашій планеті людини як істоти, щодо якої прийнято вживати термін «розумне життя», досі залишаються для науковців таємницею, питанням, що активно досліджується. Вони заявляють, що людина як істота суспільна розвивалася протягом тривалого періоду, багато етапів якого і понині ще не повністю вивчені. Є дані, з яких вбачається, що антропогенез, тобто розвиток людини (*Homo*), першим представником якої окремі вчені вважають «людину вмілу» (*Homo habilis*), розпочався 2 млн років тому в Австралії. Приблизно 1,6-1,5 млн років тому цей вид змінився в Африці, Азії та Європі на «людину, яка ходить вертикально» (*Homo erectus*). І лише 200-40 тис. років тому сформувався сучасний тип – «людина розумна» (*Homo sapiens*), яка поступово заселила майже всю планету [1, с. 1343].

Г. Ф. Жегунов зазначає, що розумне життя пов'язується лише з людиною. Маючи біологічну основу, як і в багатьох інших представників природи, вона має додаткові характеристики, зокрема самосвідомість, абстрактне мислення, культура, духовність, наука. Особливе місце людини

розумної, на думку дослідника, пов'язане також із тим, що лише вона здатна глобально впливати на природу, пізнавати себе і її, істотно змінювати навколишнє середовище та використовувати його в своїх цілях. Людина – істота свідома. Вона знає своє ім'я, національність, родинні зв'язки, структурує простір і час, в якому існує, має колосальну соціальну пам'ять, постійно навчається і навчає інших, добре знає свій організм, контролює інстинкти, розуміє і зважує або оцінює свої дії, які вчиняє не лише з біологічних, але й соціальних мотивів [2, с. 296-297]. Зазначене об'єктивно впливає на розвиток людини та суспільства. Так, А. Л. Зінченко вказує, що до початку європейської колонізації в Австралії, яка була відкрита голландцем В. Янсзоном в 1606 р., жило близько 600 племен. Територія кожного з них, залежно від природних умов проживання, налічувала від 380 км² до 100 тис. км². На цій стадії розвитку австралійські племена як соціальні інститути ще навіть не вступали в політично організовану єдність. Простежувалися лише певні паростки племінної влади. Окремі громади епізодично висували зі свого середовища здібних і авторитетних керівників, вплив яких із часом поширювався за межі їхніх общин. Тим паче не існувало міжплемінних об'єднань, які мали б спільні органи влади. Життя змушувало їх відповідним чином окреслювати свої відносини з сусідами на основі певних уявлень про походження чи географію мешкання, межі мисливських і рибальських угідь, спільність обрядових традицій тощо [3, с. 10-11].

З наведеного вбачається, що фізіологічний, психологічний, а отже й інтелектуальний розвиток людини здійснювався перманентно, еволюційним шляхом. Крім того, її розвиток та формування відрізнялися залежно від кліматичних умов, географічного ареалу проживання, соціальних об'єднань і державних утворень, історичного періоду та рівня функціональної ефективності. Недостатня розвинутість соціальних зв'язків

між різними суб'єктами, їх територіальна віддаленість один від одного не сприяли своєчасному і рівномірному обміну суб'єктами набутим соціальним досвідом, зокрема у сфері формування звичаїв. Зародження цього досвіду, на нашу думку, можна пов'язувати лише з високим інтелектуальним розвитком людини розумної. Проте варто пам'ятати, що поняття «звичаєве право», за твердженням Н. Є. Толкачової, з'явилося й утвердилося в наукових працях представників історичної школи права лише на початку ХІХ ст. завдяки особливій увазі вчених до народного звичаю, який свого часу виконав важливу роль джерела права [4, с. 57, 83].

Однак ми, вказавши на важливість періоду початкового вироблення елементарних засобів регулювання й охорони суспільних відносин у виді звичаїв, зокрема правових, не будемо детально зупинятися на природі цих соціальних феноменів усної побутової форми права, що формувалася протягом тисячоліть, трансформувались у певні правові положення, які використовувалися й охоронялися суспільством. Предметом нашого дослідження є витоки і розвиток писаного українського кримінального права. У зв'язку з цим у першу чергу необхідно виявити соціально-територіальні передумови, які забезпечили ефективність реалізації цього процесу. Словосполучення «соціально-територіальні передумови формування права» ми виводимо від латинського – *socialis*, тобто товариський, громадський, той що пов'язаний із життям і відносинами людей в суспільстві, і латинського – *territorium* усього) писаного кримінального права, витоки якого, за даними Я. Падоха, варто «шукати в неясних доісторичних часах», оскільки «карне право таке ж старе, як людство» [5, с. 10].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Большой энциклопедический словарь. 2-е изд. перераб. и доп. Москва : Большая Российская энциклопедия ; СПб. : Норинт, 2002. 1456 с.
2. Жегунов Г. Ф. Законы биологии. Природа жизни. Харьков : Консум, 2006. 304 с.
3. Зінченко А. Л. Історія дипломатії: від давнини до нового часу. Вид. друге, доп. Київ : Проза, 2005. 560 с.
4. Толкачова Н. Є. Звичаєве право : навч. посібк. Київ : ВПЦ Київський університет, 2005. 367 с.
5. Падох Я. Нарис історії українського кримінального права. Мюнхен : Молоде життя, 1951. 131 с.

Граб М. І.

*к.ю.н., доцент кафедри права
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»*

Леско В. В.

*студент другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 081 «Право»
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»*

ВПЛИВ ПРАВОСВІДОМОСТІ НА РЕАЛІЗАЦІЮ ФУНКЦІЙ ПРАВА

Функція права впливає з її сутності й визначається призначенням права в суспільстві. Функції – це фактично відображення сутності права в суспільних відносинах. Не можна механічно пов'язувати функції і сутність права, адже настільки явище завжди містить момент незалежності від сутності, так і функція права має певну ступінь незалежності від його сутності.

Отже, функція права – це такий напрям його впливу на суспільні відносини, потреба в здійсненні якого породжує необхідність існування права як соціального явища. У цьому сенсі можна сказати, що функція характеризує напрям необхідного впливу права, без якого суспільство на конкретному етапі розвитку обійтися не може (охорона, регулювання, закріплення певного виду суспільних відносин).

Функція виражає найбільш істотні, головні риси права і спрямована на здійснення корінних завдань, що стоять перед правом на даному етапі його розвитку. Функція права виявляє, як було вже зазначено, напрям його активного впливу, покликаною впорядкувати певний вид суспільних відносин. Тому однією з іманентних ознак функції права є її динамізм. Водночас про перманентний характер функції права можна говорити в тому сенсі, що вона постійно властива праву. Але це не означає, що незмінним

залишається механізм і форми її здійснення, які змінюються і розвиваються відповідно до потреб практики. Функціональність права є його інтегральною та універсальною характеристикою, вираженням його природи і характерна для будь-якої правової системи на всіх історичних етапах її розвитку.

Функція права виявляється водночас у суспільному бутті й у свідомості індивіда. Науковці наголошують, що правосвідомість виявляється на всіх стадіях механізму правового регулювання, впливає на функціонування практично кожного елемента правової системи [1, с. 353]. Одним із найбільш поширених є розуміння функцій правосвідомості як напрямів впливу цього явища на суспільні відносини [2, с. 618].

Однак варто уточнити, що основне призначення права полягає саме в регулюванні суспільних відносин, натомість правосвідомість суспільні відносини безпосередньо не регулює, її регулятивна сила спрямована на внутрішній світ людини, її переконання та оцінки. Інакше кажучи, правосвідомість регулює поведінку людей, правосвідомість можна розглядати як спосіб впливу права через свідомість окремих індивідів на закріплення навичок їхньої правової позитивної поведінки. Таким чином, вплив правосвідомості на суспільні відносини є опосередкованим: прямо впливаючи на поведінку людей, правосвідомість впливає і на суспільні відносини, що виникають між ними. У зв'язку з цим вважаємо, що визначення функцій правосвідомості потребує уточнення щодо об'єкта впливу даного феномену.

У цьому контексті слухним уявляється зауваження О. Ф. Скакун, яка вважає правосвідомість суб'єктивною формою реалізації функцій права [3, с. 91]. Відомо, що структуру правової свідомості становлять три складники: правові знання, правові оцінки та правові установки. Більшість учених виділяють два елементи її структури: правову ідеологію і правову

психологію. Як уявляється, в сучасному суспільстві правова ідеологія відіграє провідну роль, що зумовлено передовсім «юридизацією» суспільного життя, підвищенням значення правових регулятивних та охоронних інститутів, перетворенням правових цінностей на інтегративну, цементуючу основу суспільної свідомості. Функція правової ідеології в найбільш загальному вигляді – це утворення її інтелектуально-вольової сфери, накопичення знань про право, правову дійсність загалом, що своєю чергою становлять основу для формування відповідного ставлення до права, вироблення правових установок, націленості на ті чи інші варіанти поведінки. Інакше кажучи, саме правова ідеологія як елемент правосвідомості виконує пізнавальну функцію [3, с. 91].

Отже, пізнавальна (або інформативно-пізнавальна) функція правосвідомості полягає у тому, що людина на основі набутих юридичних знань та юридичного досвіду формує уявлення про чинне право, зокрема про свої суб'єктивні права і юридичні обов'язки. Зазначимо, що ефективність вказаної функції правосвідомості залежить від рівня правової інформованості людини та залучення її до системи правових відносин. Джерелами правової інформації є документальні юридичні акти, оприлюднені в установленому законом порядку, повідомлення преси, радіо і телебачення, публічні виступи державних і громадських діячів тощо, а джерелом правового досвіду – практичні дії людини у сфері права. Правова психологія – найпоширеніша форма сприйняття права, яка тією чи іншою мірою властива всім людям, колективам людей, соціальним групам; до змісту її передовсім належать правові емоції, почуття, настрої. Сучасна наука долає уявлення про правову психологію як другорядний і менш важливий, порівняно з правовою ідеологією, складник правосвідомості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Крестовська Н. М., Матвеева Л. Г. Теорія держави і права. Елементарний курс : навч. посіб. Харків : Одіссей, 2007. 432 с.
2. Теория государства и права : курс лекций / под ред. Н. И. Матузова, А. В. Малько. 2-е изд., перераб. и доп. Москва : Юристъ, 2007. 786 с.
3. Скакун О. Ф. Теорія права і держави : підручник. Київ : Алерта ; КНТ ; ЦУЛ, 2010. 603 с.

Граб М. І.

*к.ю.н., доцент кафедри права
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»*

Мороз Ю.-А. Р.

*студентка другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 081 «Право»
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»*

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ «ЗАБРУДНЕННЯ МОРЯ»

Питання забезпечення екологічної безпеки зайняли чільне місце в політиці держав у галузі мореплавства. Потреба вживання відповідних заходів як на міжнародному, так і на внутрішньодержавному рівнях обумовлена глобальним характером питань попередження забруднення моря.

Статтею 243 Кримінального кодексу (далі – КК) України встановлена кримінальна відповідальність за забруднення моря в межах внутрішніх морських чи територіальних вод України або в межах вод виключної (морської) економічної зони України матеріалами чи речовинами, шкідливими для життя чи здоров'я людей, або відходами внаслідок порушення спеціальних правил, якщо це створило небезпеку для життя чи здоров'я людей або живих ресурсів моря чи могло перешкодити законним видам використання моря, а також незаконне скидання чи поховання в межах внутрішніх морських чи територіальних вод України або у відкритому морі зазначених матеріалів, речовин і відходів [1].

Варто зазначити, що кваліфікуючі ознаки кримінального правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 243 КК України, не отримали до цього часу свого належного з'ясування в юридичній літературі. Ці ознаки та їх розуміння мають важливе значення для теорії кримінального права, а також для правозастосовної діяльності.

Проте більшість із них виходять за межі складу злочину, передбаченого ч. 2 ст. 243 КК України, а такі, як тяжкі наслідки, завдані злочином (п. 5 ст. 67 КК України), в інтерпретації ч. 2 ст. 243 КК України охоплюються цією частиною статті, тому впливають на кваліфікацію злочину, оскільки знайшли своє закріплення як кваліфікуюча ознака конкретного складу злочину [2, с. 74]. Отже, ч. 2 ст. 243 КК України передбачає кримінальну відповідальність за: «Ті самі діяння, якщо вони спричинили загибель або захворювання людей, масову загибель об'єктів тваринного і рослинного світу або інші тяжкі наслідки» [1]. Для з'ясування кваліфікуючих ознак цього злочину, нам необхідно визначитися з термінологією, яку законодавець використовує в диспозиції ч. 2 ст. 243 КК України. Це стосується понять «ті самі діяння», «загибель людей», «захворювання людей», «масова загибель об'єктів тваринного і рослинного світу», «інші тяжкі наслідки» [1].

У ч. 2 ст. 243 КК України йдеться про поняття «ті самі діяння», оскільки вони передбачені ч. 1 цієї статті, тому скористаємося термінологією, що в ній використовується. Так, об'єктивна сторона кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 243 КК України, вчинена шляхом такої дії, як забруднення моря з порушенням спеціальних правил, може полягати в забрудненні внутрішніх морських чи територіальних вод України або в межах вод виключної (морської) економічної зони України такими засобами вчинення цього злочину, як матеріалами чи речовинами, шкідливими для життя чи здоров'я людей або відходами з відповідних джерел забруднення, у перерахованих у законі місцях вчинення злочину, внаслідок порушення спеціальних правил, якщо це створило небезпеку для життя чи здоров'я людей або живих ресурсів моря чи могло перешкодити законним видам використання моря, а також незаконне скидання чи поховання в межах внутрішніх морських чи

територіальних вод України або у відкритому морі зазначених матеріалів, речовин і відходів. Варто акцентувати увагу на тому, що в першій формі прояву цього злочину він може відбуватися як шляхом дії, так і бездіяльності, а в його другій формі прояву – лише шляхом дії. Бездіяльність у першій формі прояву цього злочину може проявлятися у невжитті водокористувачем відповідних заходів щодо запобігання забруднення моря, зокрема недопущення скидання у море стічних вод із джерел вчинення злочину, які містять збудники інфекційних захворювань, за обсягом скидання забруднюючих речовин, що перевищують гранично допустимі концентрації [2, с. 74-75]. Таким чином, маючи положення стосовно тих самих діянь, передбачених ч. 1 ст. 243 КК України, засоби вчинення злочину, місце вчинення злочину та джерела вчинення цього злочину, з'ясуємо наслідки вчинення злочину в ч. 2 цієї статті, необхідний причинний зв'язок між діяннями й наслідками, що настали. Стосовно поняття «ті самі діяння», яке використав законодавець, то загально визнаним в теорії кримінального права є те, що діяння – це дія або бездіяльність (дві форми поведінки особи), а тому використання такого поняття в ч. 2 ст. 243 КК України не суперечить існуючим обов'язковим ознакам об'єктивної сторони цього кримінального правопорушення, де йдеться, як зазначено в нашому дослідженні щодо ознак об'єктивної сторони злочину, саме про дії, бездіяльність. У ч. 2 ст. 243 КК України перераховані такі суспільно небезпечні наслідки: «загибель людей», «захворювання людей», «масова загибель об'єктів тваринного і рослинного світу», «інші тяжкі наслідки» [1]. Відповідно до п. 6 Постанови Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику у справах про злочини та інші правопорушення проти довкілля» від 10 лютого 2004 року № 17 під загибеллю людей слід розуміти настання смерті хоча б однієї людини [3]. Захворювання людей – це погіршення стану здоров'я хоча б однієї людини,

поєднане із стійкою втратою працездатності, зараженням епідемічними або інфекційними хворобами кількох осіб, появою відхилень у розвитку дітей, значним зниженням тривалості життя, захисних можливостей імунної системи [4, с. 34-35]. Відповідно до абз. 2, 3 п. 5 Постанови Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику у справах про злочини та інші правопорушення проти довкілля» від 10 лютого 2004 року № 17 під тяжкими наслідками треба розуміти такі: загибель чи масове захворювання людей; істотне погіршення екологічної обстановки в тому чи іншому регіоні (місцевості); зникнення, масові загибель чи тяжкі захворювання об'єктів тваринного і рослинного світу; неможливість відтворити протягом тривалого часу ті чи інші природні об'єкти або використовувати природні ресурси в певному регіоні; генетичне перетворення тих чи інших природних об'єктів; заподіяння матеріальної шкоди в особливо великих розмірах тощо. З'ясовуючи питання про те, чи є загибель або захворювання об'єктів тваринного світу масовими, суди, зокрема, повинні досліджувати відомості про чисельність тварин, риби, інших організмів, що загинули чи захворіли, їх поширеність на території України або конкретної адміністративно-територіальної одиниці.

Отже, законодавець в ч. 2 ст. 243 КК України припускає певну тавтологію, оскільки аналіз вказаної Постанови Пленуму Верховного Суду, правозастосовної практики свідчить про те, що поняття «тяжкі наслідки» є поняттям оціночним і охоплює собою загибель або захворювання людей, масову загибель об'єктів тваринного і рослинного світу (усі кваліфіковані ознаки, передбачені ч. 2 ст. 243 КК України).

С. Б. Гавриш під іншими тяжкими наслідками розуміє заподіяння шкоди довкіллю та людині, що характеризується підвищеною небезпекою для всього, руйнуванням чи істотним ушкодженням значних природних територій, втратою унікальних і рідкісних об'єктів природи, занесених до

Червоної книги України, масовими захворюваннями людей чи їх загибеллю, масовою загибеллю чи масовими тяжкими захворюваннями диких тварин на великій території, настання менш небезпечних наслідків, але на природних територіях, визнаних зоною екологічного лиха (тобто майнова шкода державі, що визначається з урахуванням витрат на ліквідацію наслідків забруднення, загибелі, тваринного і рослинного світу) [6, с. 431].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р. № 2341-III з наступними змінами. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 25. Ст. 131.

2. Олійник В. П. Кваліфікуючі ознаки злочину забруднення моря (ч. 2 ст. 243 КК України) і об'єктивні ознаки злочину, передбаченого ч. 3 цієї статті. *Юридична наука*. 2016. № 8. С. 73-89.

3. Про судову практику у справах про злочини та інші правопорушення проти довкілля : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 10.12.2004 р. № 17. *Постанови Пленуму Верховного Суду України в кримінальних справах* / Верховний Суд України ; за заг. ред. В. Т. Маляренка. Київ : Юрінком Інтер, 2005. С. 340-348.

Граб М. І.

*к.ю.н., доцент кафедри права
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»*

Пантюхов Д. Б.

*студент другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 081 «Право»
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»*

КРИМІНАЛІЗАЦІЯ ПОСЯГАНЬ НА МОРАЛЬНІСТЬ НЕПОВНОЛІТНІХ

Проекція загальнотеоретичних положень на площину дослідження криміналізації посягань на моральність неповнолітніх дозволяє стверджувати, що остання обумовлюється наявністю таких підстав:

- 1) характер та високий ступінь суспільної небезпечності відповідних діянь;
- 2) недостатність інших, альтернативних кримінально-правовим, засобів для ефективною протидії їх відтворенню;
- 3) необхідність кримінально-правової гарантії охорони прав неповнолітніх.

Згідно ст. 23 Конституції України кожна людина має право на розвиток своєї особистості, якщо при цьому не порушуються права і свободи інших людей, та має обов'язки перед суспільством, в якому забезпечується вільний і всебічний розвиток її особистості [1].

Особлива увага приділяється забезпеченню гармонійного розвитку дітей та підлітків, захисту неповнолітніх від протиправних посягань на їх моральний та фізичний розвиток. Оцінюючи відповідність кримінально-правової заборони базовому законодавству, слід зазначити, що встановлення посиленого захисту неповнолітніх повністю відповідає ст.ст. 51 та 52 Конституції України, які проголошують посилений захист дитинства, заборону будь-якого насильства над дитиною та її експлуатації,

та ст. 35 Конституції, яка дозволяє обмеження свободи світогляду та віросповідання для захисту моральності [1]. Вітчизняний законодавець також підтримує загальносвітову тенденцію щодо захисту дітей від використання їхньої праці на небезпечних і шкідливих для здоров'я роботах. Так, згідно з ч. 5 ст. 43 Конституції України забороняється використання праці дітей на небезпечних для їхнього здоров'я роботах. Подальший розвиток цієї конституційної гарантії міститься у приписах Кодексу законів про працю України (ст. 190), законах України «Про охорону праці» (ст. 11), «Про охорону дитинства» (ст. 21).

У цьому контексті видається не зайвим нагадати, що охорона дитинства в Україні визнається стратегічним загальнонаціональним пріоритетом (преамбула до Закону України «Про охорону дитинства»), а здоров'я дітей – однією з найвищих соціальних цінностей (ст. 3 Конституції України). Окрім Основного Закону, законодавство України з питань захисту неповнолітніх спирається також на принципи і норми міжнародного права, а саме, положення Конвенції про права дитини 1989 року, ратифікованої Верховною Радою України 27.02.1991 р. [2]. Відповідно до положень цієї Конвенції в Україні були розроблені та прийняті Національна програма «Діти України», затверджена Указом Президента України від 18.01.1996 р. № 63/96 [3], та Додаткові заходи щодо забезпечення виконання Національної програми «Діти України» на період до 2005 р., затверджені Указом Президента України від 24.01.2001 року [3], в яких визначені основні напрямки державної політики стосовно розвитку дітей та заходи щодо профілактики злочинності, наркоманії, алкоголізму, запобігання дитячій бездоглядності, безпритульності, бродяжництву, жебрацтву, а також негативному впливу на свідомість дітей інформації, яка містить елементи жорстокості, бездуховності, насильства, пропагує антисоціальну поведінку. Серед основних завдань розроблення

Додаткових заходів є урегулювання дитячої праці та створення ефективних механізмів контролю за додержанням норм законодавства про працю дітей [4].

У 2003 р. Указом Президента України було затверджено Державну програму запобігання дитячій бездоглядності на 2003-2005 роки. А в 2009 р. Законом України була прийнята Загальнодержавна програма «Національний план дій щодо реалізації Конвенції ООН про права дитини» на період до 2016 р. [5], метою якої було забезпечення оптимального функціонування цілісної системи захисту прав дітей в Україні відповідно до вимог Конвенції ООН про права дитини та з урахуванням цілей розвитку, проголошених Декларацією тисячоліття ООН [6], і стратегії Підсумкового документа Спеціальної сесії в інтересах дітей Генеральної Асамблеї ООН «Світ, сприятливий для дітей».

На теперішній час діє Концепція Державної соціальної програми «Національний план дій щодо реалізації Конвенції ООН про права дитини» на період до 2021 р. (Розпорядження Кабінету Міністрів України від 5 квітня 2017 р.) [5]. Також Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 30.11.2011 р. було схвалено Концепцію реалізації державної політики у сфері профілактики правопорушень на період до 2015 р., де зазначається, що поширення дитячої бездоглядності, зокрема послаблення функцій сім'ї, зменшення кількості позашкільних гуртків і секцій за місцем проживання призводять до збільшення кількості правопорушень, учинених неповнолітніми та за їх участю, випадків утягнення неповнолітніх у злочинну діяльність [7]. Крім того, 16.12.2011 р. був виданий Указ Президента України «Про питання щодо забезпечення реалізації прав дітей в Україні», що спрямований на створення належних умов для забезпечення реалізації прав та законних інтересів дітей та вирішення інших актуальних завдань у сфері охорони дитинства [8].

У Підсумковому документі Спеціальної сесії в інтересах дітей Генеральної Асамблеї ООН «Світ, сприятливий для дітей», підписаним Кабінетом Міністрів України 10 травня 2002 року, одним з чотирьох пріоритетних напрямків діяльності є захист дітей від жорстокого поводження, насильства та експлуатації. З усього вищенаведеного можна зробити висновок, що при посяганні на моральний розвиток неповнолітніх злочинне діяння може бути спрямоване на здоров'я, особисту недоторканність, честь, гідність, нормальний розвиток дитини та багато інших невід'ємних прав та свобод, передбачених Конституцією України та міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. URL : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.
2. Про ратифікацію Конвенції про права дитини : Постанова Верховної Ради Української РСР від 27.02.1991 р. № 789-XII. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/789-12>.
3. Про Національну програму «Діти України» : Указ Президента України від 18.01.1996 р. № 63/96. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/63/96>.
4. Про Додаткові заходи щодо забезпечення виконання Національної програми «Діти України» на період до 2005 року : Указ Президента України від 24.01.2001 р. № 42/2001. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/42/2001>.
5. Про Загальнодержавну програму «Національний план дій щодо реалізації Конвенції ООН про права дитини» на період до 2016 року : Закон

України від 5.03.2009 р. № 1065-VI. URL :
<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1065-17>.

6. Декларация тысячелетия Организации Объединенных Наций :
Утверждена резолюцией 55/2 Генеральной Ассамблеи от 08.09.2000 г.
URL : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_621.

7. Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері
профілактики правопорушень на період до 2015 р. : Розпорядження
Кабінету Міністрів України від 30.11.2011 р. № 1209-р. URL :
<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1209-2011>.

8. Про питання щодо забезпечення реалізації прав дітей в Україні :
Указ Президента України від 16.12.2011 року № 1163. URL :
<http://www.president.gov.ua/documents/14307.html>.

Граб М. І.

*к.ю.н., доцент кафедри права
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»*

Пронь А. А.

*студентка освітнього рівня молодший спеціаліст
спеціальності 081 «Право»
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»*

ФУНДАМЕНТАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

В Україні як правовій, демократичній державі кримінальна відповідальність (далі – КВ) є одним із основних кримінально-правових засобів державного реагування на злочинність. Поряд із КВ чинний КК України передбачає і інші заходи кримінально-правового характеру (кримінальноправові заходи), серед яких КВ займає особливе місце.

Але і КВ, і інші кримінально-правові заходи здійснюються (повинні здійснюватися) в межах державної політики протидії злочинності.

Для суспільства важливим є також з'ясування ефективності реалізації КВ, яка визначається шляхом співвідношення цілей, що ставляться перед КВ, та тими фактичними результатами, які досягаються при її реалізації.

Важливим є визначення місця КВ серед заходів кримінально-правового характеру. Якщо погодитися з тим, що заходи кримінально-правового характеру – це передбачені законом засоби впливу на особу у зв'язку із вчиненням нею злочину, а кримінально-правові наслідки вчинення злочину – це застосування до особи або звільнення особи від застосування зазначених заходів то КВ є основним заходом кримінально-правового характеру в системі заходів, що передбачені КК. Іншими словами, якщо заходи кримінально-правового характеру є цілим (системою), то КВ є частиною цього цілого, однією з її підсистем. Сутністю КВ як заходу кримінально-правового характеру є передбачені КК

обмеження прав і свобод осіб, визнаних винними у вчиненні злочинів, які є мірою відплати (кари) за вчинені ними злочини.

Ці обмеження існують у КК як такі структурні елементи (форми) КВ: 1) звільнення особи за вироком суду від призначення їй покарання; 2) покарання; 3) заходи, у випадку звільнення засудженої особи від відбування покарання з випробуванням; 4) судимість. Кожна із зазначених форм КВ своїм змістом має обмеження певних прав і свобод злочинця, а об'єднує всі ці структурні елементи КВ засудження особи обвинувальним вироком суду за вчинений нею злочин, на що обґрунтовано звертає увагу В. К. Грищук [4, с. 372-373].

У науковій літературі поряд з негативною (ретроспективною) виділяють і позитивну (перспективну) КВ. Найбільш послідовно й аргументовано такий вид КВ в українській кримінально-правовій науці відстоює В. К. Грищук. На його думку, КВ – це вид юридичної відповідальності, що являє собою процес реалізації приписів норм кримінального закону, що проявляється: 1) в усвідомленому дотриманні суб'єктом кримінально-правової заборони чи виконанні свого кримінально-правового обов'язку або здійсненні ним свого суб'єктивного права чи 2) у вимушеному перетерпінні суб'єктом примусових заходів як наслідку його кримінально-правової поведінки. Звідси позитивна (перспективна) КВ – це вид КВ, що реалізується в рамках регулятивних кримінальних суспільних відносин і являє собою форму реалізації приписів кримінального закону, що проявляється в усвідомленому дотриманні суб'єктом кримінально-правової заборони чи виконанні ним свого кримінально-правового обов'язку або здійсненні ним свого суб'єктивного права, передбаченого чинним кримінальним законом.

Зазначені три види поведінки суб'єкта відносяться до форм (способів) реалізації позитивної КВ. Виникнення такої відповідальності

пов'язується з наявністю двох факторів: 1) набрання чинності кримінальним законом, який встановлює певну заборону чи покладає на суб'єкта певний обов'язок або надає йому певне суб'єктивне право; 2) початок дотримання суб'єктом встановленої кримінальним законом заборони чи виконання суб'єктом покладеного на нього кримінально-правового обов'язку або використання ним суб'єктивного права, визначеного кримінальним законом.

Стадію здійснення позитивної КВ складає весь період дотримання суб'єктом кримінально-правової заборони чи виконання суб'єктом покладеного на нього кримінальним законом обов'язку або використання ним свого суб'єктивного права. Припинення позитивної КВ пов'язується з наявністю хоча б одного з таких факторів: 1) припинення чинності кримінального закону, який встановлює певну заборону, покладає на суб'єкта певний обов'язок або надає йому певне право; 2) невиконання суб'єктом кримінально-правової заборони чи покладеного на нього обов'язку; 3) невикористання суб'єктом свого суб'єктивного права, наданого кримінальним законом; 4) смерть суб'єкта [4, с. 371-373].

Мій погляд щодо зазначених питань зводиться до такого. Правові норми, тобто правила правомірної поведінки, регулюють ті суспільні відносини, які мають юридичну природу, тобто підлягають правовому регулюванню.

У свою чергу, правове регулювання – це впорядкування певного виду суспільних відносин (відносно масових, неперсоніфікованих) лише і виключно правовими засобами [5, с. 74]. Ці відносини поділяються на дві неоднакові частини. Найбільша з них – це суспільні відносини між юридично рівними суб'єктами громадянського суспільства, тобто приватні суспільні відносини.

Правові норми регулюють міру свободи суб'єктів цих суспільних

відносин шляхом диспозитивного методу правового регулювання. Друга частина – це публічні суспільні відносини між державою та іншими суб'єктами публічного права (наприклад, фінансового, податкового, адміністративного тощо).

Правові норми встановлюють порядок здійснення цими суб'єктами правомірної поведінки, який запроваджується державою імперативним методом правового регулювання.

Правове регулювання в названих групах суспільних відносин здійснюється шляхом наділення їх суб'єктів суб'єктивними правами, покладання на них юридичних обов'язків, установлення заборон, визначення державновладних повноважень. У той же час правові норми приватного і публічного права передбачають і певні санкції за вихід суб'єктів за межі суб'єктивного права, невиконання або неналежне виконання юридичного обов'язку, порушення заборон, невиконання або неналежне виконання державно-владних повноважень, тобто за певні правопорушення. І лише у випадках, коли правопорушення в приватній чи публічній сфері заподіює або здатне заподіяти істотну (значну) шкоду нормальному функціонуванню приватних чи публічних суспільних відносин, законодавець визнає такі правопорушення як злочини (в майбутньому – і кримінальними проступками). Ці правопорушення передбачені вичерпним чином у КК із встановленням за їх вчинення КВ та інших заходів кримінально-правового характеру (дотримання принципу правової визначеності як елементу верховенства права). Тим самим КК встановлює кримінально-правові норми, які регулюють правомірну поведінку держави щодо осіб, які вчиняють (здатні вчиняти) злочини. Таким чином, кримінальне право як матеріальна галузь публічного права в системі права України являє собою систему кримінально-правових норм, що регулюють правомірну поведінку держави стосовно осіб, які

потенційно здатні вчинити та вчиняють злочини, тобто регулює два види відносин: кримінальні суспільні відносини і кримінально-правові відносини.

Звідси кримінально-правове регулювання здійснюється на двох рівнях: 1) на законодавчому і 2) на правозастосовному. На першому рівні встановлені парламентом кримінально-правові норми передбачають перелік злочинів, суспільно небезпечних діянь (гіпотеза), а також КВ, інші заходи кримінально-правового характеру як заходи реагування держави на ці злочини чи суспільно небезпечні діяння (диспозиція кримінально-правової норми). Однак врегулювання КК певного виду суспільних відносин (у даному випадку кримінальних суспільних відносин) не означає виникнення будь-яких правовідносин між державою і конкретно невизначеним колом осіб, на яких поширюється юрисдикція КК (дія КК). І тому з моменту набрання чинності кримінальним законом ніяких кримінально-правових відносин не виникає, як і не існує кримінально-правових заборон.

Чи впливають приписи КК на поведінку людей, які утримуються від вчинення злочинів? Звичайно, саме існування КК з переліком видів злочинів та покарань за них, діяльність органів кримінальної юстиції щодо розкриття, досудового розслідування, судового розгляду фактів вчинення злочинів, обвинувальні вироки суду і практика виконання/відбування покарання, діяльність ЗМІ щодо інформування населення стосовно караності певних видів злочинів, робота інших державних і недержавних організацій щодо роз'яснень положень КК і практики його застосування дійсно впливають на законослухняну поведінку певного числа суб'єктів кримінального права. Тим самим зазначені та інші чинники також упорядковують (впливають на) поведінку цих суб'єктів. Але назвати таке впорядкування кримінально-правовим регулюванням суспільних відносин

навряд чи можливо, адже правове регулювання здійснюється лише правовими засобами. У той же час названі вище і подібні ним чинники (фактори) не є юридичними засобами.

Їх можна назвати інформативним, психологічним, емоційним чи будь-яким іншим впливом на законослухняну поведінку певних суб'єктів права. Заборони не вчиняти певні дії чи бездіяльність передбачені в так званих охоронювальних нормах регулятивного приватного і публічного права, так само як і суб'єктивні права, юридичні обов'язки та державно-владні повноваження певних суб'єктів права, що передбачені регулятивними нормами приватного і публічного права.

КК нічого не забороняє, тобто не встановлює кримінально-правових заборон, а лише містить описання вичерпного переліку видів суспільно небезпечної поведінки, що визнаються державою як злочини (склади злочинів). І якщо певна особа, яка задовольняє вимогам, що ставляться до суб'єкта певного виду злочину, вчиняє такий злочин, то вона проявляє свою свободну волю, робить існуючий для неї вибір – вчиняти чи не вчиняти певний вид людської поведінки, у тому числі й суспільно небезпечної. Тому вчинення передбаченого КК суспільно небезпечного діяння або утримання (відмова) від його вчинення з боку даного суб'єкта і є проявом нею свободи вибору своєї поведінки (звичайно, за відсутності нездоланного примусу тощо).

Обґрунтування пропозицій щодо вдосконалення кримінально-правових норм КВ у чинному КК базується перш за все на соціологічних, кримінологічних та порівняльних кримінально-правових дослідженнях. Зокрема, давно назріла потреба розширити сферу дії такої форми КВ, як звільнення осіб за вироком суду без призначення їм покарання або звільнення їх від покарання. Відповідно до ч. 3 ст. 88 КК ці особи визнаються такими, що не мають судимості. Видається, що в зазначених

випадках можна було б запозичити досвід КК Білорусі, згідно з яким для зазначених осіб встановлено строк погашення судимості в один рік з дня набрання законної сили обвинувальним вироком суду.

Крім того, заслуговують на увагу сучасні тенденції щодо розширення можливостей такого заходу протидії злочинності, як посередництво між жертвою та винною особою, відновлюване правосуддя, медіація, трансакція тощо. Звичайно, це стосується осіб, які вчинили злочини певного ступеня тяжкості і заподіяли шкоду фізичним або юридичним особам, якщо публічний інтерес полягає саме у примиренні сторін кримінального конфлікту та відшкодуванні заподіяної шкоди.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Борисов В. І., Фріс П. Л. Поняття кримінально-правової політики. *Вісн. Асоц. кримін. права України*. 2013. № 1 (1). С. 15-31.
2. Сучасна кримінально-правова система в Україні: реалії та перспективи / Ю. В. Баулін, М. В. Буроменський, В. В. Голіна та ін. ; під заг. ред. Ю. В. Бауліна. Київ : ВАІТЕ, 2015. 688 с.
3. Пономаренко Ю. А. Кримінальна відповідальність, покарання та інші заходи кримінально-правового характеру в системі кримінально-правових наслідків вчинення злочину. *Проблеми науки кримінального права та їх вирішення у законотворчій та правозастосовній діяльності* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (8-9 жовт. 2015 р.). Харків : Право, 2015. С. 192-195.
4. Грищук В. К. Поняття, види, підстави, форми і стадії реалізації кримінальної відповідальності. *Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні* : матеріали наук.-практ. конф. (5-6 лют. 2004 р.). Львів : ЛНУ, 2004. С. 371-373.
5. Наден О. В. Теоретичні основи кримінально-правового регулювання в Україні : монографія. Харків : Право, 2012. 272 с.

Граб М. І.

*к.ю.н., доцент кафедри права
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»*

Сачан Ю. В.

*студентка другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 081 «Право»
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»*

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВЕ ЗНАЧЕННЯ МІСЦЯ ВЧИНЕННЯ ЗЛОЧИНУ

На сьогодні вбачається декілька напрямів, у вивченні поняття «місце вчинення злочину». Перше поняття – це *кримінально-правовий аспект* місця вчинення злочину. Друге поняття – це місце вчинення злочину в історії людства, що завжди мало зв'язок із *кримінально-процесуальними*, а саме такими, які володіють доказовим значенням та обставинами. Друге поняття необхідно акцентувати на *криміналістичному* значенні відносно місця здійснення злочину. Аналізуючи як «влучне визначення» Г. Гросса, визначення криміналістики – це «вчення про реальності кримінального права» [1, с. 427].

Кримінологічним значенням місця вчинення корисливе-насильницьке злочине діяння є дослідженим у кандидатській дисертації Ю. І. Дука, в якій автор зазначає те, що дослідження характеристик місцевості та в загальному просторі, де вчиняється злочин, має можливість у приведенні до виявлення відповідних просторових особливостей та умов, які для особи злочинця здаються майже нездоланими. Існують певні підстави для розуміння того, що в період власного пошуку злочинцем відкидається багато тих місць які являються простором у реалізації можливостей у здійсненні свого задуманого злочину, тому що на його погляд умови, які там склалися, являються несприятливими для реалізації задуманих ним намірів. На зазначеному, акцентує автор, що на його думку відносно

перспективності у виявленні і проведенні порівняння у просторових передумовах як таких, які сприятимуть у реалізації моделі злочинної поведінки, а також і тих, що їй перешкоджають.

За нашим дослідженням, певна група науковців обґрунтовано підходить до з'ясування юридичного значення аналізованої нами ознаки, проводячи різницю поміж кримінально-правовим та кримінально-процесуальним аспектом характеристики відносно місця вчинення злочину. У працях Т. Г. Понятовська зазначає те, що із точки бачення кримінально-процесуального закону, цілю правосуддя є встановлення місця та часу здійснення злочину – це являється необхідним етапом повного та об'єктивного і всебічного дослідження загалом обставин кримінальної справи. Через це за кримінально-процесуальним законодавством процес встановлення обставин місця та часу в здійсненні злочину являється загальною вимогою у процесуальному доказуванні. В процесуальному аспекті місце розглядається як той простір, що володіє географічними та адміністративними координати. Для проведення встановлення істини по справі потрібно із дуже максимальною точністю відтворити всі реальні обставини які мали місце у вчиненні злочину. Отже місце та час вчинення злочину – це ті обставини, які наділенні вагомим процесуальним значенням. Але те, що є значущим для процесу доказування, для встановлення істини, не завжди має, власне, кримінально-правове значення. Місце і час вчинення злочину в кримінальному праві – самостійні юридичні ознаки злочину. Це істотно відрізняє їхнє кримінально-правове значення від процесуального. Кримінально-правове значення має не саме місце, а вказані у законі обставини місця здійснення злочину [2, с. 116].

Слід зазначити, що кримінально-правове значення місця здійснення злочину заслуговує бути визначеним по-новому, а саме так:

- 1) встановлення території, де саме було вчинено злочин – просторово-юрисдикційний аспект;
- 2) вплив особливостей певного місця вчинення злочину на його криміналізацію – кримінально-політичний;
- 3) вплив особливостей місця здійснення вчинення діяння на визнання характеру поведінки особи;
- 4) вплив особливостей місця вчинення діяння у визнанні його злочином;
- 5) зв'язок особливостей місця вчинення злочину із іншими ознаками складу злочину, що встановлює зміст цих ознак – функціонально-експлікативний аспект;
- 6) вплив особливостей місця вчинення злочину для розподілу обсягу відповідальності за вчинений злочин – диференційний аспект;
- 7) аспект врахування особливостей саме місця вчинення злочину як каталізатора, що впливає на обрання заходу кримінально-правового впливу – індивідуалізаційний аспект.

Нашу думку, небезпеку злочину визначає не саме діяння а його публічний характер, що пов'язаний із певним місцем вчинення.

Отже, особливості місця вчинення злочину поряд з іншими обставинами справи свідчить про наявність або відсутність причинного зв'язку між певним діянням і його наслідками, і про зміст вини суб'єкта у розумінні, наскільки винуватий оцінював небезпечні властивості того місця, де вчинив діяння.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Комментарий к Уголовному кодексу Туркменистана. Постатейный / А. В. Смирнов, К. Б. Калиновский ; под общ. ред. проф. А. В. Смирнова. Ашхабад : ОБСЕ, 2013. 663 с.
2. Уголовное право России. Общая часть / под ред. А. И. Рарога. 3-е изд., изм. и доп. Москва : Эксмо, 2009. 496 с.

Граб М. І.

*к.ю.н., доцент кафедри права
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»*

Струк О. Б.

*студентка освітнього рівня молодший спеціаліст
спеціальності 081 «Право»
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»*

НАСИЛЬСТВО ЩОДО НЕПОВНОЛІТНІХ: ПРОБЛЕМИ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Всебічна охорона та захист неповнолітніх є одним із пріоритетних напрямів політики держави, оскільки діти є найбільш незахищеними та вразливими. Нині у суспільстві почастишали випадки застосування насильства до дітей, що є гострою соціальною й правовою проблемою. На цьому останніми роками було неодноразово наголошено в засобах масової інформації, про це також свідчать статистичні дані, згідно з якими кількість випадків, пов'язаних із застосуванням до неповнолітніх насильств, щорічно зростає. Причому насильство вони можуть зазнавати як у сім'ї – з боку найближчих та найдорожчих людей, так і з боку сторонніх осіб.

Фахівці, які досліджували окреслену наукову проблему, вважають, що застосування насильства до неповнолітніх є складним поняттям та явищем, тому його досліджують у багатьох сферах: медицині, соціології, психології, правознавстві та ін., розглядаючи, зокрема, види, причини та наслідки, до яких воно призводить. Як показують їх результати, насильство, що було застосоване до неповнолітнього, у подальшому може призвести до серйозних негативних соціальних наслідків: жорстокості, безнадійності, безсилля та втрати віри у дітей. Якщо до дитини було застосовано насильство, це може негативно вплинути на формування її особистості та розвитку, внаслідок чого дитина може набути такі

особливості характеру і поведінки, як підвищена агресивність, тривожність, невміння співпереживати, занижена самооцінка, низький соціальний статус. Разом із тим, на думку психологів та педагогів, якщо до дитини застосовувалося насильство, у неї формується переконання того, що завдяки фізичній силі можна домогтися всього. Це, у свою чергу, у подальшому може призвести до того, що у дорослому житті неповнолітній буде схильний до застосування насильства при вирішенні будь-якої проблеми. Як вважають фахівці, дитині, яка зазнала насильства, буде набагато складніше створювати сім'ю і будувати свої відносини у ній, заводити друзів та адаптуватися в суспільстві, а наслідки пережитої травми без сумніву матимуть вплив на її подальше життя, зокрема, на формування особистості, світогляд, склад характеру, фізичне і психічне здоров'я. Крім того, у більшості дітей, до яких було застосовано насильство, можуть проявлятися серйозні відхилення у психічному, фізичному розвитку, в емоційній сфері [4].

Діяння, пов'язані із застосуванням насильства щодо неповнолітніх, є шкідливими, оскільки вони завдають істотної шкоди їх фізичному, розумовому й духовному розвитку. Насильство до неповнолітніх може призвести до тяжких, навіть катастрофічних наслідків, таких, як самогубство дитини, заподіяння їй смерті, інвалідності, психічного захворювання та іншої шкоди здоров'ю. Шкода від насильства щодо неповнолітніх мають місце у сфері розумового й духовного розвитку дитини, оскільки дитина може втратити свій психологічний статус як особистість, що може призвести до вживання нею алкоголю та наркотичних речовин, втечі з дому й подальшого бродяжництва, вчиненню нею правопорушень та навіть злочинів. Отже, усе це безумовно тягне за собою негативні соціальні наслідки як для неповнолітнього, так і для суспільства.

З метою захисту неповнолітніх від насильства у сім'ї законодавцем було прийнято низку законів та нормативно-правових актів у цій сфері. Наприклад, Закони України «Про попередження насильства в сім'ї» від 15 листопада 2001 р. та «Про охорону дитинства» від 26 квітня 2001 р.; Розпорядження Кабінету Міністрів України № 2154-р «Про затвердження 319 плану заходів з проведення Національної компанії «Стоп насильству!» на період до 2015 р. тощо. Важливим кроком з боку держави стало доповнення Законом України № 759-IV від 15 травня 2003 р. Кодексу про адміністративні порушення України ст. 1732, в якій встановлено адміністративну відповідальність за вчинення насильства в сім'ї, у тому числі й до неповнолітніх, або невиконання захисного припису [3].

Кримінальна відповідальність за діяння, що становлять насильство над дитиною в сім'ї або за її межами настає згідно з Кримінальним Кодексом України від 5 квітня 2001 року. Кримінальний Кодекс України орієнтований на захист дитини від будь-яких форм фізичного, психологічного, сексуального, економічного та соціального насильства над дитиною в сім'ї або поза нею та постійно вдосконалюється в цьому напрямку. Дії, які складають жорстоке поводження з дитиною, враховуючи комплексний характер цього поняття, можуть містити склади злочинів, передбачених широким переліком статей Кримінального Кодексу України (далі – ККУ). Серед них умовно можна виділити три групи. До першої групи належать склади злочинів, які можуть бути скоєні стосовно будь-яких осіб, у тому числі по відношенню до дітей. До таких злочинів належать:

- умисне вбивство (ст. 115 ККУ);
- вбивство через необережність (ст. 119 ККУ);
- умисне тяжке тілесне ушкодження (ст. 121 ККУ);
- умисне середньої тяжкості тілесне ушкодження (ст. 122 ККУ);

- умисне легке тілесне ушкодження (ст. 125 ККУ);
- побої і мордування (ст. 126 ККУ);
- катування (ст. 127 ККУ);
- погроза вбивством (ст. 129 ККУ) та деякі інші.

Вчинення таких злочинів стосовно неповнолітнього або малолітнього внаслідок жорстокого поводження з ними членів їх сім'ї, осіб, що їх замінюють, або будь-якої іншої деліктоздатної особи належить до обставин, які обтяжують покарання. Вичерпний перелік таких обставин передбачений статтею 67 ККУ, серед яких законодавець окремо виділив:

- вчинення злочину щодо малолітнього, особи похилого віку або особи, що перебуває в безпорадному стані (п. 6 ст. 67 ККУ);
- вчинення злочину щодо особи, яка перебуває в матеріальній, службовій чи іншій залежності від винного (п. 8 ст. 67 ККУ);
- вчинення злочину з використанням малолітнього або особи, що страждає психічними захворюваннями або недоумством (п. 10 ст. 67 ККУ).

При чому всі ці обставини, окрім передбаченої п. 8 ст. 67 ККУ, суд зобов'язаний визнати, як такі, що обтяжують, покарання незалежно від обставин справи.

До другої групи належать склади злочинів, вчинення яких по відношенню до неповнолітнього або малолітнього визначено законодавством як кваліфікуюча обставина, що тягне за собою більш суворе покарання. До кваліфікованих складів злочинів, вчинюваних по відношенню до неповнолітньої чи малолітньої особи, належать:

- доведення до самогубства (ч. 3 ст. 120 ККУ);
- зараження венеричною хворобою (ч. 2 ст. 133 ККУ);
- ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані (ч. 2 ст. 136 ККУ);

- неналежне виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником (ч. 2 ст. 140 ККУ);
- незаконне проведення дослідів над людиною (ч. 2 ст. 142 ККУ);
- насильницьке донорство (ч. 2 ст. 144 ККУ);
- згвалтування (ч. 3,4 ст. 152 ККУ);
- насильницьке задоволення статевої пристрасті неприродним способом (ч. 2,3 ст. 153 ККУ);
- створення або утримання місць розпусти і звідництва (ч. 3 ст. 302 ККУ);
- схиляння до вживання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів (ч. 2 ст. 315 ККУ) та деякі інші.

Слід підкреслити, що ці статті містять примітки стосовно вчинення вказаних злочинів по відношенню до дитини, які відтворюють міжнародні стандарти щодо попередження жорстокого поводження з дітьми, а саме вимогам Протоколу про попередження і припинення торгівлі людьми, особливо жінками і дітьми, і покарання за неї, що доповнює Конвенцію ООН проти транснаціональної організованої злочинності, а також Факультативу протоколу до Конвенції про права дитини щодо торгівлі дітьми, дитячої проституції і дитячої порнографії.

Третю групу становлять злочини, які можуть бути скоєнні тільки по відношенню до дитини, оскільки особу потерпілого від таких злочинів, яким може виступати тільки дитина, передбачено їх основним складом. До таких злочинів належать:

- умисне вбивство матір'ю своєї ненародженої дитини (ст. 117 ККУ);
- неналежне виконання обов'язків щодо охорони життя та здоров'я дітей (ст. 137 ККУ);
- підміна дитини (ст. 148 ККУ);
- експлуатація дітей (ст. 150 ККУ);

- використання малолітньої дитини для заняття жебрацтвом (ст. 150-1 ККУ);
- статеві зносини з особою, яка не досягла статевої зрілості (ст. 155 ККУ);
- розбещення неповнолітніх (ст. 156 ККУ);
- ухилення від сплати аліментів на утримання дітей (ст. 164 ККУ);
- злісне невиконання обов'язків по догляду за дитиною або за особою, щодо якої встановлена опіка чи піклування (ст. 166 ККУ);
- незаконні дії щодо усиновлення (удочеріння) (ст. 169 ККУ). Законом України «Про внесення змін до Кримінального та Сімейного кодексів України щодо усиновлення» від 4 червня 2009 року запроваджено більш жорсткі заходи кримінальної відповідальності за вчинення цього злочину;
- втягнення неповнолітніх у злочинну діяльність (ст. 304 ККУ);
- спонукання неповнолітнього до застосування допінгу (ст. 323 ККУ);
- схиляння неповнолітніх до вживання одурманюючих засобів (ст. 324 ККУ) [1].

Таким чином, законодавче вирішення кримінально-правової охорони неповнолітніх, стосовно яких було застосовано насильство як з боку членів сім'ї, так і сторонніх осіб, ще не набули належного і достатньо обгрунтованого вирішення у системі чинного кримінального законодавства України. Водночас окреслена проблема має важливе значення для правозастосовної діяльності та є актуальною для науки кримінального права. Оскільки неповнолітні, на думку фахівців у галузі педагогіки та психології, в силу своїх вікових особливостей мають значно менше можливостей порівняно з дорослими для захисту себе від фізичного чи психічного впливу інших осіб, законодавцю необхідно передбачити як кваліфікуючу ознаку «вчинення щодо неповнолітнього» злочинів, передбачених статтями 121-125, 126, 127, 186, 187, 189 КК України та ін. У

подальшому можливо передбачення в КК окремих суспільно-небезпечних діянь, які можуть бути додатково вказані як злочини. Наприклад, «наси́льство щодо неповнолітніх», «жорстоке поводження із неповнолітніми», інші суспільно-небезпечні діяння, які безпосередньо пов'язані із застосуванням насильства та спрямовані на спричинення істотної шкоди суспільним від 320 носинам, що посягають на фізичний, психічний та культурний розвиток неповнолітніх. Водночас, на нашу думку, захист кримінальним законодавством вказаних суспільних відносин шляхом виокремлення цієї групи норм у самостійний розділ Особливої частини КК України повного мірою сприяв би комплексному кримінально-правовому захисту неповнолітніх (дітей) від злочинних посягань [2].

Також вважаю, що існуючий у чинному кримінальному законодавстві (*de lege lata*) підхід до вирішення питань щодо призначення покарання за вчинення насильницьких злочинів проти неповнолітніх є недосконалим. Він указує на недостатність встановлення оптимальних санкцій за злочини проти неповнолітніх, які мають бути збалансованими і відповідати тяжкості злочинів, передбачених у відповідних статтях КК України. Тому, на наш погляд, необхідно посилити кримінальну відповідальність за вчинення указаних злочинів проти неповнолітніх. Лише у цьому випадку кримінальний закон забезпечить ефективний захист суспільних відносин, що забезпечують належний фізичний та психологічний розвиток дитини від насильницьких злочинів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кримінальний кодекс України : Закон від 05.04.2001 р. № 2341-III. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2001. № 25-26. Ст. 131.

2. Лист Міністерства освіти і науки України 18.05.2018 р. № 1/11-5480 «Методичні рекомендації «Запобігання та протидія насильству».

3. Проблеми науки кримінального права та їх вирішення у законотворчій та правозастосовній діяльності : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (8-9 жовт. 2015 р.). / редкол. : В. Я. Тацій (гол. ред.), В. І. Борисов (заст. гол. ред.) та ін. Харків : Право, 2015. 528 с.

4. Ярмыш П. Н. Вопросы толкования статьи 117 УК Украины. *Основні напрями розвитку кримінального права та шляхи вдосконалення законодавства України про кримінальну відповідальність* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (11-12 жовт. 2012 р.). / редкол. : В. Я. Тацій (гол. ред.), В. І. Борисов (заст. гол. ред.) та ін. Харків : Право, 2012. С. 285.

Граб М. І.

*к.ю.н., доцент кафедри права
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»*

Творковський А.-І. А.

*студент другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 081 «Право»
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»*

СОЦІАЛЬНА ОБУМОВЛЕНІСТЬ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПРОТИПРАВНЕ ЗАВОЛОДІННЯ МАЙНОМ ПІДПРИЄМСТВА, УСТАНОВИ, ОРГАНІЗАЦІЇ

Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення правового регулювання діяльності юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців» від 10 жовтня 2013 року внесено доповнення до Кримінального кодексу України (далі КК України), а саме КК України було доповнено трьома статтями 205-1, 206-1 і 206-2, які повинні забезпечувати ефективну кримінально-правову протидію протиправному поглинанню та захопленню підприємств.

Так, до 2013 року не передбачалося кримінальної відповідальності за протиправне заволодіння майном підприємства, установи, організації. Дане правопорушення кваліфікувалося за окремими статтями КК України. Раніше питання протиправного заволодіння майном підприємства, установи, організації охоплювалося поняттям «рейдерство», яке не було визначене законодавством, але використовується в Україні та за її межами. Такі «рейдерські» дії кваліфікувалися за ст. 223 «Розміщення цінних паперів без реєстрації їх випуску», ст. 219 «Доведення до банкрутства», ст. 356 «Самоправство», ст. 206 «Протидія законній господарській діяльності», ст. 375 «Постановлення суддею (судьями) завідомо неправосудного вироку, рішення, ухвали або постанови» тощо.

Об'єктом кримінального правопорушення необхідно вважати приватну власність, оскільки протиправне заволодіння майном підприємства, установи, організації, фактично передбачає кримінальну відповідальність за рейдерство. Тільки з прийняттям даного закону норми ст. 206-2 КК України знайшли своє відображення, хоча у європейських державах наявні та діють уже давно. До внесення доповнень до кримінального кодексу України питання протиправного заволодіння майном підприємства, установи, організації визначалось тільки узагальнюючим поняттям «рейдерство», але на законодавчому рівні визначене не було.

Суспільна небезпека такого роду діянь характеризується високим ступенем, а шкода є значною, що є безумовною підставою для кримінальної відповідальності за протиправне заволодіння майном підприємств, установ, організацій.

Встановлення кримінальної караності діяння є допустимим тоді і лише тоді, коли є впевненість у тому, що позитивні соціальні результати застосування кримінального права істотно перевищать неминучі негативні наслідки криміналізації.

Співвідношення позитивних і негативних наслідків криміналізації даного правопорушення свідчить про те, що позитивні соціальні результати застосування ст. 206-2 Кримінального кодексу України істотно перевищують неминучі негативні наслідки.

Криміналізація статті 206-2 Кримінального кодексу України є доцільною, оскільки дає можливість виокремити кримінально-правові відносини у сфері протиправного заволодіння майном підприємств, установ та запобігає їх кваліфікації за іншими складами кримінальних правопорушень.

Граб М. І.

*к.ю.н., доцент кафедри права
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»*

Юркевич І. Б.

*студентка другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 081 «Право»
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»*

ВИКОРИСТАННЯ ІНСТИТУТУ ДЕРЖАВНОЇ ГАРАНТІЇ В МЕХАНІЗМІ ДЕРЖАВНО-ПРАВОВОГО ПАРТНЕРСТВА

Сьогодні з урахуванням усіх змін, що внесені до Закону України «Про державно-приватне партнерство», виходячи з аналізу його змісту, видається доцільним констатувати неможливість віднесення державної гарантії (навіть за умови запровадження інституту договору державної гарантії) до форм ДПП. Оскільки відповідно до абз. 1 ч. 3. Ст. 1 Закону України «Про державно-приватне партнерство» однією з основних ознак ДПП сьогодні є «створення та/або будівництво (нове будівництво, реконструкція, реставрація, капітальний ремонт та технічне переоснащення) об'єкта державно-приватного партнерства та/або управління (користування, експлуатація, технічне обслуговування) таким об'єктом». Тобто саме створення, будівництво, реконструкція і т.п., а не забезпечення, в тому числі і фінансове забезпечення даних процесів.

Тому з урахуванням того, що державна гарантія є інститутом, який може стати засобом забезпечення (залучення) фінансування для реалізації проектів ДПП, відносити його до форм ДПП не є доцільним.

Інститут державної гарантії в Україні може стати дієвим засобом стимулювання реалізації пріоритетних проектів ДПП. Застосування державної гарантії в механізмі реалізації ДПП в Україні дає змогу державі під час залучення приватних партнерів до пріоритетних проектів ДПП

пропонувати потенційному приватному партнеру не лише майданчик для будівництва (об'єкт реконструкції, реновації тощо), а й суттєвий аргумент для залучення кредитного ресурсу приватним партнером для реалізації проекту ДПП у формі державної гарантії. При цьому державна гарантія виступатиме засобом підтримки суб'єктів господарювання (приватних партнерів – резидентів України), що реалізують проект ДПП, а також виступатиме засобом забезпечення виконання господарських кредитних зобов'язань приватного партнера перед кредитором, що надав кредитний ресурс. Такий підхід дозволить, із метою реалізації пріоритетних проектів ДПП, за участю виключно резидентів України у якості приватних партнерів, зменшувати собівартість кредитного ресурсу для реалізації проекту та, як наслідок, зменшити собівартість та збільшити рентабельність реалізації проекту.

Правове забезпечення можливості використання державної гарантії в механізмі реалізації ДПП полягає в необхідності впровадження в Україні прозорих та конкурентних механізмів державного гарантування. Саме такий підхід, як убачається, дозволить більш повноцінно забезпечити реалізацію принципів ДПП під час реалізації пріоритетних для держави проектів із застосуванням державних гарантій. Мова йде про: рівність перед законом державних та приватних партнерів; заборону будь-якої дискримінації прав приватних чи державних партнерів; узгодження інтересів державних та приватних партнерів із метою отримання взаємної вигоди; незмінність протягом усього строку дії договору партнерства форми власності об'єктів, що знаходяться в державній або комунальній власності.

Крім, переданих приватному партнеру; визнання державними та приватними партнерами прав та обов'язків, передбачених законодавством України та визначених умовами договору партнерства; справедливий

розподіл між державним та приватним партнером ризиків, пов'язаних із виконанням договірних зобов'язань у межах партнерства; визначення приватного партнера на конкурсних засадах, окрім випадків, встановлених законом.

Підсумовуючи вищевикладене, варто констатувати доцільність нормативного закріплення можливості та необхідність нормативного визначення підстав, порядку і наслідків застосування державної гарантії як засобу підтримки реалізації лише пріоритетних для держави форм ДПП шляхом забезпечення виконання кредитних зобов'язань приватного партнера (резидента України), взятих ним для реалізації ДПП.

Можливість надання державних гарантій у процесі пошуку потенційного приватного партнера має стати додатковим як правовим, так і економічним стимулом активної участі в конкурентних процедурах із його відбору та дієвим інструментом у підвищенні економічної ефективності реалізації відповідних проектів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про державно-приватне партнерство : Закон України від 01.07.2010 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2010. № 40. Ст. 524.
2. Дутко Н. Г. Сутність та поняття державно-приватного партнерства в контексті дослідницьких підходів. *Науковий вісник Академії муніципального управління* : зб. наук. пр. Сер. : Управління. 2011. № 3. С. 328-335.

Задорожна М. І.

*к.н. з держ. упр., доцент кафедри права
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»*

ГЕНДЕРНА РІВНІСТЬ ЯК ЕЛЕМЕНТ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ

Функціонування механізму державного управління визначає необхідність встановлення концептуальних підвалин державної політики, її стратегічних орієнтирів і напрямків подальшого розвитку. Не викликає сумніву суспільна необхідність гуманізації свідомості, яка неможлива без запровадження у владну діяльність цінностей демократії і взаємоповаги.

Необхідність виділення захисту прав жінок у законодавстві України зумовлена тим, що проблема вирівнювання прав за ознакою статі ще далека від вирішення як в Україні, так і в світовому масштабі.

Основний Закон України включає питання Гендерної рівності у самостійну статтю, як це рекомендувала у своїх документах Рада Європи та структури ООН. У ст. 24 Конституції України зазначено: «Громадяни мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом. Не може бути привілеїв чи обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками». У цій статті Конституції України закріплена необхідність застосування однакових стандартів прав і обов'язків до всіх осіб без винятку. Громадяни України – і чоловіки, і жінки можуть користуватися на рівних підставах всім обсягом конституційних прав і свобод без дискримінації з боку держави або інших осіб.

Конституція України проголошує рівні права доступу до державної служби всім громадянам, а також до служби в органах місцевого самоврядування (ст. 38). Визнання рівних прав для всіх статей при

проходженні державної служби визнано в Законі України «Про державну службу» (ст. 4).

Конституційні гарантії для реалізації права на гендерну рівність.

Відповідно до частини другої ст. 3 Конституції України утвердження і забезпечення прав і свобод людини – головний обов’язок держави.

Конституція гарантує державне забезпечення прав і свобод особи. Законодавчі повноваження з цих питань належать до відання Верховної Ради України. Президент України виступає гарантом прав і свобод. До повноважень Кабінету Міністрів України входить вжиття заходів щодо забезпечення прав і свобод людини і громадянина. У гарантуванні прав і свобод беруть участь всі органи державної влади. Тут велике значення мають рівень організаційно-управлінської діяльності державних органів та громадських організацій, стиль їхньої роботи. Конституція України гарантує кожному громадянину – жінці і чоловікові судовий захист його прав і свобод (ст. 55).

Існують також гарантії правосуддя, які являють собою положення, що забезпечують дотримання принципів законності та демократичності при здійсненні правосуддя, вони і містяться у нормах процесуального права. Існує певний комплекс гарантій, які допомагають людині захищати свої права. Та виявляється, що для того, щоб захистити, наприклад, жінку від дискримінації, їх недостатньо. І причин тут чимало. Наприклад на сайті Київського міського центру перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників органів державної влади, органів місцевого самоврядування, державних підприємств установ і організацій зазначають такі:

- декларативність багатьох норм Конституції;
- неузгодженість галузевого законодавства з Конституцією України;
- гендерні стереотипи в суспільній свідомості;

- відсутність розуміння гендерних проблем на рівні посадових осіб органів державної влади;
- відсутність практики розгляду таких справ у судах;
- низький рівень життя – люди просто не можуть матеріально дозволити собі юридичну консультацію та персонального адвоката.

Разом з тим, якщо не діють конституційні норми (що, нажаль, притаманно нашій країні), необхідно розробити і впровадити політичні та економічні механізми реалізації цих норм. Насамперед, необхідна розробка програми сприяння зайнятості жінок, однією з складових якої має стати програма сприяння самозайнятості, програма впровадження неповного робочого тижня, неповного робочого дня, гнучкого графіку роботи. Вирішенню жіночих проблем на ринку праці допомогла б і нова система організації догляду за дітьми.

Потрібно починати з людини, адже саме вона має визначати зміст і спрямованість діяльності держави. Якщо свідомість людини не трансформована відповідно до гендерних аспектів, то тоді не буде діяти і закон.

Залучення жінок до влади та їхня участь у політиці (не лише правом приймати участь у виборах) – це є найважливіша ознака здорової демократії. Участь жінок у політиці ліквідує ту прірву, яка досі перешкоджала формуванню справді демократичного суспільства, культури. А паритетність чоловіків та жінок в ухваленні державних постанов – одна з передумов демократії. А тим часом наші жінки, які посідають відповідальні посади, повинні постійно доводити, що вони зможуть діяти не гірше чоловіків, хоч одночасно змушені витратити час на догляд за дітьми та на всю хатню роботу.

Аналіз чинного законодавства України свідчить, що воно є антидискримінаційним щодо жінок, створює певні передумови для рівноправності, але не забезпечує їх.

Вважається, що першочерговими завданнями подолання гендерної нерівності є:

— у галузі політики – досягнення паритетної демократії як засобу створення соціального середовища, однаково сприятливого для життя та самореалізації як жінок, так і чоловіків;

— у галузі культури – радикальні зміни парадигми відносин між статями в сім'ї та усіх інших сферах суспільного життя. Для виконання цих завдань необхідно готувати по-громадянському зрілих та політично обізнаних жінок через мережу громадських організацій. Формувати антидискримінаційну незалежну та потужну громадську думку, що буде поступово змінювати стереотипи.

Конституція України визначає пріоритет загальнолюдських цінностей, закріплює принцип соціальної справедливості, утверджує демократичний і гуманістичний вибір громадян України, показує прихильність загальноновизнаним нормам міжнародного права.

Визначення України правовою державою ще не відображає реальність сьогодення, а є одним із першочергових завдань, які необхідно вирішувати найближчим часом.

Основою такої держави є те, що у ній панує і верховенство закону.

Конституція України не лише проголосила, а й створила міцні конституційні основи правової держави.

Визначивши людину, її права найвищою соціальною цінністю, Конституція України приєдналася до європейського і світового бачення цього питання, закріпила його загальнолюдське вирішення як обов'язкове для держави і для всіх інших учасників суспільних відносин.

Громадяни мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом. Це положення відображає ще один аспект принципу рівності і необхідність застосування однакових стандартів прав і обов'язків до всіх без винятку.

Принцип відсутності дискримінації не обмежується вимогою того, що рівність має бути досягнута, а передбачає розуміння того, що саме має бути рівним і відповідно до якого критерію. За таких умов абстрактне поняття рівності замінюється конкретною сферою застосування і таким критерієм, як стать.

Особлива увага в статті 24 Конституції України приділена рівності прав жінки і чоловіка.

Особливої уваги потребують жінки, оскільки саме вони порівняно з чоловіками частіше бувають обмежені у використанні конституційних прав.

Відповідно до Конвенції про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок, стороною якої є Україна, дискримінація щодо жінок означає будь-яке розрізнення, виняток або обмеження за ознакою статі, спрямоване на ослаблення або зведення нанівець визнання, користування або здійснення жінками, незалежно від їх сімейного стану, на основі рівноправності чоловіків і жінок, прав людини і основних свобод у політичній, економічній, соціальній, культурній, громадській або будь-якій іншій сфері.

В умовах переходу до ринкової економіки дане питання загострилось, оскільки становище певної категорії жінок погіршилось. Зараз вже відомі такі визначення, як «фемінізація безробіття», «фемінізація бідності».

За своєю суттю соціальна держава є владним органом усього суспільства і не може використовуватись в інтересах його частини або окремих людей. Така держава виконує інтеграційну роль щодо суспільства.

Вона будується на засадах справедливості і має основною метою забезпечення достатнього життєвого рівня всіх членів суспільства.

Так, у статті 48 Конституції України закріплено право громадян нашої держави на достатній життєвий рівень для себе і своєї сім'ї, що включає достатнє харчування, одяг, житло.

Здійснення принципу соціальної держави вимагає його оптимального поєднання з принципом правової держави.

Поєднання в одній державі вимог дотримання принципів як соціальної, так і правової держави можливе лише, якщо діяльність держави відбувається виключно за законами соціальної спрямованості, правовою базою яких є Конституція України.

Права і свободи людини і громадянина можуть бути гарантовані лише у разі дотримання вимог соціальної справедливості.

Усвідомлення того, що людство складається з двох різних проте рівних статей, суспільство повинно змінити свій характер, пов'язаний з громадським і приватним життям чоловіків та жінок, адже світ громадського і приватного життя взаємно переплетені та взаємозалежні. Нині ця рівновага порушена, жінки масово влилися в громадське життя, проте організація домашнього побуту і досі не змінилася. Таке непорозуміння спирається на прадавню традицію нехтувати світ жіноцтва і на небажання перенести частину жіночого тягара і на плечі чоловіків.

Хоча наукова термінологія ще не цілком встоялась, так що слова «гендер» і «стать» та їх похідні деколи вживаються як синоніми, їх розрізнення має принципове значення. Стать – природне фізичне явище, що допускає об'єктивне вимірювання. Гендер – історично, культурно

обумовлена категорія, з допомогою якої люди групують певні якості, надаючи їм символічного значення.

З одного боку, громадян як чоловічої, так і жіночої статі наділено однаковими правами у соціальній сфері та забезпечено де-юре рівні умови їх здійснення.

Однак, з іншого – гендер передбачає і відмінності та їх межі у правах і гарантіях, котрі зумовлені різною статтю людини. Це визначається реальними потребами як чоловіка, так і жінки.

Проблема досягнення гендерної рівності між чоловіками і жінками досі не вирішена і залишається актуальною.

Значною своєю частиною це проблема соціальної сфери, де реалізуються соціальні права, зокрема право на пенсійне забезпечення.

Сучасний стан функціонування державного управління характеризує необхідність визначення концептуальних підвалин державної політики, її стратегічних орієнтирів і напрямків подальшого розвитку. Не викликає сумніву суспільна необхідність гуманізації свідомості, яка неможлива без запровадження у владну діяльність цінностей демократії і взаємоповаги. В українській традиції жіноче начало поєднують із функцією збереження культурного і морального потенціалу нації, її значимості в світі як носія миру і взаєморозуміння. Досвід Західної Європи ХХ ст. показує, що формування справді демократичних норм існування суспільства напряму залежить від кількості представництва жіноцтва на вищих щаблях влади у сучасних державах. Говорити про «зрілість» суспільства не можна без уваги до ролі та образу жінки в суспільній свідомості, її діяльності в суспільстві та вплив на суспільне життя гендерних стереотипів. Також варто згадати і значення традиційно жіночих рис для виховання толерантності та уваги до найвищих загальнолюдських цінностей (лагідність, підтримка, згладження агресії). Гендерна проблематика все

активніше завойовує український інтелектуальний простір, що хоча й повільно, та все ж незворотно, спричиняє зміни в сферах політики (аналіз, обговорення, законопроекти, пропозиції), а отже і суспільній свідомості. Однак реалії свідчать, що жінка використовується державною владою лише в певних межах: не допускається до високих постів, використовується на різних посадах, але невисоких, з певною оплатою, але меншою ніж у чоловіків, бо саме вони є керівниками тих чи інших структур.

Як правило, сучасна парадигма діяльності чинної української влади визначається як демократична, проте в такому разі акцент зміщується в напрямку політичної складової соціального розвитку, що не зовсім відповідає основній тенденції сучасних цивілізаційних змін і не повністю характеризує суспільно-владні відносини, а на практиці набуває позірних форм. Тобто відсутність глибинних традицій демократії, неоднозначність ознак справжньої демократії досить часто проявляється у визнанні її спрощених форм за реальні, у прийнятті прикритих проявів авторитаризму й тоталітаризму за демократизм.

Патріархальна культура перш за все проявляється в тому, що «влада», причетна до прийняття рішень, знаходиться в руках чоловіків і здійснюється ними за їх зразками. В ній втілені чоловічі риси: жорстокість, агресивність, домінантність. Чоловіча влада проявляється і в науковому описі всесвіту: західна наука орієнтується на «чоловічі парадигми», з їх установкою на панування. В царині моралі пріоритетне місце відводиться таким цінностям, як індивідуальна свобода, володіння правами, рівність (але користуватися всім цим можуть лише чоловіки).

Залучення жінок до влади та їхня участь у політиці (не лише правом приймати участь у виборах) – це є найважливіша ознака здорової демократії. Участь жінок у політиці ліквідує ту прірву, яка досі перешкоджала формуванню справді демократичного суспільства, культури.

А паритетність чоловіків та жінок в ухваленні державних постанов – одна з передумов демократії.

Розуміння української сучасності як протистояння тоталітарної й демократичної парадигм не вичерпує драматизму ситуації, а веде до утвердження більш глибокої та прогресивної гуманітарної парадигми, із властивими їй пріоритетною цінністю людини, встановленням довіри між владою і громадськістю, ствердженням принципу служіння влади громадськості без дискримінації (в тому числі за статтю).

Фемінізм пройшов довгий і важкий шлях, видозмінюючись і пристосовуючись до умов часу та політичної ситуації. В українській інтелектуальній і культурній традиції таке явище теж знайшло своє відображення, набуваючи яскравих національних ознак. Своє теоретичне застосування в сучасній Україні гендерні студії здобули як літературний фемінізм (або гендерна критика). Феміністичні дослідження виявили органічність в українській культурі саме жіночих рис (тих, що символізують жіночість): ірраціональність, пасивність, амбівалентність, хаотичність, а тому широкі перспективи для витворення суто національного, відмінного від західного і продуктивного в нашій культурі феміністичного дискурсу, що охопить собою суспільно-політичну і літературно-філософську сфери.

Політична розмова, що спрямована на побудову нових значень і самозрозумілість суб'єктів має бути недомінованою, невимушеною і неманіпульованою. Діалог має вестись в пошуках «ідеального слова» без моралізаторства і моральних оцінок, в стані відкритості і відсутності ідеологічного контролю (не виходячи з понять моральності, справедливості і толерантності). Метою такої розмови стало б нове визначення громадського і приватного, відкриття певних замовчуваних питань для дослідження (враховуючи всі набутки культури, приймаючи різні

дискурси). Адже саме громадські і приватні імперативи прокладають чи блокують шляхи до традиційних розумінь чоловіків, жінок та їх спільних – відрубних усесвітів.

Саме фемінізм пропонує нову альтернативу до жіночого вибору тяжка фізична праця або замкнутість в приватній сфері та сімейних обов'язках і жінкам потрібна така альтернатива, щоб не робити вибір без вибору, а отримати всі можливості цивілізації. У такому напрямі фемінізм та гендерні студії нині гуманізують суспільну свідомість.

Проблеми застосування парадигми до дослідження суспільно-владних відносин слід бачити в аналізі нових інтеграційних чинників суспільства, у ствердженні владою гуманітарних цінностей і сучасних моделей управління, враховуючи надання жінкам можливості активної участі як у теоретичних дослідженнях, їх здобутки і напрацювання, а також надаючи можливість активної участі у реалізації державної політики на засадах цінностей, які одвічно несе в собі жіночність.

Сучасна гендерна теорія не намагається заперечувати існування тих чи інших біологічних, соціальних, психологічних відмінностей між конкретними жінками і конкретними чоловіками. Вона стверджує, що цей факт відмінності не настільки важливий, як її соціокультурна оцінка, інтерпретація, а також побудова владної системи на основі цих відмінностей.

Український інтелектуальний простір прагне дослідити і використати в соціально-політичній практиці кращі здобутки світової думки і цивілізації, серед яких вагома роль належить гендерним дослідженням, що не втрачають популярності і в XXI ст. набуваючи нових рис і нового значення.

Наша держава прагне втілювати передові демократичні ідеали, забезпечувати добробут народу і розквіт нації. А, як відомо, ознакою

культури і цивілізованості суспільства є ставлення до жінок, яких в Україні більша частина населення. Справді демократична держава не може оминати увагою становище і статус жінки в суспільстві, її право на самоствердження в приватній і суспільній сфері, жіночий голос в культурі, політиці і суспільстві. Реалії сьогодення показують наявність серйозних проблем в цій царині, а тому потребу ґрунтовного дослідження становища жінок в сучасній Україні.

Однак, значна частина українського суспільства і навіть серйозні науковці насторожено сприймають феміністичні ідеї, а подекуди й вороже (як небезпеку «справжнім» жіночим інтересам, ненависть до чоловіків або прояв сексуального невдоволення).

Лепех Ю. С.

*к.ю.н., доцент кафедри права
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»*

Богоніс П. І.

*студент другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 081 «Право»
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»*

ОСОБЛИВОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ ВИКОНАВЧОГО ПРОВАДЖЕННЯ

Виконавче провадження є важливим етапом правової діяльності та вирішення спору загалом.

У науковій літературі подають наступні ознаки та особливості виконавчого провадження:

- 1) один із елементів механізму забезпечення прав громадян;
- 2) спосіб забезпечення прав громадян;
- 3) адміністративна діяльність уповноважених органів влади щодо виконання як судових так і рішень органів влади та управління.

Основними ознаками правових відносин, які виникають у сфері виконавчого провадження є:

- 1) вид відносин у адміністративному праві;
- 2) мають свою мету щодо завершення справедливого вирішення у справі, яка потребує свого закінчення;
- 3) мають опосередкований характер відносин, які виникають між особою, яка є боржником та відповідним органом влади, який є стягувачем.

Суб'єкти державно-правових відносин у виконавчому провадженні можуть бути поділені на наступні групи:

- 1) особи, які беруть участь в організації виконавчого провадження.

До таких осіб необхідно віднести:

- а) державні виконавці Державних виконавчих служб;

б) приватні виконавці, діяльність яких зареєстрована згідно чинного законодавства;

в) працівники Державних виконавчих служб;

г) міжнародні спільноти, предметом діяльності яких є виконання рішень судових органів влади та контроль над цим;

д) інші додаткові органи;

2) особи, які здійснюють контрольні та наглядові функції за забезпечення державного виконання та примусового виконання рішень. До таких органів можемо віднести профільне правове міністерство, а саме Міністерство юстиції України, а також відповідні керівники його структурних підрозділів;

3) особи, які не беруть участь у організації примусового виконання рішень, а здійснюють його процесуальне виконання та реалізацію. До таких осіб пропонуємо віднести:

а) особа, яка є стягувачем;

б) особа, яка є боржником;

г) державні виконавці;

д) приватні виконавці;

е) організації, підприємства та установи, які мають дотичне відношення до процесу виконавчого провадження;

є) представники боржника чи стягувача;

ж) представники прокуратури;

з) допоміжні особи: перекладачі, для прикладу.

Якщо розглядати державно-правові відносини у сфері виконавчого провадження, то необхідно зазначити їхні основні складові: 1) суб'єкти відносин; 2) об'єкти відносин; 3) зміст правових відносин.

Суб'єкти правових відносин були визначені вище. Об'єкт правових відносин у досліджуваній нами сфері є наступний.

Отже, об'єктом правових відносин у процесі виконавчого провадження є:

1) дії, які вчиняють органи, які мають на це спеціально визначену компетенцію;

2) процес самого виконавчого провадження, який передбачає наявність визначених етапів та їх послідовність.

Третім елементом державно-правових відносин у сфері виконавчого провадження є зміст цих відносин, який включає наявність відповідних прав та обов'язків у суб'єктів цих відносин.

До змісту визначених правових відносин належить:

1) обов'язки та права, які визначають діяльність органів державної влади; 2) необхідність дій та можливості основних суб'єктів виконавчого провадження, а саме особи, яка є боржником та особи, яка є стягувачем.

Виконавче провадження загалом передбачає спеціальні процесуальні дії, які є продовження державного процесу вирішення правової справи, яка є предметом вирішення у судових органах влади.

Отже, основною особливістю та характеристикою даного процесу є те, що кінцем її етапом є примусове виконання судового рішення та встановлення необхідної поведінки осіб, які не виконали свої зобов'язання.

Зазначимо, що міжнародний досвід виконавчого провадження є дещо іншим, ніж в Україні. У деяких країнах Європейського Союзу виконавче провадження поділяються у залежності від виду справи та її кваліфікації. Так, господарські та цивільні справи розглядаються окремо, натомість виокремлюється окремо провадження, що стосується кримінальних правових відносин.

Будь-яка сфера дослідження будь-якого питання повинна завершуватися тим, що пропонують напрями покращення та удосконалення відносин, з урахуванням міжнародного досвіду.

Своїх змін потребує Закон України «Про виконавче провадження» відповідно до норм європейського та міжнародного права.

Основні напрями та пропозиції щодо удосконалення процесу виконавчого провадження є наступними:

1) державні та приватні виконавці повинні бути урівнені у своїх професійних можливостях за аналогією як це є у приватних та державних нотаріусах;

2) запровадити прозорий механізм вступу до державної служби державного виконавця;

3) забезпечення законності при отриманні приватними виконавцями документів на зайняття ними своєї діяльності;

4) забезпечення законності при отриманні державними виконавцями своїх премій та нагород при успішному виконанні окремих справ;

5) створення спеціальних об'єднань самоврядування виконавців, які безпосередньо відіграють важливу роль та функцію при здійсненні ними своїх завдань та повноважень та дотримання режиму правопорядку та законності, загалом.

Окремо необхідно також наголосити про встановлення відповідальності, яка є додатковою, але необхідною при невиконанні сторін виконавчого провадження вимог, що висуваються державними та приватними виконавцями для належного здійснення ними своїх завдань та зобов'язань при примусовому виконанні рішень.

Лепех Ю. С.

*к.ю.н., доцент кафедри права
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»*

Волкова А. В.

*студентка другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 081 «Право»
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»*

ПОПЕРЕДЖЕННЯ НАСИЛЬСТВА СЕРЕД ДІТЕЙ: ПРАВОВИЙ ТА ПСИХОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

Насильство в Україні є досить важливою проблемою, яка потребує свого вирішення не лише у межах нашої держави, а й на теренах світового простору. Таке протиправне суспільно небезпечне явище завдає шкоди усім сферам суспільного життя, а саме політичній, економічній та моральній стороні життєдіяльності українського громадянського суспільства.

Насильство може відбуватися у формі революційних заходів, ведення воєнних дій, що супроводжується масовими вбивствами. Також насильство може проявлятися у формі проведення терористичних актів, в тому числі.

Відсутність або зменшення проявів насильницьких дій є одним із позитивних показників України, як правової демократичної соціальної держави, яка розвивається та удосконалюється.

Особливо жорстоким видом насильства є насильство, яке вчиняється серед дітей, оскільки діти є найбільш вразливою верствою населення, яке потребує постійного захисту та охорони їхніх прав.

Насамперед, важливим є те, що суспільство, жителі держави, представники органів державної влади та управління повинні звертати увагу на проблему насильства та її поширювати серед населення.

Діяльність держави щодо створення правових актів щодо превенції насильству не є надійним показником та доказом того, що дану проблему буде вирішено. Потрібно також і ефективно правозастосування.

Потрібно, щоб не лише держава була готова до боротьби з насильством, а й усі громадяни, населення нашої планети розуміли сутність цього протиправного явища та могли передбачити негативні його наслідки.

Діти є найбільш вразливою верствою населення і їхній захист та охорона від насильства має важливе значення для майбутнього дітей та нашого майбутнього загалом.

Таким чином можемо подати визначення про те, що насильство серед дітей – це діяльність, яка має наступні ознаки:

- 1) умисний характер діяльності;
- 2) протиправність діяльності;
- 3) бездіяльність;
- 4) погроза застосування протиправних дій насильницького характеру;
- 5) дії, спрямовані на психологічні, економічні, фізичні або сексуальні сторони життєдіяльності дітей у сімейних відносинах або поза ними;
- 6) наслідком протиправних дій є завдання моральної шкоди, матеріальної шкоди, шкоду здоров'ю, яка може включати шкоду фізичному здоров'ю особи або шкоду психічному здоров'ю особи.

Основними суб'єктами, які беруть участь у суспільних відносинах, які мають відношення до насильства є:

- 1) діти;
- 2) батьки дітей;
- 3) вчителі;
- 4) державні установи, до компетенції яких належить здійснення відповідних освітніх функцій, які спрямовані на розвиток дитини;
- 5) засоби масової інформації;
- 6) приватні організації, які займаються розвитком особистості, в тому числі і спортивним.

Досить часто опитування та статистичні дані підтверджують, що діти не розуміють своїх прав та можливостей у суспільстві, а якщо і розуміють, то не можуть у повному обсязі це правильно реалізувати та застосувати. Діти не ознайомлені із правом звернення до органів державної влади та управління інших установ для роз'яснення чи реалізації своїх основних можливостей.

Насильство передбачає також вчинення щодо дитини дій, які принижують її гідність. Отже, це може бути пов'язано із застосуванням образ чи погроз щодо дитини.

Інші важчі наслідки завдаються при вчиненні зґвалтування чи побиття дитини.

Досить часто трапляються випадки, коли діти ознайомлюються із своїми правами, проте не розуміють чи не хочуть розуміти і виконувати свої обов'язки. У такому випадку виникають труднощі із дітьми та дорослими. Для того, щоб виокремити основні напрями подолання насильства у державі та серед дітей, в тому числі, необхідним встановлення причин та факторів, які обумовлюють виникнення цього явища. У першу чергу, необхідним є вивчення соціальної та економічної ситуації у сім'ї. Отже, можна стверджувати про те, що сім'я та її атмосфера мають важливе значення у формуванні особистості загалом.

Безробіття як негативне суспільне явище також впливає на формування особистості. Так непрацюючі батьки не можуть показати правильного прикладу формування особистості та її життя. Безробіття часто може призводити до того, що особа починає вживати алкогольні напої або входити поступово у процес асоціалізації. Відомо всім загальний вислів про те, що «праця з мавпи зробила людину», що означає про важливу функцію правильної організації свого часу та розвитку особи під час трудової діяльності.

Також можемо вказати про те, що часто батьки, які працюють надмірно, також можуть завдавати таким чином шкоду особистості та дітям.

Зароблені надміру гроші можуть завдавати шкоду особі у таких напрямках:

- 1) дитина перестає розуміти цінність речей та стає «розбалуваною»;
- 2) відсутність батьківської уваги у дитинстві призводить до виникнення в дитини психологічних травм, які потім потребують у майбутньому психотерапевтичної роботи.

Часто в останні роки трапляються випадки, коли батьки працюють надмірно, відповідно втомлюються, що призводить до вживання алкогольних напоїв, як засобів відновлення організму чи розслаблення. Такі зтяжні періоди можуть призводити до деформації особистості, що має своїм наслідком вчинення насильницьких дій.

Таким чином найоптимальнішим у цьому випадку є знаходження балансу між сім'єю та роботою і відпочинком. Часто необхідно задуматися над тим чи особа виконує своє функціональне призначення у Всесвіті, тобто, чи виконує улюблену роботу та згідно зі своїх здібностей. Така робота буде приносити і задоволення і матеріальні здобутки.

Отже, вивчення своїх професійних здібностей та нахилів у роботі, також є важливим напрямом удосконалення та превенції вчинення насильства у суспільстві.

Лепех Ю. С.

*к.ю.н., доцент кафедри права
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»*

Гриб В. І.

*студентка другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 081 «Право»
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»*

ДЕРЖАВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ НОТАРІАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Організація нотаріальних органів є об'єктом дослідження у таких двох аспектах. Перший напрям передбачає, що організація нотаріальної системи передбачає наявність встановлених суб'єктів, які мають певний порядок своїх дій, визначену мету щодо захисту та охорони прав як фізичних осіб, так і підприємств, установ та організацій, що бере участь в утвердженні правового режиму законності та правового порядку, а також превенції правовим порушенням. Другий напрям визначення організації нотаріальної діяльності полягає у визначенні процесуальної діяльності, змістом якої є створення, діяльність та організація діяльності суб'єктів, які мають своїм обов'язком вчиняти нотаріальні дії.

Нотаріат, як організація, розглядається у вигляді системи, яка має структурні елементи, що є пов'язані між собою. Необхідно відрізнити такі правові конструкції як «нотаріальна система» та «система управління нотаріальними органами». Структурні елементи таких систем є різними. До системи нотаріату пропонуємо відносити: приватних та державних нотаріусів; державні нотаріальні архіви. До системи управлінських органів нотаріату пропонуємо відносити: Кабінет Міністрів України, як вищий орган виконавчої влади в Україні, Міністерство юстиції України та його територіальні підрозділи. Важливо також окремо наголосити та органі

самоврядування нотаріату – Нотаріальна палата, яка має визначені у законодавстві особливості діяльності.

Основними етапами становлення нотаріату як правового інституту пропонуємо вважати такі: 1) дореволюційний період; 2) період існування СРСР; 3) період становлення нотаріату за часів існування незалежної Української держави. Під час дореволюційного періоду правовий інститут нотаріату був необхідним та затребуваним у суспільстві. Нотаріат під час існування СРСР вважався як допоміжний орган судовій системі, який сприяв підвищенню кваліфікаційному рівню працівників судової системи. Також серед завдань нотаріату було ведення судової статистики. Період становлення нотаріату у незалежній Україні пов'язаний із прийняттям 2 вересня 1993 року Закону України «Про нотаріат», в якому визначено основні принципи роботи нотаріальних органів, їхні повноваження та організацію їхньої діяльності.

Зроблено висновок про те, що важливим моментом становлення нотаріату є вагомі наукові дослідження українських правників даного правового інституту. Проте, серед науковців не має єдиного напрямку щодо визначення сутності цього інституту, його основних завдань та напрямів діяльності. Визначення сутності нотаріату у Законі України «Про нотаріат» не відповідає сучасним реаліям та потребує додаткових досліджень для удосконалення. Відповідно існує потреба у внесенні відповідних змін у чинне законодавство.

Запропоновано подати авторське визначення нотаріату та вказати на те, що нотаріат передбачає сукупність суб'єктів, які мають повноваження, що надані державними органами, та мета діяльності яких передбачає виконання правореалізаційної, правоохоронної та правозахисної функції у відносинах із громадянами та їхніми правами через виконання нотаріальних дій, що передбачені правовими нормами.

Серед основних завдань нотаріату необхідно назвати забезпечення механізму захисту та охорони нерухомого та рухомого майна, а також прав громадян, підприємств та організацій на це майно. Виконання нотаріальними органами цих завдань буде сприяти утвердженню правового режиму законності та правового порядку у державі, що вважатиметься як один із напрямів превенції правопорушень.

Функції нотаріату можна поділити на такі дві групи: 1) основні; 2) додаткові. Основними функціями є посвідчення прав та юридичних фактів; вчинення нотаріальних дій. Додатковими функціями є попередження правопорушень, надання юридичних консультацій, посередництво між органами влади та громадянами у вирішенні їхніх правових спорів, щоб не допустити подання відповідних позовів до судових органів влади.

Визначено авторську класифікацію контролю у відносинах з нотаріальними органами. В залежності від того, на якому етапі правових відносин відбувається контроль, його можна поділити на:

1) початковий. На даному етапі відбувається перевірка кваліфікаційних знань осіб, які мають намір займатися нотаріальною діяльністю. Проведення відповідних екзаменів дає можливість встановити рівень знань та не допустити некваліфікованих осіб до зайняття нотаріальною діяльністю;

2) контроль, який відбувається під час здійснення нотаріальної діяльності. Під час даного виду контролю перевіряється основні вимоги до організації нотаріальної діяльності та дотримання нотаріусами вимог чинного законодавства;

3) контроль, який відбувається після подання фізичними особами або представниками підприємств, установ та організацій відповідних скарг на

дії нотаріусів. У цьому випадку йдеться про оскарження нотаріальних дій або оскарження відмови у вчиненні нотаріальної дії.

В залежності від того, які правові відносини є об'єктом перевірки, можна виокремити такі види контролю:

- 1) перевірка діяльності нотаріуса;
- 2) перевірка виконання державними та приватними нотаріусами своїх функціональних обов'язків.

В залежності від осіб, які можуть здійснювати контроль, пропонуємо виділити такі види:

- 1) державний контроль, що здійснюється представниками відповідних профільних міністерств, для прикладу Міністерством юстиції України або його структурними територіальними підрозділами;
- 2) контроль, який здійснюється через судові органи влади.

Справи, предметом яких є оскарження нотаріальних дій, можуть розглядатися як позовне провадження згідно ЦПК України. Необхідним та таким, що потребує правового регулювання є нормативне закріплення порядку вирішення таких справ у Цивільно-процесуальному кодексі України. Серед структурних елементів механізму адміністративно-правового регулювання нотаріальної діяльності необхідно назвати форми, як спосіб зовнішнього вираження норм права.

Отже, форма державно-правового регулювання нотаріальної діяльності передбачає зовнішній вияв та закріплення дій органів влади та управління, які виконані в межах повноважень, що закріплені у чинному законодавстві, основна мета яких є організація нотаріальної діяльності та її здійснення відповідно до норм законодавства.

Підсумовуючи, пропонуємо назвати такі особливості форм державно-правового регулювання нотаріальної діяльності:

1) правову сутність форм складають державні дії, які мають однорідний характер. Такі державні дії виконуються управлінськими органами для організації та законного ведення нотаріальної діяльності;

2) діяльність управлінських органів, яка виражає сутність форм державного управління, має дві групи: юридична та загальна.

Правова форма передбачає створення особистих актів управління, а також укладення державних угод.

Загальна форма передбачає забезпечення у матеріальному аспекті нотаріальної діяльності, а також загальну організацію управління та контролю у нотаріальній діяльності.

3) створення актів щодо управління нотаріальною діяльністю, які мають встановлену форму та обов'язковість для виконання. У цьому випадку необхідно вказати про прийняття управлінськими органами підзаконних нормативних правових актів, які регулюють правила вчинення нотаріальних дій та правила ведення нотаріального діловодства;

4) суб'єктивні акти управління, які прийняті органами влади, щодо організації в нотаріальній діяльності, передбачають створення норм, які спрямовані на окремих осіб, а також передбачають виконання завдань нотаріальних органів. Основний зміст полягає у створенні, зміні чи припиненні адміністративних правових відносин;

5) у адміністративно-правовому регулюванні нотаріальної діяльності адміністративні угоди зустрічаються досить рідко.

Визначено, що для покращення державного регулювання нотаріальної діяльності та її організації необхідним є перехід до системи єдиного нотаріату, що передбачає скасування поділу на приватних та державних нотаріусів.

Враховують досвід інших країн необхідно вказати на те, що вимоги до посади нотаріуса повинні бути простішими, що передбачає:

1) зменшити вимоги, які висуваються до осіб, які мають намір займатися нотаріальною діяльністю;

2) надати випадки звільнення осіб від складання екзамену на перевірку кваліфікації та знань нотаріуса;

3) враховувати наявність наукового ступеня при складанні кваліфікаційного екзамену;

4) враховувати наявність довготривалого стажу роботи у нотаріальній діяльності.

Серед напрямів удосконалення нотаріальної діяльності також можна назвати такі дії:

1) закріплення у чинному законодавстві мінімальної та максимальної суми оплати за нотаріальні дії;

2) визначення у законодавстві чинників, які впливають на визначення плати за нотаріальні дії;

3) визначена у чинному законодавстві можливість нотаріуса працювати разом із адвокатом для надання організованої допомоги громадянам, які звертаються за вчиненням нотаріальної дії або вирішення правового спору.

Важливим у відносинах покращення нотаріальної діяльності в Україні є прийняття України до Міжнародного союзу латинського нотаріату. Це дає можливість удосконалити українську систему нотаріату та упорядкувати її відповідно до правил організації, які діють у латинській системі нотаріату.

Лепех Ю. С.

*к.ю.н., доцент кафедри права
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»*

Касараб Т. М.

*студент другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 081 «Право»
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»*

ЗАГАЛЬНОПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА НОТАРІАЛЬНОЇ ПРАВОТВОРЧОСТІ

Серед основних завдань нотаріальної системи є: 1) право реалізаційна діяльність органів нотаріату; 2) здійснення захисту прав громадян у позасудовому порядку.

Встановлено основні фактори такої діяльності: встановлення відповідності процесуальної діяльності держави основним потребам, які визначає українське суспільство.

Зважаючи на постійні динамічні зміни в українському суспільстві та державі в цілому, необхідно звертати увагу також на засоби, що використовуються при захисті та охороні прав громадян, які повинні бути актуальними та сучасними. Для того, щоб якісно дослідити будь-яке правове явище, то необхідно використовувати такі структурні елементи для роботи: 1) встановити сутність предмету; 2) визначити основні характеристики предмету; 3) встановити динамічні сторони даного процесу.

Передбачено, що методологічною основою вивчення нотаріальної правотворчості передбачає використання: 1) підходи у вивченні нотаріальної правотворчості; 2) методи вивчення; 3) основні засади вивчення; 4) правові терміни; 5) юридичні категорії.

Принципи нотаріальної правотворчості мають наступні особливості: важливість, державна визначеність, загальний характер.

Якщо аналізувати методологію дослідження нотаріальної правотворчості, то необхідно вказати про те, що у даному процесі використовуються такі основні засади вивчення: 1) принцип об'єктивності; 2) принцип історизму; 3) принцип загальності вивчення.

Таким чином, якщо здійснювати аналіз форм актів у нотаріальній правотворчості, то можна подати перелік таких актів:

1) традиційні акти. Серед даного виду можна виокремити наступні акти: а) закони, які мають вищу юридичну силу; б) підзаконні правові акти, які за своєю юридичною силою є меншими від законів; в) акти, які мають правозастосовні властивості;

2) сучасні правові акти, які охоплюють такі види правових документів, як директиви та регламенти.

Правові акти можна поділяти на такі види:

1) нормативні правові акти; 2) індивідуальні правові акти.

У науковій спільноті правників подають наступні визначення щодо модерності права у правовій системі. Отже, зазначають, що право являє собою систему та структуру, яка є визначеною, та містить у собі традиційні та сучасні правові норми, що мають офіційний та універсальний характер, які спрямовані на те, щоб регулювати правові відносини, які мають внутрішній та міждержавні особливості.

Зроблено висновок про те, що нотаріальні акти нотаріуса можуть бути поділені на такі види:

1) звичайні нотаріальні акти;

2) нотаріальні акти, які посвідчують реєстраційні дії.

Правові акти можуть бути поділені у залежності від критерію правової їх сили на: 1) законодавчі акти; 2) підзаконні правові акти. Основними ознаками правових актів, які приймаються у письмовій формі є: 1) документи, які мають письмову форму відтворення інформативних

даних; 2) документи, які мають офіційний характер; 3) правові акти видаються у межах повноважень, які надані спеціальним органам, які мають завдання та мету у цій сфері; 4) основна мета акту, який приймається є регулювання відносин між особами; 5) акти мають загальнообов'язковий характер.

Зроблено висновок про те, що правові акти є правовими документами. Акти нотаріальної діяльності є результатом їхньої діяльності. Також результати нотаріальної правотворчості є видом так званих індивідуальних правових актів. Правові документи, які є результатом нотаріальної діяльності здійснюють такі завдання: 1) фіксують результати нотаріальної діяльності; 2) мають встановлену законодавством України форму вираження.

Формою вираження нотаріальних результатів є: 1) вчинення виконавчих написів на відповідних документах; 2) видача відповідного свідоцтва; 3) видача відповідного акту.

Серед основних недоліків законодавства є те, що немає чіткого визначення нотаріального акту. Нотаріальний акт виникає на основі норм процесуального та матеріального права. Матеріальні норми зазначають загальні засади виникнення нотаріальних актів. Процесуальні норми зазначають процесуальний порядок їхнього виникнення.

Нотаріальні акти можуть поділятися на такі види. У залежності від правових особливостей нотаріальні акти можуть бути такими, які мають декларативний характер та такі, які мають процесуальні особливості. Отже, декларативні нотаріальні акти це: 1) вчинення посвідчувального напису на документах; 2) видача відповідного свідоцтва про право на спадщину; 3) видача актів про протест векселів.

Нотаріальні акти, які мають розпорядчі особливості, а саме стосуються нотаріального процесу є: 1) вчинення виконавчого напису; 2) накладення заборони на відчуження нерухомого майна.

Нотаріуси виконують свої дії відповідно до норм, які закріплені у таких актах: 1) Порядок вчинення нотаріальних дій; 2) Правила ведення нотаріального діловодства.

Звичайно, що першочерговим у даному питанні має бути Конституція України, як основний законодавчий акт, Закон України «Про нотаріат».

Свого порядку виконання дій повинні дотримуватися також інші суб'єкти правової діяльності, а отже, йдеться про суддів, працівників правоохоронних та інших державних структур. Якщо не відбувається дотримання норм під час правової діяльності, то відповідно можуть бути певні порушення, що тягне за собою правову відповідальність. Якщо здійснити аналіз стадій правозастосовної діяльності, то можна говорити про правову практику у цьому питанні. Важливим елементом даного питання є використання відповідних елементів юридичної техніки та юридичних технологій.

Першочерговим у даному питанні є здійснення дослідження обставин у справі. Такі питання мають бути врегульовані нормами права для того, щоб відбулося ефективне застосування права на практиці. Основою даної першої стадії є виникнення різноманітних обставин, що включає:

- 1) дії окремих осіб;
- 2) бездіяльність окремих осіб;
- 3) різноманітні події;
- 4) виникнення різноманітних станів тощо.

Нотаріальні акти, як і будь-які правові акти повинні відповідати встановленим вимогам, які висуваються до такого роду актів:

- 1) зрозумілість акту;
- 2) точність акту;
- 3) простота викладу;
- 4) ефективність правового акту.

Отже це є основні критерії, які передбачені до правових актів такого виду. Зрозумілість у правових актах є необхідним їхнім елементом і передбачає, що зміст акту повинен відповідати мисленню автора та передавати основні його замисли та необхідну інформацію. Принцип дотримання точності у документі передбачає, що уникнення неоднозначності та полеміки у поглядах. Так, необхідно уникати двозначність у розумінні правових термінів, слова та юридичні терміни повинні бути подані чітко та зрозумілі з першого їх читання та ознайомлення із змістом правового документа.

Пропонується підтримувати наукові уявлення про дотримання принципу точності у актах та зазначити основні його вимоги:

- 1) чіткість;
- 2) відсутність двозначності;
- 3) відсутність термінів, які мають багато значень;
- 4) відсутність дієприкметникових та дієслівних висловів;
- 5) уникнення безособових конструкцій;
- 6) уникнення слів «інші», «при необхідності».

Дотримання принципу простоти у тексті правового документа передбачає: 1) дотримання принципу чистоти мови; 2) відсутність літературної мови; 3) відсутність діалектів, суржику.

Наявність принципу ефективності у правовому акті та юридичній техніці її створення передбачає у здійсненні діяльності, яка має свій

результат. Отже, передбачається, що особа, яка знайомиться з текстом правового документа повинна зрозуміти його з першого разу. У такому випадку можемо стверджувати про те, що досягнуто поставленої мети та документ складений правильно, точно та зрозуміло. Неefективність у правовому документі означає: 1) незрозумілість тексту читачем; 2) відсутність змістовності; 3) відсутність логічних правил застосування у створенні правових актів. Нотаріальні акти є різновидом правових документів. Технології створення нотаріальних актів є подібними за своїм змістом із технологіями створення звичайних правових документів.

Крім загальних правил створення нотаріальних актів необхідно ще використовувати спеціальні правила створення нотаріальних актів.

Тому можна виокремити спеціальні процедури та окремі аспекти, які необхідно дотримуватися у юридичній техніці нотаріальної правотворчості:

- 1) мова документа;
- 2) стиль акту;
- 3) форма документа.

Лепех Ю. С.

*к.ю.н., доцент кафедри права
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»*

Коцовський М. С.

*студент другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 081 «Право»
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»*

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ДІЯЛЬНОСТІ НОТАРІАТУ В УКРАЇНІ

У науковій спільноті постійно піднімається питання щодо дослідження організації та діяльності українського нотаріату та вплив державних органів влади і управління на даний процес. Отже, є значні наукові здобутки, зокрема на дисертаційному рівні, щодо даного питання. Також, дослідження вищевказаного виконувалися у різних напрямках у рамках правової сфери.

Чи не найважливішим напрямом дослідження українського нотаріату є те, що важливим має бути державне регулювання та державний вплив органів влади на даний вид діяльності. Особливо, актуальним це питання стало при появі нової галузі права – адміністративне право.

Нотаріат, як об'єкт нашого дослідження, потребує свого визначення. Отже, нотаріат – об'єднання відповідних суб'єктів, які наділені державою спеціальною компетенцією на здійснення відповідних справ, основна мета яких є наступною:

- 1) забезпечення реалізації прав фізичних та юридичних осіб;
- 2) забезпечення охорони прав фізичних та юридичних осіб;
- 3) забезпечення захисту прав фізичних та юридичних осіб.

Також нотаріальна діяльність здійснює реалізацію, охорону та захист прав територіальних громад та держави, загалом.

Правові відносини, які виникають при здійсненні нотаріальної діяльності є безспірними, загалом.

Після визначення правової категорії нотаріату, необхідним є визначення його основних функцій:

1) здійснення захисту та охорони приватної власності через здійснення нотаріальних дій;

2) забезпечення правового режиму законності при здійсненні нотаріальних дій;

3) превентивна діяльність, яка полягає у запобіганні вчиненню порушень.

Як і будь-яке правове явище, нотаріат має напрями своєї діяльності, які об'єднуються під правовим терміном функція. Функції нотаріальної діяльності пропонуємо поділяти на дві групи:

1) загальні;

2) спеціальні.

Загальними напрями нотаріальної діяльності є:

1) посвідчення прав осіб;

2) посвідчення фактів, які мають правове значення для справи.

Спеціальними функціями є:

1) запобігання вчинення порушень;

2) надання інформаційної допомоги щодо прав осіб та варіанти вирішення окремих правових питань;

3) здійснення посередницької діяльності між державними органами та фізичними особами, чи представниками юридичних осіб.

Закон України «Про нотаріат» визначає такі структурні елементи нотаріату, як правового явища:

1) державні нотаріуси;

2) приватні нотаріуси;

3) державні нотаріуси державних нотаріальних архівів.

Нотаріальна діяльність, як і будь-який інший вид діяльності повинен підлягати належному контролю та управлінню. До основних органів, які виконують вищевказані завдання є: вищий орган виконавчої влади в Україні в особі Кабінету Міністрів України, та відповідне профільне міністерство, яке входить до складу Кабінету Міністрів України, а саме Міністерство юстиції України. У складі Міністерства юстиції України є відповідні територіальні підрозділи, які безпосередньо виконують вищевказані функції на місцях.

Нотаріальна діяльність характеризується тим, що передбачено законодавство функціонування спеціального органу самоорганізації нотаріусів, які мають своїм завданням захист нотаріусів від протиправних посягань з боку інших осіб. Йдеться про функціонування Нотаріальної палати України. Нотаріальна палата може надавати також методичні рекомендації щодо вчинення окремих нотаріальних дій, які підготовлені за участю значної кількості нотаріусів, що подають свої зауваження та роз'яснення щодо окремих справ і таким чином формують спільне рішення для розв'язання окремих завдань.

Якщо окремо визначати адміністративно-правові відносини у серії нотаріальної діяльності, то необхідно вказати про те, що складовими елементами таких відносин є:

- 1) організація нотаріальної діяльності;
- 2) безпосереднє здійснення такого виду діяльності;
- 3) здійснення контрольних функцій у даному виді діяльності;
- 4) взаємні напрями діяльності у межах нотаріальної та державної діяльності.

Основними органами, які здійснюють адміністративне правове регулювання нотаріальної діяльності є наступні:

- 1) глава держави;
- 2) законодавчий орган влади;
- 3) орган виконавчої влади;
- 4) Міністерство юстиції України.

Також важливим є дослідження питання щодо того, яким чином здійснюється адміністративно-правове регулювання нотаріальної діяльності. Отже, можемо стверджувати про те, що видання правових актів, зокрема органом законодавчої влади є першочерговим напрямом державного регулювання даного виду діяльності. Так нормативний чинник повинен бути першочерговим у даному питанні. Визначення у законодавстві України основних норм, якими можна керуватися під час здійснення нотаріальної діяльності є найважливішим у таких відносинах.

Також наступним важливим напрямом у державному регулюванні є здійснення контролю над правильністю та законність вчинення нотаріальної діяльності, що є також важливим фактором під час даного процесу.

Важливим у даному питанні є також вивчення міжнародного досвіду регулювання державою нотаріальної діяльності. Необхідним є врахування норм міжнародного та європейського права у вирішенні даного питання.

Особливо актуальним це питання є у рамках євроінтеграційних процесів в Україні, які вже значний період відбуваються в Україні.

Отже основними положеннями даного питання є з'ясування таких наукових проблем:

- 1) запровадження єдиного нотаріату;
- 2) зменшення вимог до осіб, які виявили бажання стати нотаріусом при тій умові, що значний період працюють та мають визначений досвід практичної діяльності. Таким особам необхідно також надавати перевагу при отриманні відповідного свідоцтва про право на зайняття нотаріальною діяльністю.

Лепех Ю. С.

*к.ю.н., доцент кафедри права
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»*

Лаврів В. О.

*студент другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 081 «Право»
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»*

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОЗГЛЯДУ СУДАМИ СПРАВ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ

Наукові інтереси щодо дослідження діяльності судів загальної юрисдикції та розгляду ними справ про адміністративні правопорушення є важливим напрямом дослідження та має як теоретичне значення, так і практичне застосування. Об'єкт нашого дослідження є предметом вивчення багатьох представників наукової спільноти. Окремо необхідно наголосити на тому, що адміністративне право, як наука, також має дотичне відношення до вирішення питання, яке розглядалося у науковій роботі.

Визначено, що у сучасний період розвитку українського суспільства та здійснення діяльності щодо євроінтеграції України, необхідним є удосконалення чинного українського законодавства та встановлення його відповідності до норм міжнародного права.

Зроблено висновок про те, що необхідним є внесення відповідних змін до чинного українського законодавства щодо питань, які стосуються розгляду судами справ про адміністративні правопорушення. Тому пропонуємо звернути увагу на законодавство про адміністративну відповідальність та внесення відповідних змін до нього.

Для того, щоб з'ясувати сутність будь-якого питання, необхідним є встановлення механізму вивчення будь-якого явища. Отже, механізм суб'єктів права про адміністративну відповідальність, необхідно

розглядати як сукупність та об'єднання відповідних структурних елементів, які мають кожен свій напрям діяльності та завдання у загальній правовій системі України.

Підкреслено, що правові відносини, які охоплюють виконання органами державної влади своїх завдань та виконання поставлених функцій щодо інших громадян є важливим напрямом діяльності та досить актуальним в умовах сьогодення.

Визначено, що адміністративно-процесуальні відносини мають свої особливості та характеристики. Дане питання потребує свого детального вивчення та аналізу. Зазначимо, що значна частина питань регулюються численними правовими актами, які не є належним чином уніфіковані та систематизовані. Також є випадки коли, наявні правові колізії чи суперечності у вирішенні правових питань. Необхідно зазначити про наявність правових прогалин у чинному законодавстві щодо визначених питань.

Під час прийняття відповідних рішень у справі про адміністративні правопорушення, необхідним є використання судовими органами влади відповідних знань українського законодавства та законодавства про адміністративну відповідальність у міжнародному праві. У результаті правильного вирішення даної справи, представники судової гілки влади можуть використовувати принципи судового прецеденту.

Визначено, що необхідним при вирішенні справ про адміністративні правопорушення є дотримання судовими органами влади відповідних принципів їхньої діяльності. Отже, необхідним та першочерговим є дотримання принципу своєчасного розгляду судової справи. Також необхідно дотримуватися принципу щодо якісного розгляду справи та притягнення особи, яка є винної до відповідного виду відповідальності.

Українські суди розглядають справи про притягнення винних осіб до адміністративної відповідальності за протиправні діяння, які мають вищий рівень небезпеки.

Якщо розглядати питання щодо удосконалення правових відносин у сфері розгляду судовими органами влади справ про адміністративні правопорушення, то необхідно вказати про те, що не має, як серед науковців, так і серед практиків єдиного підходу у вивченні та обґрунтуванні питання про вдосконалення чинного законодавства про відповідальність за скоєні адміністративні правопорушення.

Провадження у справі про адміністративні правопорушення має свої особливості та стадії проходження. Отже можна визначити такі структурні компоненти у досліджуваному нами провадженні: 1) процесуальні правові відносини; 2) правові процедури, які передбачають регулювання визначених правових відносин; 3) процесуальні правові документи; 4) визначені стадії процесуальної діяльності; 5) визначені особи, які здійснюють даний вид діяльності.

Визначено окремі стадії провадження у справі про адміністративні правопорушення. Пропонуємо назвати наступні: 1) порушення справи про адміністративне правопорушення; 2) здійснення розгляду судовими органами влади справи про адміністративні правопорушення; 3) виконання постанови, яка була винесена органами судової гілки влади щодо справи про адміністративне правопорушення.

Необхідним є визначення нового підходу щодо удосконалення правових відносин у сфері розгляду судовими органами влади справи про адміністративні правопорушення та удосконалення чинного законодавства у цій сфері.

Важливим є аналіз законодавства про адміністративну відповідальність у напрямку визначення ефективності застосування

санкцій, які передбачені за вчиненні протиправні діяння у межах адміністративних правових відносинах. Якщо санкції не є дієві, то необхідно застосовувати інші чи більш жорсткіші, чи санкції іншого характеру.

Важливим у цьому напрямі є проведення відповідних досліджень, в тому числі статистичного характеру. Якщо спостерігається тенденція до зменшення кількості правопорушень та уникається їхнє повторне вчинення, то можна стверджувати про те, що санкції є ефективними.

Санкції, які застосовуються у даних правових відносинах, які ми досліджуємо, можуть мати матеріальний та фізичний характер. Необхідно зазначити, що для деяких осіб необхідним є здійснення фізичної праці, що передбачає громадські роботи. Для інших осіб важливим стимулятором для уникнення вчинення правопорушень є матеріальні витрати, що передбачає штрафи або конфіскація майна.

Важливим є питання щодо створення єдиної інформаційної системи, яка може містити перелік справ про адміністративні правопорушення та основні характеристики цих справ.

Найважливішим питанням у цих правових відносинах є визначення нового правового акту, який здійснює належне правове регулювання відповідальності за адміністративні правопорушення.

Лепех Ю. С.

*к.ю.н., доцент кафедри права
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»*

Онищак Ю. М.

*студент другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 081 «Право»
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»*

ЗАХИСТ ЖИТЛОВИХ ПРАВ ГРОМАДЯН: АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Визначено такі рівні регулювання правових відносин щодо захисту житлових прав громадян: 1) міжнародний рівень; 2) національний рівень.

Визначено міжнародні правові акти, які є основою для забезпечення житлових прав громадян. Отже у міжнародних правових відносинах щодо досліджуваного нами питання є такі правові акти: 1) Європейська конвенція з прав людини та основоположних свобод; 2) Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод.

Українське законодавство чітко передбачає можливість громадян мати житло. Таку можливість можна відстежити у міжнародних правових актах.

Можна подати перелік таких законодавчих актів, які передбачають можливості, що є об'єктом нашого дослідження. До таких відносимо: 1) Кримінальний кодекс України; 2) Житловий кодекс УРСР; 3) Цивільний кодекс України.

Щодо правових актів, які мають підзаконний характер, то такими можемо назвати: 1) правові акти ВРУ, а саме йдеться про постанови, які видає даний орган; 2) правові акти Президента України, а саме укази; 3) постанови та розпорядження Кабінету Міністрів України, які відіграють чи не найважливішу роль, тому що деталізують та описують правові відносини щодо отримання та експлуатації житла; 4) правові акти

відповідних структурних підрозділів у системі органів виконавчої влади; 5) правові акти структурних підрозділів органів виконавчої влади на місцях; 6) правові акти органів місцевого самоврядування.

Право на житло розділити на такі структурні елементи: 1) право володіти житлом; 2) право користуватися житлом; 3) право розпоряджатися житлом; 4) право здійснювати захист порушеного права на житло.

Визначено характерні особливості права на житло: 1) право на жило має кожен громадянин; 2) ця можливість виникає на законних підставах; 3) право на житло може бути припинено також лише на законних підставах; 4) житлові відносини передбачають зв'язок між державними органами та громадянами; 5) право на жило також охоплює можливість щодо здійснення захисту цього ж права.

Зроблено висновок про те, що державно-правове регулювання права на житло передбачає діяльність, яку здійснюють органи влади та управління щодо: 1) охорони права на житло; 2) захисту права на житло; 3) забезпечення права на житло.

Система державно-правового регулювання права на житло містить такі структурні елементи: 1) правова норма, яка регулює порядок отримання та користування житлом; 2) джерела права, які містять правові норми щодо отримання, користування та можливості відчуження житлом; 3) органи влади, які безпосередньо беруть участь у механізмі забезпечення житлом; 4) правові відносини, які формуються при отриманні, користування житлом; 5) державні процедури щодо отримання та користування житлом особам, які цього потребують.

Охорона права на житло у адміністративно-правових відносинах – адміністративна діяльність, яку здійснюють органи влади та управління у двох аспектах: 1) адміністративна діяльність, яка передбачає: а) реалізація права на житло; б) здійснення нагляду за дотриманням права на житло;

в) здійснення превентивних заходів щодо дотримання права на житло; 2) діяльність щодо захисту права на житло; 3) діяльність щодо притягнення осіб, які винні у вчиненні правопорушень, до відповідальності, яка передбачена чинним законодавством України; 4) діяльність щодо відновлення права, яке порушується.

Основними складовими елементами захисту права на житло у адміністративно-правових відносинах є: 1) діяльність, яка здійснюється органами публічної адміністрації; 2) діяльність щодо забезпечення житлових прав; 3) діяльність щодо відновлення права на житло; 4) діяльність, яка передбачає притягнення винних осіб до адміністративної відповідальності; 5) діяльність, яка передбачає відшкодування збитків, які були завдані потерпілим особам.

Виокремлено правові гарантії у житлових правових відносинах, то можна стверджувати про наявність таких двох груп: 1) нормативні правові гарантії; 2) організаційно-процесуальні правові гарантії.

Щодо першої групи гарантії, то необхідно вказати про те, що у чинному законодавстві закріплені правові норми щодо забезпечення можливості громадян на житло та правові норми щодо здійснення захисту житлового права у випадку його порушення.

Процесуальними нормами передбачено гарантії щодо здійснення органами влади та управління діяльності у сфері захисту права на житло у випадку його порушення. Тобто, йдеться про процесуальну діяльність державних органів влади, органів місцевого самоврядування та їх посадових осіб.

Можна також окремо виокремити загальні способи захисту права на житло, що об'єднається у першій вищевказаній групі гарантій.

Друга група гарантій об'єднує у собі спеціальні або особливі гарантії захисту житлових прав громадян у адміністративному порядку.

Спеціальними гарантіями захисту прав громадян на житло можна назвати такі: 1) здійснення нагляду органами прокуратури за дотриманням законодавства про захист права на житло; 2) здійснення контролю судовими органами влади за дотриманням процедур забезпечення права на житло та його захисту у випадку порушення; 3) здійснення захисної діяльності органів влади та управління щодо забезпечення та захисту права на житло.

У системі гарантій права на житло можна виокремити та основні елементи: 1) рівень правової освіти та правової культури громадян, що передбачає наявність спеціальних знань про право на житло та здійснення його захисту; 2) визначення правових актів вищої юридичної сили та підзаконних правових актів, які визначають наявність можливості мати житло та здійснювати захист права на житло у випадку його порушення; 3) встановлення засобів, що можуть бути використані під час реалізації, здійснення захисту та охорони права на житло; 4) визначення органів влади та управління, які виконують діяльність щодо реалізації права на житло; 5) організаційна та процесуальна діяльність щодо реалізації права на житло, яке є передбачена у правових актах; 6) використання засобів захисту права на житло у тих випадках, коли воно порушується.

Крім вищевказаних правових гарантій, необхідно звернути увагу на гарантії, які мають бути закріплені у церковному праві, тобто йдеться про рівень етичного та духовного виховання громадян, громадянського суспільства та представників правової демократичної соціальної держави.

Проте, незважаючи на те, що система правових гарантій є визначеною та встановленою, необхідним є практична реалізація цих гарантій, а не лише її декларативний характер.

Тому важливо звернути увагу на систему реалізації та практичного втілення правових гарантій захисту житлового права. Отже, дане питання є

актуальним та потребує подальших наукових досліджень та висновків щодо його розв'язання.

Встановлено, що судовий контроль за дотриманням режиму законності правових актів, що видаються посадовими особами органів влади та управління у сфері дотримання ними прав на житло та здійснення його захисту – це діяльність, яка проводиться щодо перевірки діяльності встановлених органів щодо видачі правових актів, процедури видачі таких документів у сфері державного захисту права на житло.

Судовий контроль у вищевказаних правових відносинах може включати такі елементи: 1) забезпечення охорони права на житло; 2) забезпечення захисту права на житло; 3) забезпечення поновлення права, яке було порушено.

Важливим принципом, який потребує свого дотримання у сфері адміністративного захисту права на житло є повнота здійснення захисту права на житло судовими органами влади.

Вищевказаний принцип передбачає, що контроль повинен здійснюватися над будь-якими діями чи бездіяльністю, яка є неправомірною та вчиняється посадовими особами органів державної влади та управління.

Тому пропонуємо вважати, що контроль, який вчиняється судовими органами влади є пов'язаний із змінами, які відбуваються у діяльності органів системи виконавчої влади.

Щодо змісту контролю, який здійснюється органами судової влади, то необхідно вказати на наступне, що стосується державного захисту права на житло.

Складовими елементами такого контролю є: 1) здійснення оцінки дотримання органами влади правомірності у своїх діях; 2) оцінка дотримання органами влади законності у прийнятті рішення;

3) встановлення обмежень, які призвели до порушення права на житло;
4) встановленні причин та факторів порушення права на житло;
5) встановлення заходів, які необхідно здійснити для того, щоб не порушувалися права, а також превентивних заходів у цій сфері та встановлення профілактичної системи; б) встановлення заходів щодо відновлення права на житло, яке було порушено.

Виокремлено такі особливості судового контролю: 1) предметом даного виду контролю є правові акти органів публічної адміністрації. Такі правові акти можуть мати: а) загальний характер; б) індивідуальний характер. 2) основною метою даного виду контролю є вирішення проблеми щодо захисту права на житло, яке не охоронене належним чином органами влади та управління. Також можна стверджувати про перевірку дотримання таких принципів, як: а) дотримання режиму законності; б) обґрунтованість та своєчасність вчинення дій при забезпеченні, охороні та захисті житлових прав громадян; в) дотримання режиму пропорційності; г) дотримання принципу неупередженості при захисті прав на житло громадян; д) рівність прав всіх учасників адміністративних правових відносин у житловій сфері; е) добросовісність при захисті житлових прав громадян; є) дотримання принципу розсудливості.

Лепех Ю. С.
*к.ю.н., доцент кафедри права
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»*

Паньків І. Т.
*студент другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 081 «Право»
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»*

ПРЕВЕНТИВНІ ЗАХОДИ ЩОДО СЕКСУАЛЬНОГО НАСИЛЬСТВА ДІТЕЙ В УКРАЇНІ

Якщо здійснювати загальне уявлення про осіб, які вчинили злочини проти статевої свободи, то можна зробити висновок про те, що їх об'єднують у такі групи:

1) злочинці-спокусники. До такої категорії осіб відносять громадян, що здійснюють дії щодо особи, яка є жертвою та обрана нею, застосовуючи методи обману, неправдивих обіцянок, побудова довірливих стосунків. У такому випадку можуть використовувати осіб та агітувати їх до зайняття проституцією;

2) злочинці, які примушують до протиправних діянь жертву. Такі особи можуть залучити жертву до сексуальної експлуатації і при цьому застосовувати до жертви насильницькі дії. Таке насильство може бути двох видів: фізичне насильство та психологічне насильство.

Якщо із фізичним насильством все є зрозуміло, а отже використовують різні фізичні контакти, то психологічне насильство включає в себе застосування шантажних методів, різних погроз;

3) злочинці, які здійснюють організаторські дії щодо жертви злочинного діяння. Такі особи здебільшого організовують процес щодо зайняття проституцією або по-іншому здійснюють сексуальну експлуатацію жертв злочину.

Отже, основним у цій діяльності є створення необхідних умов для злочинного протиправного сексуального насильства. До таких осіб відносять директорів або власників відповідних розважальних закладів або особи, які свідомо та знаючи про це надають приміщення, в якому займаються проституцією.

До цієї групи осіб також можуть належати громадяни, які є співробітниками правоохоронних органів та здійснюють контроль над таким протиправним діянням, покриваючи його злочинний характер і відповідно таким чином мати корисливі мотиви, що передбачає отримання грошової винагороди за такі діяння.

Якщо розглядати групи осіб, які вчиняють злочинні протиправні діяння щодо дітей, то можна їх угрупувати у такі об'єднання:

1) особи, які здійснюють сексуальну експлуатацію. До таких осіб можна віднести тих, які зводять жертв злочину до вчинення злочинного діяння;

2) педофіли, які можуть мати психічні розлади, а також ті, які не мають психічних розладів;

3) особи, які можуть здійснювати зґвалтування дітей.

До такої категорії можуть відносити групові зґвалтування. Також окремо необхідно виділити осіб, які можуть зґвалтувати своїх кровних родичів. Окремо виокремлюють гвалтівників, які вчиняють такі злочинні діяння у залежності від окремих ситуацій. Останню групу становлять гвалтівники-одинаки;

4) останню групу становлять особи, які є збоченцями, тому і належать до таких, що мають психічні відхилення однозначно.

Визначено, що злочинні діяння, які передбачають вчинення сексуальних насильницьких дій вчиняють такі категорії осіб:

1) особи, які мають громадянство України;

- 2) у більшості випадків – це є особи чоловічої статі;
- 3) майже половина злочинців – це особи у віці від 18 до 35 років;
- 4) більша половина злочинців – це особи, які не мають повної вищої освіти;
- 5) особи, які не займаються трудовою діяльністю та є непрацюючими;
- 6) злочинцями є особи, які є родичами або жертва мала близькі приятельські стосунки із злочинцем.

Встановлено, що серед злочинців також траплялися особи, які працювали на керівних посадах.

Основними причинами вчинення сексуального насильства:

- 1) відсутність стабільного статевого життя;
- 2) вживання алкогольних напоїв;
- 3) вживання наркотичних речовин.

Третина осіб-злочинців мають судимість за вчинення злочинних діянь. Зроблено висновок про те, що детальна характеристика причин та чинників вчинення злочинного діяння, дає можливість виокремити основні напрями запобігання вчиненню злочинних сексуальних злочинів.

Кримінально-процесуальне законодавство України визначає, що потерпілою особою може бути та особа, якій через вчинення кримінального протиправного суспільно небезпечного діяння було завдано такі види шкод:

- 1) моральна шкода;
- 2) фізична шкода;
- 3) майнова шкода.

Також, насамперед, необхідно було вказати про те, що потерпілою від вчинення протиправного суспільно небезпечного діяння може бути:

- 1) фізична особа;
- 2) юридична особа.

Про шкоду, яка завдається фізичній особі, ми вище вказали. Що стосується юридичної особи, то такому суб'єкту може бути завдана лише майнова шкода.

Часто у кримінальному праві зустрічається термін жертва. Проте науково та законодавчо він не є визначеним. Жертва, здебільшого, зустрічається у психологічній термінології. Також даний термін зустрічається у науці кримінологія.

Важливим є визначення віктимності дітей для того, щоб визначити напрями запобігання вчинення порушенням. Поведінка дитини, яка є жертвою, у багатьох випадках може бути причиною для того, щоб злочинець вчинив протиправні суспільно небезпечні діяння.

Тому, вважаємо, що захист та охорона прав дітей є найбільш важливим завданням державних органів, в тому числі правоохоронних.

Тому першочерговим завданням у громадянському суспільстві є визначення необхідності визнання охорони та захисту малолітніх та неповнолітніх дітей.

Отже, у першу чергу необхідно, щоб діти знали про свої права та уміли захищати себе у визначених ситуаціях. Так, кожен знає і розуміє, що реалізація права громадян є однією з умов благополуччя держави та громадянського суспільства, загалом.

Оскільки, діти є найбільш незахищеною верствою населення, то найбільше суспільно небезпечних діянь трапляється саме серед дітей. Зрозуміло, що дорослі особи найбільше впливають на дітей і можуть формувати їхні установки життєві.

Ці життєві установки, які накладені дорослими людьми, батьками переважно, можуть бути негативними та неправильними, тому діти у майбутньому можуть бути як потерпілими, так і злочинцями.

У більшості випадків діти можуть потрапляти у такі види та напрями злочинної діяльності:

- 1) проституція;
- 2) вживання алкоголю;
- 3) вживання наркотичних засобів;
- 4) використання порнографічних матеріалів.

Якщо подавати кримінологічну характеристику осіб, які є педофілами, то можна стверджувати про наявність таких особливостей у злочинців:

- 1) наявність дитячих рис та ознак, які є неагресивними та у загальному можуть бути екстравертами;
- 2) злочинні протиправні діяння вчиняються у денну пору дня щодо дітей, які є знайомими;
- 3) у більшості випадків особи мають освіту та достатні інтелектуальні знання;
- 4) серед даних осіб можуть бути особи, які вживають алкоголь, є бісексуали.

Трапляються також випадки, коли сексуальними насильниками є неповнолітні діти. Так, це відбувається у кожному п'ятому випадку.

Більша половина таких насильників є діти у віці від 16 до 18 років. Проте є тенденція така, що вік злочинності у таких видах порушеннях зменшується.

Лепех Ю. С.
*к.ю.н., доцент кафедри права
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»*

Савчук М. М.
*студент другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 081 «Право»
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»*

ЗГВАЛТУВАННЯ: ПРАВОВА ТА ПСИХОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА

Встановлено, що період становлення кримінального законодавства, яке передбачає відповідальність за протиправні суспільно небезпечні діяння, які мають злочинний характер, може охоплювати такі етапи:

- 1) кримінальні правові норми Руської Правди;
- 2) кримінальні правові норми Московської держави;
- 3) кримінальні правові норми, які існували за часи розвитку Російської імперії;
- 4) кримінальні правові норми Радянського Союзу;
- 5) кримінальні правові норми незалежної Української держави.

Якщо проаналізувати дані правові норми, то можна стверджувати про те, що їх становлення та розвиток має свої особливості:

- 1) подано визначення терміну «згвалтування»;
- 2) зважаючи на зміни у суспільстві та політичній правовій системі визначено перелік суб'єктів та осіб, які постраждали внаслідок цього злочинного діяння;

3) відбулася визначення відповідальності осіб, які вчинили злочинні діяння у залежності від віку та психічних стану особи, яка постраждала від злочинних діянь. Ураховується також характер вчинення насильницьких дій, наслідки таких дій, а також інші обставини, які мають значення для такого виду злочинів.

Зазначимо, що у науковій літературі часто піднімалося питання щодо необхідності збільшення відповідальності за скоєння зґвалтування. Під час пояснення представниками наукової спільноти правової природи насильницьких сексуальних злочинів, виникли такі наукові напрями у цьому питанні:

- 1) феміністський напрям;
- 2) напрям соціального научіння;
- 3) еволюційна теорія.

На вчинення зґвалтування впливають загальні особливості криміногенного середовища, у якому перебує злочинець, а також суб'єктивні характеристики психічних процесів у особи, яка є злочинцем.

Визначено, що зґвалтування здебільшого вчиняються у такий час:

- 1) нічний час;
- 2) вечірній час;
- 3) у п'ятницю (тобто у кінці робочого тижня);
- 4) у неділю.

Встановлено найбільш характерні місця, у яких вчиняються злочини:

- 1) приміщення квартири або будинку;
- 2) ділянки біля місця відпочинку чи ресторанних комплексів.

Зроблено висновок про те, що особи чоловічої статі переважають серед злочинців, які вчинили зґвалтування.

Також серед чинників вчинення зґвалтування можна назвати рівень освіти. Ймовірність вчинення даного виду злочину зростає при відсутності вищої освіти. Тобто, здебільшого, злочинці мали середню освіту, яка могла бути і незакінченою. Також даний вид злочину у більшості вчинявся особами, які виконували злочинні дії уперше.

Визначено, що серед основних чинників вчинення зґвалтування є наявність:

- 1) алкогольної залежності;
- 2) наркотичної залежності;
- 3) наявність психічних відхилень.

Такі вищезазначені особливості впливають встановлення суспільних відносин із іншими особами. Також важко з вищевказаними особливостями контактувати із особами жіночої статі.

У більшості випадків особи, які були засуджені за скоєння злочину, не визнавали своєї вини мотивуючи це тим, що статевий акт був добровільній основі, за згодою двох. Серед причин вчинення таких дій називали те, що особи, які потерпіли першочергово провокували на злочинні діяння своєю поведінкою.

Щодо об'єктивної сторони неправомірного злочинного діяння, то необхідно вказати про те, що ці діяння передбачають статеві відносини з особою, яка є потерпілою та це суперечить її волі. Характеризуючи суб'єктивну сторону вчинення злочину, необхідно вказати про такі її обов'язкові елементи:

- 1) вина;
- 2) мотив вчинення злочину;
- 3) умисел;
- 4) мета вчинення злочину.

Безпосередній об'єкт згвалтування – передбачений громадськими нормами порядок статевих відносин між громадянами, який передбачає статеву недоторканність повнолітніх та осіб, які не досягли вісімнадцятирічного віку. Щодо визначення додаткового факультативного об'єкта у згвалтуванні, то можна подати наступні:

- 1) здоров'я особи, яка потерпіла від злочину;
- 2) життя особи, яка потерпіла від злочину згвалтування;

3) можливість потерпілої від злочину особи нормально функціонувати та жити у суспільстві та розвиватися.

Згвалтування має негативні наслідки, які полягають у тому, що настає травма у виляді стресу, порушуються адаптаційні можливості особи та процеси соціалізації. Потерпілі особи не можуть нормально створювати та будувати сімейні стосунки. Правильне визначення віку особи впливає на те, яким чином вирішують питання про притягнення злочинця до кримінальної відповідальності. Вік кримінальної відповідальності означає, що особа є вже зрілою та може нести відповідальність за вчинки, які вона вчинила.

До досягнення особою повноліття дана особа є незрілою та не може у повному обсязі розуміти значення своїх дій. Щодо встановлення верхньої вікової межі кримінальної відповідальності, то необхідно зазначити про її відсутність. А це означає, що кримінальну відповідальність можуть нести особи різного похилого віку.

Щодо встановлення віку кримінальної відповідальності за статеві злочини, то необхідно вказати про те, що в Україні статева свобода починалася з 14 до 17 років. Такий вік вважався прийнятним для осіб жіночої статі. 14-18 років – це вік статевої свободи для осіб чоловічої статі.

Передбачено, що для того, щоб здійснювати розслідування згвалтування необхідним є:

- 1) вивчення обставин вчинення згвалтування;
- 2) вивчення особи, яка є потерпілою від згвалтування;
- 3) вивчення обставин життя потерпілої, особливо це стосується інтимної сфери.

Особа, яка є потерпілою від злочину згвалтування, не має наміру повторно розголошувати обставини злочину, жертвою якого вона є. Важливо є встановити контакт між особою слідчого та потерпілим. Тобто

необхідно уникати будь-яких психологічних перешкод між цими сторонами у процесі спілкування.

У цьому випадку потрібно зрозуміти, що потерпіла особа перебуває у стресовому стані та не може бути психологічно готвою до цих процесуальних слідчих дій. Тобто може відбуватися психологічний опір.

Поведінка особи, яка є потерпілою могла мати особливості віктимної поведінки. Так, деякі особи можуть мати схильності до того, щоб стати жертвою злочинного діяння. Так, вчинення злочинного діяння може залежати від дій особи, яка є потерпілою, а саме манери спілкування та взаємодії її з іншими особами.

Під час опитування особи, яка є потерпілою, необхідно визначити такі напрями її поведінки та свідомості:

1) особа цікавиться встановленням об'єктивності та правдивої інформації, що має завершитися встановленням особи злочинця та його відповідальності;

2) особа, яка є потерпілою від злочинного діяння може подати неправдиві відомості через особисті мотиви;

3) особа, яка є потерпілою не визнає вчинення злочину згвалтування, через небажання розголошувати приватне особисте життя.

В залежності від напрямку поведінки потерпілої особи, залежить алгоритм дій слідчого та особливості встановлення з жетвою злочину психологічної комунікації. Необхідно зазначити чинники, які впливають на вчинення злочинних дій у досліджуваній нами сфері:

1) соціальні та психологічні детермінанти у статевих злочинах;

2) соціальні та демографічні чинники, які передбачають наявне коло спілкування та осіб, які оточують та відповідно формують встановлений порядок поведінки;

3) індивідуальні особливості суб'єкта.

Дані чинники передбачають вікові характеристики, стать особи та особливості її характеру.

Наявність конфліктів у сімейних відносинах, неправильні установки у вихованні, вживання батьками алкогольних напоїв, манери у вихованні, вплив оточуючих осіб, переглянуті фільми. Серед напрямів превенції насильницьких злочинів необхідно назвати створення необхідних програм, які передбачають: 1) освітні аспекти; 2) профілактичні аспекти; 3) психологічні аспекти.

Важливим аспектом у попередженні статевих злочинів є забезпечення належного порядку серед громадськості.

Вищевказане передбачає виконання таких дій:

1) узагальнення та аналіз даних щодо вчинення кримінальних злочинів у місцях масового скупчення громадян; 2) встановлення контролю та нагляду над місцями, які характеризуються найбільшою кількістю вчинення злочинів.

Лепех Ю. С.

*к.ю.н., доцент кафедри права
Львівського інституту ПРАТ «ВНЗ «МАУП»*

Харчук Х. В.

*студентка другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 081 «Право»
Львівського інституту ПРАТ «ВНЗ «МАУП»*

ЗЛОВЖИВАННЯ ПОСАДОВИМ СТАНОВИЩЕМ ДЕРЖАВНИМИ СЛУЖБОВЦЯМИ В УКРАЇНІ: ПРАВОВА ТА ПСИХОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА

Аналіз історіографії змін у діяннях, які передбачають вчинення злочинів під час виконання службових обов'язків, можна зробити висновок про те, що у значній мірі відбувся процес декриміналізації діянь, які мають протиправний характер та є суспільно небезпечними. Вищевказане не відповідає загальним антикорупційним завданням нашої держави. Важливим при розкритті таких злочинів є урахування розміру майнової та немайнової шкоди.

Якщо майнова шкода завдається життю або здоров'ю особи, то необхідним є додатково кваліфікувати такі протиправні суспільно небезпечні діяння.

Встановлено, що стаття 364 Кримінального кодексу України потребує внесення змін для її удосконалення та кращого визначення. Першочерговим є чітке визначення дій, що складають об'єктивну сторону даного діяння. Необхідним є врахування завдання істотної шкоди та шкоди, яка має немайновий характер.

Можна стверджувати, що поширення вчинення корупційних діянь призводить до уникнення декриміналізації, що впливатиме загалом на встановлений правовий порядок та розвиток України як правової, незалежної держави.

Виокремлено такі види зловживань, які можуть вчиняти службові особи: 1) зловживання, які вчиняють державні службовці державних установ. У таких випадках порушення можуть бути вчинені однією особою. Для прикладу, можна назвати такі злочинні діяння: отримання хабаря, давання хабаря, підробка документів; 2) зловживання, які вчиняють керівники відповідних структур у державних установах. Такі злочинні порушення можуть вчиняти особи одноосібно або за участі кількох осіб. Серед найбільш поширених діянь є: зловживання владним становищем, підробка документів, привласнення грошей, які належать до Державного бюджету, примус службових осіб до виконання наказів, які можуть бути протиправними; 3) зловживання, які вчиняються представниками державних відомств. У більшості випадків ці зловживання вчиняють під керівництвом особи, яка очолює це відомство. Виконавцями такого злочинного діяння є особи, які працюють у структурі даного відомства. Найбільш поширеними діяннями є отримання хабаря, давання хабаря, підробка документів, сприяння у вчиненні контрабандистських діянь, примус щодо співучасті у злочинних діяннях; 4) зловживання, яке вчиняють у вищих органах державної влади, а саме представники законодавчої, виконавчої та судової гілки влади.

Зазначимо, що у більшості випадків, кожному рівню відповідають певні види злочинів. Так, на першому рівні, здебільшого вчиняють такі злочини: 1) давання хабаря; 2) отримання хабаря; 3) службова підробка. На другому рівні, здебільшого вчиняють такі види діяння: 1) зловживання владою; 2) зловживання службовим становищем.

Основними передумовами вчинення порушення є: 1) скасування у свідомості цінностей щодо вчинення дій для покращення суспільства та держави в цілому; 2) неправильні норми для соціального існування, що включає досягнення мети для розкішного життя, а не достатнього його

рівня; 3) неправомірні звичаї, які передбачають «подякувати за надану послугу»; 4) відсутність активності у розвитку та організації державних органів; 5) наявність негативно налаштованого середовища осіб, які мають спільну мету та ціль протиправної діяльності; 6) родинні зв'язки у державних структурах органів влади; 7) поетапність у протиправній діяльності.

Для того, щоб уникати та попереджувати вчинення злочинів у службовій діяльності необхідним є дотримання таких умов:

1) знання та застосування правильних моральних цінностей, які мають бути притаманні особам, що займають державні посади;

2) наявність чітко вираженої особистої позиції;

3) наявність мотивації, яка спрямована на боротьбу з корупційними порушеннями;

4) професійна самореалізація;

5) уміння позитивно ставитися до роботи, яку ти виконуєш та отримувати від неї задоволення;

6) наявність «здорових» відносин із оточенням та особами, з якими здійснюється співпраця;

7) наявність здорових сімейних стосунків;

8) відсутність неправильних соціальних установок;

9) розуміння неправильності протиправних суспільно небезпечних діянь;

10) відсутність інфантильних поглядів;

11) навчання та сприйняття інформації щодо варіантів правомірних дій у конкретному випадку;

12) наявність належно діючої емоційної та вольової сфери;

13) наявність вольових зусиль та стійкості до уникнення вчинення порушення;

13) бажання та вміння протистояти індивідуальному протесту щодо умов, які можуть бути висунуті.

Об'єктивна сторона злочинного діяння належить до одного із основних структурних елементів складу злочину. Формування об'єктивної сторони відбувається за допомогою підсистем, які взаємопов'язані між собою та полягають у здійсненні впливу на об'єкти, що охороняються нормами кримінального права.

Можна виокремити такі структурні елементи об'єктивної сторони: 1) діяння (дія або бездіяльність); 2) наслідок, який настав від такого діяння; 3) причинний зв'язок між діянням та наслідком, який настав; 4) спосіб вчинення злочинного діяння; 5) час вчинення діяння; 6) місце вчинення злочину; 7) обставини, при яких вчинений злочин.

Правильно визначивши об'єкт злочинного діяння, можна стверджувати про: 1) з'ясування сутності злочинного діяння; 2) з'ясування рівня небезпеки для суспільства; 3) встановлення тих сфер, на які відбувається посягання та визначення, відповідно, найбільших та найважливіших цінностей у суспільних відносинах; 4) прийняття відповідних правових актів, які можуть забезпечити більш надійний механізм захисту прав, які є часто порушеними та на які посягають через злочинні діяння.

Серед психологічних причин вчинення державними службовцями злочинів є:

1) усвідомлення державним службовцем того, що у нього поважний статус у державі та серед членів суспільства;

2) наявність свідомих думок про те, що особа виконує важливі службові завдання держави;

3) наявність свідомих думок про те, що необхідним є виконання присяги державного службовця та вимог, які у ній зазначені;

4) наявність знань про те, що у випадку порушення вимог чинного законодавства щодо неналежного виконання службових зобов'язань, необхідно нести встановлену законом відповідальність;

5) невиконання вимог законодавчих актів, статутів, інструкцій, в яких вказано посадові обов'язки та права державного службовця;

6) вчинення дій, які суперечать чинному законодавству, на користь третіх осіб;

7) наявність знань про те, що протиправність та злочинність у діях державного службовця призводить до зменшення надходжень до державного бюджету.

Під час проведення допиту важливим є враховувати несловесну поведінку особи, яка підозрюється за вчинення злочинного діяння. Ефективним є проведення допиту двома детективами. Пропонуємо подати загальну правову характеристику осіб, які вчиняють злочинні діяння, пов'язані із зловживанням службовим становищем:

- 1) у більшості – це особи чоловічої статі;
- 2) особи є самостійними та впевненими у своїх можливостях;
- 3) особи можуть драгуватися через те, що оточені слабшими особами;
- 4) не опікуються іншими особами, які є підлеглі;
- 5) рівень освіти є вищий;
- 6) мають достатній рівень інтелектуальних здібностей;
- 7) самооцінка таких осіб є високою;
- 8) ставлять високі вимоги до себе та до інших;
- 9) прагнуть побудувати кар'єру;
- 10) прихований рівень агресії;
- 11) духовні цінності мають менше значення від матеріальних;
- 12) мають проблеми при виникненні складних життєвих ситуацій;

13) мають схильності щодо неможливості подолання фрустрації.

Серед основних мотивів вчинення злочинних діянь є отримання користі або задоволення інтересу особи, а також підвищення по професійній ланці.

Вчинення злочинних діянь з елементом корупційності характеризується такими особливостями:

1) корупційні діяння є як елемент небезпечної гри, яка може навіть захоплювати особу;

2) корупційні діяння можуть здійснюватися з метою отримання матеріальних вигод особами, які порушують законні вимоги;

3) корупційні діяння розглядають як засіб отримання грошових благ, що може бути пов'язане із діяльністю службових осіб.

У науковій літературі часто піднімається питання щодо законності використання поліграфічних засобів у механізмі захисту прав та свобод людини та громадянина. Наголошується на тому, що при використанні поліграфа не порушуються прав особи, оскільки таке використання відбувається за згодою особи, яка подається у письмовій формі.

Використання поліграфа є доречним для встановлення таких обставин:

1) встановити чітко перелік осіб, які мають відношення до злочинного діяння, яке вчиняється;

2) встановити функціональні завдання особи у вчиненні злочину;

3) визначити рівень правдивості інформації, яку подає особа під час допиту;

4) як один із методів отримання необхідної інформації для розслідування злочинних діянь.

Науковці стверджують що поліграф може використовуватися для того, щоб:

- 1) встановити місце вчинення злочинного діяння;
- 2) встановити спосіб вчинення злочинного діяння;
- 3) встановити обставини злочинного діяння, які можуть мати важливе значення для розслідування справи;
- 4) встановити суб'єкта вчинення злочинного діяння;
- 5) встановлення осіб, які могли вчинити злочин разом з іншими суб'єктами;
- 6) визначення мотиву вчинення злочинного діяння.

Магас Н. В.

*к.е.н., доц., заступник завідувача кафедри
менеджменту, економіки та туризму
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»*

Конюх О. Г.

*студент другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності «Фінанси, банківська справа та страхування»
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»*

ОСОБЛИВОСТІ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

У науковій літературі проводиться багато дискусій щодо визначення поняття «інвестиційна привабливість», її часто ототожнюють із конкурентоспроможністю підприємства, фінансовою стійкістю або фінансовою безпекою. Проаналізувавши ряд джерел наукового спрямування ми дійшли висновку, що поняття «інвестиційної привабливості» необхідно досліджувати як комплексну категорію.

Т. П. Сморганюк та Т. В. Шрам визначають: «інвестиційну привабливість, як сукупність економіко-психологічних показників підприємства, що визначають для інвестора можливість одержання максимального прибутку при мінімальному ризику вкладення коштів. При оцінці інвестиційної привабливості підприємства розглядають такі аспекти: привабливість продукції підприємства, кадрова, інноваційна, фінансова, територіальна, екологічна і соціальна привабливість, інвестиційний ризик» [1].

К. В. Ізмайлова розглядає: «інвестиційна привабливість підприємства», пропонує вивчити господарську діяльність підприємства, а основну увагу зосередити на показниках майнового стану, фінансової стійкості, ліквідності, ділової та ринкової активності. На підставі їх

розрахунку й визначається показник інвестиційної привабливості підприємства» [2].

Однак, на нашу думку в умовах невизначеності не зовсім доцільно та правильно буде базуватися тільки на проведенні аналізу фінансових показників під час здійснення оцінки інвестиційної привабливості підприємства. Необхідно враховувати додаткові критерії, які цікавлять інвестора. Такими критеріями можуть бути:

- рівень кваліфікації персоналу;
- наявні успішно реалізовані інвестиційні проекти у минулому;
- матеріально-технічна база підприємства;
- стан устаткування та його моральне старіння;
- наявність браку виготовленої продукції;
- наявність міжнародної діяльності та співпраці;
- методи управління персоналом;
- формування стратегічного менеджменту;
- наявність плану дій у кризових ситуаціях;
- фінансова дисципліна та фінансова грамотність;
- вміння вміло управляти кожною грошовою одиницею;
- компетенція топ менеджерів тощо.

І. П. Мойсеєнко визначає: «інвестиційну привабливість – це рівень задоволення фінансових, виробничих, організаційних, та інших вимог чи інтересів інвестора щодо конкретного підприємства, яке може визначатися чи оцінюватися значеннями відповідних показників, у т.ч. інтегральної оцінки» [3].

На нашу думку, інвестиційна привабливість підприємства – є комплексним показником діяльності підприємства, стану його фінансових ресурсів, можливостей подальшого розвитку, ефективності використання грошових коштів, ділової активності та рентабельності. Фінансові ризики

повинні покривати очікувані доходи та забезпечити ліквідність здійснених капіталовкладень інвестором.

Цілі реалізації інвестиційних проектів на підприємстві

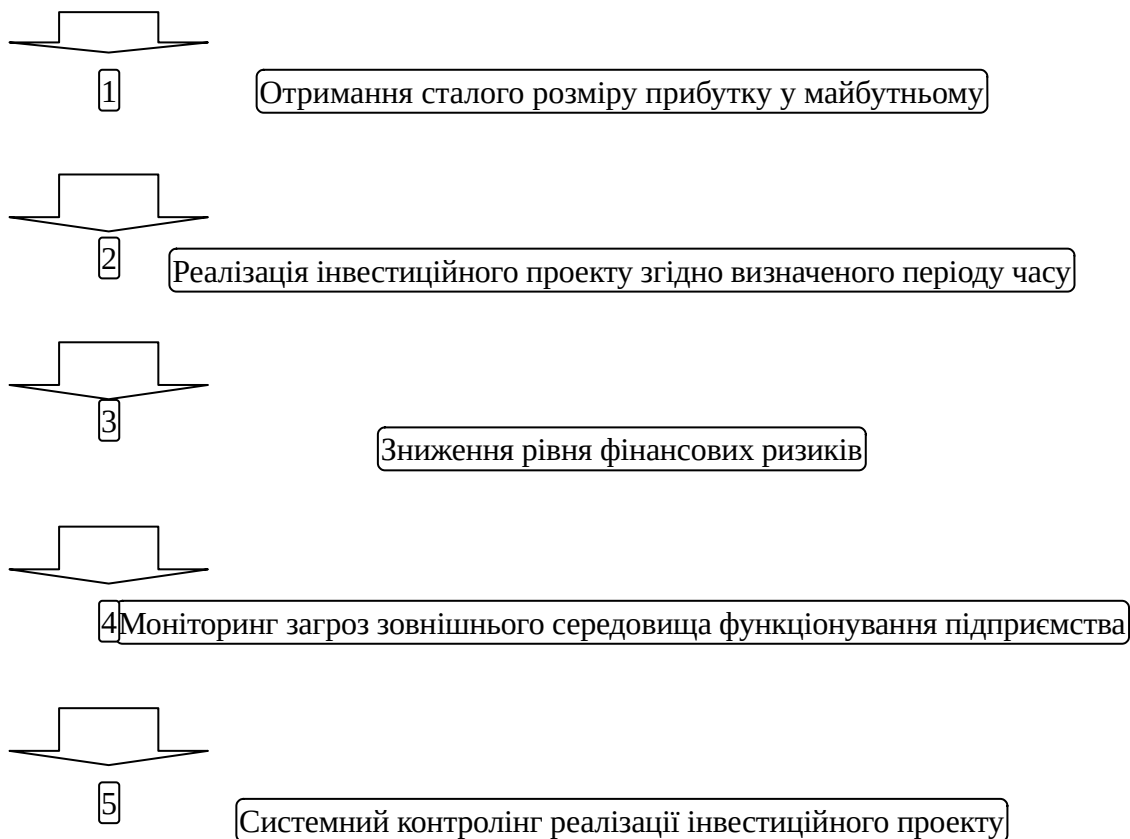

Рис. 1. Цілі реалізації інвестиційних проектів на підприємстві

Інвестиційна привабливість характеризується таким важливим чинником як ступінь безпеки, гарантованості реалізації проекту та досягнення цілей інвестора. Найбільш важливими цілями інвестиційних проектів можна назвати:

- досягнення стратегічних цілей діяльності;
- вмiла реалізація інвестиційного плану;
- отримання прибутку у майбутньому;

- зниження рівня фінансових ризиків;
- моніторинг загроз зовнішнього середовища функціонування підприємства;
- системний контролінг реалізації інвестиційного проекту;
- контроль використання фінансових ресурсів на визначені цілі згідно розпису кошторису витрат;
- обов'язкове врахування всіх непередбачуваних витрат, які закладаються у бізнес-план інвестиційного проекту;
- реалізація інвестиційного проекту згідно наперед визначеного плану його виконання тощо (рис. 1.).

Слід відзначити, що спостерігається пряма залежність між рівнем чистого прибутку підприємства та його інвестиційною привабливістю. Низький рівень рентабельності власного капіталу, рентабельності чистого прибутку, рентабельності продажів, зменшення чистого доходу знижує рівень інвестиційних можливостей підприємства.

Зростання інвестиційних можливостей підприємства необхідне для:

- оновлення структури виробництва;
- формування ефективної сировинної бази;
- вирішення економічних проблем;
- відновлення основних виробничих фондів;
- зростання продуктивності праці персоналу;
- підвищення рівня конкурентоспроможності;
- забезпечення фінансової безпеки;
- гарантування фінансової стабільності та зростання рівня рентабельності.;
- досягнення стратегічних цілей діяльності підприємства.

Отже, аналіз інвестиційної привабливості підприємства повинен включати у себе всі фактори внутрішнього середовища функціонування.

Проте, потрібно враховувати загрози зовнішнього середовища, на які підприємство не може вплинути (політична ситуація у країні, податкова політика, рівень інфляції, пандемія covid-19, поява нових конкурентів тощо). Кожне підприємство може бути інвестиційно привабливим для різних груп інвесторів, навіть збиткове, яке може поглинути великий інвестор у свою інвестиційну групу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Смержанюк Т. П., Шрам Т. В., Труш В. Є. Внутрішній контроль в процесі управління виробництвом : навч. посіб. Київ : Кондор, 2009. 284с.
2. Ізмайлова К. В. Фінансовий аналіз : навч. посіб. Київ : МАУП, 2001. 152 с.
3. Мойсеєнко І. П. Інвестування : навч. посіб. Київ : Знання, 2006. 490 с.

Марусяк Л. О.
к.ю.н., доцент кафедри права
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»

ОСОБИСТІ НЕМАЙНОВІ ПРАВА ФІЗИЧНИХ ОСІБ В КОНТЕКСТІ ЦИВІЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА: СУТНІСНА ХАРАКТЕРИСТИКА ТА ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ

Особисте немайнове право фізичних осіб не має економічного походження, виступає як суб'єктивне цивільне право, спрямовується на задоволення моральних, духовних, біологічних та культурних потреб.

Ознаками таких прав є немайновий та особистісний характер даної сфери суспільних відносин.

Відтак, особисті немайнові права фізичних осіб є різновидом суб'єктивних цивільних прав, що базується на нормах об'єктивного цивільного права в контексті міри дозволеної поведінки конкретного суб'єкта цивільних правовідносин.

В структурі предмета цивільного права немайнові відносини трактуються як вид суспільних відносин, що складаються з приводу закріплення за їх учасниками володіння і використання немайнових благ. Приватно-правовий характер є підставою віднесення даних суспільно-правових відносин до предмета цивільного права. Дані відносини є самодостатні, повноцінні та рівноправні. Отже, сукупність правомочностей особи – носія відповідного особистого немайнового блага та його використання і захист становлять базове поняття змісту особистих немайнових прав [1].

Поняття та види особистих немайнових прав чітко регламентовані цивільним законодавством. Відтак, особисті немайнові права належать кожній фізичній особі від народження або за законом. Також, доречно зазначити, що такі права фізичної особи не мають економічного змісту.

Особисті немайнові права тісно пов'язані з фізичною особою. Фізична особа не може відмовитися від особистих немайнових прав, а також не може бути позбавлена цих прав. Особистими немайновими правами фізична особа володіє довічно.

Відповідно до Конституції України фізична особа має право на життя, право на охорону здоров'я, право на безпечне для життя і здоров'я довкілля, право на вільний розвиток своєї особистості, право на свободу та особисту недоторканність, право на недоторканність особистого і сімейного життя, право на повагу до гідності та честі, право на таємницю листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції, право на недоторканність житла, право на вільний вибір місця проживання та на свободу пересування, право на свободу літературної, художньої, наукової і технічної творчості. Кожному гарантується право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань, на свободу світогляду і віросповідання, право знати свої права і обов'язки. та професійна правнича допомога. Даний перелік особистих немайнових прав не є вичерпним [2].

До особистих немайнових прав, що забезпечують соціальне буття фізичної особи слід відносити: право на ім'я, право на зміну імені та його використанні, право на повагу до гідності та честі, поваги до людини, яка померла, право на недоторканність ділової репутації та на індивідуальність, право на особисте життя та його таємницю, на інформацію, на особисті папери та розпоряджання ними, право на ознайомлення з особистими паперами, які передані до фонду бібліотек або архівів, на таємницю кореспонденції, захист інтересів фізичної особи при проведенні фото-, кіно-, теле- та відеозйомок, на охорону інтересів фізичної особи, яка зображена на фотографіях та в інших художніх творах, на свободу літературної, художньої, наукової і технічної творчості, на місце

проживання, на недоторканність житла, на вибір роду занять, свободу пересування, свободу об'єднання, мирні зібрання [3].

В свою чергу, природне існування фізичної особи забезпечується наступними особистими немайновими правами: фізична особа має невід'ємне право на життя. Особа має право захищати своє життя та здоров'я, а також життя та здоров'я іншої фізичної особи від протиправних посягань будь-якими засобами, не забороненими законом. Забороняється задоволення прохання фізичної особи про припинення її життя. Будь-яка особа має право також вимагати усунення небезпеки, створеної внаслідок підприємницької або іншої діяльності, яка загрожує життю та здоров'ю. Загалом, здійснення особистих немайнових прав повинно відбуватись за системою принципів, яка носить складний тривіневий характер та містить у собі: 1) загальноправові (конституційні) принципи; 2) загальні цивільно-правові принципи; 3) спеціальні принципи здійснення особистих немайнових прав [4].

Конституцією України окреслені права щодо охорони здоров'я, оглянемо позицію чинного цивільного законодавства. Отже, як уже зазначалося, особа має право на охорону її здоров'я, що забезпечується системною діяльністю державних та інших організацій та на медичну допомогу. Право на інформацію про стан свого здоров'я, у тому числі на ознайомлення з відповідними медичними документами, що стосуються здоров'я є також необхідною складовою природного існування фізичних осіб. Також слід зазначити, що у разі смерті фізичної особи члени її сім'ї або інші фізичні особи, уповноважені ними, мають право бути присутніми при дослідженні причин її смерті та ознайомитись із висновками щодо причин смерті, а також право на оскарження цих висновків до суду. Законом визначено, що фізична особа має право на таємницю про стан свого здоров'я, факт звернення за медичною допомогою, діагноз, а також

про відомості, одержані при її медичному обстеженні. Забороняється вимагати та подавати за місцем роботи або навчання інформацію про діагноз та методи лікування фізичної особи. Також слід зазначити, що особа, яка перебуває на стаціонарному лікуванні у закладі охорони здоров'я, має право на допуск до неї інших медичних працівників, членів сім'ї, опікуна, піклувальника, нотаріуса, адвоката, а також користуватись правом на допуск до неї священнослужителя для відправлення богослужіння та релігійного обряду.

Чималої уваги заслуговує право особи на свободу, що включає в себе заборону будь-якої форми фізичного чи психічного тиску на фізичну особу, втягування її до вживання спиртних напоїв, наркотичних та психотропних засобів, вчинення інших дій, що порушують право на свободу. Право на особисту недоторканність забороняє катування, жорстоке, нелюдське або таке, що принижує гідність, поводження чи покарання. Фізичне покарання батьками (усиновлювачами), опікунами, піклувальниками, вихователями малолітніх, неповнолітніх дітей та підопічних не допускається.

Розглянемо правове регулювання донорства, отже, повнолітня дієздатна фізична особа має право бути донором крові, її компонентів, а також органів та інших анатомічних матеріалів та репродуктивних клітин. Фізична особа може дати письмову згоду на донорство її органів та інших анатомічних матеріалів на випадок своєї смерті або заборонити його. Особа донора не повинна бути відомою реципієнту, а особа реципієнта – родині донора, крім випадків, коли реципієнт і донор перебувають у шлюбі або є близькими родичами.

Щодо сімейних суспільних відносин, слід зазначити, що фізична особа незалежно від віку та стану здоров'я має право на сім'ю. Втручання у сімейне життя фізичної особи забороняється, а малолітня, неповнолітня

особа чи фізична особа, яка визнана недієздатною або цивільна дієздатність якої обмежена, має право на опіку або піклування.

Безпечне для життя і здоров'я довкілля відіграє важливу роль у класифікації особистих немайнових прав природного існування, включаючи право на достовірну інформацію про стан довкілля, про якість харчових продуктів і предметів побуту, а також право на її збирання та поширення. Фізична особа має право на безпечні для неї продукти споживання (харчові продукти та предмети побуту), на належні, безпечні і здорові умови праці, проживання, навчання, відпочинок тощо [3].

Отже, такий особливий правовий феномен як особисті немайнові права є відображенням ціннісної сфери особистості. Правове оформлення природними правами кожного індивідуума зокрема і надалі перебуває у стадії конфлікту та розходження думок.

Суб'єктивні й об'єктивні фактори, пов'язані з унікальною природою людини, її психоемоційним та інтелектуальним здоров'ям, впливають на характер дій фізичних осіб у сфері здійснення та захисту особистих немайнових прав. Відтак, слід не забувати, що особисті немайнові права є невід'ємним елементом правової реальності, феноменом, який має важливе значення для розвитку правовідносин, які існують у правовому просторі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дмитрук І. М. Основи цивільного та сімейного права України : навч.-метод. посіб. Миколаїв : Гельветика, 2019. 155 с.
2. Конституція України : прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 3. Ст. 141.
3. Цивільний кодекс України. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 40-44. Ст. 356.
4. Чорнооченко С. І. Особисті немайнові права, які забезпечують соціальне існування фізичних осіб в Україні : дис. канд. юрид. наук : 12.00.03. Харків, 2000. 239 с.

Мельниченко Б. Б.

*д.ю.н., доц., професор кафедри теорії, історії та філософії права
Навчально-наукового інституту права та психології
Національного університету «Львівська політехніка»*

Пивовар В. С.

*студент другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 081 «Право»
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»*

**ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ ТА
МОЖЛИВОСТІ ЙОГО ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ В УКРАЇНІ**

Створення належної корпоративної культури чесності та відкритості в державних і приватних організаціях дозволить побудувати та пропагувати прозору підзвітність, що дасть змогу вивести шахрайство та хабарництво з тіні. Важливим питанням є корпоративна культура в контексті боротьби з виправданням шахрайства, адже працівники, скоюючи шахрайські дії, вважають, що це саме економічний злочин без реальних потерпілих і не уявляють іншу особу, яка безпосередньо постраждає від таких дій. Отож, для того, щоб боротися з такими діями, варто було б зосередити увагу на середовищі, що впливає на їх поведінку, а саме на понятті корпоративної культури. Зрозуміло, що чітке розуміння працівниками аспектів неприйнятності та їх правових підстав ускладнить виправдання для себе таких протиправних дій. Ця проблема потребує більшої боротьби в суспільстві й вимагає посиленої уваги з боку як законодавців, так і працівників правоохоронних органів.

Боротьба з корупцією передбачає розроблення та впровадження заходів щодо запобігання, виявлення та припинення злочинів, які пов'язані з корупційними діями, усунення їх наслідків та притягнення винних до відповідальності. Не виникає сумніву, що система таких заходів має базуватися на принципах законності, гласності, невідворотності покарання

за корупційні правопорушення, відновлення порушених прав, компенсації громадянам, їх об'єднанням, державі збитків, заподіяних корупцією [1, с. 80].

Обрання Україною курсу на європейську інтеграцію, транснаціональний характер корупції зумовлює потребу при розробці антикорупційного законодавства орієнтуватися на міжнародно-правові стандарти і практику протидії зазначеному феномену. При цьому завдання гармонізації українського законодавства вимагає не стільки формального приєднання норм міжнародно-правових документів або безпосереднього відтворення таких положень у національному законодавстві, скільки сприйняття методології, підходів, концепції вирішення вказаних проблем й розробки способів імплементації міжнародних положень. «Уніфікація кримінального законодавства є одним із основних сучасних напрямів міжнародного співробітництва в боротьбі зі злочинністю» [2].

Боротьба з корупцією не може бути ефективною, якщо до неї не долучаться усі держави світу. Саме тому у останній чверті ХХ століття органи ООН, передусім Генеральна Асамблея ООН, а також спеціалізовані організації ООН, передусім Економічна і Соціальна Рада, почали активну морально-політичну підготовку світової спільноти до усвідомлення необхідності визнати корупцію злочином, з яким неможливо вести боротьбу виключно національними правовими засобами, розглядати корупцію як злочин міжнародного характеру та укласти необхідні загальні багатосторонні міжнародні договори.

Водночас у багатьох державах світу, зокрема в Австрії, Чехії, Швеції та в деяких інших, немає єдиного спеціального закону у сфері боротьби з корупцією. У цих країнах нормативно-правові документи з цих питань охоплюють відповідні законодавчі акти, а діяльність державних органів регламентована відповідними частинами Кримінального кодексу або, як

один із варіантів, на основі співробітництва з міжнародними організаціями, насамперед Інтерполом і Європолом [3, с. 41]. Фахівці зазначають, що чітка й ефективна система боротьби з корупцією, яка спирається на ефективну нормативно-правову базу й підтримку суспільства, діє у Фінляндії. Міжнародна неурядова організація по боротьбі з корупцією «Трансперенсі Інтернешнл» визначає її як одну з найменш корумпованих країн світу. Згідно з положеннями Кримінального кодексу Фінляндії за вчинення дій, що можуть кваліфікуватися як корупція, передбачено санкції від штрафу до ув'язнення строком до чотирьох років залежно від ступеня суспільної небезпеки злочину. У Фінляндії дії кваліфіковані як «корупція» караються або штрафом, або ув'язненням строком до чотирьох років, в залежності від ступеня громадської небезпеки злочину [4]. Очевидно, що фінська система боротьби з корупцією не зараховує корупційні діяння до злочинів, а переважно кваліфікує як адміністративні правопорушення, за здійснення яких можна понести кримінальну відповідальність тільки у разі їхньої особливої тяжкості.

Іншим прикладом у протидії та боротьбі з корупцією є Сінгапур. Концепція базується на таких принципах:

1) мінімізація можливості чиновників діяти на власний розсуд, тобто зменшили кількість підписів під документами. У країні максимально спростили процедуру прийняття рішень і усунули можливість подвійного тлумачення законів, встановили для всіх зрозумілі, прозорі правила з мінімальною дозвільною системою, ліквідували зайві адміністративні бар'єри для розвитку економіки;

2) неминуче покарання за корупцію. Для контролю створили спеціальний орган – Бюро з розслідування корупції у вищих ешелонах влади, керівник якого безпосередньо звітував перед прем'єр-міністром. Ніхто не може втрутитися у розслідування;

3) відповідність зарплати чиновника ринковому рівню. Але державні посадовці повинні щорічно звітувати про своє майно і активи. Прокурор має право перевіряти будь-які банківські рахунки осіб, підозрюваних у корупції.

Характеризуючи законодавство про боротьбу з корупцією у Великій Британії, варто звернути увагу саме на правову свідомість і високий культурний менталітет громадян цієї держави та сталі традиції професійної етики державної (органів публічної) служби. Повною мірою, таке ставлення суспільства до корупції можна вважати ідеальним [5, с. 47]. Вчені, котрі здійснюють порівняльний аналіз державних механізмів боротьби із корупцією в Україні та за кордоном, наголошують, що необхідність використання та врахування зарубіжного досвіду у сфері боротьби з корупцією в системі державного управління нашої країни зумовлюється ще й тим, що основні закони функціонування чиновницького апарату – універсальні і, як свідчить практика, багато в чому не залежать від національної специфіки.

Лише існування єдиних, стандартизованих вимог протидіятиме цьому руйнівному явищу у всіх його проявах і створить умови для ефективної допомоги з боку інших держав. Водночас міжнародні документи мають служити еталоном у сфері антикорупційної діяльності, а конкретні правові заходи та інструменти їх реалізації мають бути адаптовані до конкретного політичного, економічного та соціально-культурного розвитку кожної країни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Єренко Д. В. Правове регулювання у сфері протидії корупції службовцями Національного антикорупційного бюро України. *Юридичний вісник. Повітряне і космічне право*. 2018. № 2. С. 76-82.
2. Буроменський М. Міжнародне право : навч. посіб. Київ : Юринком Інтер, 2005. 336 с.
3. Гришова І. Ю. Корупційні ризики та зарубіжна методологія їх оцінювання в системі економічної безпеки бізнесу. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2015. № 4. С. 40-45. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/ppeu_2015_4_7.
4. Чепелюк В. Досвід зарубіжних країн у боротьбі з корупцією. URL : <http://uspishnaukraina.com.ua/strategy/69/244.html>.
5. Ільєнок Т. В. Зарубіжний досвід адміністративно-правової протидії корупції. *Юридична наука*. 2012. № 12. С. 42-52.
6. Доктрина збалансованого розвитку України 2030. URL : <https://ukraine2030.org/uk>.

Моїсєєва В. В.

*студентка другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності «Фінанси, банківська справа та страхування»
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»*

Стефанишин О. Б.

*к.е.н., доцент кафедри менеджменту, економіки та туризму
Львівського інституту ПрАТ ВНЗ «МАУП»*

КЕРУВАННЯ ГРОШОВИМИ ПОТОКАМИ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСІВ ПІДПРИЄМСТВА

Управління потоками грошей є важливим компонентом фінансової політики підприємства (суб'єкта господарювання). Від того, наскільки успішно розподілені гроші, залежить не тільки фінансова стійкість та платоспроможність у короткостроковому періоді а й подальші перспективи розвитку підприємства.

Наукові праці сучасних вітчизняних та зарубіжних вчених: Ван Хорна, Бреїли Ричарда, Майерс Стюарта, І. А. Бланка, В. В. Баліцької, А. М. Поддєрьогіна, Л. О. Лігоненко, О. В. Єрмошкіної, В. А. Верби, О. А. Загородніх та інших доводять, що управління грошовими потоками має ключовий вплив на формування фінансової стійкості підприємства, слугує важливим елементом прийняття поточних, тактичних, стратегічних рішень, має вплив на стійке функціонування та розвиток в умовах ризику, мінливості та невизначеності ринкового середовища. Однак, ознайомлення з науковими працями провідних учених-економістів показало, що існує значна кількість підходів до розуміння суті грошового потоку як економічної категорії та основоположних моментів управління грошовими потоками – єдиного підходу поки що не вироблено, тому це питання потребує поглибленого вивчення як на теоретичному так і на практичному рівнях.

Системою управління фінансовими потоками на підприємстві виступає комплекс методик, інструментів та спеціальних прийомів, які з боку економічної служби фірми цілеспрямовано та безперервно впливають на рух грошей з метою досягнення необхідного результату.

Планомірне і результативне управління грошовими потоками має велике значення з наступних нижчеперелічених причин.

1. Грошові потоки можна назвати кровоносною системою господарюючого суб'єкта, тому що вони «живлять» його діяльність і роблять її можливою. Ефективно організовані грошові потоки є найважливішим симптомом фінансового здоров'я підприємства, передумовою досягнення високих кінцевих результатів господарської діяльності в цілому [1].

2. Синхронізація в часі грошових потоків визначає фінансову стійкість компанії і забезпечує її стабільність і стратегічний розвиток. Чим успішніше розподілені в часі обсяги надходження і витрачання грошових коштів, тим успішніше здійснюється досягнення стратегічних цілей фірми [1].

3. Рівномірний, ритмічне надходження коштів позитивно впливає на операційний процес компанії. Порушення ритму виливається в порушення процесу формування запасів сировини і матеріалів, зниження продуктивності праці, перебої в реалізації готової продукції і т.п. [2].

4. Стабільне надходження грошових коштів прискорює оборот капіталу комерційної організації, тим самим знижуючи фінансовий цикл і потребу в капіталі для поточної господарської діяльності. Такого результату можна досягти лише при розумному, грамотному управлінні грошовими потоками [3].

Управління грошовими потоками пропонуємо розглядати як сукупність фінансової служби підприємства – як керуючої підсистеми, руху

грошових коштів – як керованої підсистеми, прийомів і методів, а також факторів внутрішнього і зовнішнього середовища, що знаходяться в безперервній (в силу мінливості набору обставин, в рамках яких функціонує підприємство) взаємодії, мета якого зводиться до найбільш ефективного використання фінансових ресурсів, що задовольняє інтереси власників підприємства з позиції як поточного становища, так і з позиції перспективи розвитку.

Управління грошовими потоками підприємства здійснюється у певній послідовності, тобто, доцільними виділити етапи управління (рис.1.).

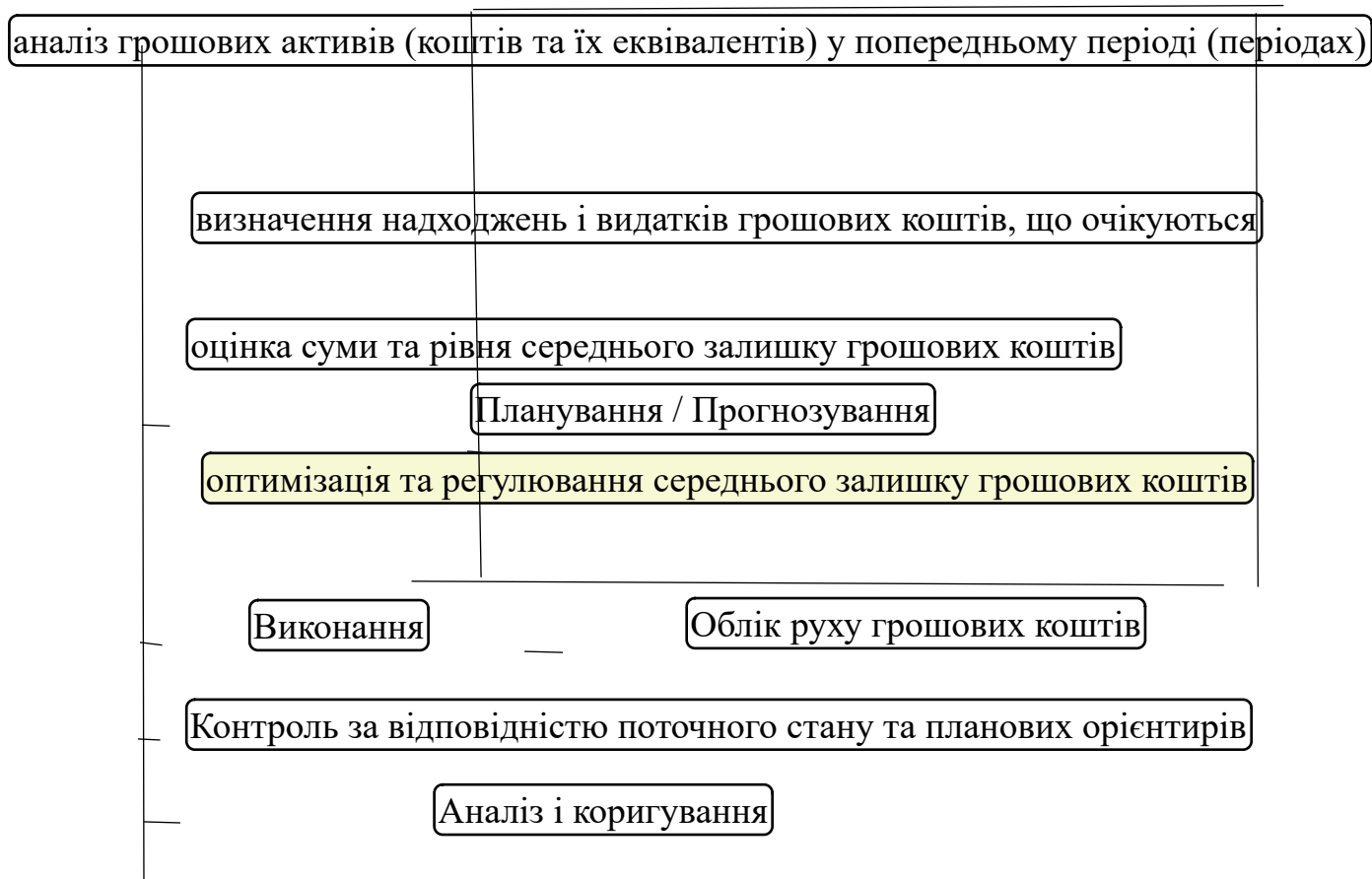

Рис.1. Етапи управління грошовими потоками підприємства

Ефективність системи управління грошовими потоками визначає ефективність всієї роботи підприємства. А управління грошовими потоками підприємства є тим інструментом, за допомогою якого можна досягти бажаного результату діяльності підприємства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бланк И. А. Управление денежными потоками. Київ : Ника-Центр, 2007. 752 с.
2. Черненко А. Ф. Движение денежных средств: бюджет и отчетность предприятий инновационной сферы деятельности. *Международный бухгалтерский учет*. 2015. № 39. С. 50-68.
3. Шеремет А. Д., Сайфулин Р. С. Методика финансового анализа. Москва : ИНФРА-М, 2013. 438 с.

Ніканорова О. В.

*к.ю.н., доц., доцент кафедри права
ЛНУ ВМБТ ім. С. З. Гжицького*

Федевич А. М.

*студент другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 081 «Право»
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»*

СТАНОВЛЕННЯ ТА СУЧАСНИЙ СТАН ІНСТИТУТУ АДВОКАТУРИ В УКРАЇНІ

Становлення української адвокатури пов'язане з проголошенням незалежності України. Створення незалежної держави передбачало можливість становлення нових інститутів держави, реорганізацію і зміцнення старих з урахуванням традиції правового розвитку, а також на основі сучасних тенденцій розвитку суспільства. Серед основних інститутів, що забезпечують ефективне функціонування громадянського суспільства є українська адвокатура. Важливим підтвердженням цьому стало прийняття 19 грудня 1992 р. Закону України «Про адвокатуру», розробленого Спілкою адвокатів України, згідно з яким адвокатура стала не тільки добровільним професійним громадським об'єднанням, а й була покликана сприяти захисту прав, свобод і представляти законні інтереси громадян України, іноземних громадян, осіб без громадянства, юридичних осіб, надавати їм іншу юридичну допомога. Прийнятий Закон визначив місце адвокатури в структурі громадянського суспільства і її роль у правозахисній системі України як одного з гарантів забезпечення конституційних прав і свобод громадян [1, с. 15].

Як показала практика, згаданий Закон згодом втратив здатність регулювати весь комплекс правовідносин, пов'язаних з правозахисною діяльністю адвокатури, зокрема, виникла необхідність більш широкого і

глибокого врегулювання таких питань як безоплатна правова допомога, самоврядування адвокатури тощо.

Крім того, з часом Україна стала активним учасником міжнародних відносин, де розвиток демократичних, соціальних та правових стандартів виявилось на принципово іншому рівні. Більшість міжнародно-правових актів, до яких приєдналася Україна, проголошують пріоритетність прав і свобод людини і громадянина, підкріплюючи їх певними гарантіями охорони і захисту. Звичайно ж, адвокатура займає найважливіше місце серед цих гарантій, як основа правозахисної системи будь-якої держави, а також як професійний і ефективний учасник правозахисних відносин.

Конституція України визначила особливе місце адвокатури України. «Кожен має право на правову допомогу. У випадках, передбачених законом, ця допомога надається безоплатно. Кожен є вільним у виборі захисника своїх прав. Для забезпечення права на захист від обвинувачення та надання правової допомоги при вирішенні справ у судах та інших державних органах в Україні діє адвокатура» (ст. 59). Таким чином, Конституція України 1996 закріпила, що адвокатура є вкрай важливим інститутом правової держави, чинного для захисту конституційних прав і свобод громадян, а також іноземців та осіб без громадянства.

В 1999 р. Вищою кваліфікаційною комісією адвокатури при Кабінеті Міністрів України було схвалено «Правила адвокатської етики», з метою уніфікованого закріплення традицій і досвіду української адвокатури в сфері тлумачення норм адвокатської етики, а також загально визнаних морально-етичних норм і правил, прийнятих в міжнародному адвокатському співтоваристві. Надзвичайна важливість функціонального навантаження адвокатури вимагає від адвокатів слідування високим етичним стандартам поведінки; в той же час специфіка, комплексний характер обов'язків, що лежать на адвокатурі, обумовлюють необхідність

збалансування служіння адвоката інтересам окремого клієнта з інтересами суспільства в цілому, дотриманням принципів законності і верховенства права [3, с. 41].

Кілька разів вносилися зміни до Закону «Про адвокатуру» [1], які стосувалися таких питань, як платіжні системи та переказ грошових коштів, статистики, пенсійного страхування, взаємин адвокатури та нотаріату, реєстрації.

Введення інституту юридичної допомоги у відповідності зі стандартами Ради Європи та практики Європейського Суду з прав людини ПАРЄ розцінює як важливий інструмент покращення доступу до правосуддя.

Однак ці зміни не принесли кардинальних змін в систему функціонування української адвокатури. Законодавство про адвокатуру фактично не оновлювалося близько двадцяти років, що зумовило його невідповідність європейським стандартам і сучасним реаліям.

5 липня 2012 року Верховна Рада прийняла Закон «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», в результаті чого старий Закон України «Про адвокатуру» втратив чинність.

У Законі особливу увагу приділено питанням, які у взаємозв'язку гарантуватимуть незалежність і ефективність функціонування інституту адвокатури в цілому, забезпечивши: надання адвокатами високоякісної правової допомоги, вдосконалення доступу до професії адвоката, визначення прозорої процедури дисциплінарної відповідальності адвоката, створення єдиної незалежної системи адвокатського самоврядування, встановлення гарантії здійснення адвокатської діяльності.

Розширення в Законі «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» професійних прав адвокатів та гарантій адвокатської діяльності, положення про неухильне дотримання незалежності адвокатури і кожного її члена,

невтручання в діяльність адвоката, забезпечення високого професійного рівня правової допомоги, гарантії отримання відповіді на адвокатський запит, введення стажування, обов'язкове підвищення кваліфікації є надійною основою успішності проведених реформ. Не можна недооцінювати закладені в законопроекті норми про захист самих адвокатів, адже важливим є гарантований захист тих, хто покликаний захищати інших. новели стосуються порядку придбання, припинення і позбавлення статусу адвоката, а також можливості його відновлення, складання кваліфікаційних іспитів; встановлений порядок діяльності в Україні зарубіжних адвокатів і т.п. Кваліфікаційно-дисциплінарні комісії адвокатури формуються самими адвокатами і тільки з адвокатів. Це дуже важлива ознака реальної незалежності адвокатури [2].

Таким чином, проголошення незалежної держави України стало поштовхом до реформування застарілої моделі адвокатури радянського періоду. Ухвалення Закону «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» зазначає прагнення української держави і суспільства, спрямоване на досягнення благополуччя і забезпечення захищеності населення України, відповідно до міжнародних стандартів захисту прав і свобод людини і громадянина з урахуванням вітчизняних традицій правового розвитку.

Функціонування української адвокатури нерозривно пов'язане зі становленням в Україні правової держави та громадянського суспільства. У правовій державі вся його діяльність підпорядкована нормам і фундаментальним принципам права. Разом з тим, головним обов'язком держави є підтримання правопорядку. Дана концепція передбачає наявність двох механізмів підтримки правопорядку: державного і недержавного. І хоча адвокатура є недержавним органом, вона виконує особливу суспільну функцію, яку можна порівняти з функцією державних органів за своїм суспільним змістом і навантаженням. Інститут адвокатури є не тільки

необхідною складовою системи підтримки правопорядку в державі, а й однією з основ, на яких вибудовується структура правової держави [4, с. 37].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про адвокатуру : Закон України від 19 грудня 1992 р. № 2887-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 9. Ст. 62.
2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність : Закон України від 5 липня 2012 року № 5076-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 27. Ст. 282.
3. Правила адвокатської етики : затверджені Установчим З'їздом адвокатів України від 17 листопада 2012 року. URL : <http://vkdka.org/pravil-advokatskoji-etiki/>.
4. Бакаянова Н. М. Основи адвокатури України: функціональні та організаційні аспекти. Одеса : Юридична література, 2017. 357 с.

Оліховська М. В.

*к.е.н., доц., доцент кафедри менеджменту, економіки та туризму
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»*

Дядинчук Р. О.

*студент другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 081 «Право»
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»*

СТАН ТА ПРІОРИТЕТИ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОГО КОНСТИТУЦІЙНОГО ЗАКОНОДАВСТВА ПРО ПРАВО ОСОБИ НА ОХОРОНУ ЗДОРОВ'Я

Здоров'я – фундаментальна цінність людини. Це поняття асоціюється з «життям», вступає в антонімічний зв'язок із поняттям «хвороба», назагал є оціночною категорією щодо функціонального оптимуму людського організму. Тому здоров'я, його критерії та властивості, охорона викликають мультидисциплінарний науковий інтерес, а не суто вузько медичний.

На цьому наголошують документи міжнародного та національного рівня, наприклад, Цілі розвитку тисячоліття ООН.

Утвердження права на здоров'я в Україні відбувається шляхом конституційного закріплення суспільних відносин, а також як результат становлення відповідного законодавства. Проте у вітчизняному правознавстві особливості змісту права на охорону здоров'я не досліджені вичерпно, оскільки ні Конституція України, ні «Основи законодавства про охорону здоров'я громадян» не виділяють конкретні правомочності цього права, а в науковому дискурсі простежуються суттєві його різночитання. Наразі в теоретичній рефлексії та у практичному застосуванні конституційного права особи на охорону здоров'я існує коло проблем, що й визначають актуальність наукового дослідження.

Дослідження генезису теорій і концепцій реалізації конституційного права особи на охорону здоров'я в доктрині та праві України та зарубіжних

країн дало змогу стверджувати, що конституційне право на охорону здоров'я – об'єктивно існуюча та закріплена в Конституції суспільно необхідна можливість громадян користуватися соціальними благами в сфері охорони здоров'я. Конституційне право на охорону здоров'я визнається на міжнародно-правовому рівні – в Цілях розвитку тисячоліття ООН, Загальній декларації прав людини, Міжнародному пакті про економічні, соціальні та культурні права, Декларації ВООЗ про розвиток прав пацієнтів у Європі, Європейській хартії прав пацієнтів, Європейській конвенції про соціальну та медичну допомогу, Лісабонській декларації про права пацієнта та інше [1, с. 61].

Сьогодні в Україні триває реформування системи охорони здоров'я, внаслідок чого зазнає суттєвих змін вся система організації медичної сфери. В таких умовах особливої актуальності набуває конституційний захист права особи на охорону здоров'я, який також потребує вдосконалення.

Протягом останніх 10 років економічні реформи супроводжувалися реформуванням системи охорони здоров'я в більшості країн Європи. Серед найбільш характерних реформ можна відзначити:

1. впровадження нових систем соціального страхування;
2. децентралізацію і вибірково приватизацію медичних установ;
3. посилення ролі первинного та амбулаторного обслуговування;
4. скорочення лікарняного господарства та впровадження нових методів спостереження за станом здоров'я населення;
5. розвиток відповідної медичної інфраструктури [2, с. 59].

Важливість права людини на здоров'я неможливо переоцінити. Воно виступає водночас і як одне з основоположних природних людських прав, і як цивілізаційний атрибут прогресивних демократичних суспільств, і як засіб створення суспільного блага та в багатьох інших іпостасях. Це право

є загально визнаним світовою спільнотою, закріплене в різноманітних національних і міжнародних нормативно-правових актах.

«Світ просто не може йти шляхом розвитку в разі нехтування такими фундаментальними правами людини, як право на здоров'я», – наголосив Верховний комісар ООН з прав людини Зейд Роад аль Хусейн у своєму першому звіті [3].

Першим актом, де право людини на здоров'я («медичний догляд») знайшло відображення завдяки активізації соціальних рухів за рівні права у країнах Латинської Америки, стала, на думку знаного у цій сфері правника Дж. Морсинка, Загальна декларація прав людини, прийнята Генеральною Асамблеєю ООН 10 грудня 1948 року [4].

Утім не всі фахівці погоджуються з наведеним вище твердженням. Так, відома дослідниця генезису прав людини в Латинській Америці М.-А. Глендон вважає, що право на «медичний догляд», як і решта соціальних прав, що стосуються захисту соціальної справедливості й людської гідності, спираються насамперед на приписи християнського віровчення [5].

Не заглиблюючись у ці, не принципові, на наш погляд, історичні, юридичні й теологічні нюанси, констатуємо таке: у мексиканській Конституції (1917) уперше з-поміж інших прав були закріплені «право на отримання медикаментів», «право на акушерське обстеження», «право на допомогу доглядальниць», «підкування про немовлят».

Крім того, основний закон Мексики сторічної давнини зобов'язував державні інституції вживати профілактичних заходів для запобігання тяжким захворюванням, а також гарантував надання медичної допомоги й медикаментів сім'ям робітників.

Варто також зазначити, що положення, аналогічні наведеним вище, невдовзі «запозичили» конституції інших країн Південної та Центральної Америки, а згодом і Європи [6, с. 288].

Сьогодні в Україні для порівняння не досягнуто єдиного розуміння в частині прийняття державами необхідних заходів, що забезпечують повне і повсюдне здійснення цього права. У національному законодавстві право на охорону здоров'я закріплено в Конституції України (ст. 3, 24, 27, 49, 50 та ін.), а також у Законі України «Про Основи законодавства України про охорону здоров'я» (ст. 3). Конституція України (ст. 3) проголошує здоров'я найвищою соціальною цінністю [7].

Право на охорону здоров'я – важливе соціальне право людини. За нормами міжнародного законодавства, воно належить до групи економічних, соціальних і культурних прав, тобто прав другого покоління. Феномен здоров'я слід тлумачити як баланс біологічних, психологічних та соціальних ознак. Аналогічно проблему права на охорону здоров'я продуктивно розв'язувати на основі інтегративного підходу. Конституційно-правові аспекти здоров'я, проблематика здоров'я в галузі конституційного права охоплюють не тільки об'єктивні біологічні й психологічні його параметри, а й соціальні.

У міжнародно-правових актах, присвячених праву людини на здоров'я, проголошуються глибоко суб'єктивні цінності. Порівнюючи ці спостереження із спостереженнями над міжнародно-правовими актами про право на життя і недоторканність особи, доходимо аналогічних висновків.

Конституційне право людини на здоров'я містить суб'єктивні права таких основних видів:

- а) право на гарантований доступ до системи охорони здоров'я;
- б) право на інформацію про фактори, що впливають на здоров'я;
- в) право на медико-соціальну допомогу.

Порівняльний аналіз національних конституційних норм із конституційним правом зарубіжних країн засвідчує доцільність законодавчо закріпити заходи щодо підвищення відповідальності особистості в питанні охорони здоров'я. Це забезпечить баланс приватних і публічних інтересів у сфері охорони здоров'я.

Конституційні гарантії права особи на охорону здоров'я класифіковано на такі групи:

- а) правові;
- б) організаційні;
- в) ресурсні;
- г) інституційні.

При цьому ресурсні гарантії поділено на інформаційні, економічні, кадрові та матеріально-технічні, а інституційні гарантії – на засоби забезпечення належного управління галуззю охорони здоров'я, контролю та відповідальності.

Практична реалізація гарантій конституційного права особи на охорону здоров'я в Україні має такі основні проблеми:

- а) недосконалість поточного стану правового регулювання права на охорону здоров'я;
- б) недостатня якість, професійність та доступність надання медичної допомоги;
- в) малоефективна система організації та державного управління галуззю охорони здоров'я, включно із здійсненням державного контролю за якістю надання медичних послуг, дотриманням стандартів та етичних вимог у закладах охорони здоров'я всіх форм власності;
- г) проблеми у сфері фінансування сфери охорони здоров'я;
- г) брак комплексного підходу до реалізації права особи на охорону здоров'я та інше.

Згідно з результатами порівняльного аналізу національних конституційних норм із конституційним правом зарубіжних країн, в Україні доцільно розробити окремий кодифікований акт – Медичний кодекс.

Він може наприклад діяти водночас у трьох напрямках:

а) для пацієнтів – буде гарантією у випадках, коли медики порушують правові норми, що забезпечують пацієнтам права у сфері охорони здоров'я;

б) для медичних працівників – стане захистом їхніх прав, бо закріплюватиме правові основи відповідної діяльності;

в) для юристів – буде допоміжним документом при вирішенні медичних справ.

Конституційний Суд України – судова інстанція, яка в захисті права особи на охорону здоров'я наділена широким колом повноважень. Роль КСУ у цій сфері полягає насамперед у забезпеченні дії принципу верховенства права, зокрема, недопущення внесення змін та доповнень до Конституції України, внаслідок котрих відбувається звуження обсягу або змісту відповідного права.

Задля удосконалення правового регулювання діяльності КСУ запропоновано доповнити ст. 7 Закону України «Про Конституційний Суд України» таким повноваженням, як вирішення питання про відповідність законопроекту, який регулює конституційні права та свободи людини та громадянина, Конституції України, а у ст. 52 до суб'єктів права на конституційне подання віднести також суди загальної юрисдикції.

Отже, конституційно-правовий механізм захисту права на охорону здоров'я – це система взаємопов'язаних елементів, задіяних у процесі захисту зазначеного права. А його механізм забезпечення прав і свобод людини має розвинуту структуру і повинен вміщати такі складові елементи:

- а) реалізація прав і свобод людини та громадянина;
- б) охорона прав і свобод людини та громадянина;
- в) захист прав і свобод людини та громадянина.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бєлов Д. М., Бисага Ю. М. Парадигма українського конституціоналізму та конституційна реформа: питання співвідношення. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія : Право / гол. ред. Ю. М. Бисага. Ужгород : Гельветика, 2014. Вип. 1. С. 60-64.
2. Алмаші І. М. Реалізація права на охорону здоров'я в Україні. *Порівняльно-аналітичне право*. № 4. 2015. С. 57-60.
3. Opening Statement, Item 2, High Commissioner's Annual Report: URL :<http://www.ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=15642>.
4. Morsink J. *The Universal Declaration of Human Rights: Origins, Drafting and Intent*. Philadelphia : University of Pennsylvania Press, 1999. P. 192.
5. Glendon M. The Forgotten Crucible: The Latin American Influence of the Universal Human Rights Idea. *Harvard Human Rights Journal*. 2003. № 16. P. 27-41.
6. Carozza P. From Conquest to Constitutions: Retrieving a Latin American Tradition of the Idea of Human Rights. *Human Rights Quarterly*. 2003. № 25. P. 281-313.
7. Конституція України від 28 червня 1996 року. URL : zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-вр.

Оліховська М. В.

*к.е.н., доц., доцент кафедри менеджменту, економіки та туризму
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»*

Калиній В. В.

*студент другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 081 «Право»
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»*

ДОСЛІДЖЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ВІДНОСИН У СФЕРІ БУДІВНИЦТВА ЖИТЛА

Одним із важливих завдань в умовах переходу до ринкової економіки є залучення інвестицій. Інвестиційний процес у будівництві характеризується складною системою взаємовідносин, підставою виникнення яких є договір. Система договорів в інвестиційній сфері будівництва опосередковує відносини між різними суб'єктами інвестиційної діяльності. Учасниками інвестиційного процесу можуть бути фізичні та юридичні особи, органи державної влади та місцевого самоврядування. З правовим статусом учасників інвестиційної діяльності у сфері будівництва пов'язані особливості правового регулювання їхньої участі в реалізації інвестиційного проєкту.

Чинне законодавство передбачає різні форми здійснення інвестицій у будівельній сфері. Базовим актом законодавства є Закон України «Про інвестиційну діяльність», який передбачає, що інвестування, яке спрямовується на створення (придбання), реконструкцію, технічне переоснащення основних засобів, очікуваний строк корисної експлуатації яких перевищує один рік, відбувається у формі капітальних вкладень.

Інвестиційний процес у будівництві можна розглядати як певні цикли, що охоплюють етапи проєктування, безпосереднє здійснення будівельних робіт, введення об'єкта в експлуатацію. Інвестиційна діяльність є сукупністю практичних дій учасників інвестиційних відносин

з реалізації інвестицій. Об'єктом інвестиційної діяльності є будівельний проєкт.

Мета статті – це вивчення нормативно-правового регулювання захисту майнових прав інвесторів у сфері будівництва.

Нормативна база регулювання особливостей інвестиційних відносин у будівництві еволюціонувала разом із законодавчою основою становлення інвестиційного права в Україні. Насамперед, це стосується специфіки житлового будівництва. Перехід до ринкових відносин зумовив зміни у правовому регулюванні реалізації конституційного права на житло шляхом використання інвестицій фізичних та юридичних осіб.

До початку 1990-х років минулого століття переважали державні форми інвестування будівництва житла. Обсяг недержавних коштів, акумульованих у вигляді інвестицій у житлове будівництво, був незначний. Вагому роль у цьому відіграла відсутність належної нормативної бази регулювання відносин у будівництві.

Одним із перших актів, що передбачив можливість фінансування будівництва житла за рахунок недержавних коштів, був Указ Президента України від 01.07.1993 р. «Про інвестування будівництва та придбання житла для військовослужбовців Збройних Сил України та членів їх сімей». Цим Указом було затверджено Положення про інвестування будівництва та придбання житла для військовослужбовців, п. 1 якого встановлював, що джерелами інвестування будівництва житла серед інших, могли бути кошти українських та іноземних юридичних і фізичних осіб (інвесторів), вкладені в будівництво та придбання жилих будинків [6]. Взаємовідносини між учасниками інвестиційної діяльності – Міністерством оборони України та інвесторами, реалізувалися на підставі угод (контрактів). Окрім того, передбачалося створення спеціального органу для управління інвестиціями.

Отже, в законодавчому порядку було вилучено із механізмів інвестування будівництва житла інші форми фінансування, крім передбачених законом. Зазначені заходи були спрямовані на захист інтересів інвесторів у сфері будівництва. Тому в сучасний період є три основні правові форми залучення недержавних коштів від фізичних та юридичних осіб на фінансування житла:

- 1) ФФБ та ФОН;
- 2) інститути спільного інвестування;
- 3) цільові облігації.

Водночас із перерахованими формами інвестиційної діяльності, фінансування об'єктів житлового будівництва може відбуватися в межах Закону України «Про кооперацію» [7].

Стаття 384 ЦК України передбачає, що будинок, споруджений або придбаний житлово-будівельним (житловим) кооперативом, є його власністю. Член ЖБК має право володіння, користування, а за згодою кооперативу – і розпорядження квартирою, яку він займає в будинку кооперативу, якщо він не викупив її. У разі викупу квартири (тобто сплати повністю її вартості) стає її власником. Це положення було підтверджено Законом України від 04.06.2009 р. «Про внесення змін до Закону України «Про кооперацію» щодо набуття членами кооперативу права власності», яким було доповнено Закон України «Про кооперацію» ст. 19. Ця норма визначала, що член житлово-будівельного, дачно-будівельного, гаражно-будівельного, житлового, дачного, гаражного чи іншого кооперативу має право володіння, користування, а за згодою кооперативу – і розпорядження квартирою, дачею, гаражем, іншою будівлею, спорудою або приміщенням кооперативу, якщо він не викупив це майно.

У разі викупу квартири, дачі, гаражу, іншої будівлі, споруди або приміщення член житлово-будівельного, дачно-будівельного, гаражно-

будівельного, житлового, дачного, гаражного чи іншого відповідного кооперативу стає власником цього майна [3].

Привертає до себе увагу певна неузгодженість положень Житлового кодексу Української РСР [2], Примірного статуту ЖБК [5] зі Законом України «Про кооперацію» та іншими чинними нормативними актами. Згідно зі ст. 5 Закону України «Про об'єднання співвласників багатоквартирного будинку» від 29.11.2001 р. [8] ЖБК може бути реорганізований в об'єднання співвласників багатоквартирного будинку за рішенням загальних зборів членів ЖБК, якщо це передбачено в статуті кооперативу.

З моменту ухвалення такого рішення зазначені збори вважаються установчими зборами об'єднання, участь у яких беруть члени ЖБК, які повністю сплатили вартість квартир і належну частку у вартості нежитлових приміщень та іншого майна і виявили згоду на участь. У разі сплати вартості квартир і належної частки у вартості нежитлових приміщень та іншого майна не в повному обсязі окремими членами ЖБК, вони можуть брати участь у зборах за згодою інших членів ЖБК. Але відповідних змін не було внесено ні до Житлового кодексу Української РСР, ні до Примірного статуту ЖБК.

На думку В. І. Борисової та В. П. Янишена, системний аналіз положень Житлового кодексу Української РСР, Правил обліку громадян, які бажають вступити до ЖБК, а також Законів України «Про об'єднання співвласників багатоквартирного будинку» та «Про кооперацію» допомагає дійти таких висновків:

1. Створення та діяльність ЖБК як юридичної особи регулюють на сьогодні ЦК України та ГК України, Закони України «Про кооперацію» та інші нормативно-правові акти, прийняті в розвиток положень названих законів.

2. В Україні можуть здійснювати діяльність житлово-будівельні кооперативи, створені відповідно до положень Житлового кодексу Української РСР та прийнятого на його основі Примірного статуту ЖБК, з можливістю їх реорганізації в об'єднання співвласників багатоквартирного будинку, якщо це буде зазначено в статуті конкретного ЖБК.

3. Створення в сучасних умовах ЖБК на підставі норм Житлового кодексу Української РСР та Примірного статуту ЖБК в тій редакції, в якій вони діють на сьогодні, неможливе. Це підтверджується ч. 2 ст. 19 Конституції України, згідно з якою органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їхні посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та Законами України. Відповідно до чинного Закону України «Про органи місцевого самоврядування в Україні» місцеві ради та їхні виконавчі комітети не наділені повноваженнями щодо організації діяльності і створення житлово-будівельних кооперативів у порядку, передбаченому ст. 137 Житлового кодексу Української РСР та Примірним статутом ЖБК [1, с. 15-16].

В сучасних умовах інвестиційна діяльність у будівництві на відміну від планової економіки, коли вона була публічно-правовою, має приватно-правову природу. На це вказує ухвалення Законів України «Про фінансово-кредитні механізми і управління майном при будівництві житла та операціях з нерухомістю», «Про забезпечення реалізації житлових прав мешканців гуртожитків» [4] та інших. В умовах переходу до ринкової економіки відбувається трансформація механізму інвестування шляхом щоразу ширшого залучення власне приватних інвестиційних коштів.

Відповідно до Закону України «Про фінансово-кредитні механізми і управління майном при будівництві житла та операціях з нерухомістю» учасники ФФБ набувають права власності на об'єкт будівництва шляхом

укладення договору управління з фінансовою установою (управителем), яка своєю чергою укладає договір із забудовником на будівництво і введення в експлуатацію нерухомого майна та передачу його установникам цього фонду. Договір про участь у ФФБ спрямований на отримання установниками управління у власність житла, а договір про придбання сертифікатів ФОН – на отримання прибутку від здійснення операцій з нерухомістю, для фінансування будівництва якої залучені кошти установників управління.

Джерелом регулювання інвестиційних відносин у будівництві є Цивільний кодекс України. Внаслідок ухвалення Законів України «Про фінансово-кредитні механізми і управління майном при будівництві житла та операцій з нерухомістю» та «Про іпотечне кредитування, операції з консолідованим іпотечним боргом та іпотечні сертифікати» до ЦК України були внесені відповідні зміни щодо регулювання права довірчої власності.

Відповідно до Закону України «Про фінансово-кредитні механізми і управління майном при будівництві житла та операцій з нерухомістю» установник управління передає майно управителеві у довірчу власність. Поняття довірчої власності визначено у ч. 2 ст. 316 ЦК України, згідно з якою право довірчої власності є особливим видом права власності, яке виникає внаслідок закону або договору. Законодавчі зміни стали підставою для полеміки в юридичній літературі щодо правової природи довірчої власності.

Отже, законодавство у сфері будівництва можна диференціювати на загальноінвестиційне, яке склалося в процесі організації та здійснення інвестиційної діяльності в різних формах та галузях господарювання, та спеціальне, що регулює особливості інвестиційних відносин безпосередньо у будівництві. Це відповідає пандектній системі регулювання приватних відносин у цивільному законодавстві. Водночас, враховуючи особливості

відносин у будівництві, в яких поєднуються суспільні та особисті інтереси, джерела регулювання інвестиційної діяльності в зазначеній сфері є комплексними.

Цим пояснюється розгалуженість і велика кількість актів, які становлять джерельну базу регулювання інвестиційних відносин загалом і в будівельній сфері. Зокрема, багатоманітність правових форм здійснення інвестицій у будівництві зумовлює наявність різних за призначенням і юридичною силою нормативних актів, аналіз яких дає підстави зробити висновок про необхідність затвердження кодифікаційного акту, яким міг би бути Інвестиційний кодекс з інституційним виокремленням норм, предметом регулювання яких були б особливості інвестиційної діяльності у сфері будівництва.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Борисова В. І., Янишен В. П. Житлово-будівельні кооперативи: минуле та сучасність. *Актуальні проблеми приватного права* : матеріали наук.-практ. конф., присвяч. 94 річниці з дня народження д.ю.н., проф. В. П. Маслова (м. Харків, 19 лют. 2016 р.). Харків, 2016. С. 12-16.

2. Житловий кодекс Української РСР : Закон УРСР від 30 червня 1983 р. № 5464-Х. *Відомості Верховної Ради*. 1983. Додаток до № 28. Ст. 573. Редакція від 23.04.2021, підстава – 1357-ІХ. URL : <https://zakon.rada.gov.Ua/laws/show/5464-10#Text>. (дата звернення : 29.09.2021).

3. Про внесення зміни до Закону України «Про кооперацію» щодо набуття членами кооперативу права власності : Закон України від 04.06.2009 р. № 1448-VI. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2009. № 43. Ст. 639. URL : <https://zakon.rada.gov.Ua/laws/show/1448-17#Text>. (дата звернення : 29.09.2021).

4. Про забезпечення реалізації житлових прав мешканців гуртожитків : Закон України від 04.09.2008 р. № 500-VI. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2008. № 46. Ст. 323. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/500-17#Text>. (дата звернення : 29.09.2021).

5. Про затвердження Примірного статуту житлово-будівельного кооперативу : Постанова Ради Міністрів Української РСР від 30.04.1985 р. № 186. Редакція від 08.07.1994 р., підстава – 467-94-п. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/186-85-%D0%BF#Text>. (дата звернення : 29.09.2021).

6. Про інвестування будівництва та придбання житла для військовослужбовців Збройних Сил України та членів їх сімей : Указ Президента України від 01.07.1993 р. № 240/93. Дата оновлення : 11.09.2002 р.

URL : [//https://zakon.rada.gov.Ua/laws/show/240/93#Text](https://zakon.rada.gov.Ua/laws/show/240/93#Text). (дата звернення : 29.09.2021).

7. Про кооперацію : Закон України від 10.07.2003 р. № 1087-IV. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2004. № 5. Ст. 35. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1087-15#Text>. (дата звернення : 29.09.2021).

8. Про об'єднання співвласників багатоквартирного будинку : Закон України від 29.11.2001 р. № 2866-III. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2002. № 10. Ст. 78. URL : <https://zakon.rada.gov.Ua/laws/show/2866-14#Text>. (дата звернення : 29.09.2021).

Оліховська М. В.

*к.е.н., доц., доцент кафедри менеджменту, економіки та туризму
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»*

Калюжна В. О.

*студентка другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 081 «Право»
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»*

ФІНАНСОВО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВИ

Для сучасного етапу розвитку України характерне визначення масштабних соціально-економічних перетворень, які мають відбуватися на основі їх дієвих інструментів і підвищення ефективності публічної фінансової діяльності держави в різних сферах національної економіки. На це націлена реформа публічних фінансів, суть якої полягає в створенні ефективної системи державного управління та проведенні широкомасштабної фінансової децентралізації, яка супроводжується внесенням відповідних змін до бюджетного законодавства України в цій частині та щодо впровадження середньострокового бюджетного планування, розвитку валютної системи й ринку, забезпечення сприятливих умов для залучення внутрішніх і зовнішніх інвестицій у країну.

Відповідно до Стратегії реформування системи управління державними фінансами на 2017-2020 рр., затвердженої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 8 лютого 2017 р. № 142-р, Плану законодавчого забезпечення реформ в Україні, затвердженого постановою Верховної Ради України від 4 червня 2015 р. № 509-VIII, Стратегії сталого розвитку «Україна-2020», затвердженої Указом Президента України від 12 січня 2015 р. № 5-2015, поставлено завдання досягнення довгострокової макроекономічної стабільності, забезпечення ефективності реформування публічних фінансів і сталого розвитку національної економіки.

Реалізація завдань, зазначених у наведених вище програмних документах, вимагає створення адекватного механізму фінансово-правового регулювання інвестиційної діяльності держави, що надасть змогу підвищити прозорість і ефективність використання державних вкладень у національну економіку.

У юридичній науці досі немає єдиної загальноприйнятої думки щодо ролі й місця інвестиційного права в сучасній правовій системі. У вітчизняній літературі переважає позиція, згідно з якою інвестиційне законодавство є комплексною галуззю законодавства, що об'єднує норми різної галузевої належності, тому інвестиційне право не має самостійного предмета й методу правового регулювання, відповідно, не може бути визнане як самостійна галузь права.

Варто зауважити, що нині поняття «інвестиційне право» вживають у юридичній літературі як з міжнародного, так і внутрішнього права. З погляду міжнародного права, інвестиційне право як правовий інститут входить до складу такої галузі права, як міжнародне економічне право; як підгалузь міжнародного приватного права об'єднує норми адміністративного, фінансового, митного права. Міжнародне інвестиційне право є підгалуззю міжнародного економічного права, принципи й норми якого регулюють відносини держав з приводу капіталовкладень.

Нині в юридичній літературі тезу про самостійність фінансового права як галузі права практично ніхто не заперечує – ні теоретики, ні представники науки фінансового права. Фінансовому праву, як і іншим галузям права, властиві свій специфічний предмет і метод правового регулювання.

Проаналізувавши особливості предмета фінансового права стосовно суспільних відносин, що виникають у сфері державного інвестування, потрібно зазначити, що останні мають фінансово-правовий характер, бо,

по- перше, інвестиційна діяльність держави є різновидом фінансової діяльності і є здійсненням державою функцій з планомірного розподілу й вкладення державних інвестицій у діяльність іншого публічно-правового утворення (України, певної адміністративно-територіальної одиниці) або приватної особи з метою соціально-економічного розвитку держави; по-друге, державними інвесторами виступають Україна, адміністративно-територіальні одиниці, їх органи влади, державні позабюджетні фонди, державні підприємства, установи, а також державні корпорації; по-третє, суспільні відносини у сфері інвестиційної діяльності держави пов'язані з процесом функціонування особливого виду фінансів – інвестицій, що вкладають державні інвестори в діяльність іншого публічного утворення або приватної особи з метою отримання прибутку (доходу) і досягнення іншого корисного соціального ефекту.

Резюмуючи вищевикладене, зауважимо, що відносини з приводу здійснення державного інвестування є за своєю природою публічними, майновими владними відносинами щодо розподілу й вкладення державних інвестицій, що значною мірою підпадає під предмет правового регулювання фінансового права. Крім того, суспільні відносини у сфері інвестування й відносини, пов'язані з організацією інвестиційної діяльності публічно-правовими утвореннями, також є предметом вивчення науки фінансового права і належать до відносин, урегульованих його нормами [8, с. 251].

Як відомо, для вивчення природи тих або інших суспільних відносин необхідно виявити методи їх правового регулювання. Основним методом фінансового права є імперативний. Його суть полягає в тому, що вирішення будь-якого питання здійснюється волею однієї сторони. Такими сторонами є держава, уповноважений нею орган влади. Вони видають владні приписи, обов'язкові для іншої сторони правовідносин. Цей метод визначений

самою природою відносин, що виникають у процесі фінансової діяльності, тому суб'єкти фінансового права не можуть на власний розсуд отримувати суб'єктивні права й виконувати обов'язки, визначати їх зміст. Тому характерною рисою фінансово-правового методу є юридична нерівність сторін, у яких немає вибору поведінки, крім як передбаченої нормами фінансового права.

До істотних ознак методу фінансового права можна віднести: а) його майновий зміст; б) його переважну імперативність; в) вплив на нього фінансової політики держави; г) вплив на нього вимог фінансової політики держави, спрямованої на реалізацію принципів збалансованого й ефективного управління публічними фінансовими ресурсами; д) ліберальні тенденції його розвитку на сучасному етапі, що допускають поєднання державного втручання в процес функціонування фінансової системи з елементами саморегулювання окремих її сегментів. Специфіка методу фінансового права відбивається в унікальному поєднанні способів правового регулювання: позитивного зобов'язання, дозволу, заборони, узгодження, правових рекомендацій, заохочень, договірно-правового регулювання.

Нині разом з імперативним методом у фінансовому праві почали виділяти диспозитивні аспекти. Якщо інтегратором фінансового права є імперативна воля держави, то галузі фінансово-правового регулювання властивий, разом з позитивним та негативним імперативами, і дозвільний спосіб регулювання. Інше робило б неможливим віднесення до системи фінансово-правових відносин страхування, розрахунків, кредитування, обігу цінних паперів та інших інститутів з диспозитивним регулюванням.

Варто зауважити, що диспозитивні аспекти у фінансовому праві мають допоміжний (підлеглий) характер.

Дослідження інвестиційної діяльності держави з позиції фінансового

права надає змогу дійти висновку про входження відповідних суспільних відносин у сфері державного інвестування в предмет фінансово-правового регулювання, вони зазнають впливу з боку методу фінансового права. Усе це надає змогу розглядати правове регулювання інвестиційної діяльності держави як структурний елемент фінансового права.

Найбільш коректним є визначення цієї сукупності правових норм як інституту фінансового права, зважаючи на таксу.

У теорії права інститутом традиційно визнають порівняно невелику, усталену групу правових норм, які регулюють певну різновидність суспільних відносин. Інститут – це складова, блок або ланка галузі права, що має відносну автономію, оскільки стосується певною мірою самостійних питань. Правовий інститут є первинною правовою спільністю, яка покликана регламентувати певні ділянки, фрагменти, сторони суспільного життя. Правовий інститут групує, зводить воєдино різні правові норми, включає їх у механізм правового регулювання конкретних видів суспільних відносин, а також відображає процес диференціації правових норм у галузі права [7, с. 49].

Для обґрунтування застосування терміну «інститут права» щодо сукупності правових норм, які регулюють суспільні відносини у сфері інвестиційної діяльності держави, необхідно детальніше розглянути ознаки інституту права й встановити їх співвідношення із сукупністю правових норм, що ми розглядаємо.

По-перше, відносини у сфері інвестиційної діяльності держави володіють ознакою системності, відрізняються певною однорідністю й відокремленістю.

Особливість предмета цього правового інституту – специфічний вид суспільних відносин, що виникають у сфері державного інвестування, з приводу планового розподілу й вкладення державних інвестицій у

діяльність іншого публічного утворення або приватної особи з метою отримання прибутку (доходу) і досягнення іншого корисного соціального ефекту.

Системний характер правовідносин у сфері державного інвестування зумовлює виділення таких основних груп економічних відносин:

- 1) з розподілу державних інвестицій;
- 2) з вкладення державних інвестицій у діяльність іншого публічного утворення або приватної особи в публічних цілях шляхом створення, збереження й збільшення вартості державного майна;
- 3) із здійснення фінансового контролю за ефективністю й доцільністю фінансування інвестиційних проектів, надання капітальних трансфертів і придбання фінансових інструментів цілком або частково за рахунок коштів Державного та місцевих бюджетів;
- 4) інші відносини, що виникають у цій сфері.

Вказані групи правовідносин є найважливішими елементами державного інвестування, ознаками однорідності й одночасної відокремленості, оскільки належать до однієї сфери правового регулювання інвестиційної діяльності держави, одночасно будучи різними взаємопов'язаними та взаємозумовленими аспектами функціонуваннями єдиної системи державного інвестування.

По-друге, ознакою правового інституту є єдність правових норм, що утворюють єдиний комплекс і виражаються в загальних станах, правових принципах, специфічних правових поняттях, а також у сукупності норм, що створюють особливий правовий режим регулювання окремих форм і операцій інвестиційної діяльності держави.

По-третє, ознакою правового інституту є нормативна відокремленість, яка виражається в тому, що положення про інвестиційну діяльність держави містяться в окремих главах, розділах, частинах, статтях

та інших структурних елементах законів і підзаконних актів. Центральною ланкою нормативного правового регулювання державного інвестування в Україні є Бюджетний кодекс України, Закони України «Про інвестиційну діяльність» та «Про державне регулювання ринку цінних паперів» тощо.

По-четверте, ознакою правового інституту є повнота й комплексність урегульованих відносин. Інвестиційна діяльність держави охоплює різні види правових норм. Це норми, що уповноважують, зобов'язують, забороняють та інші норми права, які в комплексі охоплюють усі аспекти правового регулювання суспільних відносин у сфері державного інвестування. Завдяки цьому інститут фінансового права – правове регулювання інвестиційної діяльності держави – є унікальним, виконує лише йому властиві функції й не дублюється іншими структурними компонентами системи права.

У юридичній літературі як системотворчу ознаку правового інституту додатково виділяють метод правового регулювання. Інвестиційна діяльність держави є складним інститутом фінансового права, який, як і багато галузей права, нерідко важко охарактеризувати з погляду простих методів регулювання, властивих правовим нормам. Метод регулювання складного галузевого інституту набуває галузевого характеру, а саме: різноманіття засобів і способів правового регулювання, певної структури, властивої методу відповідної галузі права.

На підставі вищевикладеного можна зробити висновок, що метод фінансово-правового регулювання інвестиційної діяльності держави в основі своїй є методом імперативним, але з урахуванням особливостей предмета фінансового права його доповнюють диспозитивні методи: рекомендації, узгодження, заохочення, координації тощо, які при цьому зберігають своє підпорядкування імперативному методу. Методологічна специфіка цього правового інституту виявляється в методах розподілу й

вкладення державних інвестицій.

Розглянуті вище характеристики фінансово-правового інституту дають підстави зробити висновок, що інвестиційна діяльність держави володіє всіма ознаками, властивими інституту права. Інституціональна природа державного інвестування виражається в системності, однорідності й відокремленості сукупності суспільних відносин у сфері державного інвестування; юридичній єдності правових норм, що утворюють інститут і об'єднують його загальні та спеціальні стани; нормативному правовому закріпленні цього інституту, а також у наявності специфічного предмета й методу правового регулювання.

Отже, ми розробили пропозиції щодо законодавчого забезпечення інвестиційної діяльності держави. Зокрема, формування інвестиційного права як комплексної галузі права вимагає проведення роботи з упорядкування цілого масиву норм права, що містяться в різних нормативно-правових актах, зокрема в спеціальних законах, які регулюють інвестиційні відносини.

У зв'язку із цим запропоновано розробити та затвердити єдиний нормативно-правовий акт – Кодекс про інвестиційну діяльність, у якому норми інвестиційного права були б систематизовані належним чином і узгоджені з основними галузями права. Прийняття та реалізація цього кодифікованого законодавчого акту сприятимуть зростанню внутрішнього й іноземного інвестування в економіку України, детінізації національної економіки, розвитку банківського сектору України, ринку цінних паперів, поліпшенню інвестиційного клімату країни, збільшенню привабливості інвестиційної діяльності, поліпшенню стану платіжного балансу України та усуненню певних розбіжностей у чинному законодавстві України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Баженов В. А., Криксунов Е. З. Інформаційні технології в будівництві : підручник. Київ : Каравела, 2016. 488 с.
2. Білик О. І., Хім М. К. Бюджетний менеджмент : навч. посіб. Львів : НУ «Львівська політехніка», 2021. 338 с.
3. Бліхар М. М. Правова природа інвестиційних відносин: фінансово-правове регулювання : дисертація на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук : 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. Львів : НУ «Львівська політехніка», 2018. 448 с.
4. Бойчук Р. П. Форми, методи і інструменти державного регулювання інвестиційної діяльності. *Право та інноваційне суспільство*. 2016. № 2 (7). С. 9-17.
5. Бюджетний кодекс України : Закон України від 8 липня 2010 р. № 2456-VI. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2010. № 50-51. Ст. 572. Редакція від 01.01.2021, підстава – 1081-IX, 1082-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text>. (дата звернення : 01.10.2021).
6. Ведерніков Ю. А., Грегул В. С. Теорія держави і права : навч. посіб. 4-те вид., доп. і переробл. Київ : ЦНЛ, 2005. 224 с.
7. Коссак В. М., Михайлів М. О. Правове регулювання іноземних інвестицій та міжнародної технічної допомоги в Україні : підручник. Київ : Алерта, 2009. 308 с.
8. Хапко Ю. Б. Інвестиційні правовідносини в сфері інвестиційної діяльності держави. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія : Юридичні науки. 2017. Вип. 6. Т. 3. С. 25-35.

Оліховська М. В.

*к.е.н., доц., доцент кафедри менеджменту, економіки та туризму
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»*

Кульчицький Р. Я.

*студент другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 081 «Право»
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»*

ЗАСАДИ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗАХИСТУ ОСІБ ВІД НАСИЛЬНИЦЬКИХ ЗНИКНЕНЬ

Не зважаючи на прийняття значної кількості міжнародних угод щодо міжнародно-правового захисту осіб від насильницьких зникнень залишаються недостатньо врегульованими такі питання, як: визначення насильницького зникнення як злочину проти людяності, заборона використання актів насильницького зникнення в рамках боротьби з тероризмом, механізм притягнення до відповідальності за скоєння даного злочину, відсутність єдиного підходу під час розгляду випадків насильницького зникнення органами міжнародного правосуддя. Все це та інше обумовлює потребу в дослідженні, що й підтверджує актуальність обраної теми.

В першу чергу необхідно розділити поняття порушення прав людини та елементів кримінального злочину, на чому і базується визначення «насильницького зникнення у міжнародно-правових актах». Як показує практика, у більшості міжнародних угод акт насильницького зникнення оцінюється діями держави, де є таі угоди згідно міжнародного публічного права і міжнародного права щодо прав людини. Окрім цього, визначення поняття «насильницького зникнення» є у Декларації 1992 року [1], а також Міжамериканській конвенції 1994 року [6] і Міжнародній конвенції 2006 року [2] і вони переважно тлумачаться як засіб сприяння міжнародного захисту усіх осіб від насильницького зникнення.

Подібне визначення є зроблено в період прийняття тексту Міжнародної конвенції 2006 року, де «має гарантуватися якомога ширший захист осіб від насильницьких зникнень». Зауважимо, що існуючі норми національного і міжнародного кримінального права, зокрема включаючи Римський статут МКС, виступають основою для встановлення відповідальності осіб. При цьому вони є дотичними до скоєння насильницького зникнення. У цих документах містяться елементи злочину, що визначають, при яких конкретних обставин може бути визначена індивідуальна кримінальна відповідальність окремої особи [8, с. 431].

До прикладу в 1983 році Генеральна Асамблея Організації американських держав протрактувала визначення зі своєї сторони: «акти насильницького зникнення являють собою жорстоку та нелюдську практику, яка невілює верховенство права та обмежує дію норм, які гарантують захист від незаконного позбавлення волі, а також право на безпеку особи».

У своїй резолюції в 1984 року Парламентська Асамблея Ради Європи обгрунтувала акти насильницького зникнення: «як такі, що є несумісними з ідеалами та принципами будь-якого цивілізованого суспільства... та є жорстоким порушенням цілого комплексу прав людей» [7].

Що цікаво перша Декларація, яка була затверджена у 1992 році не містить офіційного визначення термін «насильницьке зникнення» в окремій статті, однак у Преамбулі Декларації є закріплено, що: «у багатьох країнах бувають випадки насильницьких зникнень, які часто мають безперервний характер, а особи арештовуються, затримуються чи викрадаються проти їхньої волі чи якимось іншим чином позбавляються волі посадовими особами різних ланок чи рівнів уряду, організованими групами чи приватними особами, які діють при його прямій чи непрямій підтримці, з його дозволу чи згоди, при наступній відмові повідомити про

долю чи місцеперебування таких осіб або визнати позбавлення їх волі, що ставить цих осіб поза захистом закону» [5, с. 480].

Таке визначення побудоване із 3 складових елементів:

1. обов'язковим є залучення держави;
2. позбавлення волі може відбуватися у будь-якій формі проти волі особи;
3. особа, як наслідок, залишається поза захистом закону [9, с. 13].

Враховуючи це трактування, на державу накладається два основних зобов'язання, це: визначення факту позбавлення волі особи та надання інформації про долю і місцезнаходження такої особи.

Однак у зазначеному визначенні позбавлення волі може відбуватися в будь-якій формі, тобто визначення терміну має вузьке трактування, а залишення особи поза межами захисту закону створює перешкоди для юридичного захисту та юридичні гарантії особи [3, с. 429].

Цікавим є той факт, що у своїх доповідях UNWGEID розмежовує поняття одноразового випадку з насильницьким зникненням та його постійної практики [4]. Тому Парламентська Асамблея Ради Європи у своїй Резолюції в 1463 році (та у 2005 році) «Про насильницькі зникнення» зазначила наступні елементи, що важливі для використання міжнародних інструментів у цій галузі: «визначення насильницького зникнення не повинно містити суб'єктивний елемент, який було б занадто важко доказати на практиці; труднощі, які неминучо властиві доведенню насильницького зникнення, було б можливо подолати, примусивши відповідних державних службовців, які несуть відповідальність за зникнення, доказувати свою невинність».

Як ми дослідили, перше визнання поняття «насильницьке зникнення» у якості злочину проти людяності воно одержало під час Паризького колоквиуму, зокрема при Інституті прав людини Паризької

асоціації адвокатів у 1981 року. Там було завизначено, що: «практика насильницьких або недобровільних зникнень констатує собою злочин проти людяності» [10, с. 286].

До прикладу у 1982 році у проекті міжамериканської конвенції проти насильницьких зникнень, що розроблений неурядовою організацією FEDERAM. Саме нею визначено, що кожен акт насильницького зникнення вважається злочином проти людяності.

Тому варто зробити відповідні висновки про те, що практика насильницького зникнення кваліфікується у першу чергу як злочин проти людяності, особливо коли:

- 1) учасник розумів, що ця дія є елементом широкомасштабного чи систематичного нападу проти цивільного населення;
- 2) виконується у межах широкомасштабного чи систематичного нападу проти цивільного населення;
- 3) учасник усвідомлював, що таке позбавлення волі буде тягнути за собою відмову у наданні інформації про місцезнаходження та погіршення долі зниклих осіб;
- 4) учасник має хочу залишити особу без законного захисту протягом тривалого періоду;
- 5) неволя організована державою чи політичною організацією або завдяки їхньому дозволу.

Якщо вивчати трактування визначення насильницького зникнення як злочину проти людяності, слід зауважити, що у статуті жодного міжнародної інституції дане порушення не закріплене у переліку злочинів проти людяності, тобто порушенні прав людини на свободу.

До основних рекомендацій щодо включення складу вказаного злочину в національне законодавство слід віднести:

- 1) закріпити насильницьке зникнення в якості окремого злочину в національному кримінальному законодавстві з урахуванням триваючого характеру вказаного злочину;
- 2) визнати насильницьке зникнення в якості злочину проти людяності відповідно до положень конвенції;
- 3) встановити режим кримінальної відповідальності та визначити відповідну міру покарання за скоєння даного злочину;
- 4) закріпити на законодавчому рівні широке поняття «жертва», яке повинно включати будь-яких осіб, яким завдано шкоду внаслідок акту насильницького зникнення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Декларація ООН про захист усіх осіб від насильницьких зникнень: прийнята резолюцією 47/33 Генеральної Асамблеї ООН від 18 грудня 1992 р. URL : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_225.
2. Міжнародна конвенція про захист усіх осіб від насильницьких зникнень: прийнята резолюцією 61/177 Генеральної Асамблеї ООН від 20 грудня 2006 р. URL : zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_154.
3. Claude O. A Comparative Approach to Enforced Disappearances in the Inter-American Court of Human Rights and the European Court of Human Rights Jurisprudence. *Intercultural Human Rights Law Review*. 2010. № 5. P. 407-462.
4. Compilation of General Comments on the Declaration on the Protection of All Persons from Enforced Disappearance. *Working Group on Enforced or Involuntary Disappearance*. 2012. Available at : http://www.ohchr.org/Documents/Issues/Disappearances/GeneralCommentsDisappearances_en.pdf.

5. Gonzalez J. The Crime of Forced Disappearance of Persons According to the Decisions of the Inter-American Court of Human Rights. *International Criminal Law Review*. 2010. № 10. P. 475-489.
6. Inter-American Convention on Forced Disappearance of Persons of 9 June 1994. Available at : <http://www.oas.org/juridico/english/Treaties/a-60.html>.
7. OAS, General Assembly, Resolution AG/RES.666 (13-0/83) of 18 November 1983.
8. Pauwelyn J. The Concept of a «Continuing Violation» of an International Obligation: Selected Problems. *British Yearbook of International Law*. 1995. № 66. P. 415-450.
9. Perez S. Enforced Disappearance in International Human Rights. Jefferson : McFarland, 2006. 247 p.
10. Scovazzi T., Citroni G. The Struggle against Enforced Disappearance and the 2007 United Nations Convention. Leiden : Martinus Nijhoff Publishers, 2007. 344 p.

Оліховська М. В.

*к.е.н., доц., доцент кафедри менеджменту, економіки та туризму
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»*

Орлова К. О.

*студентка другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 081 «Право»
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»*

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ТЕАТРАЛЬНО-КОНЦЕРТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ: ОСОБЛИВОСТІ ТА ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ

В основі норм відповідних законодавчих та підзаконних актів виявлено господарсько-правові вимоги щодо створення та фінансування театральних-концертних організацій, порядку їх матеріально-технічного забезпечення, одержання та використання доходів від господарської діяльності, застосування рекламних матеріалів, дотримання правил експлуатації споруд, інженерних систем та систем оповіщення, використання авторських та суміжних прав, захисту прав споживачів та ін., що доводить господарсько-правову природу ТКД. Водночас зроблено висновок, що знаходження цих норм у різних за своїм походженням та сутнісною приналежністю джерелах права обумовлює занадто широке та неоднозначне застосування підзаконних актів та бланкетних норм в цій сфері діяльності, що не дозволяє повною мірою забезпечити її усталений розвиток. Все це й визначає актуальність наукового дослідження.

Специфіка правового регулювання відносин у сфері культурної галузі життєдіяльності полягає в публічному визнанні культури як соціальної та духовної цінності суспільства в цілому і кожної людини окремо, в закріпленні цілей збереження і примноження культурної спадщини, у створенні легальних умов діяльності в цій сфері і реалізації конституційного права громадян на участь в культурному житті. Крім того,

досліджувані відносини, зважаючи на їхній безпосередній зв'язок з мистецькою діяльністю, пов'язані із створенням продукції інтелектуальної власності, що відносить питання їх правового регулювання до найбільш актуальних та складних як в теоретичному, так і в практичному аспектах. Наявність ефективної законодавчої бази в даній сфері права також є дуже важливою умовою динамічного й гармонійного розвитку економіки та культури будь-якої держави.

Процес формування правового поля для функціонування національного культурного простору має два періоди. Перший розпочався наприкінці 90-х років ХХ ст. з проголошенням незалежності України. У лютому 1992 року було прийнято базовий закон «Основи законодавства про культуру» [2], яким було розпочато формування правової бази розвитку культури. Та незважаючи на прийняття нових законів, багато аспектів щоденної діяльності закладів культури і мистецтва регулювалися нормативними документами ще радянського періоду, які не відповідали сучасним реаліям. Через недосконалість правової бази приватні культурно-мистецькі заклади змушені були діяти як звичайні приватні підприємства або як громадські організації. Ефективність чинних законів була низькою, їх положення нерідко ігнорувалися, зокрема й органами місцевого самоврядування.

Другий період правотворчості у сфері культури розпочався 14 грудня 2010 року прийняттям Верховною Радою України Закону України «Про культуру» [1], який забезпечував нові умови для розвитку культури. Серед головних завдань держави визначено створення умов для розвитку закладів культури незалежно від форм власності, залучення у сферу культури інвестицій, коштів від благодійництва, сприяння діяльності громадських організацій у сфері культури тощо [3].

Попри те, що в Україні існує достатньо велика кількість нормативно-правових актів, що регулюють відносини у сфері культури (тільки Верховною Радою України їх прийнято більше 300 [15, с. 5]), законодавче регулювання ТКД, її господарсько-фінансового забезпечення, у тому числі функціонування театраль-но-концертної інфраструктури, не може бути визнане збалансованим та достатнім. Окремі особливості системи господарського законодавства щодо проведення театральних та концертних заходів в Україні розкриваються через визначення системи джерел правового регулювання ТКД, серед яких присутнє як вітчизняне, так і міжнародне законодавство.

У міжнародному контексті культурні права розвивались як складова і продовження загальних прав людини, що зафіксовано у документах ООН, ЮНЕСКО, Європейського Союзу, Ради Європи.

Так, Загальна декларація прав людини ООН статтею 27 встановлює, що кожна людина має право вільно брати участь у культурному житті своєї спільноти, насолоджуватися мистецтвом, а також право на захист своїх моральних і матеріальних інтересів, які випливають із його авторства наукових, літературних чи мистецьких творів [4]. У свою чергу, Всесвітня конвенція про авторське право, до якої Україна приєдналась у грудні 1993 року, має на меті захист інтелектуальних прав на міжнародному рівні [5].

Культурні права людини, аналогічні закріплені Загальною декларацією прав людини, проголошуються і в основоположному міжнародно-правовому документі «Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права», ратифікованому ще Українською РСР 17.10.1973 р. Відповідно до ст. 15 Пакту держави-учасники зобов'язуються поважати свободу, безумовно необхідну для наукових досліджень і творчої діяльності, а також визнають корисність заохочення і розвитку міжнародних контактів і співпраці в науковій і культурній сферах» [6].

У результаті правотворчої діяльності найповажнішої міжнародної спеціалізованої організації, що опікується питаннями освіти, науки і культури – ЮНЕСКО – прийнято ряд важливих правових актів, що стосуються: принципів міжнародного культурного співробітництва (1966 рік); розвитку і популяризації мистецького виховання, підтримки груп чи установ, що займаються створенням і поширенням творів культури, привернення уваги громадськості до соціальної ролі мистецтва та інтелектуальної творчості (1982 рік); культурне розмаїття як загальне надбання людства (2001 рік); різноманітних доповідей та програм заходів по розвитку культури, творчості, мистецтв у світі (див.: [7-9]).

Права людини на свободу думки, совісті та релігії, висловлювання та інформації, свободу мистецтва та науки і, водночас, обов'язки держав, що є договірними сторонами, по створенню власним громадянам умов для культурної, релігійної та мовної різноманітності, сприянню вивченню мов, історії та культури на європейському просторі, проголошені, зокрема, в Європейській культурній конвенції, прийнятій Радою Європи у 1954 р. (Україна приєдналася 24.02.1994 р.) [10], а також у Хартії основних прав Європейського Союзу від грудня 2000 року [11].

Існує багато й інших міжнародних документів (конвенцій, програм тощо) стосовно співробітництва у сфері інтелектуальної діяльності, творчості, мистецтва, які також можуть контекстуально застосовуватись при визначенні культурної стратегії нашої країни.

Проте найвищим та фундаментальним джерелом права у сфері культури і мистецтв в Україні є Конституція України, яка статтею 11 визначає, що держава сприяє консолідації та розвитку української нації, її історичної свідомості, традицій і культури, а також розвитку етнічної, культурної, мовної та релігійної самобутності всіх корінних народів і національних меншин України, а у ст. 54 гарантується свобода

літературної, художньої, наукової і технічної творчості громадян, захист інтелектуальної власності, їхніх авторських прав, моральних і матеріальних інтересів, що виникають у зв'язку з різними видами інтелектуальної діяльності [12]. На жаль, Конституція України не здійснює деталізацію основних інструментів відповідного сприяння, що вимагає аналізу відповідного законодавства.

Оскільки діяльність у сфері творчості, мистецтва та розваг, а також діяльність із підтримки театральних і концертних заходів належить до сфери послуг, то правову регламентацію відносин, що опосередковують цю діяльність, здійснюють окремі норми Цивільного кодексу України [13].

При цьому слід зауважити, що ці норми можуть бути застосовані до вказаних відносин тільки як загальні, зокрема, з посиланням на положення ч. 2 ст. 901 кодексу. Але ж спеціальні норми, що мали б урегулювати особливості надання театральних-концертних та безпосередньо пов'язаних з ними послуг (наприклад, особливості договірних відносин між театральним менеджером та акторами, між організаторами концертних заходів, продюсером музичного закладу (чи самостійними виконавцями) та власниками концертних залів чи обладнання для їх тимчасового спорудження тощо) в данному законодавчому акті відсутні.

На жаль, у Господарському кодексі України [14] як основному акті господарського законодавства також відсутні спеціальні норми, що опосередковують відносини щодо здійснення підприємницької діяльності із проведення культурно-розважальних заходів, хоча у цій сфері діє досить багато спеціалізованих бізнес-структур та чітко виокремлюється специфічна галузь. У межах цієї галузі обертаються значні суми коштів, а відповідні операції тяжіють до тіньового здійснення, що обумовлює необхідність їх зваженого врегулювання.

Театральна та концертна діяльність є предметом господарсько-правового регулювання і має розглядатись як специфічна самостійна галузь економіки, пов'язана з наданням на систематичній та професійній основі послуг у сфері творчості, мистецтва та розваг, що мають вартісний характер і спрямовані на досягнення економічного та соціально значущого результатів, серед яких задоволення суспільних потреб у відпочинку, духовному та інтелектуальному збагаченні; розширення господарських зв'язків розважальної індустрії з іншими галузями економіки; активізація інвестицій у сферу культури; розширення міжнародних економічних стосунків; стимулювання розвитку творчості, української мови, культурно-благодійницького руху тощо.

З метою покращення якості організації та надання театральних концертних послуг чинне законодавство України потребує закріплення переліку відповідних показників (зокрема, непроведення театального чи концертного заходу, його проведення із запізненням, в іншому ніж попередньо встановленому місці, виконання репертуару під фонограму, недодержання обсягу концертної програми чи програми мовлення, погана організація пропускового режиму, що спричинило несвоєчасний доступ глядача до концертного залу, незабезпечення належного рівня безпеки тощо), що уможливить більш дієвий захист прав споживачів цих послуг.

З метою визначення заходів необхідної соціально-економічної підтримки суб'єктів господарювання у галузі культури з боку органів публічної влади та недопущення спотворення чесної економічної конкуренції такою підтримкою, недопущення «перехресного субсидіювання» бюджетними коштами комерційної (неосновної) діяльності окремих суб'єктів ТКД, чинне законодавство України потребує встановлення нормативного критерію щодо розміру покриття витрат на повсякденну діяльність театральних чи концертних організацій за рахунок

глядачів та інших дозволених господарських операцій, перевищення якого виключає державну матеріальну підтримку відповідної культурної організації.

Дії надавачів послуг у сфері ТКД мають передусім організаційно-господарський характер, який виявляється, зокрема, в обов'язку додержання учасниками досліджуваних правовідносин низки законодавчих вимог щодо належної поведінки, спрямованої на виконання завдань культурного, просвітницького, дозвіллевого, мовного, безпекового та іншого характеру. Вказане має на меті узгодження приватних та публічних інтересів у процесі вироблення та споживання результатів (благ) ТКД, на досягнення яких впливає остання.

Публічне виконання творів у якості об'єкту прав інтелектуальної власності носить подвійний характер: у широкому сенсі – це об'єкт суміжного права, оскільки підпорядковується (походить, залежить від, ґрунтується на) іншим об'єктам авторських прав, але у вузькому сенсі сценічне виконання є продуктом творчої діяльності конкретного виконавця, у зв'язку з чим можуть виступати об'єктом авторських прав виконавця.

Особисті немайнові права виконавців та інших виробників театральньо-концертного продукту підлягають включенню до сфери господарських інтересів, оскільки мають вплив на успішність театральньо-концертного бізнесу. Окрім сприяння правовій охороні та захисту майнових (особливо авторських та/чи суміжних) прав надавача відповідних послуг, вони обумовлюють ефективність використання цих прав їх законними володільцями через забезпечення підвищеного глядацького (споживчого) інтересу, полегшення в укладенні договорів про надання відповідних послуг, встановлення підвищених розмірів винагород, премій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про культуру : Закон України від 14.12.2010 р. № 2778-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. №24. Ст. 168.
2. Основи законодавства про культуру : Закон України від 14.02.1992 р. № 2117-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 21. Ст. 294.
3. Дудник В. О. Удосконалення правової бази формування національного культурного простору. *Часопис Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського*. 2013. № 2. С. 104-116. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Chasopys_2013_2_14/.
4. Загальна Декларація прав людини: прийнята та проголошена в резолюції 217 А (III) Генеральної Асамблеї ООН від 10.12.1948 р. URL : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_015.
5. Всесвітня конвенція про авторське право: укладена під егідою ЮНЕСКО в Женеві 06.09.1952 р., переглянута 24.07.1971 р. URL : http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_052.
6. Про економічні, соціальні та культурні права людини : Міжнародний пакт Генеральної Асамблеї ООН від 6.12.1966 р. URL : http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_042.
7. Декларація принципів міжнародного культурного співробітництва: прийнята ЮНЕСКО 04.11.1966 р. URL : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_067.
8. Декларація Мехіко щодо політики у сфері культури: прийнята ЮНЕСКО від 06.08.1982 р. URL : http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_730.
9. Загальна декларація про культурне розмаїття: прийнята ЮНЕСКО від 02.11.2001 р. URL : http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/cultural_diversity.shtml.

10. Європейська культурна конвенція: прийнята 19.12.1954 р. URL : http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_213.

11. Хартія основних прав Європейського Союзу: урочиста прокламація прийнята 07.12.2000 р. URL : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_524

12. Конституція України від 28 червня 1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.

13. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 р. № 435-IV. *Відомості Верх. Ради України*. 2003. №№ 40-44. Ст. 356.

14. Господарський кодекс України : Закон України від 16.01.2003 р. № 436-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. №№ 18-22. Ст. 144.

15. Борисенко Д. В. Державна політика у сфері культури: її сутність та особливості реалізації. *Теорія та практика держ. управління*. 2017. № 4. С. 1-8.

Оліховська М. В.

*к.е.н., доц., доцент кафедри менеджменту, економіки та туризму
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»*

Сковира А. О.

*студент другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 081 «Право»
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»*

ФЕНОМЕН ОСВІТИ ТА ЕВОЛЮЦІЯ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА

Ключовою особливістю сучасної доктрини та практики міжнародного права стає його підвищена увага до гуманітарних аспектів наднаціональних відносин та й до відповідних правових регуляторів.

Освіта та в першу чергу саме вища освіта за таких умов стають одним із ключових феноменів міжнародно-правового буття на усіх його рівнях, від фундаментальних норм Статуту Організації Об'єднаних Націй до міжуніверситетських угод та імплементаційних відомчих актів. Відповідні міжнародні стандарти та механізми знаходяться у постійному розвитку, яскравим прикладом чого стало схвалення 25 грудня 2019 року державами-членами Організації Об'єднаних Націй з питань освіти, культури і науки Глобальної конвенції про визнання кваліфікацій вищої освіти.

Водночас Україна є демократичною, соціальною, правовою державою, повністю інтегрованою в цілісну універсальну систему правовідносин. Тому аспекти дотримання нашою державою міжнародних стандартів права на освіту, стандартів діяльності системи вищої освіти мають для нашої держави безперечну важливість.

При цьому процеси європейської інтеграції та забезпечення права Українського народу на сталий розвиток роблять питання вірного

визначення змісту міжнародних стандартів права на освіту життєвим для вітчизняної науки, зокрема й для теорії міжнародного публічного права.

Зазначене підкреслює безперечну значущість та актуальність дослідження аспектів міжнародно-правового регулювання міждержавних відносин у сфері вищої освіти. Зокрема, вагомим питанням міжнародної правової освіти за таких умов стає визначення змісту міжнародних правових стандартів вищої освіти, а особливо феномену освіти та його еволюції.

Слід констатувати, що освітні та просвітницькі питання підіймалися вже в діяльності міжполісних об'єднань Стародавньої Греції, таких як симмахії та амфіктонії. Вказані процеси традиційно висвітлюються у вітчизняних та зарубіжних наукових творах, але водночас аспектам нормативного, зокрема й наднаціонального регулювання цих відносин увага дослідників не приділяється. Тож, аналіз передумов становлення сучасних стандартів вищої освіти має вичерпне значення для розуміння природи відповідних суспільних відносин, що постають у вимірі приватно-правових та публічно-правових відносин та у форматі міждержавного діалогу.

За словами Т. П. Євсєєнка, симмахії як політичні об'єднання грецьких полісів зазвичай призводили до гегемонії одного з них у цьому міждержавному союзі. Звісно, це сприяло поширенню запроваджених Афінами стандартів поведінки з молоддю, зокрема й у вимірі публічної освіти, на інші поліси симмахії. Таким чином фактично діяльність симмахій сприяла поширенню 34 афінських стандартів освіти на інші поліси, сприяла обміну між такими полісами учнями і учителями [3, с. 235].

Вагоме значення для утворення міжполісних контактів у сферах освіти, молоді, спорту, а також культури мали амфіктонії як релігійно-

політичні союзи держав Стародавньої Греції. Ще Карл Ю. Белох дійшов висновку, що, утворені задля координації релігійних питань, амфіктонії згодом поширили власну компетенцію на широке коло суспільних відносин. Зокрема, в межах Дельфійсько-Фермопільської амфіктонії, ключової для полісів Еллади, обговорювалися питання облаштування священних місць та заходів, ігор тощо; такий підхід поділяють й сучасні автори [2, с. 242]; [7, с. 5].

Втім, зважаючи на тісну зв'язаність освіти та релігійних процесів у античному світі, діяльність амфіктоній також впливала як на стандартизацію освітніх процесів, так й на підвищення академічної мобільності серед полісів відповідної амфіктонії. Подібні питання відображалися й у мирних договорах античного періоду. Так, у Нікієвому мирі 421 р. до н. е., укладеному між Афінами та Спартою, спеціально передбачалося окреме вирішення питання прав Дельфійського храму, який на той час відігравав роль ключової просвітницької установи [5, с. 218]. Ці документи закріплювали вищевказані можливості мобільності між полісами амфіктонії (симмахії) та відображали спільні гуманітарні стандарти та цінності, що не могло не впливати зокрема й на розвиток освітніх процесів [3, с. 235].

Варто визнати, що відсутність в античній цивілізації цього етапу розвиненої вищої освіти в модерному розумінні робить відповідний досвід міжнародного спілкування доволі умовним. У міжнародних угодах Стародавнього Риму гуманітарні питання відображалися вкрай обмежено. Втім, у згаданому Діонісієм Галікарнаським Кассієвому договорі між Римською республікою та Латинською Лігою 493 р. до 35 н. е. передбачалися приватні права латинян та римлян, які, безумовно, охоплювали й культурні та освітні [1, р. 156].

Таким чином в епоху раннього Середньовіччя відбулося тісне ув'язування у міждержавних угодах освітніх питань із діяльністю релігійних інституцій християнського та відповідно ісламського світів. За таких умов будь-які міждержавні угоди, які стосувалися релігійних питань, мали значення саме для діяльності шкіл, що утворювалися в монастирях та духовних центрах [3, с. 236]. За певний час взаємодія між такими школами як центрами просвітництва та освіти, не отримувала нормативної регламентації взагалі, зокрема й тоді, коли вона набула міждержавного характеру.

Надалі в Середньовічній Європі, за умов претензій відповідно пап та імператорів на світове панування, питання освіти тривалий період визначалися саме їх односторонніми актами, які при цьому об'єктивно носили наднаціональний характер, особливо в умовах розвитку феодалного ладу [6, с. 52].

У документі приписувалося «не тільки не нехтувати науковими заняттями, але й з усією скромністю і благим перед Богом наміром, віддаватися їм старанно», та «обирати для такої справи людей, які мали б здатність і бажання вчитися самі і разом бажання вчити інших» [6, с. 52].

Із цього акту ми бачимо, що визнаючи пов'язаність освіти насамперед із церковною діяльністю, імператорська влада претендує на власну роль у визначенні відповідних стандартів щодо освіти як форми поширення знань. При цьому проголошується право на отримання знань зокрема й для мирян [3, с. 237].

Зусилля державної влади щодо організації освітніх процесів у зазначений період не сприяли утворенню національних систем освіти, зокрема й вищої. Така неспроможність мала системний (кадровий, фінансовий та організаційний) характер. Дослідники історії Середньовіччя підкреслюють, що система організованої освіти виникала стихійно, через

паломництва до «деяких шкільних центрів», таких як Болонья, Париж та інші.

При цьому основним стимулом самоорганізації викладачів та учнів ставали питання відсутності безпеки та мінімальних соціальних стандартів, вороже ставлення місцевої світської та церковної влади. Така самоорганізація в асоціації (*universitas* тобто університети) зумовила появу прагнень новоутворених шкіл отримати підтвердження власної корпоративності від найвищої (і часто наддержавної) влади із збереженням внутрішньої автономії та самоврядування з усіх питань.

Важливо наголосити, що особливо заборонялося застосовувати щодо учнів репресалії за «борги» інших осіб тієї місцевості, звідки студенти прибули на навчання; юрисдикція щодо судових справ за участю студентів та професорів передавалася на суд єпископів відповідних міст або до іншого суду за вибором представників університетів [3, с. 237].

Наприклад, характерним є лист папи Інокентія III магістрам та студентам паризьких шкіл 1205 р., в якому згадується про запит імператора Латинської імперії Болдуїна щодо необхідності залучення західноєвропейських вчених до «реформи навчання Святому Писанню» у захопленій Візантії. У листі Інокентія III містився заклик магістрам та студентам вирушити в подорож до Греції для задоволення відповідних потреб імператора [4, с. 116]. Цей документ цікавий й тим, що наднаціональна влада прагнула регулювати не лише сам процес навчання в університетах, але й наступне працевлаштування їх випускників на отримані запити національних урядів [3, с. 238]. Слід констатувати, що у той період ставлення правової практики та доктрини щодо природи наддержавних відносин було доволі невизначеним. Визнання природи міждержавних угод суміщалося зі ставленням до папства як до

наднаціональної інституції, що може регулювати міждержавні відносини у позадоговірному порядку.

Таким чином, на певному етапі діяльність установ вищої освіти, зокрема, їх зовнішня взаємодія, узагалі могли мати лише наддержавну регламентацію, а також внутрішню саморегламентацію. У такій ситуації державна влада, навіть не застосовуючи власні регулятивні засоби підтримки вищої освіти, не заважала розвитку освітніх установ.

Варто зазначити, що доброчесність у розумінні середньовічних університетів мала дещо інший вимір, ніж академічна доброчесність у її 42 нинішньому прикладному розумінні, який є похідним від категорії плагіату, авторського права та відповідно цивільних правовідносин. Середньовічна ж університетська доброчесність поєднувала у собі моральні та релігійні риси поведінки студента й викладача, визначала формат його повсякденної взаємодії з колегами в університеті. Вона ґрунтувалася не стільки на засадах інтелектуальної власності, як у новітні часи, але мала в якості власних засад категорії станової честі та християнської й загальнолюдської гідності.

За підсумками аналізу міжнародних правових стандартів у сфері вищої освіти можна запропонувати наступні висновки та рекомендації 1. У часи античності міжнародні правові акти приділяли аспектам реалізації права на освіту та організації систем освіти опосередковану увагу. У Середньовіччі виникнення та розвиток системи університетської освіти стало предметом нормативного забезпечення наднаціональних регуляторів, насамперед актів римських пап універсальної спрямованості.

Основними питаннями наднаціонального забезпечення стали заснування чи визнання сформованих ініціативно університетів, встановлення гарантій їх автономій, забезпечення взаємного визнання результатів іспитів на звання магістра та доктора, вимоги наявності таких

звань для кандидатур на релігійні посади. У Середні віки виникло, а у часи Реформації сформувалося визнання в міжнародних актах освіти як однієї з ключових гарантій реалізації релігійних прав.

Особливе значення мають угоди української влади періоду національно-визвольних змагань XVII ст., в яких послідовно відстоюється потреба розвитку національної системи освіти, як середньої, так і вищої. Багатосторонні міжнародні угоди XIX та першої половини XX сторіччя загалом не забезпечили формування цілісних міжнародно-правових інститутів у сфері вищої освіти. Згадки про вищу школу в актах Віденського конгресу 1815 р. стосувалися окремих практичних обставин, які держави-учасниці були змушені врегулювати.

Передбачення механізмів освіти та просвітництва у колективних угодах з питань Західної Африки кінця XIX ст. не зумовили розвиток на цих територіях систем вищої освіти. Відображення аспектів вищої освіти в конвенціях з гуманітарного права та охорони інтелектуальної власності мали практичну значущість, але носили фрагментарний, спеціалізований характер.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Dionysius of Halicarnassus. The Roman antiquities of Dionysius of Halicarnassus ; transl. by Earnest Cary, red. Edward Spelman. London : William Heinemann Ltd., 1937. Vol. V. 408 p.

2. Белох К. Ю. Греческая история в 2 т. ; под ред. Ю. И. Семенова. Москва, 2009. Т. 1 : Кончая софистическим движением и Пелопоннесской войной. 512 с.

3. Громовенко К. В. Регламентация освітніх відносин у міжнародному праві докласичного періоду. *Право і суспільство* : наук. журн. 2019. № 2. Ч. 2. С. 234–241.

4. Документы по истории университетов Европы XII–XV вв. / под ред. и с предисл. А. Е. Москаленко ; вступ. статья, пер. и примеч. Г. И. Липатниковой. Воронеж : Воронежский пед. ин-т, 1973. 157 с.

5. Сисоєва С. О., Кристопчук Т. Є. Освітні системи країн Європейського Союзу: загальна характеристика : навч. посіб. Рівне : Овід, 2012. 352 с.

6. Статут Організації Об'єднаних Націй і Статут Міжнародного Суду від 26 червня 1945 р. *Законодавство України*. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_010.

7. Яковлів А. Українсько-московські договори XVII-XVIII ст. Варшава : Наук. т-во ім. Шевченка, 1934. 178 с.

Оліховська М. В.

*к.е.н., доц., доцент кафедри менеджменту, економіки та туризму
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»*

Швець А. С.

*студентка другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 081 «Право»
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»*

УНІФІКАЦІЯ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА ТА ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ ЙОГО НОРМ У ЗАКОНОДАВСТВО ДЕРЖАВ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Розвиток міжнародного права у другій половині ХХ століття і на початку ХХІ століття відбувається під впливом системних соціально-економічних змін, в яких суперечливо поєднуються глобалізація та регіоналізація. Ці процеси неодмінно потребують складних правових регуляторів на усіх рівнях міжнародного правопорядку та стають все більш важливим чинником розвитку національних правових систем, змінюють моделі розвитку національних держав і способи їх взаємодії в міжнародній системі. Одним із найважливіших інструментів глобалізації є уніфікація, що також іманентно властива міжнародному праву.

Однак за останні десятиліття уніфікаційні процеси в міжнародному праві набули зовсім інших масштабів, ніж будь-коли раніше, докорінних змін зазнало коло суб'єктів, що беруть участь в її просуванні, з'явилися нові форми, методи та інституційні механізми міжнародно-правової уніфікації, за допомогою яких вона відбувається та які ще в середині минулого століття було важко уявити в якості реальних. Уніфіковане міжнародне право проникає також в усі галузі внутрішнього законодавства держав, відповідно уніфікуючи його. Так само, під впливом глобалізованого й уніфікованого міжнародного права відбувається розвиток українського права. Разом з тим процеси уніфікації українського

законодавства на основі міжнародного права досить часто відбуваються спонтанно та політично мотивовано, нерідко без чіткого розуміння юридичної природи міжнародних інструментів уніфікації.

Отже актуальність дослідження обумовлюється нагальною потребою наукового осмислення складних процесів та явищ, що характеризують міжнародно-правову уніфікацію. Це гостро ставить питання про спроможність науки міжнародного права не просто їх зафіксувати, але й пояснити, дати теоретичний інструментарій для оцінки їх чинників та наслідків, навчитися їх прогнозувати і передбачати.

На думку багатьох вчених, світ перебуває на етапі постмодернового розвитку міжнародного права, що характеризується доланням традиційної анархічності міжнародних відносин. Щоправда, на думку багатьох вчених, міжнародне право є внутрішнє готовим до функціонування в умовах глобалізації. Як писав В. І. Євінтов, міжнародне право «...як опосередковане відображення глибинних матеріальних передумов єднання міжнародної спільноти» стає «... фактором єднання» [1].

Це є суто прагматичним завданням пристосування життя до умов, коли «...природа дедалі більше перетворюється на систему, структуровану людиною та підпорядковану у своєму розвитку вимогам соціальної організації й соціального знання». Однією з функцій, що виконує міжнародне право в глобалізованому світі, є уніфікація правового регулювання найбільш важливих відносин. М. Шоу та П.-М. Дюпуї цілком мають рацію, коли говорять у цьому сенсі про експансію міжнародного права.

М. В. Буроменський навіть наполягає на тому, що ціла низка суспільних відносин принципово не може бути врегульована без міжнародного права. Цю думку рішуче підтримують науковці, які досліджують значення міжнародно-правового співробітництва в окремих

галузях права. Водночас, було б перебільшенням ототожнювати міжнародне право з глобальним правом, що регулює глобалізовані правовідносини, або розглядати уніфікацію в якості єдиного шляху до глобалізації права. Так само, навряд чи можна бачити в перспективі повну уніфікацію права окремих держав на основі міжнародного права. Структура взаємодії правових систем виглядає тут набагато складнішою. Водночас не варто применшувати роль міжнародного права, без якого формування глобалізованих або регіоналізованих відносин у сучасному світі навряд чи є можливим, так само, як воно є неможливим і без уніфікації міжнародних правовідносин та включення до цього процесу національного законодавства [2].

Таким чином, необхідно мати на увазі уніфікацію міжнародного права і міжнародну уніфікацію законодавства держав, що по суті не є одним і тим самим, але не існує одне без одного: міжнародна уніфікація національного законодавства можлива лише на основі уніфікованого міжнародного права, чи то загального, чи то в межах регіонального міжнародно-правового співробітництва.

Ключовим питанням тут стає сфера правового регулювання того чи іншого міжнародно-правового інструменту, що залежить виключно від прагматичних потреб міжнародного співробітництва. Виникнення в міжнародному середовищі потреби в єдиному правовому регулюванні певних важливих відносин, проникнення міжнародно-правового регулювання у сферу регулювання внутрішнього права держави, поява сфер змішаного правового регулювання – міжнародного і національного, говорить про те, що саме там буде виникати й потреба в міжнародній уніфікації законодавства. Але перед тим має сформуватися певна єдність міжнародно-правового регулювання, тобто спочатку запроваджується уніфікація норм у галузях або інститутах міжнародного права.

Це означає, що завдання міжнародної уніфікації права, що постає перед міжнародно-правовими актами, також є переважно універсальним, а відмінності будуть виникати щодо способу, яким передбачається здійснювати інкорпорацію змісту міжнародно-правової норми в національне право, особливо це стосується держав з різними правовими системами [5-6].

Спеціальні міжнародно-правові дослідження щодо змісту поняття «імплементация міжнародного права» найчастіше призводять до висновку, що вона полягає в «реалізації міжнародного права», тобто імплементация є «впровадженням», «утіленням» норм міжнародного права в практичну діяльність держав та інших суб'єктів. Відповідно, в науці міжнародного права розрізняють міжнародну імплементацию норм міжнародного права та імплементацию, що здійснюється всередині держави.

Саме на такому розумінні імплементации наполягав А. Гавердовський, який вважає її «... цілеспрямованою організаційно-правовою діяльністю держав, яка здійснюється індивідуально, колективно або в рамках міжнародних організацій з метою своєчасної всебічної та повної реалізації прийнятих ними зобов'язань, відповідно до міжнародного права». Подібну думку найчастіше висловлюють й інші вчені, які спеціально зверталися до теми імплементации норм міжнародного права [7-9].

На нашу думку, з огляду на очевидну специфіку завдань, що постають у процесі здійснення міжнародно-правової уніфікації законодавства, цілком доцільним було б виокремлювати її серед інших правових наслідків імплементации норм міжнародного права. Міжнародна уніфікація законодавства є найбільш ефективним цілеспрямованим засобом міжнародно-правового впливу на законодавство держав, що пов'язано передусім з політико-правовою метою уніфікації, і це надає можливість характеризувати її в якості особливого, відмінного від інших, засобу такого

впливу. Розгляд міжнародно-правової уніфікації законодавства під зазначеним кутом зору надає можливість побачити такі відмінності, виокремити їх, з'ясувати їх правову природу та надати юридичну характеристику.

Міжнародній уніфікації законодавства передують уніфікація міжнародного права в тих галузях і інститутах, де воно проникає у сферу регулювання внутрішнього права. Міжнародна уніфікація законодавства завжди має на меті забезпечення пріоритетів міжнародно-правового регулювання: саме в такій ієрархії цінностей слід її розглядати. Зважаючи на мету міжнародної уніфікації законодавства, можна говорити про правові особливості міжнародно-правових інструментів, спрямованих на таку уніфікацію. Ними можуть бути не лише міжнародні договори, але й акти «м'якого» міжнародного права. У вузькому сегменті правовідносин міжнародна уніфікація можлива на основі звичаєвого права.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абакумова Д. В. Комітет Міністрів Ради Європи: міжнародно-правова природа та повноваження : монографія. Харків : Право, 2016. 256 с.
2. Ануфриєва Л. П. Международное частное право. Общая часть : учебник в 3-х т. Т. 1. Москва : БЕК, 2000. 288 с.
3. Афанас'єва І. І. Впровадження положень директив ЄС в Україні. *Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля*. 2017. № 3 (233). С. 9-12.
4. Бабін Б. В. Правове забезпечення підготовки України до набуття чинності Конвенцією про працю в морському судноплаванні. *Актуальні проблеми держави і права*. 2013. № 69. С. 476-482.

5. Принципи європейського договірного права. Коментарі та рекомендації / передм. А. Барберіс ; пер. з англ. ТОВ «Асоціація експортерів і імпортерів «ЗЕД». Київ : Асоціація «ЗЕД», 2013. С. 304.
6. Бахин С. В. Модельное право. *Правоведение*. 2003. № 1. С. 170-185.
7. Бахин С. В. Субправо (международные своды унифицированного контрактного права). Санкт-Петербург : «Юридический центр Пресс», 2002. 311 с.
8. Безбородов Ю. С. Международные модельные нормы. Москва : Волтерс Клувер, 2008. 152 с.
9. Бек У. Конец неолиберализма. Глобальное нашествие террора похоже на Чернобыль мировой экономики : пер. с нем. Inosmi.ru. 2001. 14 ноября 2001 г. URL : <http://www.inosmi.ru/2001/11/14/1005765076.html>. (дата звернення : 04.10.2021).

Павлюк Н. М.

*к.ю.н., доцент кафедри цивільного права та процесу
Навчально-наукового інституту права та психології
Національного університету «Львівська політехніка»*

Боднар Я. І.

*студентка другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 081 «Право»
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»*

ПРИНЦИПИ САМОРЕГУЛЮВАННЯ

Важливість принципів саморегулювання обумовлена тим, що вони є загальними засадами, які дозволять краще усвідомити зміст механізму саморегулювання, а й тим, що вони допомагають заповнити прогалини у правовому регулюванні саморегулювання.

Саморегулювання ґрунтується переважно на нормах приватно-правового, а не публічно-правового характеру. У цих умовах прогалини у правовому регулюванні збільшуються і проблема полягає не стільки в розмаїтті та складності приватноправових відносин, скільки у властивих цим відносинам свободі розсуду та поведінки учасників цих відносин. Межі варіативності приватноправових відносин часто не передбачаються правовими нормами і лише обмежуються визнанням можливості реалізації суб'єктивних прав. Тому встановлення принципів інституту саморегулювання дозволяє оцінити правомірність поведінки суб'єктів приватноправових відносин для вирішення виникаючих між ними конфліктів та заповнити виявлені у законодавстві прогалини правового регулювання цих відносин [1, с. 98].

Загальноправові принципи і принципи саморегулювання, як відмічається у літературі, співвідносяться як загальне і часткове, тому принципи саморегулювання повинні не дублювати, а, з огляду на галузеву специфіку, доповнювати відповідне правове регулювання в цій сфері

спеціальними правилами, які є характерними саме для інституту саморегулювання.

З огляду на те, що саморегулювання як вид професійної діяльності здійснюється по відношенню до суб'єктів підприємницької або іншої професійної діяльності, в першу чергу варто відмежувати принципи саморегулювання від принципів самої підприємницької діяльності, які достатньо глибоко розроблені наукою господарського і підприємницького права. Щодо принципів професійної діяльності, то вони не розроблені, як і саме поняття цієї діяльності. Але принципи саморегулювання є загальними як для підприємницької, так і професійної діяльності [2, с. 7].

Варто відзначити, що принцип свободи саморегулювання ґрунтується на конституційному принципі свободи підприємницької діяльності та праві кожного на вільне і самостійне використання своїх здібностей та майна для здійснення підприємницької чи іншої, не забороненої законом, господарської діяльності.

Принцип свободи саморегулювання, як і будь-якої іншої свободи, не має абсолютного характеру, що означає, що вона може бути обмежена законодавцем в інтересах держави [3, с. 121].

Сам принцип свободи саморегулювання в підприємницькій діяльності складається з таких елементів як: свобода об'єднань для здійснення підприємницької діяльності, з чого випливає право на створення саморегульованих організацій на свій розсуд; свобода вибору певних видів підприємницької діяльності; свобода членства в саморегульованих організаціях; воля мати те чи інше майно у власності, тобто свобода володіння, користування і розпорядження власністю, як одноособово, так і спільно з іншими суб'єктами. Суб'єкти вільно, самостійно та добровільно приймають рішення щодо здійснення того чи іншого виду підприємницької або професійної діяльності, з обмеженням

цієї свободи, яке полягає у прийнятті на себе обов'язків щодо дотримання тих правил поведінки та стандартів практики, які встановлюються для деяких видів діяльності [4, с. 76].

Важливий для саморегулювання, в основі якого є приватно правова модель поведінки, й принцип поєднання приватних та публічних інтересів, при якому члени саморегулювальної організації повинні враховувати й публічний інтерес. У підприємницькій діяльності принцип поєднання приватних і публічних інтересів часто відноситься до основних засад підприємницького права. Хоча, таке поєднання є істотним не тільки в сфері підприємництва, а й в інших сферах суспільного життя. Наука як цивільного, так і підприємницького права виходить з необхідності обмеження приватного інтересу суб'єктів підприємництва з метою упорядкування приватноправових відносин.

Принцип функціональної субсидіарності системи саморегулювання повинен визначатися з урахуванням місця інституту саморегулювання в системі державного регулюючого впливу на економіку в цілому. Субсидіарність (від лат. «subsidiarius») означає «додатковий», «допоміжний», що говорить про взаємодоповнюваність саморегулюванням способів державного регулюючого впливу. Державний регулюючий вплив може бути реалізований кількома способами: прямим державним регулюванням; саморегулюванням; спів регулюванням [4, с. 133].

Принцип корпоративності є характерним для організації та діяльності саморегулювальних організацій, в його основі лежить спільність професійних інтересів. *Corporatio* (від лат. – об'єднання, співтовариство). На цій основі і виступає саморегулювальна організація як об'єднання членів, що здійснюють той чи інший вид підприємницької діяльності. Цей принцип, на думку вчених, визначає використання саморегулювальної організації в якості особливого способу організації відносин між державою, суб'єктами, що

здійснюють певний вид діяльності, і споживачами товарів, робіт, послуг. З огляду на це саморегулівна організація не повинна бути окремим різновидом некомерційної організації і її організаційно-правовою формою. Саморегулівна організація – це статус, що набувається некомерційною організацією, яка відповідає встановленим законом критеріям [4, с. 143].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про затвердження плану заходів з реалізації Концепції реформування інституту саморегулювання в Україні: розпорядження Кабінету Міністрів України від 29 серпня 2018 р. № 598-р. URL : <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-zatverdzhennya-planu-zahodivz-realizaciyi-konsepciyi-reformuvannya-institutusamoregulyuvannya-v-ukrayini>.

2. Про саморегулівні організації: Проект Закону України. URL : <https://brdo.com.ua/top/zapros Huyemo-obgovorennya-zakonoproektu-pro-samoregulivni-organizatsiyi/>.

3. Остапенко Ю. І. Саморегулівна діяльність у сфері господарювання: завдання господарсько-правового забезпечення. *Теорія і практика правознавства*. 2018. Вип. 2 (14). С. 1-18.

4. Глаз К. Інститут стратегічних досліджень. Саморегулювання і інститут саморегулівних організацій в Україні. URL : <http://ukrstrategy.com/uk/analitika/item/55-samoregulirovanie.html>.

Павлюк Н. М.

*к.ю.н., доцент кафедри цивільного права та процесу
Навчально-наукового інституту права та психології
Національного університету «Львівська політехніка»*

Боса М. Р.

*студентка другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 081 «Право»
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»*

ПОНЯТТЯ І СУТНІСТЬ МИРОВОЇ УГОДИ

Мировою угодою є такий договір у сфері цивільно-правового регулювання про припинення спору, за допомогою якого позивач і відповідач вирішують поставлену перед ними задачу шляхом реалізації взаємних, поставлених перед один одним умов. При цьому характеристика примирної процедури впливає на ймовірність рішення мирової угоди, а ще на його змістовну основу і стабільність досягнутого примирення [1, с. 9].

Відповідно до ст. 208 ЦПК України мирова угода укладається сторонами з метою врегулювання спору на підставі взаємних поступок і має стосуватися лише прав та обов'язків сторін. У мировій угоді сторони можуть вийти за межі предмета спору за умови, що мирова угода не порушує прав чи охоронюваних законом інтересів третіх осіб. Отже, мирова угода сторін є правочином, укладеним між сторонами з метою врегулювання спору на основі взаємних поступок, який може стосуватися лише прав та обов'язків сторін і предмета позову [2].

Метою мирової угоди є регулювання подальшої поведінки сторін, яка влаштовує сторони спору і, в разі належного виконання, виключить подальший судовий розгляд. Таким чином, мирова угода має містити узгоджені сторонами відомості про умови, розмір та строки виконання зобов'язань один перед одним або однією стороною перед іншою, а також конкретні обставини виконання зобов'язань у разі, якщо це впливає з

особливостей правовідносини. У мировій угоді можуть міститися умови про відстрочку або про розстрочку виконання зобов'язань відповідачем, про відступлення прав вимоги, про повне або часткове прощення або визнання боргу, про розподіл судових витрат і інші умови, що не суперечать законодавству [3, с. 76].

Мирова угода в цілому має впорядкувати спірну обстановку між сторонами, тому в ньому повинні бути обумовлені розміри і терміни виконання їх зобов'язань друг перед другом або одного боку перед іншою стороною і умови виконання. Сторони зобов'язані визначити у мировій угоді тільки ті зобов'язання, суперечка з приводу яких служить предметом судового розгляду. У мировій угоді можуть міститися і факультативні умови: про розстрочення або про відстрочення виконання зобов'язань відповідачем, про повне або часткове прощення або визнання боргу, про відступлення прав вимоги, про розподіл судових витрат і інші умови, що не суперечать федеральному закону. Прописані умови мирової угоди повинні бути викладені ясно і чітко, щоб при його реалізації не було ніяких суперечок і невизначеностей з приводу його змісту [4, с. 88].

Таким чином, перелік можливих умов мирової угоди є відкритим, умови мирової угоди можуть встановлюватися сторонами самостійно в рамках чинного законодавства. Взаємні поступки сторін мирової угоди можуть не бути рівноцінними, проте ця обставина не перешкоджає в його затвердженні судом, якщо сторони вважають дані умови взаємоприйнятими і допустимими.

Характерними ознаками мирової угоди є наступні: вона повинна відповідати нормам закону; вона може бути укладена лише у справах позовного провадження; вона повинна бути заснована на взаємних поступках сторін; може стосуватися тільки прав та обов'язків осіб, які

укладають цю угоду; вона обмежена предметом позову, пред'явленого до суду; угода не повинна порушувати права, свободи чи інтереси інших осіб.

Таким чином, мирова угода має містити чіткі, ясні і певні узгоджені сторонами відомості про умови, про розмір і про терміни виконання зобов'язань один перед одним або однією стороною перед іншою; мирова угода має бути здійсненою з урахуванням правил про примусове виконання судових актів; якщо взаємні поступки сторін мирової угоди, на думку суду, не є рівноцінними, ця обставина не є підставою для відмови в її затвердженні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Калашникова С. И. Медиация в сфере гражданской юрисдикции : монография. Москва : Инфотропик Медиа. 2011. 304 с.

2. Право на справедливий судовий розгляд у цивільному судочинстві : навч. посіб. / за ред. В. В. Комаров, Н. Ю. Сакара. Харків : Нац. юрид. акад. України, 2007. 42 с.

3. Лeko Б., Чуйко Г. Медиация : підручник. Чернівці : Книги ХХІ, 2011. 464 с.

4. Васьковський О. В., Кадар Й. Й. Сутність мирової угоди у банкрутстві. *Санація та банкрутство*. 2006. № 4. С. 307.

Павлюк Н. М.

*к.ю.н., доцент кафедри цивільного права та процесу
Навчально-наукового інституту права та психології
Національного університету «Львівська політехніка»*

Гудиш К. Г.

*студентка другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 081 «Право»
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»*

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ УКЛАДЕННЯ ТРУДОВОГО ДОГОВОРУ

Головним джерелом будь-якої галузі права, і трудового права в тому числі, що містить основоположні норми в сфері регулювання трудових відносин на стадії укладання трудового договору, є Конституція України, яка, на відміну від раніше діючих радянських конституцій, відмовилася від державного гарантування права громадян на працю, проголосивши замість права і обов'язки на працю, свободу праці.

У ст. 2 КЗпП йдеться про свободу праці, включаючи право на працю, який кожен вільно обирає і на яку вільно погоджується, право розпоряджатися своїми здібностями до праці, обирати професію і рід діяльності [1]. Дана норма відносить свободу праці до числа основних засад, маючи на увазі перш за все свободу реалізації права на працю громадянином.

У науці трудового права ведеться мова про свободу трудового договору, оскільки в трудовому праві свобода договору переломлюється через свободу трудового договору. Свобода трудового договору безумовно є правовим принципом, але ряд авторів вважають його галузевим принципом, який лежить в основі добровільного укладання трудового договору та подальшого існування трудових відносин, інші – принципом інституту трудового договору. Дехто з науковців пропонував сконструювати таку модель: принцип соціальної свободи як принцип права

в цілому; принцип свободи (добровільності) праці як основне положення громадської організації праці – як міжгалузевий; принцип свободи трудового договору як галузевий принцип трудового права. Прихильники «вузької сфери» дії принципу свободи трудового договору вважають, що концепція свободи трудового договору як галузевого принципу не узгоджується повністю з системою правових принципів, прийнятої в теорії права, отже, його треба вважати принципом інституту трудового договору.

Трудове законодавство встановлює єдині вимоги до порядку укладання трудового договору. Передбачено, зокрема, що при укладенні трудового договору роботодавець має право вимагати від особи, яка наймається на роботу, трудову книжку і документ, що засвідчує особу. Якщо особа наймається на роботу вперше, і відсутня трудова книжка, то вона повинна подати довідку з місця проживання. Для міських жителів такі довідки з житлово-експлуатаційної організації, а для жителів сільських населених пунктів – з сільрад. Такий порядок зберігається з часів старої адміністративної системи, коли прописка була однією з форм контролю за переміщенням громадян. Особи, звільнені зі Збройних Сил подають під час вступу на роботу військовий квиток [2, с. 81].

Стаття 25 КЗпП України забороняє при укладенні трудового договору вимагати від осіб, які влаштовуються на роботу, документи, подання яких не передбачено законодавством. Тому не можна вимагати відомості про партійну, національну приналежність, а також про походження людини і його прописку.

Разом з тим законодавство передбачає подання додаткових документів у тих випадках, коли заняття посади або виконання певної роботи вимагає відповідної освіти чи кваліфікації. Наприклад, диплом про освіту, посвідчення водія тощо. Стаття 24 КЗпП України забороняє

укладати трудовий договір з громадянином, якому за медичним висновком запропонована робота протипоказана за станом здоров'я [1].

За загальним правилом особи молодше 18 років приймаються на роботу після обов'язкового медичного огляду. Існує перелік категорій працівників, які можуть бути прийняті на роботу лише після попереднього медичного огляду. Такі медичні огляди при прийнятті на роботу проводяться з метою встановлення фізичної та психофізіологічної придатності осіб до роботи за конкретно визначеною професією, спеціальністю, посадою, для запобігання захворюванням і нещасним випадкам, виявлення захворювань, що становлять загрозу зараження працівників і продукції випускається. Законом України «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення» передбачено, що працівники підприємств харчової промисловості, громадського харчування і торгівлі, водопровідних споруд, лікувально-профілактичних, дошкільних і навчально-виховних закладів, об'єктів комунально-побутового обслуговування, інших підприємств, установ, організацій, професійна чи інша діяльність яких пов'язана з обслуговуванням населення і може спричинити поширення інфекційних захворювань, виникнення харчових отруєнь, а також працівники, зайняті на важких роботах і на роботах зі шкідливими або небезпечними умовами праці, при надходженні на роботу повинні проходити обов'язковий медичний огляд [3, с. 71].

Однією з гарантій для працівників при укладенні трудового договору є правило ч. 1 ст. 22 КЗпП України, яким встановлено заборону необґрунтованої відмови в прийомі на роботу. Необґрунтованою відмовою при наявності вакантного робочого місця вважається відмова з посиланням на обставини, які не належать до ділових якостей працівника.

Наприклад, для деяких категорій працівників встановлені додаткові гарантії прийому на роботу. Зокрема, Законом України «Про зайнятість

населення» передбачено бронювання на підприємствах до 5 відсотків загальної кількості робочих місць для таких категорій громадян: жінок, які мають дітей віком до 6 років; одиноким матерям, які мають дітей у віці до 14 років або дитину-інваліда; молоді, якій надається перше робоче місце, осіб передпенсійного віку; звільненим після відбуття покарання або примусового лікування, за умови реєстрації в державній службі зайнятості не пізніше одного року після звільнення [4].

Цим особам забороняється відмовляти в прийомі на роботу, якщо вони спрямовані на підприємство органами державної служби зайнятості в рахунок встановленої броні.

Трудове законодавство встановлює заборону необґрунтованої відмови в прийомі на роботу також:

- Молодим фахівцям, які закінчили вищий навчальний заклад і в установленому порядку направлені на роботу на дане підприємство;

- Вагітним жінкам за мотивами вагітності; жінкам, які мають дітей у віці до трьох років, або дитину-інваліда, а також одиноким матерям – за наявності дитини віком до чотирнадцяти років – за мотивами наявності дитини;

- Виборним працівникам після закінчення терміну їх повноважень працівникам, яким надано право поворотного прийняття на роботу;

- Інвалідам, спрямованих органами Фонду соціального захисту інвалідів в рахунок броні;

- Особам, які були звільнені у зв'язку з призовом на строкову військову або альтернативну (невійськову) службу;

- Працівникам, запрошеним на роботу в порядку переведення з іншого підприємства [5, с. 299].

Згідно з Конституцією України не допускається будь-яке пряме або непряме обмеження прав або встановлення прямих чи непрямих переваг

при укладенні трудового договору в залежності від походження, соціального і майнового стану, расової та національної приналежності, статі, мови, політичних поглядів, релігійних переконань, членства в професійній спілці чи іншому об'єднанні громадян, роду і характеру занять і місця проживання.

Однак законодавством України можуть як виняток встановлюватися певні обмеження при прийомі на роботу деяких осіб.

Зокрема, роботодавець має право запроваджувати обмеження щодо спільної роботи осіб, які є близькими родичами чи свояками, на одному і тому ж підприємстві. Таке обмеження може встановлюватися тільки за умови, що родичі у зв'язку з виконанням трудових обов'язків безпосередньо підпорядковані один одному. Стаття 25 КЗпП України дає перелік таких родичів і свояків. До них відносяться батьки, подружжя, брати, сестри, діти, а також батьки, брати, сестри, діти подружжя [1].

Сам порядок укладення трудового договору умовно можна розділити на кілька етапів:

- 1) звернення особи до роботодавця з пропозицією (письмовою заявою) про укладення трудового договору;
- 2) розгляд заяви роботодавцем і прийняття ним рішення;
- 3) видання наказу чи розпорядження про зарахування працівника на роботу;
- 4) оформлення трудової книжки.

Деякі автори розглядають їх як етапи оформлення трудового договору. Однак оформляти можна вже те, що укладено, оформляти ж ще укладено трудовий договір було б нелогічно [6, с. 198].

На першому етапі працівник, попередньо переговоривши з роботодавцем, з'ясовує можливості свого працевлаштування. Після цього він подає заяву з проханням прийняти його на роботу, де вказує посаду або

вид роботи, яку може виконувати, і термін початку роботи. До заяви додаються необхідні, передбачені законодавством документи: про освіту, про стан здоров'я та ін.

За останній час в уже традиційних вимог на даному етапі додалися ще й надішліть листа з вказівкою претендентом на посаду так звану *curriculum vita* або резюме про себе. Тут він зазначає відомості про свою попередню трудову діяльність, а також власні побажання щодо використання його на посаді, на яку він претендує. У багатьох випадках роботодавець проводить усну співбесіду з претендентом на зайняття відповідної посади. Така практика запозичена з досвіду провідних фірм Західної Європи, і набуває поширення в Україні.

Представлену заяву разом з необхідними документами розглядає роботодавець приймає відповідне рішення. У багатьох випадках процедура розгляду заяви вимагає узгодження з відповідними відділами і службами підприємства. Стаття 24 КЗпП України встановила правило, згідно з яким укладення трудового договору оформляється наказом чи розпорядженням роботодавця про зарахування працівника на роботу [1].

Законодавство не встановлює обов'язкових вимог до наказу чи розпорядження про прийом на роботу. Однак, аналізуючи відповідні правила, можна зробити висновок про існування деяких обов'язкових елементів цього документа.

Зокрема, в наказі або розпорядженні необхідно вказати: хто приймається на роботу; трудову функцію працівника, встановити розмір заробітної плати, термін початку роботи. Якщо укладено строковий трудовий договір, то необхідно встановити термін, на який укладено договір. Згідно ст. 26 КЗпП України в наказі необхідно обумовити умови про випробування, якщо таке обумовлено сторонами із зазначенням його тривалості. Також повинні бути відображені і інші факультативні умови

трудового договору. Наказ також повинен містити номер та дату його видання. Працівник зобов'язаний ознайомитися з наказом під розписку. У разі відмови працівника від ознайомлення з наказом про прийом на роботу, про це складається акт, де вказується про таку відмову [7, с. 176].

Трудовий договір вважається укладеним і тоді, коли наказ чи розпорядження про прийом працівника на роботу не було видано, але працівника фактично було допущено до роботи. Пленум Верховного Суду України у своїй постанові «Про практику розгляду судами трудових спорів» уточнив, що фактичний допуск до роботи має місце лише тоді, коли працівник допущений до роботи з відома роботодавця або ним особисто. Якщо ж робота виконувалася без відома роботодавця, то трудовий договір не вважається укладеним.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кодекс законів про працю України : науково-практичний коментар / за ред. О. О. Погрібного, М. І. Іншина, І. М. Шопіної. Київ : Правова єдність. 2009. 456 с.
2. Кохан Н. В. Гарантії трудових прав працівників та шляхи їх удосконалення : дис. ...канд. юрид. наук : 12.00.05. Івано-Франківськ, 2008. 204 с.
3. Наньєва М. І. Правова регламентація медичного огляду осіб при прийнятті на роботу за законодавством України та окремих пострадянських країн. *Право і суспільство*. 2016. № 4. С. 70-76.
4. Про зайнятість населення : Закон України від 05.07.2012 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 24. Ст. 243.
5. Прокопенко В. І. Трудове право України : підручник. Харків, 2000. 479 с.
6. Трудове право України: Академічний курс : підруч. для студ. юрид. вищ. навч. закл. / П. Д. Пилипенко, В. Я. Буряк, З. Я. Козак та ін. ; за ред. П. Д. Пилипенка. Київ : Концерн «Видавничий Дім «Ін Юре». 2004. 536 с.
7. Укладення трудового договору: теоретико-прикладне дослідження : монографія / С. М. Прилипко, О. М. Ярошенко, С. В. Мороз, К. А. Малиновська ; за наук. ред. проф. Ярошенка О. М. Харків : Юрайт, 2013. 288 с.

Павлюк Н. М.

*к.ю.н., доцент кафедри цивільного права та процесу
Навчально-наукового інституту права та психології
Національного університету «Львівська політехніка»*

Лозінський М. В.

*студент другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 081 «Право»
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»*

ГЕНДЕРНА РІВНІСТЬ ЯК ПРАВОВА КАТЕГОРІЯ

В останні десятиліття проблема гендерної рівності набуває все більшої гостроти, що обумовлено актуалізацією боротьби за утвердження демократичних норм і принципів в масштабах світового співтовариства. Гендерна рівність стає невід'ємною складовою частиною загальної концепції рівності як базової соціальної цінності.

Гендерна рівність є принципово важливою умовою для досягнення цілей ООН в галузі розвитку в XXI столітті. Відповідно до цим вдосконалення і впровадження гендерного підходу стає ключовим завданням для досягнення соціальної справедливості, рівноправного і стійкого людського розвитку. Пошук найбільш результативних і ефективних заходів по виконанню поставлених ООН задач привів до розробки нових напрямків гендерної політики. В Зокрема, такий новий напрям як Gender mainstreaming (іноді перекладається як «комплексний гендерний підхід») має на увазі процес оцінки будь-якого запланованого заходу, включаючи розробку законодавства, стратегій та програм у всіх областях і на всіх рівнях, з точки зору його можливого впливу на жінок і чоловіків [1, с. 132].

Гендерну рівність слід визначити як мету, яка полягає в рівності жінок і чоловіків, яка випливає з віри в несправедливість численних форм гендерної нерівності. ООН визначила гендерну рівність як мету, що

стосується прав людини, особливо прав жінок, а не чоловіків, і економічного розвитку. Це рівне ставлення до чоловіків і жінок. Наприклад, рівну винагороду за працю рівної цінності, рівна кількість чоловіків і жінок серед бенефіціарів, рівне розподіл бюджету та інших ресурсів на діяльність чоловіків і жінок.

Проблема рівності, а тим більше балансу, в будь-якій сфері суспільного життя є досить складною і багатоплурною. Якщо говорити про проблему гендерної рівності у трудових відносинах, то вона вимагає ще і підвищеною делікатності. Можна припустити, що найбільш гостро гендерна диференціація і дискримінація виявляється саме в названих відносинах. Це стосується також сімейних і державно-правових відносин. Примітно, що практично у всіх публікаціях, які зачіпають соціологічні, економічні, культурні та інші аспекти гендерної рівності, істотне місце приділено трудовим відносинам. Більшістю авторів визнає важливість правового закріплення гендерної рівності у сфері праці та соціального захисту [2, с. 41].

Історично склалося так, що загальні проблеми трудового права та проблеми гендерної рівності у трудових відносинах актуалізувалися практично одночасно. Своєрідним «осьовим часом» для них став кінець XVIII ст. Відзначимо, що до цього періоду не було спеціального руху на захист прав жінок, а питання про рівність трудових прав жінок і чоловіків не піднімалося.

Інтерес до правового опосередкування жіночої праці, заборони дискримінації та гендерних аспектів трудових відносин виріс на рубежі нового тисячоліття. У цей період можна говорити про витоки сучасного гендерного підходу в трудовому праві.

Варто відзначити, що проблеми рівності за ознакою статі і досі традиційно розглядаються в вітчизняному праві і законодавстві як

проблеми жінок. Безумовно, існуюча сьогодні гендерна асиметрія має переважно жіноче переломлення. Однак все більшу кількість аспектів трудових відносин стає в рівній мірі релевантними для чоловіків і жінок. Загальносвітові тенденції регулювання праці такі: норми, пов'язані з фізіологічними особливостями організму (вагітністю, пологами, фізичними навантаженнями) як і раніше зачіпають тільки праця жінок; в той же час норми, що стосуються праці осіб з сімейними обов'язками, в рівній мірі поширюються і на чоловіків, і на жінок. Тобто певні соціально детерміновані ролі (як зазначено в канонічному визначенні гендеру) стають притаманними як чоловікам, так і жінкам.

На жаль, рівність прав і можливостей жінок і чоловіків не завжди проявляється на практиці в нашому житті, так як люди в суспільстві схильні мислити шаблонно. Очевидно, що деякі поняття повинні бути згодом кардинально змінені. Наведемо лише деякі приклади: в Україні існує різна оплата праці (жінки отримують на тридцять або сорок відсотків менше, ніж чоловіки); господарські обов'язки вдома в нашому суспільстві виконують в основному тільки жінки; у чоловіків менша тривалість життя, ніж у жінок; дітей виховують в основному жінки [3, с. 71].

У нашому суспільстві наявні фінансова залежність жінок від чоловіків, в свою чергу чоловіки часто не мають практичного досвіду в побутовому плані. Подібна ситуація має тенденції до зміни, але проявляється це повільно. У багатьох країнах гендерна рівність широко втілюється в життя. Як позитивний приклад можна привести Швецію, в цілому по країні після досягнення гендерної рівності збільшилася загальна тривалість життя, зменшилася злочинність, сім'ї стали набагато міцніше.

Проблема гендерної рівності ускладнюється ще й тим, що як феномен вкрай складний гендерна рівність має безліч імплікацій і форм.

«Гендерна рівність» відображує процес конституювання суспільством соціально-діяльнісних гендерних відносин через рівномірний розподіл між жінками і чоловіками прав і соціальних можливостей, результат цього процесу, укладений у вільній громадській самореалізації особистості без обмежень в зв'язку з соціальною приналежністю до підлоги. гендерна рівність відноситься не до особистісно-індивідуальному, а особистісно-соціальному, видам соціальної діяльності жінок і чоловіків, які визначаються як життєво забезпечувальні, що задовольняють «вітальні» потреби людини (матеріальне виробництво, відтворення роду, придбання знань, організаційно-управлінська робота і т.і.) [3, с. 14].

Серед стратегічних питань, що вирішуються сучасною наукою, питання гендерної рівності та гендерної справедливості як і раніше є актуальними як для філософів, соціологів, політологів, так і економістів, психологів, юристів тощо.

Незважаючи на то, що багато проблем, пов'язаних з формальною стороною рівноправності статей, законодавчо дозволені, гендерна теорія доводить, що причини нерівності жінок неможливо повністю звести до системи державних норм і законів. Вони спочивають в глибинних структурах патріархатного суспільства і патріархатної свідомості. Оскільки будь-який дослідник повинен виходити з певної перспективи і конкретного контексту, видається, що потенціал гендерних досліджень нерівності статей лежить в критичному аналізі того, що відбувається в соціальному і приватному житті жінок з точки зору «ідеї справедливості», що може виявитися тим критерієм, який дозволить очистити гендерні програми дій від ідеологій, створити дійсно продуктивні теорії з позитивним змістом як для чоловіків, так і для жінок.

Гендерна рівність передбачає, що чоловіки і жінки мають рівні умови для реалізації своїх прав і потенціалу, як вкладу в національний,

політичний, економічний, соціальний і культурний розвиток країни, а також рівні можливості отримання вигод від результатів своєї діяльності. Таким чином, гендерна рівність є рівнозначною суспільній оцінці подібностей і відмінностей між чоловіками і жінками, а також різних ролей, які вони виконують в суспільстві. Її слід розглядати як встановлення гармонійної співпраці між чоловіком і жінкою; створення умов для повної реалізації чоловічого і жіночого потенціалу, що виражається в рівності можливостей, рівність особистого статусу, ідентичною системі цінностей, незалежно від гендерних характеристик і рівній оцінці важливості для суспільства. Таким чином, гендерна рівність є не що інше, як «однаковість» чоловіків і жінок – саме однаковість, але не ідентичність [4, с. 86].

В контексті гідної праці гендерна рівність охоплює рівність можливостей для рівності доступу до безпечного й здорового виробничого середовища, рівність в асоціаціях і колективних переговорах, рівність в досягненні відчутного кар'єрного зростання, охорони материнства, а також в справедливому і для чоловіків, і для жінок балансі між роботою і сім'єю. МОП розуміє гендерну рівність як питання прав людини, соціальної справедливості та сталого розвитку.

Отже, гендерна рівність – це рівна оцінка суспільством схожості і відмінності між жінками і чоловіками, різних соціальних ролей, які вони відіграють. Гендерна рівність – це володіння жінками і чоловіками рівним статусом за допомогою рівних умов для реалізації прав і можливостей людини. Гендерна справедливість – це процес справедливого ставлення до жінок і чоловіків, що вимагає спеціальних заходів для компенсації історичних і соціальних упущень, невігідного становища, які заважають жінкам і чоловікам займати рівні позиції. Ось чому ми говоримо, що гендерна справедливість веде до рівності.

Найголовніше зрозуміти, що умови життя жінок і чоловіків значно відрізняються один від одного, в певній мірі в силу репродуктивної функції жінок. Питання не в наявності цих відмінностей, а в тому, що вони не повинні негативно відбиватися на умовах життя жінок і чоловіків, вести до дискримінації, а, навпаки, відповідним чином враховувалися, що має виражатися в рівному розподілі економічних, соціальних і політичних можливостей.

Рівність статей не означає їх уподібнення один одному або ідентичність, так само як і те, що це рівність не повинна встановлювати в якості норми такі умови і спосіб життя, які притаманні чоловікам. В історії були спроби зрівнювання статей, але вони не увінчалися успіхом. Зокрема, в Радянському Союзі жінки залучалися до важких видів праці, переймали чоловічу поведінку, спосіб життя, професії, хоча при цьому не домоглися рівності в оплаті праці. Поняття гендерної рівності ширше, ніж «рівність прав жінок і чоловіків», оскільки охоплює поряд з цим також рівність можливостей по здійсненню цих прав. Крім того, вона має на увазі, що всі люди вільні розвивати свої особисті здібності і робити вибір без обмежень, зумовлених жорсткими гендерними ролями; що різна поведінка, прагнення і потреби жінок і чоловіків враховуються і оцінюються в рівній мірі, це також справедливість щодо доступу жінок і чоловіків до соціально-економічних ресурсів [4, с. 101].

Впровадження гендерної рівності в усі сфери життя є ознакою сучасності. В Україні прийнято і ратифіковано низку міжнародних документів, спрямованих на забезпечення рівних прав жінок і чоловіків, зокрема рівного доступу до вищої освіти. Одним з механізмів і етапів впровадження політики рівних можливостей є гендерний аудит, який дозволяє оцінити стан імплементації положень гендерної політики. На сьогодні гендерний аудит розглядається дослідними та експертними колами

як ефективний засіб вдосконалення соціально орієнтованої політики як на рівні держави, так і на рівні окремої установи або організації. В Україні відома методологія Міжнародної організації праці, що характеризує гендерний аудит як новий спосіб, моніторингове знаряддя в сфері просування політики гендерної рівності. За допомогою гендерного аудиту аналізують, якою мірою принципи гендерної рівності реалізовані в діяльності організації (компанії, університету), яким чином гендерний компонент інтегрований в стратегічні, програмні документи, звіти про діяльність і в функціонування організації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Крочук М. І. Гендерна рівність як складова загального принципу рівності. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2011. № 4. С. 464-471.

2. Бем С. Биологический эссенциализм. Линзы гендера: трансформация взглядов на проблему неравенства полов / пер. с англ. Москва : «Российская политическая энциклопедия» (РОССПЭН), 2004. С. 39-58.

3. Венгер О. М. Становлення та особливості функціонування гендерної демократії в сучасному українському суспільстві : дис. ... канд. політ. наук : 23.00.02. Запоріжжя, 2009. 198 с.

4. Гендерна політика в системі державного управління : підручник / за заг. ред. М. М. Білинської. Запоріжжя : Друк. світ, 2011. 132 с.

Павлюк Н. М.

*к.ю.н., доцент кафедри цивільного права та процесу
Навчально-наукового інституту права та психології
Національного університету «Львівська політехніка»*

Розман О. Б.

*студент другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 081 «Право»
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»*

ПРОБЛЕМИ ГАРМОНІЗАЦІЇ МІЖНАРОДНОГО КУРСУ ІНТЕГРАЦІЇ ТРУДОВОГО ПРАВА УКРАЇНИ І ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Європейська спрямованість інтеграції України, яка в останні роки нарощує свої обороти, ставить перед вченими-юристами нові завдання, одним з яких є визначення оптимальних шляхів гармонізації трудового законодавства.

У правовій літературі використовують різні терміни для позначення наближення національних систем права до спільного знаменника («зближення», «гармонізація» «уніфікація»). Іноді до цих термінів додають прикметник «міжнародна», що підкреслює участь в цих процесах суб'єктів міжнародного права.

Поняття гармонізація означає спосіб забезпечення єдності в різноманітті та виражається в розробці єдиних принципів та інститутів при збереженні національної специфіки трактування правових приписів. Основна відмінність міжнародної уніфікації та гармонізації на думку більшості вчених вбачається в наступному: якщо перша – сукупність різних способів, за допомогою яких створюються однакові (уніфіковані) норми міжнародного права, норми-принципи, що забезпечують єдиний правовий простір для різних держав, правових систем, то друга ґрунтується на міжнародному зобов'язанні держави узгоджувати спільні підходи, концепції розвитку національних законодавств, здійснювати координацію

законодавчої політики в окремих галузях національного права при збереженні за державами більшого або меншого простору для власного правового регулювання [1, с. 82].

Гармонізація та уніфікація національного трудового законодавства може здійснюватися різними способами: шляхом прийняття модельних і типових законодавчих актів, актів наддержавних органів, що мають рекомендаційне значення або пряма дія на території декількох держав; за допомогою укладення міжнародних договорів, що встановлюють загальні правила регулювання тих чи інших відносин; шляхом обліку і запозичення досвіду правового регулювання, наявного в інших державах; і деякими іншими способами.

Актуальність гармонізації трудового права України виявляється у встановленні правових проблем процесу гармонізації в частині узгодження з міжнародними і європейськими стандартами у сфері праці. Інтеграційний курс України на членство в Європейському Союзі триває протягом останнього десятиліття. Україна взяла на себе зобов'язання привести у відповідність своє законодавство, в тому числі і трудове, до вимог і стандартів Європейського Союзу. При цьому, асоціація з Європейським Союзом та впровадження більш високих стандартів в економіці та виробництві стає додатковим стимулом для підвищення інвестиційної привабливості нашої країни, збільшення обсягів та розширення кола країн для торгівлі між Україною й державами, які є членами ЄС. Тобто, з одного боку, така інтеграція приведе до створення нових робочих місць, а з іншого боку буде сприяти підвищенню стандартів виробництва та здорової конкуренції на ринку [1, с. 92].

Сучасні умови регіональної інтеграції правових систем в рамках ЄС відповідають концепції триєдиної (потрійної) системи джерел трудового права, що включає три підсистеми (міжнародні, наднаціональні і

національні джерела трудового права). Джерела трудового права, що входять до цієї підсистеми, тісно взаємодіють, доповнюють і розвивають один одного. Це є актуальним для нашої держави, адже однією з проблем гармонізації українського трудового права в сучасному аспекті є функціонування в Україні застарілого Кодексу законів про працю України, як акту ще радянського зразка, який вже давно потребує скасування та прийняття нового Трудового кодексу України.

Таким чином, гармонізація національного трудового законодавства передбачає імплементацію ключових директив Європейського Союзу в частині забезпечення їх реального запровадження в Україні. Основними шляхами вирішення окреслених проблем є не тільки прийняття й загальна імплементація цих міжнародно-правових документів, а й внесення наступних змін у національне законодавство.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Хуторян Н. М. Гармонізація трудового законодавства України із законодавством Європейського Союзу : монографія. Київ : Юрид. думка, 2008. 304 с.

Павлюк Н. М.

*к.ю.н., доцент кафедри цивільного права та процесу
Навчально-наукового інституту права та психології
Національного університету «Львівська політехніка»*

Соломенюк А. М.

*студентка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності 081 «Право»
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»*

ОСОБЛИВОСТІ СПАДКУВАННЯ ЗА ЗАКОНОМ

Надзвичайно важливе значення в житті кожної людини займає спадкове право. Кожне покоління людей упродовж свого життя намагається накопичити певні матеріальні блага, а також набути власні нематеріальні активи, щоб забезпечити благополуччя своєї родини та майбутнє наступного покоління для гідного продовження роду та їх матеріального статку. Спадкування, як і будь-який інший соціальний феномен, виконує не лише покладені на нього суспільно корисні функції. Можливість визначити долю майна після смерті і передати його в спадщину є однією з найважливіших гарантій стабільності відносин приватної власності. Принципове значення для будь-якого суспільства має конкретне вирішення питання про участь громадян у справедливому розподілі майнових благ і долю таких благ після їх смерті. При спадкуванні за законом порядок та умови переходу прав та обов'язків спадкодавця вказані в самому законі. Спадкове майно ділиться в рівних частках між особами, зазначеними в законі, та у відповідності з встановленою черговістю. Не мають права стати спадкоємцями за законом батьки після дітей, у відношенні яких вони позбавлені батьківських прав і не були поновлені в цих правах на момент відкриття спадщини, а також батьки і повнолітні діти, що згідно ухилялись від виконання покладених на них в силу закону обов'язків по утриманню спадкодавця, якщо ці обставини підтверджені в судовому порядку.

Дослідження у сфері спадкування за законом проводили: Бірюкова І. А, Харитонova Є. О., О. В. Дзери, Ю. О. Заїки, Т. П., Я. М. Шевченко, Л. В. Шевчук, Фурса Є. І та С. Я. Спеціального системного дослідження цієї теми в Україні не проводилось, оскільки більшість досліджень присвячувались лише матеріальним аспектам спадкового права.

Спадкування за законом має місце у тому випадку, якщо: відсутній заповіт; заповіт було скасовано заповідачем і не складено новий заповіт; заповіт визнано недійсним повністю або частково.

Ю. О. Заїка зазначає, що наявність заповіту не виключає і можливість спадкування за законом. По-перше, заповідано може бути не все майно і тоді частина майна, яким спадкодавець не розпорядився, буде спадкуватися за законом. По-друге, один із призначених у заповіті спадкоємців може не прийняти спадщину і тоді частка майна, яка йому заповідалася, спадкується спадкоємцями за законом на загальних підставах. По-третє, один із призначених у заповіті спадкоємців, може відмовитися від спадщини, не визначаючи правонаступника. По-четверте, один із спадкоємців за заповітом може виявитися негідним і бути усунутий від спадщини. По-п'яте, один із спадкоємців, якому була заповідана спадщина з умовою, може не виконати визначену заповідачем умову. По-шосте, заповіт у судовому порядку може бути визнано недійсним у частині, яка порушує права обов'язкових спадкоємців [4].

Підставами закликання до спадкування за законом є: родинні стосунки (при певному ступені спорідненості та черговості спадкоємців); шлюб; усиновлення; перебування на утриманні спадкодавця не менше 5 років до його смерті, проживання однією сім'єю 5 років.

При спадкуванні за законом майно переходить до зазначених у законі спадкоємців у відповідності до встановленої черговості, тобто до визначеного кола осіб, які спадкують одночасно.

Кожна наступна черга спадкоємців за законом отримує право на спадкування у разі відсутності спадкоємців попередньої черги, у разі усунення їх від спадкування, а також, у разі неприйняття ними спадщини, або відмови від її прийняття.

Також, спадкоємцям за законом надається право за взаємною згодою (договором) змінювати встановлену черговість спадкування. Цей договір повинен бути нотаріально посвідчений та не може порушувати прав тих спадкоємців, які не беруть в ньому участі, а також тих спадкоємців, які мають право на обов'язкову частку.

Проте, також черговість може бути змінена і за рішенням суду. За позовом особи, яка є спадкоємцем наступної черги, суд може визнати за нею право на спадкування разом із спадкоємцями тієї черги, яка має право на спадкування, якщо судом буде встановлено, що ця особа надавала матеріальну допомогу, опікувалася та надавала іншу допомогу спадкодавцеві, який був у безпорадному стані через похилий вік, тяжку хворобу або каліцтво [8, с. 780].

Цивільним кодексом України встановлено п'ять черг спадкоємців [6, с. 386].

У Першій черзі право на спадкування за законом мають діти спадкодавця, у тому числі зачаті за життя спадкодавця та народжені після його смерті, той з подружжя, який його пережив, та батьки (ст. 1261 ЦК України). У цій нормі чітко визначено перелік суб'єктів, яких віднесено до спадкоємців першої черги, але не завжди легко на практиці довести родинний зв'язок між батьками та дітьми. Найпоширенішим і безспірним доказом батьківства або материнства для нотаріуса є свідоцтво про народження дитини, в якому записані і батько, і матір. Якщо особа не може за допомогою безспірних доказів підтвердити своє походження від певних осіб, то нотаріус відмовляє у визнанні за такою особою права на

спадкування і пропонує звернутися до суду за встановленням факту родинних відносин.

У житті можуть мати місце випадки, коли у разі смерті батька (матері), який не встиг зареєструвати дитину на своє ім'я (якщо не перебували батьки в шлюбі), на підтвердження факту належності такої дитини до кола спадкоємців першої черги слід надати нотаріусу рішення суду про встановлення факту батьківства (материнства). Зачата за життя спадкодавця та народжена після його смерті дитина буде вважатися дитиною спадкодавця, якщо вона народиться під час перебування спадкодавця в шлюбі з матір'ю дитини і не пізніше десятимісячного строку після відкриття спадщини. В інших випадках нотаріус може порадишити матері дитини звернутися до суду за встановленням факту батьківства.

Перебування у шлюбі підтверджується свідоцтвом про шлюб та відповідною відміткою у паспорті. При цьому фактичні шлюбні відносини (проживання однією сім'єю чоловіка та жінки без шлюбу – п. 5 ч. 1 ст. 256 ЦПК України), релігійний шлюб права на спадкування у першій черзі спадкоємців не надає.

Батьки спадкують після смерті своїх дітей на підставі правового зв'язку з дітьми, доказом чого є запис про народження у книгах запису актів цивільного стану, крім випадків, якщо вони усуваються від спадкування (позбавлення батьківських прав, умисне позбавлення життя спадкодавця чи його спадкоємців) [6].

Доказом родинних та інших відносин спадкоємців із спадкодавцем є: свідоцтва органів РАЦС, записи в паспортах про дітей, про другого з подружжя, копії рішень суду, що набрали законної сили, про встановлення факту родинних та інших відносин тощо.

У Другій черзі право на спадкування за законом мають рідні брати та сестри спадкодавця, його баба та дід як батька, так і матері (ст. 1262 ЦК

України). Брати і сестри є спадкоємцями померлого, незалежно від того є вони повнорідними (мають обох спільних батьків) чи неповнорідними (мають спільного батька або спільну матір). Але не успадковують один після одного зведені брати і сестри, якщо вони не мають спільних батьків.

Перехід до третьої черги спадкоємців за законом є можливим, якщо не буде існувати ні спадкоємців першої черги, ні спадкоємців другої черги, з урахуванням спадкування за правом представлення. Тобто «заміщувати» спадкоємців другої черги можуть: діда і бабу – прадід та прабаба; братів та сестер – племінники і племінниці.

У третю чергу право на спадкування за законом мають рідні дядько та тітка спадкодавця (ст. 1263 ЦК України). Таке спадкування відбувається у разі відсутності перших двох черг або якщо всі спадкоємці попередніх черг відмовилися від спадщини, не прийняли спадщину, усунені від права на спадкування.

У четверту чергу право на спадкування за законом мають особи, які проживали зі спадкодавцем однією сім'єю не менш як 5 років до часу відкриття спадщини (ст. 1264 ЦК України).

У п'яту чергу (останню) спадкують інші родичі спадкодавця до шостого ступеня споріднення включно (двоюрідні внуки, двоюрідні племінники, двоюрідні дід та баба тощо). При цьому родичі ближчого ступеня споріднення усувають від права спадкування родичів подальшого ступеня споріднення. У п'яту чергу право на спадкування за законом мають також утриманці спадкодавця (тобто неповнолітні або непрацездатні особи, які не були членами сім'ї спадкодавця, але не менш як п'ять років одержували від нього матеріальну допомогу, що була для них єдиним або основним джерелом засобів до існування).

Вагомим недоліком у законодавчому врегулюванні питання спадкування утриманцями спадкодавця, на мою думку, є нечіткість у

визначенні періоду часу, у якому така матеріальна допомога ними одержувалась. Суто теоретично зі змісту ст. 1265 ЦК України виходить, що будь-який період у житті такого утриманця може визнаватись як підстава допущення до спадкування. Наприклад, у випадку, якщо особа одержувала матеріальну допомогу від спадкодавця за два (три, чотири, п'ять... і т. д.) роки до смерті спадкодавця, а потім ці відносини припинилися з якихось причин (можливо якась інша особа стала опікуватись такою непрацездатною чи неповнолітньою особою, вони посварились, чи будь-які інші причини), за змістом цієї статті в її нинішній редакції виходить, якщо до спадкування буде закликатися п'ята черга спадкоємців, така особа (утриманець) може одержати право на спадкування, адже жодної прив'язки до моменту смерті спадкодавця Цивільний кодекс не вміщує. Тому незрозумілим, є твердження окремих науковців, що відносини утримання, які припинилися до відкриття спадщини, не дають підстав для спадкування [10, с. 324], адже зі змісту ст. 1265 ЦК цього не впливає.

У ЦК України значно розширено коло спадкоємців за законом, причому цей термін поширюється на осіб не лише за ознакою родинних чи сімейних зв'язків, а й за ознакою членства у сім'ї.

Одним із специфічних видів закликання спадкоємців за законом до спадкування є спадкування за правом представлення [1].

За правом представлення онуки (правнуки), прабаба, прадід, двоюрідні брати та сестри, племінники спадкодавця, спадкують ту частку, яка б належала їх відповідному родичу, якщо би він був живий. Тобто, маються на увазі батько чи мати, дід чи баба, брат чи сестра, дядько чи тітка спадкодавця, які мали б успадковувати, але померли, ще до моменту відкриття спадщини. Спадкоємцями вони виступають, ніби представляючи родича, який був більше близьким спадкодавцю, але який на момент відкриття спадщини помер.

Суть спадкування за правом представлення полягає в тому, що деякі родичі спадкодавця не входять до складу ні однієї з черг спадкування за законом, проте повністю вони не усуваються від спадкування і набувають право на спадкування за деяких певних умов [3, с. 262].

Основні засади спадкування за правом представлення виглядають таким чином:

– онуки (правнуки) спадкодавця спадкують ту частку спадщини, яка б належала за законом їхнім матері, батьку (бабі, діду), якщо на момент відкриття спадщини вони були б живими;

– прабаба, прадід спадкують ту частку спадщини, яка б за законом належала їхнім дітям (тобто, бабі, діду спадкодавця), якби вони були живими на момент відкриття спадщини;

– племінники спадкодавця спадкують ту частку спадщини, яка б за законом належала б їхнім батьку, матері (тобто, брату або сестрі спадкодавця), якщо на момент відкриття спадщини вони були б живими;

– двоюрідні брати та сестри спадкодавця спадкують ту частку спадщини, яка б за законом належала їхнім батьку, матері (дядьку та тітці спадкодавця), якби вони були б живими на момент відкриття спадщини.

При спадкуванні по прямій низхідній лінії право представлення діє без обмеження ступеня споріднення. Тобто, це означає, що онуки (правнуки), які успадковують за правом представлення закликаються до спадкування разом зі спадкоємцями першої черги. Під час розділу спадкового майна вони ніби представляють своїх батька та (або) матір, які померли раніше. Та при цьому вони виступають як безпосередні спадкоємці спадкодавця, а не як спадкоємці тих осіб, яких вони «представляють». Тобто, онуки (правнуки) відповідають за борги спадкодавця, але не відповідають за борги своїх батьків, які померли ще до

відкриття спадщини (за їх борги вони будуть відповідати у тому випадку, якщо виступатимуть як спадкоємці останніх) [8, с. 782].

Якщо порівняти норми Цивільного кодексу України, де визначені черги спадкоємців за законом, з тими нормами, де встановлюються норми щодо спадкування за правом представлення, то можна побачити, що черги спадкоємців за законом не протиставляються спадкоємцям за правом представлення, а законодавець лише доповнює права спадкоємців за законом тим, що вони можуть бути закликані до спадкування раніше своєї черги, тобто за правом представлення. І при цьому зазначені спадкоємці (онуки, правнуки, праправнуки) залишаються спадкоємцями за законом.

Однією з умов, за якої настає спадкування за правом представлення є те, що спадкодавець не залишив заповіту, де б визначалась частка спадкового майна [2, с. 49].

Спадкування за правом представлення може здійснюватися як одним спадкоємцем, так і кількома особами. Якщо спадкування здійснюється одним спадкоємцем, то тоді він спадкує усю частку того спадкоємця, якого він представляє. Якщо спадкування здійснюється кількома особами, то тоді їхня частка визначається шляхом поетапного аналізу переходу права на спадкування.

Якщо кілька осіб одночасно спадкують за правом представлення, то між ними порівну ділиться частка їх померлого родича [2, с. 49]. Проте, розмір часток може бути змінений спадкоємцями за їх усною чи письмовою згодою. Якщо очікується народження дитини, яка була зачата ще за життя спадкодавця, то інші його спадкоємці не мають права провести поділ спадщини до моменту народження дитини.

Згідно з Цивільним кодексом частки у спадщині кожного із спадкоємців за законом є рівними.

Зміна розміру частки спадщини можлива за усною чи письмовою угодою спадкоємців. За усною угодою між собою спадкоємці можуть змінити розмір частки у спадщині когось із них, якщо це не стосується рухомого майна. А якщо це стосується нерухомого майна чи транспортних засобів, тоді спадкоємці за законом можуть змінити розмір частки у спадщині когось із них лише за письмовою угодою, яка буде посвідчена нотаріусом.

Спадкування є загальним (універсальним) правонаступництвом, оскільки права та обов'язки померлого переходять до спадкоємців одночасно як єдине ціле. Спадкоємець не може прийняти лише частину прав, а від інших відмовитися. Це – безпосереднє правонаступництво, оскільки спадкоємці одержують права та обов'язки безпосередньо після померлого на підставі акта прийняття спадщини.

Розширення кола спадкоємців за законом є, без сумніву, прогресивним кроком на шляху удосконалення спадкових правовідносин, оскільки ЦК УРСР 1964 р. не повною мірою забезпечував права та законні інтереси громадян. Можливість скорочення числа випадків закликання держави до спадкування за наявності родичів спадкодавця навіть самого найвіддаленішого ступеня споріднення значною мірою сприяє становленню громадянського суспільства, а також укріпленню й розвитку основних засад цивільного законодавства.

Однак слід бути відвертим, визнаючи той факт, що в такому значному розширенні кількості черг спадкоємців за законом є і негативні моменти. По-перше, досить проблематичною вбачається можливість встановлення самого місцезнаходження віддалених родичів, що може викликати труднощі зі вступом у спадщину у спадкоємців наступної черги, які були присутніми у місці відкриття спадщини, оскільки нотаріус може вимагати доказів відсутності вступу у спадщину попередньої черги.

По-друге, зазначені особи могли не тільки не піклуватися про спадкодавця, а й взагалі не знати про його існування, що також викликає сумніви з приводу доцільності закликання їх до спадкування.

Таке розширення безумовно спричинить багато суперечок щодо спадщини, оскільки право на спадкування за законом отримає значно більше коло осіб, тому буде значно більшою і кількість зацікавлених осіб в оспорюванні заповіту та більше можливостей оспорити вступ у спадщину.

Перспективи щодо подальшого розвитку цього питання вбачаються у вирішенні питань, які стосуються шляхів удосконалення особливостей спадкування усиновленими та усиновлюючими та утриманцями спадкодавця.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Галюк В. В. Курс цивільного та сімейного права України (у питаннях і відповідях) : навч. посіб. Київ : МАУП, 2005. 240 с.
2. Гончарова А. Розмежування понять «спадкова трансмісія» та «спадкове представлення». *Підприємництво, господарство і право*. 2009. № 11. С. 48-50.
3. Желіховська Ю. В. Поняття та юридична природа «спадкового представлення». *Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского*. Серія «Юридические науки». 2013. Т. 26 (65). № 2-1. Ч. 1. С. 261-265.
4. Заїка Ю. О. Спадкове право в Україні: Становлення і розвиток : монографія. Київ : КНТ, 2007. С. 145.
5. Співак В. М., Гопанчук В. С. Законодавство України про шлюб та сім'ю. Київ : Наук. думка, 2008. 240 с.
6. Стефанчук Р. О. Цивільне право України : навч. посіб. Київ : Прецедент, 2005. 424 с.

7. Фурса С. Я, Фурса Є. І. Спадкове право. Теорія та практика : навч. посіб. Київ : Атіка, 2002. 496 с.
8. Харитонов Є. О. Цивільне право України. Вид. 3-тє, переробл. і допов. Київ : Істина, 2011. 808 с.
9. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. (з наступними змінами та доповненнями). *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 40-44. Ст. 356.
10. Цивільний кодекс України : науково-практичний коментар (пояснення, тлумачення, рекомендації з використанням позицій вищих судових інстанцій, Міністерства юстиції, науковців, фахівців) / за ред. проф. І. В. Спасибо-Фатєєвої. Серія «Коментарі та аналітика». Харків : ФОП Колісник А. А., 2009. 544 с.

Пришляк Г. Я.

*к.ю.н., доц., доцент кафедри права
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»*

Бугай Н. В.

*студентка другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 081 «Право»
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»*

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИНИКНЕННЯ ТА РОЗВИТКУ ОСНОВНИХ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ

Особливим для розвитку демократичної та правової держави є належне законодавче закріплення людських прав і свобод та громадянина. Оскільки держави з таким напрямом діяльності можуть існувати і розвиватися, коли основоположними цінностями будуть людські права. Людина є найважливішою цінністю, а життя її є понад усе. Тому, розвиток будь-якого цивілізованого суспільства орієнтується саме на людину. Таким чином, для повного розкриття захисту людських прав і свобод і громадянина важливо проаналізувати їх походження та розвиток, оскільки, пізнавши історію, можемо говорити про майбутнє.

Враховуючи вищевикладене, слід зазначити, що питання проблем людських прав є фактом незаперечним і вже давно заповонила думки і вчення багатьох науковців не тільки нашої держави, а й інших країн світу, оскільки саме відповідно до рівню захисту людських прав й громадянина можна говорити про рівень розвитку держави, як такої, чи є вона демократичною, правовою, соціальною тощо. однієї країни. Крім того, весь цивілізований світ зосереджує усю свою можливість щодо належної реалізації та правдивого захисту людських прав, створюючи міжнародні засоби захисту, а саме – нормативні акти та органи, до повноважень яких

належить захищати людські права й громадянина, які є найвищою цінністю у цілому світі.

Складний та багатогранний інститут людських прав і свобод і громадянина є особливим елементом у будь-якій правовій системі. Адже він є основоположним у будь-яких взаєминах в суспільстві, та й держави загалом. Приймаючи основоположний закон (конституцію), будь-яка держава бере за основу перш за все свободи і права людей, які мешкають на цій території. Крім того, усі інші нормативні акти мають брати теж до уваги саме даний інститут, а не що інше. Тому, багато правових дослідників цьому питанню присвячують багато своїх праць, розглядаючи, досліджуючи з різних сторін та обґрунтовуючи у своїх авторських працях. Все це дає свої результати – створення та розквіт демократичних держав, де існує повага до людських прав і громадянина, а також належний їх захист.

Та, на жаль, щодо захисту прав та свобод у нашій країні, то можна стверджувати, що існує досить низький рівень їх реалізації, а щодо захисту, то краще мовчати. Питання нестабільності в економічному секторі країни, правовий нігілізм – ознаки та факти нашої держави.

Таким чином, можна підсумувати наступним чином. Будь-яка країна, що має за основу у всіх своїх нормативних актах свободи і прав людини і громадянина, обирає курс на розвиток у всіх сферах людського буття. Адже для таких держав є характерним соціальна згода й рівні можливості, а людина – найвища цінність. Тому, захист людських прав і свобод для сьогоденних розвинених країн – запорука їхнього успіху та соціального прогресу. Крім того, міжнародна спільнота прагне створювати спільне і потужне законодавство у захисті прав та свобод людей, підкріплюючи його і міжнародними органами, що здійснюються міжнародно-правовий захист в даній сфері. Для них є важливим гуманізм, повага, толерантність тощо.

Тому, ми, як демократична, правова та соціальна держава, повинні дбати про те, щоб імплементувати міжнародні приписи у наше внутрішнє законодавство, яке захищає свободи і права людини. І лише тоді, буде гармонія у нашому суспільстві, високий економічний розвиток, правова культура та свідомість кожної людини в Україні.

Пришляк Г. Я.

*к.ю.н., доц., доцент кафедри права
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»*

Величко Р. Я.

*студент другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 081 «Право»
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»*

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ТИМЧАСОВОГО ВВЕЗЕННЯ ТА ВИВЕЗЕННЯ ЯК МИТНИХ РЕЖИМІВ

Наша держава йде по шляху до творення і розвитку правової та демократичної країни, що в свою чергу дає належний розвиток законодавства, високий економічний розвиток суспільства тощо, що в свою чергу спонукає органи держави взаємодіяти з органами інших країн, імплементувати зарубіжне законодавство у наше, внутрішнє, працювати на те, щоб спромогтися спрощення міжнародних економічних взаємин чи знімати перешкоди у міжнародному обороті товарів тощо.

Використання митних режимів, застосовуючи в тому числі і спрощенні процедури оформлення ввезення товарів, є надважливими предметами для міжнародних нормативних актів та документів. Особлива роль належить таким митним режимам, які дають можливість тимчасово, не сплачуючи мито та податків, ввозити товари чи транспортні засоби (ТЗ) на територію нашої країни.

Вищезгадані дослідження дозволяють стверджувати про існування підстав для розгляду митних режимів як спеціальних внутрішньогалузевих адміністративно-правових режимів, яким притаманні певні ознаки, а саме: такі режими характеризуються сукупністю методів адміністративного регулювання, які встановлені чинними правовими приписами; їм присутні

частини, що забезпечують правові та організаційні моменти; характеризуються цілеспрямованістю.

Митні режими відіграють величезну роль у розвитку правової держави. Державна співпраця на міжнародній арені між країнами у сучасному світі є надважливою для розвитку економіки, взаємовідносин у суспільстві тощо. Крім того, важливим є запозичення митного законодавства та його імплантація у внутрішнє, національне. Адже беручи правові приписи розвинених країн сприятливо впливають на розвиток митної сфери у нашій державі. Та й митні практичні заходи теж важливі є у розвитку країни загалом. То ж запозичення різних підходів до спрощення митних режимів у розвинених країн, позитивно впливатиме на формування митної політики нашої держави.

Економічний розвиток будь-якої країни напряму пов'язаний із прийняттям таких правових приписів, які б відповідали розвитку суспільства та швидко реагували б на їх зміну, щоб змогти вчасно впливати на дотримання прав та свобод, які кріпляться у чинних нормативних актах та регулюють взаємини у всіх сферах людського буття. Саме тому, важливим було прийняття та набуття чинності нового Митного кодексу України у березня 2012 року, основною метою якого було вдосконалення та регулювання зовнішньоекономічної діяльності країни, а також занотувалося питання щодо спрощеності та гармонізації митних процедур, коли відбувається через митний кордон переміщення товарів чи транспортних засобів комерційного призначення. Також, у даному кодексі поза увагою не залишилися і митні режими, в якому вже чітко було розмежовано режими тимчасового ввезення та вивезення, та відбулося закріплення їх офіційно.

Отже, можна виділити та умови режиму митного тимчасового ввезення: лише іноземні товари й транспортні засоби під комерційне

призначення можна помістити під митний режим; лише ті товари, які знаходяться на митній території нашої країни можуть потрапити під митний режим, коли передбачено їх перебування під митним контролем; у товару має бути ідентифікатор; щоб помістити товар під режим тимчасового ввезення, необхідний на це дозвіл органами доходів та зборів.

Необхідно зазначити, що під митний режим тимчасового вивезення підпадають: товари українського походження; для комерційного призначення транспортні засоби; обладнання, яке є спеціальним та служить для навантаження, вивантаження, захисту та зберігання вантажу, а також переміщується разом з транспортним засобом комерційного спрямування через митний кордон нашої країни, запасні частини та обладнання, призначені які є назначені для використання в процесі ремонту чи технічного обслуговування комерційного призначення транспорту.

Загальні вимоги, що належать до режиму тимчасового вивезення є: надання органу доходів та зборів тих документів на товар, що підтверджують ціль їх тимчасового вивезення; необхідність у вчасному завершенні митного режиму.

Митні режими тимчасового ввезення та вивезення необхідно зафіксувати належним чином у законодавстві, яке б визначало чітко їх призначення та використання. Адже від якості законотворців та належному тлумаченні таких правових приписів можна буде правильно реалізувати право на застосування митних режимів тимчасового ввезення та вивезення, враховуючи значення умов, вимог та обмежень їх як для фізичних, так і для юридичних осіб, а також і для органів держави.

Проблеми застосування митних режимів тимчасового ввезення та вивезення у вітчизняній практиці є досить актуальними та потребує постійного дослідження та обговорення. Так, для цього є важливим аналіз правових приписів чинного митного законодавства, їх детальний огляд та

відповідність чи не відповідність їх реалізації на практиці. Крім того, щоб детально пізнати митні режими тимчасового ввезення та вивезення, необхідно більш детально охарактеризувати суб'єктів, котрі своїми діями і реалізують правові приписи митних режимів.

Отже, аналізуючи вищевикладене, можна цілком ствердно говорити про те, що у міжнародних актах, зокрема мова йде і про митне законодавство Європейського Союзу, такий митний режим, як тимчасове вивезення є менш врегульованим в порівнянні із митним режимом тимчасового ввезення. Вважаємо, що причиною цього можуть слугувати відмінності в природі режимів економічного характеру. З іншої сторони, така ситуація пов'язана ще й з тим, що митний режим тимчасового вивезення в державі-відправлення переходить в митний режим тимчасового ввезення в державі-призначення.

Тому, необхідно сказати, що питання митного режиму тимчасового ввезення є належним чином врегульоване міжнародними нормативними актами, проте існують відкриті проблеми у законодавстві щодо митного режиму тимчасового вивезення, які є різними у всіх країнах світу і тільки ними і створюються.

Щодо нашої держави, то приєднавшись до міжнародних Конвенцій, зокрема Кіотської та про тимчасове ввезення, вона нормативно погодила її використання на теренах нашої країни, що і зробило це багато інших держав, проте, можуть виникати на майбутнє ситуації про те, що дія однієї й тієї ж Конвенції у різних країнах може спричинити різні наслідки. Звичайно, що новий Митний кодекс 2012 року, враховує вже в собі багато моментів з вищезгаданих Конвенцій, особливо йдеться про питання митних режимів тимчасового ввезення та вивезення, проте, є багато ще недоліків, які необхідно якнайшвидше опрацювати, щоб в процесі реалізації не виникало жодних прогалин та колізій в майбутньому.

Пришляк Г. Я.

*к.ю.н., доц., доцент кафедри права
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»*

Воробканич Н. В.

*студентка другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 081 «Право»
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»*

ОСОБЛИВОСТІ ПОДАТКОВИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ

На сьогоднішній день питання розвитку економіки країни є чи не найважливішим завданням будь-якої держави. оскільки від цього залежить рівень розвитку суспільства, та й країни загалом. Тому, наша держава має прикласти зусилля для виходу на міжнародну арену, як повноцінний та повноправний співучасник таких відносин, але для цього, необхідно у наше внутрішнє законодавство імplementувати правові приписи міжнародного права. Оскільки світовий досвід повинен бути прикладом у запровадженні нових правових приписів, реформаційних процесів, які б позитивно впливали на розвиток держави у всіх сферах людського буття, зокрема, і у податковому напрямі.

Таким чином, аналізуючи вищевикладене, можна дійти висновків, що питання податкової сфери є досить актуальним, тому, правопорушення податкового характеру є теж під прицілом науковців та законотворців, оскільки у нашій країні багато порушень податкового спрямування відбувається щодня. Всі вони приносять величезні збитки у державну казну, а відповідно, не доходять і до громадян, котрі потребують соціальної захищеності. Тому, важливим є створення таких податкових приписів, які б несли за собою велику кримінальну відповідальність, що спонукало б порушників не чинити жодних протиправних дій у податковій сфері.

Порушення у податковій сфері є досить поширеним явищем і досить часто з ним правоохоронні органи, на жаль, зустрічаються. Тому, науковці намагаються детально їх дослідити та обґрунтувати, щоб знайти причини їх виникнення та запропонувати шляхи подолання. Адже від цього залежить і майбутнє країни. Коли є відомі причини виникнення порушень, то важливо на законодавчому рівні закріпити правові приписи, які б унеможливили вчинення тих чи інших порушень у податковій сфері. То ж для такого детального дослідження, необхідна є класифікація порушень за певними ознаками.

Отже, підсумовуючи вищевикладене, можна зазначити, що багато дослідників працюють над дослідженням податкових правопорушень, щоб знаходити причини їх виникнення та шляхи подолання. Тому, є на сьогодні важливим така велика кількість розподілу податкових порушень за різними рисами та ознаками, оскільки самі порушення, в залежності від напрямків розвитку ринкових взаємин, продовжують видозмінюватись і тому потребують всебічного та глибшого, а також постійного дослідження, що в свою чергу дасть позитивні та динамічні результати у подоланні порушень у податковій сфері, а це сприятиме розвитку суспільства та правової держави загалом.

Проблеми податкового порушення породжують великий інтерес науковців щодо його детального вивчення. То ж слід відзначити, що на сьогоднішній день не має чітко визначеної природи таких порушень, а також, науковцями не сформовано вичерпну інформацію щодо податкових порушень, як окремих порушень з питань оподаткування. Та й, звичайно, слід наголосити на тому, що податкове право, як виокремлена галузь є досить молодою, що можна і сказати про Податковий кодекс нашої країни. тому, малодослідженість у даній сфері спонукає нас детально та ґрунтовно дослідити поняття податкового порушення, а також сформулювати загальні

засади відповідальності у податковому напрямі. Крім того, на законодавчому рівні теж назрівають певні зміни до чинного податкового законодавства, що в свою чергу теж спонукає до дослідження податкового правопорушення.

Таким чином, враховуючи вищевикладене, можна зробити висновки про те, що законотворцям необхідно активно вносити коректні та необхідні зміни до податкових приписів, оскільки суспільні взаємини у податковій сфері не стоять на місці та потребують постійного та вчасного правового врегулювання. А у разі відсутності таких приписів, виникають прогалини, що провокують несумлінних громадян та керівних осіб вчиняти порушення у податковій сфері, а це в свою чергу, несе велику економічну розруху та зневіру решти громадян у справедливому покаранні податкових порушників.

Пришляк Г. Я.

*к.ю.н., доц., доцент кафедри права
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»*

Воськало В. М.

*студент другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 081 «Право»
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»*

ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ У ДІЯЛЬНОСТІ МИТНИХ ОРГАНІВ

Митна діяльність для будь-якої країни є надважливим елементом її державотворення, оскільки кордони для кожної країни є стратегічними місцями та свідчать про їх розвиток, як суспільства, так і держави загалом. Щоб краще пізнати її завдання, необхідно поринути в історичний екскурс, який розкриває всі тонкощі формування та встановлення митних органів у цілому світі. Крім того, митницею є окремий державний інститут, який утворився ще швидше, ніж сама держава, як організація суспільства, адже митні сплати різноманітного характеру, торгівельні взаємини виникали на різних етапах розвитку людства. Митні взаємини тісно пов'язані з виникненням та розвитком економіки, а особливо це залежить від зовнішньої торгівлі, а щодо митної справи, то – із виробництвом товарів, торгівлею між країнами та обмінним процесом.

Історичний аналіз виникнення європейських митних органів, вказує на те, що відбувався тривалий процес їх становлення. Для того, щоб досягнути такого високого розвиненого рівня митної сфери, як є у європейських країнах, слід не забувати історію їх виникнення та ту клопітку працю, що прийшлося їм прикладати для створення таких досконалих органів. Крім того, перш за все відіграє важливе значення належним чином оформлена законодавча база, яка є основоположною та фундаментальною у розвитку митних органів. Тому, ті митні плати, та

товарні взаємини, що ми маємо і тепер, існували й у сиву давнину. Тільки з розвитком суспільних відносин, вони набрали сучасного змісту та виду.

Історія утворення наших митних органів та їх розвиток є досить цікавою та багатогранною. Не одну сотню років український народ створював митні взаємини на основі торгових стосунків, що виникали між сусідами, та й не тільки. Багато дослідників опрацьовували даний напрям, що допомагало по-різному пізнати певний історичний період розвитку нашого народу. Зокрема кожен історичний, економічний, правовий, міжнародний, соціологічний погляди були особливими та виокремленими, сформувавши галузево-спрямований напрямок дослідження, використовуючи свої способи його здійснення. Значна кількість вчених досліджувала виникнення та розвиток митних органів крізь призму державотворення, міжнародно-політичного або соціально-економічного напрямку діяльності на певному етапі їх існування.

Аналізуючи здобуті знання в даній площині, слід відзначити, що немає належного і єдиного погляду на історичні витоки митних органів на теренах української землі. Крім того, кожен з дослідників по-різному бачив той чи інший період в історії митних взаємин, формуванні законодавства митного спрямування, що і спонукає нас на більш детальне дослідження та обґрунтування.

Таким чином, як бачимо, кожен історичний період розвитку українського народу у митній справі характеризувався чимось особливим та виокремленим. Проте, на будь-якому етапі митні взаємини були, оскільки наша держава споконвіків була торгівельною країною, маючи неймовірних майстрів з різних галузей, будучи агропромисловою країною тощо. Тому, кожен в певний період зазіхав на її територію, як не монголо-татари, то австрійці чи російська імперія. Але, кожен історичний період мав митні сплати та зовнішньо-економічні відносини, що свідчило про

існування митних органів та митних взаємин, але з таким розумінням, яке існувало в певний період розвитку держави.

Митні органи займають важливе місце у діяльності держави, тому їхній розвиток є досить необхідним. Важливим є проведення аналізу організаційно-структурних та функціональних перевтілень національних митних органів, особливості їхнього виникнення тощо. Слід наголосити на тому, що таким відліком слід вважати прийняття Декларації про Державний суверенітет, що визначав нашу державу незалежною, неподільною, самостійною по відношенню до інших країн, що відкривало нові можливості у зовнішніх взаєминах.

Митні взаємини пройшли важкий шлях з початку прийняття Декларації про державний суверенітет. Багато помилок, недостатній досвід, відсутність правового регулювання – все це пройшли митні органи сьогодення. Звичайно, що робота є ще й по сьогоднішній день. Оскільки для високого економічного розвитку держави та її суспільства загалом, важливими є такі речі, як міжнародна співпраця з митними органами інших країн, постійне запозичення інновацій у митній сфері, навчання щодо використання сучасних технологій, які мають розвинені держави, підняття правової свідомості у громадян та поваги до митної справи усього суспільства. Тому, слід ще працювати, долати різні перешкоди, але все це призведе до очікуваного результату.

Для процесів, пов'язаних з євроінтеграцією, важливими є такі чинники, як в нормалізоване, якісне чинне законодавство, яке в собі імпантувало міжнародні приписи та стандарти. Наша країна до такого процесу теж долучилася, ще в кінці ХХ століття, що підтверджується низкою реформ у різних сферах людського буття, особливо мова йде за правову сферу, яка є фундаментом у всьому суспільному житті.

Крім цього, реформи торкнули і митну сферу, обов'язки якої виконують митні органи, та які мають завдання забезпечувати дотримання митних приписів, що в свою чергу приводить до належного виконання митного законодавства загалом. Звідси випливає, що нормативні митні приписи є засобом управління, держава – суб'єкт, а об'єктом є митні органи.

Аналізуючи діяльність митних органів крізь призму їх правового регулювання слід зазначити, що створення нових митних приписів відповідно до міжнародного законодавства є обов'язковими, але вони повинні змінюватися послідовно, систематично, враховуючи, що відбувається процес реформ у багатьох сферах суспільного життя. Тому, важливо всім державним органам відповідно до їх компетенції, впроваджувати правові митні приписи в злагодженості, щоб в процесі їх застосування не було прогалин та колізій, а це в свою чергу дасть застосовувати права людини у митній сфері згідно Основного Закону, не порушуючи їх.

Митні органи та їх діяльність завжди є під прицілом дослідників, котрі постійно працюють в науковому плані щодо покращення їхньої праці та, перш за все, опрацювання тих прогалин, які виникають в процесі застосування митних приписів суб'єктами. То ж надважливим завданням держави є якісне чинне законодавство у митній сфері, використовуючи та імплантуючи міжнародні митні приписи у внутрішнє законодавство, яке має розвивати, спрощувати та удосконалювати митні взаємини. Крім того, належний розвиток митної справи дозволяє країні вийти на високий економічний рівень та стати надійним партнером у зовнішньоекономічних стосунках.

Для таких прогресивних дій у митній сфері і необхідні міжнародні організації, які в межах своєї компетенції всіляко допомагають менш

розвиненим країнам долучатися до світової спільноти в плані торгівлі. До таких органів міжнародного значення належать і Міжнародний валютний фонд, Світовий банк реконструкції та розвитку, але найважливішим та авторитетнішим є Всесвітня митна організація.

Отже, підсумовуючи вищевикладене можемо констатувати, що важливим завданням нашої держави є всілякими силами удосконалити наше внутрішнє законодавство згідно міжнародних приписів та стандартів, щоб на належний рівень підняти економічну сферу нашого суспільного життя. Тим більше, що три найміцніші, найавторитетніші міжнародні організації, такі як Всесвітня митна організація, Світова організація торгівлі та Організація об'єднаних націй відкрили для нас свої двері, щоб ми разом, на міжнародній арені вели чесну та відкриту торгівлю, впроваджували якнайкращі, перевірені часом зміни у митній сфері, використовуючи оптимальні моделі управління.

Пришляк Г. Я.

*к.ю.н., доц., доцент кафедри права
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»*

Галабала Х. В.

*студентка другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 081 «Право»
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»*

ПРОБЛЕМИ УКЛАДАННЯ ДОГОВОРІВ В УКРАЇНІ ТА ШЛЯХИ ЇХ ПОДОЛАННЯ

У сьогоднішньому часі, коли держава бере курс до розвитку демократії, важливим є взаємини у суспільстві, які утворюються в процесі щоденного буття. Вони є тим генератором, який спонукає членів суспільства до розвитку, прогресивності та інших чинників, які сприяють позитивному розквіту загалом. То ж важлива роль договорів є беззаперечною. Кожна галузь права покликана регулювати договірні взаємини, слідкувати, щоб в правовому полі дотримувалися всі правила таких взаємин. Тому, на сьогоднішній день є різноманітне тлумачення договорів та різнобічні дослідження у різних сферах людського буття.

Підсумовуючи вищевикладене, можна дійти висновків, що поняття договору сягає своїм корінням у глибоке минуле та на будь-якому періоді його розвитку організовувало людей, вкладало у їхні стосунки зміст, не тільки соціального характеру, а й правового. Дійшовши до наших часів, договір і сьогодні є рушієм розвитку суспільства. За його допомогою розвиваються усі сфери людського буття. Договір є джерелом права у значної кількості держав. Він є тим правовим інститутом для багатьох науковців, котрі активно його досліджують та розвивають його важливість. Саме договір об'єднує людей у правових взаєминах, а завдяки тому, що є письмово закріплений, дає впевненість у дотриманні всіх приписів, що

містяться у ньому. То ж слід і надалі активно розвивати інститут договору, як у науковій сфері, так і законодавчій, на високому професійному рівні.

Аналізуючи велику кількість наукових та нормативних джерел щодо питань договору, як окремого правового інституту у нашій країні, можна спостерігати, що досить мало правознавців та законотворців розглядають його виключно як такий, що укладається індивідуально та має правовий характер. Але, бачачи, як розглядають поняття договору у інших країнах, слід зазначити, що і нашими науковцями необхідно досліджувати його крізь призму нормативно-правового спрямування. Адже саме таке бачення, на наш погляд, є цілком справедливим та таким, що найбільше зможе охарактеризувати та описати договір як окремий правовий інститут, вказавши на його особливості, переваги та недоліки.

Таким чином, провівши певні дослідження юридичної літератури, можна зробити висновки по те, що увесь процес, що пов'язаний з договором, якщо його розглядати крізь призму взаємин та діяльності, то можна стверджувати, що він є одним із видів процесу юридичного, вміщуючи у собі правотворчу, правореалізаційну та правоохоронну ознаки. Тому, можна сказати, що на сьогодні багато необхідно ще зробити досліджень науковцями у сфері договору як окремого правового та нормативного інституту, оскільки ті вчення, що існують нині є досить мало інформаційними та потребують більш ширшого та детальнішого дослідження. Саме тому, є необхідність опрацювання значення нормативного та правового договору, його існуючих видів, наголошуючи на важливості такого договору у нашій країні, а також усього процесу, що з ним пов'язаний.

Наша країна взяла проєвропейський вектор у розвитку, тому для неї є важливим різноманітність думок, поглядів, які теж впливають на створення демократичної, правової та соціальної держави. але, не менш суттєвим є й

розвиток джерел права, оскільки їхня твердість та вчасне опрацювання, допомагають розвиватися суспільству. Тому, нормативний договір, як форма права, є наважливим для дослідження науковцями нашої країни, щоб правильно та активно застосовувати його для розквіту нашої Батьківщини.

Отже, підсумовуючи вищевикладене, можемо констатувати, що нормативний договір та увесь процес, що з ним пов'язаний є досить проблематичним питанням та потребує активного дослідження та знаходження шляхів виходу з цього. Перш за все, необхідно законотворцям створити нормативну базу, яка б чітко регулювала поняття та види нормативно-правових договорів, щоб дало можливість правильно застосовувати та реалізовувати право на договірні взаємини. Крім того, коли створили б такі нормативні акти для врегулювання нормативних договорів, необхідне і їх правове закріплення в єдиній базі, щоб не було плутанини щодо їх чинності та вчасності введення в дію. То ж слід активно попрацювати законодавчій владі, щоб могли вчасно реагувати на зміни у суспільстві, які в швидких темпах змінюють та удосконалюються.

Пришляк Г. Я.

*к.ю.н., доц., доцент кафедри права
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»*

Гіщак А. М.

*студент другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 081 «Право»
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»*

ВИНИКНЕННЯ ТА РОЗВИТОК ОСНОВНИХ ЗАСАД ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ В УКРАЇНІ

Питання корупції на сьогоднішній день для нашої країни стало загрозою для національної безпеки. Адже розвиток демократичної, правової держави можливий лише тоді, коли високий правовий рівень свідомості громадян; належний захист порушених прав та свобод людей; законотворчий процес відбувається на належному правовому та політичному рівні, де в основі є перш за все, права особи тощо. Від рівня корупції залежить і якість діяльності всіх рівнів органів держави та й суспільства загалом. Крім того, коли корупція закрадається у всі сфери людського буття, відбувається процес недовіри – людей до влади, інвесторів до країни загалом. Тому, нині багато вчених різних напрямів науки намагаються дослідити її, знайти чинники виникнення та запропонувати шляхи її подолання.

Корупція для нашої країни є досить болючим питанням, тому необхідно якнайшвидше шукати їй протидії, і не тільки органам держави, а й суспільству загалом. Адже будь-які взаємини, що існують у щоденному нашому житті, просякнуті цим негативним явищем, і, на жаль, це не сприяє соціальному та економічному розвитку, але навпаки, такою ситуацією, яка існує у нас, ми не тільки є однією країною з ряду інших, у нас найбільші масштаби такого явища, як корупція. Якщо з цим не боротися, наслідки будуть плачевними. Тому, багато дослідників працюють над питанням

подолання корупції, але вважаємо, що слід всі сили, як органам держави, так і суспільству, зорганізувати на запобігання такому негативному явищу, яке приносить тільки шкоду у всі сфери людського буття.

Тут необхідно розуміти, що існують цілі корупційні схеми, які створювалися роками, тому все це тяжко буде подолати, але бажання жити у цивілізованому, правовому та демократичному суспільстві, це треба розвалювати та йти в ногу з розвиненими економічно країнами та бути впевненими у завтрашньому дні.

Найважливішим чинником у запобіганні корупції є законодавче закріплення тих правових приписів, які не дозволятимуть особам їх порушувати. Як бачимо, держава робить певні кроки, щоб долати це негативне явище, що дуже і тішить, проте, на жаль, існують ще чиновники, котрі всілякими зусиллями намагаються не порушувати корумповані схеми, створені роками. Крім того, неможливість притягувати їх до відповідальності, через недосконалість правоохоронних та судових приписів, призводить до того, що суспільство вже не вірить у прозорість та чесність дій органів державної влади.

Проте, маємо надію, що все ж таки, прийде цей час, коли особи, які займають високі посади у державі, будуть чесно та відкрито працювати на благо своєї країни, розуміючи всю свою відповідальність та максимальну відкритість. Але і кожен громадянин нашої країни має усвідомлювати свою власну відповідальність за свої вчинки і в жодному випадку не чинити порушення щодо участі у здійсненні корупції, а навпаки, зі своєї сторони робитиме все, щоб запобігати вчиненню таких дій.

Наша країна на сьогоднішній день запровадила ряд реформ, щоб розбудувати демократичну, правову, соціальну державу, у якій гармонійно розвиваються у види людських взаємин, дотримується законодавство всіма верствами населення тощо. Але, на жаль, наше суспільство дуже тісно

пов'язало себе з корупцією, і її важко викоринити з нашої країни. Звичайно, що прийняття правових приписів у напрямі запобігання корупції досить є схвальним, проте, правова свідомість, відкритість та чесність – ще мають запанувати на теренах нашої держави.

Проте, для цього необхідним є як у органах влади, так і у суспільстві загалом, проводити різноманітні заходи щодо запобігання корупції, бо важко боротися вже з наслідками, слід намагатися все призупинити, коли корупція зароджується. Крім того, активне інформування громадян з боку держави, теж є важливими кроками у запобіганню такого негативного явища.

Наша держава активно, після прийняття антикорупційного законодавства, розпочала створення органів, в обов'язки яких покладено запобігати корупції. Щодо завдань, які покладено на такі органи є особливі, та бажання творити правову, демократичну державу мають бути для них основоположними ідеями та всіляко мають бути підтримуваними. Крім того, важливим є і створення громадських організацій, що свідчить про демократизацію суспільства та підняття їх правової свідомості, що позитивно впливатиме на всі євроінтеграційні процеси, що відбуваються у нашій країні.

Корупційні процеси, які, на жаль, мають місце в нашому суспільстві, негативно впливають на усі сфери людського буття. Запобігання такому явищу, як корупція – є стратегічним завданням будь-якої держави. Найважливішим кроком було прийняття низки нормативних актів, які в правовому полі контролюють вчинення протиправних дій; започаткування роботи антикорупційних органів, для здійснення повноважень щодо запобігання корупції тощо. Тому, для підсилення дії правових приписів необхідно інформаційна підтримка, донесення та тлумачення антикорупційних присів для громадськості.

Так, скажімо, за допомогою засобів масової інформації можна якнайбільше інформувати людей щодо антикорупційних програм та заходів, які планують проводити органи відповідного спрямування. Тому, як і будь-яка державна подія супроводжується інформацією, так і все, що стосується антикорупційної діяльності теж необхідно роз'яснювати та доводити до громадян.

Тема інформаційної роботи у антикорупційній діяльності є досить актуальною на сьогоднішній день, адже сьогоднішнє суспільство є комп'ютеризоване та доступ до інформації є досить простим. Тому, науковці всіляко опрацьовують актуальність даного питання. Таким чином, інформаційне забезпечення боротьби з корупцією є автоматизованою системою інформації та способів її опрацювання, яка виявляє реальний стан корупційних ознак в країні або в певному регіоні держави, також визначає причини та умови, що провокують прояви цього явища, ціллю яких є визначення тенденції, щоб ефективно здійснити певні кроки, щоб запобігти корупції.

Дії, що пов'язані із запобіганням корупції в державі є надважливим для кожної країни світу. Адже її відсутність позитивно впливає на всі сфери людського буття: розвивається економіка, право має авторитет, правова свідомість на високому рівні тощо. Цей перелік можна продовжувати, він характеризуватиме суспільство та й країну в цілому виключно з позитивної сторони. Тому, будь-яка держава має кинути всі свої зусилля для боротьби з цим негативним явищем. Але, кожен громадян має завжди достукуватися до своєї свідомості і в жодному випадку не брати участь в таких сумнівних справах, що пов'язані з корупцією.

Саме тому, на рівні держав завжди створювалися та й створюються нормативні акти, що не дозволяють корупційним схемам розвиватися, не виняток і міжнародні країни. Чимало зусиль вони прикладають для свого

економічного і соціального розвитку, запроваджуючи нові правові приписи у подоланні корупції. Так, світовою спільнотою приймаються різноманітні угоди, створюються ініціативи, в основі яких є питання запобігання корупції як у них в країні, так і поза її межами.

Таким чином, аналізуючи вищевикладені дані, можна констатувати, що наша держава має брати приклад з розвинених країн у запобіганні корупції. Адже для розвитку нашої країни в економічному та соціальному плані необхідно мати належне законодавство у даному питанні, активно його розвивати та постійно підтримувати, робити наявні кроки щодо подолання цього негативного явища, використовуючи контрольні-каральні функції. Бо на прикладі міжнародної практики можна побачити, як позитивно впливає боротьба з корупцією на розвиток держави та її суспільства загалом. І, крім того, низький рівень корупційних схем підносить авторитет будь-якої країни на міжнародній арені.

Пришляк Г. Я.

*к.ю.н., доц., доцент кафедри права
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»*

Зварич Н. В.

*студентка другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 081 «Право»
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»*

РЕГУЛЮВАННЯ ПРАВОЧИНІВ ЩОДО ЗЕМЕЛЬНИХ ДІЛЯНОК В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Виникнення земельного законодавства в Україні являє собою передусім історичний розвиток права власності на землю. Зародження думки в правовому полі про земельну нерухомість, як головне багатство людини, пов'язане із появою на сучасній нашій території античних міст-держав. Час сформування великої кількості правових приписів, який присвячений регламентації взаємин щодо питань землі й виникненню прав на землю, відображає розвиток правових вчень про сферу стосунків людини та землі. Вони в часовому просторі видозмінювалися, удосконалювалися та вносили певні корективи у суспільне життя як громади, так і держави загалом.

Сьогоднішнє земельне законодавство України, як держави суверенної, демократичної, охарактеризовується продовженням тривалого історичного розвитку земельних правових приписів як в часі дореволюційного, так і часі панування радянської влади на території нашої країни. Основні вектори розвитку сучасного земельного законодавства вказують на те, що історичний досвід української держави на початку ХХ ст. та радянського періоду, заснований на здійсненні націоналізації землі та закріпленні права в юридичному просторі виключної державної власності на землю, не досягнув своєї цілі, пов'язаної із забезпеченням корисного використання та охорони землі. На теперішній час ведуться інтенсивні активні пошуки

інших механізмів правового регулювання земельних взаємин. Незважаючи на складні політичні умови розвитку української державності, останні залишаються постійно в полі зору державної влади в різні періоди її функціонування й отримують законодавче закріплення.

Діюче земельне законодавство широко оперує поняттям права на землю. Поглиблений аналіз суті даного критерію дає можливість визначити його законодавчий об'єм. Так, якщо виходити зі змісту положень, які включені до побудови даного кодифікованого акту земельної нормативної бази, маємо змогу перш за все зробити висновок, що вислів «права на землю» в широкому значенні об'єднує такі комплексні права суб'єктів, як право власності на землю, право користування землею, обмежені речові права на ділянки землі тощо. Усі вони мають свій конкретний зміст, їм притаманні певні риси, як і певна специфіка.

Можна підсумувати, що виникнення земельних прав необхідно досліджувати у широкому та вузькому спектрі. Так, у широкому значенні мова йде про певний процес, який включає в себе декілька взаємопов'язаних та логічно послідовних стадій, що в сукупності об'єднують набуття прав на землю шляхом надання земельних ділянок у користування або передачі їх у власність. У вузькому спектрі – виникнення прав на землю становить собою результат усіх юридичних та значимих дій, які відбуваються на останній стадії певного процесу, якому притаманний певний момент, де в особи проявляються права на користування конкретної земельної ділянки та покладаються на неї певні обов'язки. З того моменту, коли виникають земельні права, особа має право на їх захист, у тому числі й в судовому порядку.

Теперішні ринкові умови щодо земельних суб'єктивних прав мають виникати достатньо оперативно та прозоро. При тому держава безперечно має гарантувати реалізацію даних прав. Для надійного забезпечення

гарантій прав на землю, саме на державу покладено в якості інструмента її вплив на земельні взаємовідносини, тоді, коли вона використовує державну реєстрацію земельних прав. Саме державна реєстрація у сфері земельних взаємин є важливим елементом правового механізму набуття прав на землю певними особами, а також така дія має важливе практичне значення для усього суспільства.

Отже, підсумовуючи вищевикладене, необхідно наголосити на тому, що реєстрація прав на землю є досить важливою дією тих, хто це робить. Тому, така діяльність, як реєстрація, має зводитися виключно до оголошення права широкому загалу. Крім того, особа, котра покладається на реєстрацію, має бути добросовісним набувачем та здійснювати цю дію лише у випадках, коли це справді відповідає правовим приписам та не суперечить порушенню прав інших осіб. В іншому випадку, коли через певні недобросовісні вчинки певних осіб-порушників все ж таки така реєстрація на землю відбулася, необхідно всілякими законними шляхами відновити порушені права.

Пришляк Г. Я.

*к.ю.н., доц., доцент кафедри права
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»*

Коза Є. Б.

*студент другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 081 «Право»
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»*

СПІЛЬНЕ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ ТА ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН

Наша держава, робить впевнені кроки щодо її розвитку у всіх сферах людського буття. Зокрема, мова йде і про визначення країни, в Основному Законі, як правової, що свідчить про обрання нею напряму діяльності у розвиток правової системи загалом. Таким чином, важливу роль відіграє розвиток права в державі, яке має розвиватися, тобто рухатися в ногу з часом, запроваджувати щось нове та конструктивне, щоб відповідати сучасним потребам. Тому, можна сміливо можна говорити про те, що вектори діяльності права мають бути спрямовані на розвиток нового, досконалого, відповідно до розвитку сучасних суспільних відносин законодавства, в тому числі, мова йде і про цивільне, яке регулює важливі відносини – майнові та особисті немайнові.

Дивлячись на європейську практику щодо взаємовпливу приватного і публічного права, можна стверджувати, що там такі дії просуваються та вітаються. У нашій державі, на жаль, через відсутність існування взаємодії у суспільстві громадян та держави, просування такого взаємовпливу має дещо негативне забарвлення і сприймається як канал для прощтовхування інтересів бізнесу у рішеннях центральних та місцевих владних органів, використовуючи будь-які методи.

Саме тому, у цивільному праві є надважливим є розумне співвідношення публічних і приватних інтересів, бо для всебічного,

повного і неупередженого пізнання та правильного розв'язання цієї проблеми необхідно враховувати досягнення, зокрема, європейської доктрини приватного права, опиратися на вітчизняні реалії, що відображаються у чинному законодавстві та практиці судів. Звідси можемо і констатувати, що основним завданням цивільного права є знаходження рівноваги публічних та приватних інтересів, а також створення такої моделі унеможливлення зловживань з боку держави правового характеру, що проявляється у випадках її участі в приватних взаєминах.

Можна констатувати, що питання взаємовідносин та збалансований вплив публічного і приватного права у цивільній сфері є досить проблематичним. Оскільки, слід усвідомити на скільки важливо приватні, суспільні та державні інтереси повинні збалансовуватися. Але, саме на державні органи покладено завдання з їх реалізації, проте всі решту учасників не мають бути пасивними у забезпеченні таких питань, і не лише через реалізацію своїх прав. Таким чином, інтереси влади чи окремого чиновника не співпадають з державними інтересами, тоді настає дисбаланс поглядів, але має бути навпаки.

Щодо суспільних інтересів, то він не має зашкоджувати реальним суспільним і державним інтересам. А якщо кожна особистість усвідомить, що не слід суперечити іншим інтересам, щоб не утворити дисбалансу. Тоді, якщо інтереси суспільства та держави збігаються, не суперечать один одного, носії приватного інтересу це визнають та поступаються на користь інших прагнень, то саме така модель поєднання зазначених інтересів є ідеальною.

Розвиток країни залежить від рівня розвитку діючого законодавства, яке має свої правові приписи спрямовувати на врегулювання різноманітних суспільних відносин, зокрема цивільних, враховуючи їх особливість та демократичність. Тому, дуже важливо є законотворцям швидко реагувати

на зміни у відносинах та скасовувати, змінювати чи створювати правові приписи, які сприятимуть правильній реалізації тих прав і свобод, що визначені основним Законом. Також, необхідно зазначити, що у створені права бере активну участь державна влада, тому вона не має і знаходитись осторонь здійснення правового регулювання суспільних взаємин, аналізуючи наскільки ефективним є механізм його реалізації. Саме тому, є необхідність науково-обґрунтованої цивільно-правової діяльності держави, яка має полягати в реалізації нормативних приписів найбільш правильнішим чином – в інтересах людини та усього народу нашої країни.

Розглядаючи напрями діяльності цивільного права в Україні крізь призму таких функцій, як: охоронна, правозахисна, регулятивна, виховна, каральна, відновлювальна, дійшли до таких висновків. Даний список функцій цивільного права не є вичерпний, цивільні взаємини стають все більше різноманітнішими як за предметом, способом, так і за наслідками. Тому, підсумовуючи вищевикладене, можна констатувати, що напрям діяльності цивільного права в Україні покликаний спрямувати подальший розвиток цієї галузі в умовах ринкових взаємин та демократизації суспільства. Особливість предмета та способу регулювання цивільно-правових взаємин тісно пов'язана із характерними рисами цивільно-правових приписів, що підкреслюють важливість ролі функцій, їх взаємодії з іншими регуляторами цивільно-правових взаємин.

Цивільне право як галузь є дуже важливою для повноцінного існування людського буття, адже регулює надважливі взаємини – майнові та немайнові. В сьогоденні світі правильне та надійне їх регулювання та охорона є дуже важливою, це тягне за собою впевненість в завтрашньому дні, розвитку ринкових стосунків та демократизацію суспільства.

Теоретики розрізняють дві форми реалізації приписів цивільного права – правотворчу та правозастосовну. Звичайно, перш за все, на наш погляд, необхідно більш детально розглянути першу форму, яка полягає у діяльності держави, містить у своїй сутності стратегічні та тактичні підходи, які полягають у забезпеченні охорони приватного інтересу, та мають своє вираження у формулюванні, внесенні коректив до відповідних правових приписів або ж їх скасування.

Для розвитку демократичної та правової держави необхідно проводити якісну та чітко продуману діяльність щодо правотворчості законодавства, яка буде проявлятися крізь призму кодифікації та рекодифікації. Тому, є велика необхідність у чіткій правотворчості, зокрема створенні, зміні чи скасуванні цивільно-правових приписів, які б приводили в порядок ціле законодавство та регулювали б суспільні взаємини, які швидко розвиваються та удосконалюються, потребуючи правові приписи для правильного їх застосування, уникаючи прогалин й колізій у їх реалізації.

Коли розглядати визначені форми правозастосовної діяльності, то важливо врахувати той момент, що кожен орган держави, керівна особа чи ж громадська організація має свої виокремлені завдання та звісно ж і шляхи їх розв'язання. Коли є необхідність визначати форми правозастосовної діяльності осіб, котрі мають право приймати правозастосовні рішення, то слід врахувати всі моменти, які мають можливість застосовувати суб'єкти правозастосування в ході своєї діяльності.

Вчені виділяють такі форми правозастосування: організаційно-розпорядча, правоохоронна, правосуддя. Тобто, здійснюючи організаційно-розпорядчу форму правозастосування, необхідно розуміти владну оперативну діяльність органів держави, керівних осіб та організаційних

структур в рамках їх можливостей щодо здійснення реалізації уповноважуваних правових приписів через створення, зміну чи припинення взаємин на підставі зазначених приписів.

Правоохоронна правозастосовна діяльність є формою дії органів держави та виокремлених недержавних організацій, яка спрямовується на охорону законності та правопорядку, захист прав та свобод людини й громадянина, а також й боротьбу з порушеннями прав і розв'язання по них справ.

Зважаючи на те, що наша держава провадить глобалізаційні та інтеграційні процеси, що проходять і в інших країнах світу, а також бажання України стати повноправним членом світової спільноти, то для неї стають актуальними дослідження різних правових інститутів, які діють і у нас і в зарубіжних країнах, щоб на їх практиці застосовувати принципи їх правового регулювання та практичний досвід.

Таким чином, аналізуючи розвиток цивільного права у нашій державі та його співвідношення із цивільним правом зарубіжних країн, можемо констатувати, що така співпраця є надважливою для розвитку такої галузі права, як цивільне. Адже багато є спільного, та водночас особливого у нашому цивільному праві, але бажання нашої країни розвиватися, приводити на вищий рівень розвитку – спонукає запозичувати досвід розвинених країн світу у цивільній сфері. Таким чином, створення схожих цивільних приписів, як існують в інших країнах, проведення низки реформ у даній сфері (але таких, які справді будуть перспективними) – все це призведе до створення міцної, правової держави з високим розвитком суспільства, правовою свідомістю громадян та належним рівнем авторитету цивільного права, зокрема, юридичної науки загалом.

Пришляк Г. Я.

*к.ю.н., доц., доцент кафедри права
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»*

Мрочак Р. А.

*студент другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 081 «Право»
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»*

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ВИНИ ЮРИДИЧНОЇ ОСОБИ ЗГІДНО ЦИВІЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ

Відповідно до реформаційних процесів, які відбуваються зараз в Україні, та враховуючи зв'язок щодо удосконалення відносин власності та важливими змінами в науці публічного права юридичні особи стали особливими учасниками суспільних та цивільно-правових взаємин, а також одні із головних, хто реалізує та застосовує цивільні права. З ціллю врегулювання утворення, діяльності та припинення юридичних осіб було прийнято ряд нормативних актів цивільного характеру в сфері державної реєстрації їх створення та припинення, ліцензування їх діяльності та проходження певних дозвільних процедур, надання правових послуг цивільного спрямування, що забезпечило цивільно-правову базу їх діяльності.

Отже, поширення елементів юридичної особи на широке коло взаємин як приватно-правового, так і публічно-правового характеру, її застосування в різних галузях права викликана необхідністю вироблення певного правового принципу, певної універсальної моделі з особливим набором характерних рис та ознак, які б застосовувалася для позначення різноманітних організацій. Тому, коли вказують, що певна організація або орган мають статус юридичної особи, стає зразу зрозумілим її правові ознаки та риси, які притаманні їй, як суб'єкту права.

Слід відзначити, що створення юридичних осіб супроводжується залученням великої кількості осіб, а їх подальша діяльність зачіпає інтереси ще більшого, необмеженого кола тих учасників, у зв'язку з якими відбувається даний процес, та який вимагає чіткого правового регулювання. Тому, необхідною умовою дотримання балансу публічних і приватних інтересів в даній сфері є належна правова регламентація правовідносин у цивільній сфері. На теперішній час для дослідження поняття юридичних осіб необхідно велику кількість наукових тверджень та нормативних джерел, щоб ґрунтовно оцінити ситуацію у правовому полі, яка стосується саме юридичних осіб.

Отже, підсумовуючи вищевикладене, можна констатувати, що питання законодавства, яке регулює на сьогоднішній день юридичних осіб є багатогранним. Звичайно, що найважливіший – Цивільний кодекс України, як нормативний акт, є достатня кількість і підзаконних актів, проте, необхідно відзначити, що з розвитком цивільно-правових відносин, потрібно активно законотворцям створювати, змінювати чи скасовувати ті правові приписи, які гальмують відносини у цивільній сфері.

На сьогоднішній день науковці правового спрямування не піддають сумніву той чинник, що, будучи суб'єктом цивільного права, юридична особа має можливість самостійно нести цивільно-правову відповідальність, про що і зазначено у статті 96 Цивільного кодексу України. Дане право надає юридичній особі певну сферу вчинення дій, призначає для неї ціль та відкриває певні можливості для її досягнення, та й відповідно, ця ціль може досягатися як правомірними, так і неправомірними засобами та методами. Адже, коли організація наділена правами та обов'язками, то це невідворотно тягне можливість зловживання правами та невиконаними обов'язками, що в свою чергу негативно впливає на досягнення інтересів інших учасників цивільних правовідносин.

Таким чином, дискусійні питання щодо підходів психологічного та поведінського характеру є досить далекою від завершення. Оскільки, вчені не можуть знайти спільний знаменник у єдиному розумінні вини організації, через те, що у різних нормативних актах використовуються різні підходи, які і перешкоджають єдиності вирішення питань правозастосовної практики, а також ускладнюють процес сприйняття вини як умови загального характеру для юридичної відповідальності юридичних осіб. Вищезгадані обставини залишаються відкритими для дослідження і потребують більш глибокого та детального дослідження науковцями-цивілістами.

Пришляк Г. Я.
*к.ю.н., доц., доцент кафедри права
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»*

Польний М. М.
*студент другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 081 «Право»
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»*

ПРОБЛЕМИ РЕФОРМУВАННЯ ПРОКУРАТУР В УКРАЇНІ

Питання правового статусу прокуратури та її очільника є досить актуальним для дослідження науковцями у юридичній сфері. Адже вектор, який обрала для свого розвитку наша держава, зобов'язує реформувати прокуратуру згідно міжнародних стандартів, відповідно до яких має спочатку змінитися нормативна база, а згодом, і практична діяльність органів прокуратури та їхніх очільників. Щодо особи, яка очолює прокуратуру – Генеральний прокурор, то навколо цієї посади, є також багато питань, які пов'язані із реформуванням цього напрямку, та потребують детального дослідження та обговорення у наукових колах.

Отже, враховуючи вищевикладене, можемо констатувати, що для розвитку правової держави, де існує велика довіра людей до органів державної влади, зокрема, прокуратури, необхідно належним чином організувати кадровий штат даного органу. Так, проведення атестації для осіб, які мають бажання очолювати прокуратуру, аудиту щодо виконаної роботи працівником, що в майбутньому допоможе приймати на роботу в органи прокуратури достойних людей, які за наші кошти будуть вчиняти правомірні дії, достойно нести службу згідно загальних людських засад та заради захисту наших прав та свобод.

Прокуратура, як державний орган постійно була під прицілом науковців та законотворців, оскільки ціль створення правової держави

зобов'язує її реформувати свої органи влади так, щоб вони відповідали міжнародним приписам та стандартам, на належному законодавчому рівні здійснювали свою діяльність та дотримувалися конституційних принципів у здійсненні своєї влади. То ж сміливо можна сказати, що активне реформування прокуратури розпочалося з того моменту, коли 14 жовтня 2014 року у законодавчому органу нашої країни було прийнято Закон «Про прокуратуру», який регулює усі її структурні елементи. Тому, важливим є детальне дослідження елементів прокуратури, зокрема діяльність обласних та окружних прокуратур, які займають неабияке місце у правоохоронному процесі нашої держави.

Отже, враховуючи вищевикладені домисли щодо діяльності органів прокуратури, слід зазначити, що процес реформування даних органів має позитивно вплинути на їх діяльність в майбутньому. Але, для цього ще необхідно прийняти низку правових приписів, які скоординували б працівників прокуратури на правильні вчинки та дії. Так, зокрема, необхідно було б досліджувати час до часу добросовісність прокурорів та визначати за певними ознаками рівень якості їх праці, створення органів самоврядування теж би допомагали прокуратурі удосконалюватися, робити великий акцент на співпраці людей з органами прокуратури. Але не менш важливим є те, щоб вся діяльність була відкритою та прозорою, тому необхідно все комп'ютеризувати. Звичайно, що дані пропозиції потребують удосконалення їх запровадження у практику, проте, розробка теоретичних засад є не менш важливою у діяльності обласних та окружних прокуратур нашої країни.

Прокуратура та її структурні елементи є досить важливими для розбудови громадянського суспільства та формуванні правової, демократичної держави. Звичайно, що процес реформування, що був запущений у дію державною владою у 2014 році, приносить по-маленьку

вже певні плоди, проте, ще необхідно ще важко потрудитися, щоб досягнути високого рівня розвитку у суспільстві, державі, та й в органах прокуратури, зокрема. Та й, на жаль, силоміцьке втручання сусідської держави на наші внутрішні справи, спрямовані та порушення територіальної цілісності нашої країни, теж спонукає учених до більш детального дослідження спеціалізованих прокуратур на прикладі військової.

Отже, можна підсумувати, що питання військових прокуратур є досить болючим для нашої країни. Так, спочатку до прийняття у 2014 року закону «Про прокуратуру», вони не були готові до військових дій в державі і не могли належним чином врегулювати багатьох військових проблем, які виникали. Опісля прийняття вищезгаданого закону, настала заміна військових прокуратур, які поміняли спеціалізовані, та на які було покладено завдання щодо військових проблем та злочинів. То ж військовими злочинами стала займатися Спеціалізована прокуратура у військовій та оборонній сфері, дотримуючись правових приписів та конституційних засад нашої держави, як демократичної та правової.

Пришляк Г. Я.

*к.ю.н., доц., доцент кафедри права
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»*

Радик Р. Б.

*студент другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 081 «Право»
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»*

ХАРАКТЕРИСТИКА ТА ВДОСКОНАЛЕННЯ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВОВІДНОСИН

Питання взаємин цивільного характеру досить часто звучить серед кола науковців та юристів-практики, оскільки такі стосунки є запорукою успішної країни, де розвивається усі сфери людського буття. Слід усвідомити, що цивільні правовідносини найактивніше розвиваються в країні і найбільше застосовуються в повсякденному житті. Тому, і потребують чіткого регламентування, щоб при застосуванні не відбувалося жодних прогалин та колізій. Таким чином, держава має здійснювати належний контроль за існуючим чинним законодавством, щоб при активному розвитку взаємин швидко реагувати на їх зміни – скасовувати, змінювати чи створювати правові приписи. Але, щоб пізнати сутність цивільних взаємин, необхідно їх детально проаналізувати, поцікавитися розвиток та структурними елементами. Адже дуже важливим є всебічний погляд науковців на поняття таких відносин, які мають місце у повсякденному житті пересічних громадян. Крім того, знаючи їх природу та сутність, можна сміливо вважати їх як таких, що існують для встановлення правових зв'язків цивільного спрямування, які базуються на правових приписах цивільного законодавства, встановлюються між правоздатними суб'єктами таких взаємин, мають певний зміст та об'єктивну сторону.

Тому, можна сміливо говорити про те, що існування розвиненого суспільства та держави загалом, не можливе без надійних цивільних правовідносин, які мають законодавче закріплення, відповідно до якого можна зі сміливістю вступати такі стосунки, оскільки тільки нормативна надійність можуть надати переконання щодо створення таких цивільних взаємин, які зможуть захисти цивільні права учасників таких стосунків.

Цивільні правовідносини щодня виникають у нашому буденному житті. Вони є надважливими, тому завжди є під прицілом науковців. Багато досліджень відбуваються у царині цивільного права, тому для кращого та детального їх дослідження є певний поділ їх за критеріями. Крім того, слід відзначити, що взаємини мають різні напрями діяльності, то ж і цивільно-правові відносини є досить різноманітними. Тому і така практика чудово допомагає правильно застосовувати приписи цивільного права у певному конкретному випадку.

На наш погляд, всі проблеми науковців-теоретиків є в тому, що вчені не поділяють окремо охоронних взаємин і судового захисту прав. Тому, дуже важливо при дослідженні будь-яких цивільно-правових явищ правильно використовувати класифікацію правовідносин в цивільній сфері. Адже лише таким чином можна правильно застосувати на практиці ті цивільно-правові приписи, які будуть стосуватися тієї конкретної ситуації, яку необхідно опрацювати. То ж лише за допомогою класифікаційним елементам можливо правдиво та глибоко дослідити ті взаємини у цивільному праві, які потребують регулювання. А також це допоможе уникнути прогалин у цивільному законодавстві та колізій, що в свою чергу покладається на обов'язки законотворців – вчасно встигати за розвитком цивільних взаємин та приймати зміни у чинні нормативні акти.

Відносини є одними з основних категорій цивільного права, та й права загалом. Елементи поділу цивільних взаємин на речові та

зобов'язальні, абсолютні та відносні утворилася ще з моменту римського права. Проте, навіть зважаючи на великий проміжок часу, вченим не вийшло дійти спільного бачення в стабільному і конкретному поділі цивільних правовідносин, що на жаль породжувало різне їх тлумачення щодо віднесення їх до тієї чи іншої категорії, що, відповідно, складно було вирахувати не тільки який тип правовідносин, а й те, як правильно обґрунтувати такі взаємини у цивільному праві. Крім того, фундаментом поділу цивільних правовідносин є різні ознаки, що мають здатність охарактеризувати одні і ті ж відношення, проте їх розподіл можливий і за іншими критеріями. Тому розглядаємо правовідносини матеріального права і правовідносини процесуального цивільного права.

Такий різновид правовідносин, як відносини процесуального цивільного права, на нашу думку, є дуже важливим для захисту своїх прав, що закріплені умовами цивільно-правових взаємин. Тому, досконале законодавство у даній галузі права є перспективою для успіху, оскільки при прошенні умов договорів цивільно-правового характеру фізична особа чи юридична особа матиме можливість надійно захистити свої порушені права. Відновити їх через відповідні правозахисні органи такі як суди нашої країни, третейські суди тощо. І діяльність таких правозахисних органів теж буде надійною, коли нормативно-правові акти будуть контролювати їхню діяльність від початку і до кінця.

Цивільно-праві відносини, які є присутніми у нашому буденному житті, є надважливими для розвитку суспільства та й держави загалом. Важливим є те, щоб існувало чинне законодавство, яке б регулювало такі взаємини в правовій площині та захищало права тих, які можуть бути порушені. Звичайно, важливим є якісне та надійне нормативне забезпечення та хороші умови, зазначені в цивільних договорах. Та бувають такі випадки, коли все ж таки домовленості порушуються однією

зі сторін (чи навіть двома), тому це тягне за собою цивільну відповідальність. В такому випадку необхідно знати про захист порушених майнових прав та інтересів держави й територіальних громад у таких зобов'язальних взаєминах, коли відбулося учинення цивільно-правового порушення. Тому, слід з'ясувати зміст терміну цивільно-правової відповідальності, умови її виникнення та різновиди, які у царині цивільного права були поштовхом для детального дослідження науковцями.

Важливими є цивільні взаємини, які по-справжньому врегульовані чинними правовими приписами. Оскільки такі моменти є дуже важливими у розвитку та високому авторитеті цивільних стосунків, на яких базується усе суспільне життя. Але, існують й такі у правовій природі зобов'язання, що є не договірними. І вони теж мають місце у суспільному бутті. То ж і потребують належного дослідження та обґрунтування. Мова піде про цивільно-правову відповідальність за порушення прав у не договірних, зокрема в деліктних, відносинах. Причиною виникнення таких зобов'язань може стати не тільки наприклад, договір, але й неправова поведінка індивіда.

Аналізуючи вищевикладені дослідження хочеться зазначити, що при реалізації умов цивільно-правових взаємин, необхідно застосовувати заходи, які пов'язані з цивільно-правовою відповідальністю, особливо в деліктних зобов'язаннях, що є не договірними зобов'язаннями. Крім того, за порушення цивільно-правових зобов'язань, перш за все потрібно правильно встановлювати характер та зміст таких спірних стосунків, а також приписи чинних нормативних актів, що підпадають під їх регулювання.

Пришляк Г. Я.

*к.ю.н., доц., доцент кафедри права
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»*

Тукачов С. Р.

*студент другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 081 «Право»
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»*

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЮРИДИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОДАТКОВІ ПРАВОПОРУШЕННЯ ТА ШЛЯХИ ЇХ ПОДОЛАННЯ

Питання статусу фінансово-правової відповідальності на сьогоднішній день є досить актуальним. Науковці ще не дійшли згоди щодо єдиної думки про це та її співвідношення до юридичної відповідальності. Основною причиною виникнення проблеми щодо фінансово-правової відповідальності є певна новизна цього інституту, а також, не цілком розвинутий рівень співвідношення понять та категорій юридичної відповідальності, як загальнотеоретичного наукою, так і з галузевими юридичними науками. Тому обґрунтування фінансово-правової відповідальності за порушення податкової нормативної бази є досить актуальним та потребує певного опрацювання.

Таким чином, слід відзначити, що фінансова відповідальність настає за порушення податкового законодавства тоді, коли є порушення податкових приписів, а також має такі ж властивості та елементи, як юридична відповідальність, проте має особливі ознаки податкового права. Необхідно зазначити, що залишаються актуальні питання, які потребують подальшого вирішення щодо єдиного визначення науковцями фінансової відповідальності, яка б характеризувалася виключно податковими нормативними актами.

Щодо питання адміністративної відповідальності у порушенні податкового законодавства, то його регулюють Кодекс України про адміністративні правопорушення, Кодекс адміністративного судочинства України, а також й інші нормативні акти, відповідно до яких передбачається адміністративна відповідальність у фінансовій сфері. Проте, на сьогоднішній день як в теоретичному плані, так і в практичній правотворчій діяльності існують різноманітні погляди на характеристику цього різновиду відповідальності. Крім того, необхідне не лише наукове та законодавче дослідження, а й постійне його оновлення, відповідно до тих взаємин у податковому праві, які існують потребують розвитку й підтримки.

Підсумовуючи вищевикладене, можна сказати про те, що, коли відбувається притягнення порушників до адміністративної відповідальності, які не дотрималися податкових приписів, то важливими елементами для того є відновлення порушеного права та відновлення справедливості, а також може в майбутньому запобігати вчиненню схожих податкових правопорушень. Тому, адміністративна відповідальність має здійснюватися на базі захисту прав та інтересів особи, які є в пріоритеті, за порушення податкової нормативної бази України, забезпечуючи діяльністю уповноважених на те державних органів.

Реформа в економічному секторі нашої країни, яка здійснюється для розбудови демократичної та правової держави, спонукала усі процеси, які пов'язані із запобігання правопорушень у суспільстві. Велика частина таких порушень лягає на податкову сферу, яка регулює податкові взаємини. Багато суб'єктів господарювання всілякими способами уникають сплати чи часткової сплати податків чи інших платежів, які є обов'язковими згідно чинного законодавства, що призводить до зменшення державної казни, а

відповідно і різних соціальних виплат. То ж кримінальна відповідальність є важливим чинником у подоланні таких податкових порушень.

Підсумовуючи вищевикладене, можна констатувати, що за вчинення податкових правопорушень дієвим засобом є притягнення до кримінальної відповідальності, що також і проявлятиметься впливом на правопорушника. Проте, необхідно зазначити, що навмисне відхилення від оплати податків чи інших обов'язкових платежів, що регулюються податковим законодавством, не в останню чергу є наслідком нечіткості та неоднозначності податкової нормативної бази, а також нестабільності й недосконалості податкової системи. То ж необхідно належним чином вдосконалити національне податкове законодавство, що сприятиме запобіганню податкових правопорушень і, як результат, не притяганню до кримінальної відповідальності.

Пришляк Г. Я.

*к.ю.н., доц., доцент кафедри права
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»*

Фігор Я. М.

*студентка другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 081 «Право»
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»*

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ОСНОВИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ

У будь-якому демократичному суспільстві важливу роль відіграє правильне організування влади, зокрема на місцях. Так, особливе місце у цьому посідає місцеве самоврядування, яке собою характеризує як інтереси держави, так і громадян, що мешкають на відповідній території. Саме місцеве самоврядування має робити все для того, щоб кожна особа змогла реалізувати свої права та свободи, щоб жодних перешкод у неї не виникало, а також, щоб все це відповідало вимогам суспільства та правовим приписам. Отже, людина – є найвищою цінністю у нашому суспільстві та це є основним напрямом діяльності органів місцевого самоврядування.

Отже, аналізуючи вищевикладене, можна сміливо заявити, що місцеве самоврядування є надважливим елементом у здійсненні державної влади в країні, оскільки воно є тією ланкою, що з'єднує у взаєминах окрему особу та цілу державну структуру, щоб задовільними потреби кожної людини, яка вирішила реалізувати права та свободи, закріплені у конституційному акті. Крім того, дослідивши глибше поняття місцевого самоврядування, слід відзначити, що існують на сьогоднішній день ще багато питань, пов'язаних з визначенням його основних завдань та ознак, то ж науковцям необхідно активно братися за дослідження та обговорювати проблеми і шукати шляхи виходу з них.

Важливими моментами у здійсненні місцевого самоврядування є визначення певного кола завдань, які покладено на дані органи влади. Звичайно, в процесі реалізації прав та свобод громадян, виникає не мало питань та проблем, проте, законодавчі органи країни мають швидко на це реагувати та миттєво створювати, змінювати чи, навіть, скасовувати ті правові приписи, без яких не можливе правильне, чесне застосування норм, які містяться у чинних нормативних актах.

Таким чином, враховуючи вищевикладене, можна констатувати, що органи місцевого самоврядування є частиною державної влади загалом, без якого не буде повноцінно функціонувати держава, і, також, без якого не будуть реалізовуватися правові приписи, що гарантують окремій особі застосувати її права та свободи. Крім того, саме основний Закон нашої держави вказує на те, що основоположним та фундаментальним органом у здійсненні влади народом є органи місцевого самоврядування, наявність яких є ознакою існування демократичної та правової держави.

Місцеве самоврядування, будучи органом влади в державі, характеризується демократичними засадами, що вказують на те, що владу на місцях мають здійснювати люди, котрі там мешкають. Тому, їхнім важливим завданням є активно брати участь у здійсненні влади на місцях, контролювати діяльність органів самоврядування тими засобами, які чітко визначені у чинному законодавстві, зокрема найважливішому – Основному Законі. Лише тоді, можна сподіватися на правдиві демократичні реформаційні процеси та правові дії всіх учасників місцевого самоврядування.

Отже, слід підсумувати, що кожному свідомому громадянину, що мешкає на певній території, необхідно пам'ятати, що саме він має творити владу на місцях. Що кожна особа має брати активну участь у здійсненні всіх важливих питань своєї громади, обговорювати все, що її турбує,

писати різноманітні звернення щодо питань, які її турбують, створювати різноманітні об'єднання задля розвитку своєї території та найважливішим, на наш погляд, контролювати органи місцевої влади, тим самим нагадуючи їй про те, що люди, згідно Основного Закону, є основним джерело влади.

Пришляк Г. Я.

*к.ю.н., доц., доцент кафедри права
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»*

Харків С. С.

*студентка другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 081 «Право»
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»*

ДОСВІД ДЕМОКРАТИЧНИХ ДЕРЖАВ В УДОСКОНАЛЕННІ ЗАКОНОДАВЧОГО ПРОЦЕСУ В УКРАЇНІ

У 1990 році наша країна стала на шлях незалежності, прийнявши Декларацію про державний суверенітет, що спричинило до прийняття, зміни чи скасування нормативних актів, іншими словами з цього моменту необхідно було активно розвивати законотворчий процес в країні. Звичайно, це й період для нашої держави був досить складним, адже на його плечі лягли абсолютно нові вчинки – відкритість обговорення рішень при створенні нормативних актів, залучення до законодавчого процесу низки науковців та людей, які є фахівцями у тій чи іншій галузі знань. Крім того, виникли інші, головні напрями діяльності, як потребували швидко вирішення – прийняття таких правових приписів, які б спрямовували діяльність нашої країни до розвитку демократичної, правової та соціальної держави.

Отже, враховуючи вищевикладене, слід відзначити, що законодавчий процес має неабияке значення у розвитку як суспільства, так і країни загалом. Надзвичайно приємний є той факт, що наша держава обрала вектор своєї діяльності – проєвропейський, що спонукає її до імплементації міжнародних приписів у наше внутрішнє законодавство, що в свою чергу призводить до того, що законотворці мають у цьому плані багато роботи, оскільки дуже багато ще приписів слід привести в

міжнародну відповідність, скасовуючи, змінюючи та приймаючи нові приписи для врегулюванні різноманітних суспільних взаємин, які потребують належного, якісного, справедливого врегулювання.

Питання законодавчого процесу завжди є під прицілом науковців, котрі у своїх працях висвітлюють низку проблем та пропонують шляхи виходу з них. То ж законотворчий процес не оминув їх своєю увагою. Слід відзначити, що як різновид правотворчості, законотворчість має однакові за змістом стадії, що вказують на взаємозв'язок, послідовність всіх етапів між собою. Тому, надважливим є наукове обґрунтування законодавчого процесу, щоб теоретичні надбання втілювати у практику такого важливого діяння, яке має неабиякий вплив на розвиток суспільства та держави загалом.

Отже, підсумовуючи вищевикладене, можна констатувати, що у розвитку демократичної та правової держави важливу роль відводиться законодавчому процесі, який повинен строго відповідати усім правовим приписам чинного законодавства та головним конституційним засадам. Вищезгадані стадії законодавчого процесу є необхідними елементами цілої схеми щодо утворення нормативних актів, які є необхідними для врегулювання усіх суспільних відносин. То ж якість та надійність прийняття нових законодавчих актів є ознакою розвиненої держави, яка дбає про розвиток країни та всіляко намагається найвищою цінністю бачити людину.

Для розвитку законотворчого процесу необхідне запозичення досвіду у розвинених країнах, які у свій час пережили певні реформні процеси, пов'язані із законотворчістю. Але перш за все, необхідно у внутрішньодержавне законодавство вносити зміни, імплементуючи ті правові приписи, які існують у міжнародній спільноті та, які, приносять неабиякі якісні та суттєві зміни у законотворчі процеси. Звичайно, що в майбутньому такі плоди будь неймовірними, оскільки правильний підхід

до улагодження нормативних актів – це вчасне реагування на розвиток усіх суспільних взаємин, які існують в державі. Слід зазначити, що, використання у законотворчій справі потребує вироблення певних способів, щоб застосувати при порівнянні досліджень, використовуючи позитивний досвід розвинених країн.

Отже, як бачимо, у розвинених країнах є великий досвід у демократичному та правовому напрямі щодо здійснення законодавчого процесу, який необхідно обов'язково взяти до уваги нашій країні. Адже ці реформи, які проходять у нашій державі, зокрема такі, що стосуються законотворчості, мають вплинути на свідомість суб'єктів законодавчої ініціативи та зробити все для того, щоб в них виникали нові ідеї та дискусійні питання щодо створення якісного та правого законодавства, в основі якого будуть міститися загальнолюдські цінності.

Пришляк Г. Я.

*к.ю.н., доц., доцент кафедри права
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»*

Юрчук І. С.

*студент другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 081 «Право»
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»*

ПРАВОЧИНИ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ

Розвиток будь-якої держави пов'язаний з активністю людей, що мешкають на цій території. То ж важливим для цього є постійні взаємини, що виникають у суспільстві, їхнє правове регулювання та гарантування приписами, які містяться у чинному законодавстві. Таким чином, укладання правочинів, згідно цивільного законодавства є надзвичайно потрібним інструментом у розвитку демократичної та правової держави. Питання правочинів є досить актуальними у цивільній сфері та всіляко обговорюється у наукових колах. Вчені аналізують всі сторони правочинів, обґрунтовуючи проблеми та шукаючи шляхи їх вирішення. То ж і на наш погляд, необхідно детально розглянути поняття та ознаки правочинів, аналізуючи різні погляди та теорії.

Отже, враховуючи вищевикладене, можна зазначити, що укладання правочинів у нашій країні є досить поширеним та необхідним явищем у розвитку держави та й суспільства загалом. Але, для того необхідно належним чином підготувати нормативні акти, які регулюють дане питання. Так, укладання договорів, визначення його форми, державна реєстрація та його належне виконання – це питання, які є надважливими для країни. оскільки на ній лежить основне завдання – законотворчість. Тому, саме органи влади мають плідно працювати над чинним

законодавством, удосконалювати його, приводити у відповідність з міжнародними документами, щоб іти в ногу з тими правочинами, які потребує укладати сучасне суспільство.

Актуальність укладення договорів є завжди обговореною та дослідженою. Багато науковців своїх праць присвячують саме темі правочинів у сучасному світі. Оскільки взаємини – це найкращі домовленості у розвитку суспільства, та й країни загалом. Суспільні взаємини можливі лише тоді, коли люди будуть впевненими у їх дотриманні. Це стосується і правочинів, які регулюються чинним законодавством. Проте, виникають такі моменти, коли одна із сторін порушують умови договорів, чи виникають інші суперечності, пов'язані із недотриманням приписів правочинів.

Отже, питання недійсності правочинів з вищенаведеного дослідження є досить актуальним. З практичного аналізу можна теж зробити висновки, що багато правових приписів у врегулювання тих взаємин, які виникають на підставі договорів, потребують удосконалення. Але, на жаль, є такі випадки, коли виникають прогалини у чинному законодавстві. Тому, законотворцям необхідно ретельно стежити за існуванням правових приписів, які регулюють ті чи інші взаємини, що виникають на підставі укладення правочинів.

Аналізуючи норми цивільного кодексу, можна зустрітися з проблемою, яка пов'язана з тим, що там немає визначення поняття недійсного правочину, хоча, зазначено його підстави та наслідки. Звичайно, така ситуація є досить проблематичною, оскільки це є призводить до колізії у судовому процесі, адже судом важко вибрати правильний напрям, щоб захистити порушене право. Як показує практика, таких справ у судах є досить багато. Тому, важливим є, спочатку на теоретичному рівні, а згодом, і втілити у юридичну практику питання неукладеності правочинів, щоб при

застосування цивільних приписів не виникало сумнівних запитань та невіршених проблем.

Отже, враховуючи вищевикладене, слід відзначити, що є потреба в розмежуванні таких понять як недійсні та неукладені правочини, хоча жодного правового закріплення у чинному законодавстві вони не отримали. Тому, можна стверджувати, що якщо в правочині порушуються хоча б один пункт, то його вже можна вважати недійсним. Або ж наслідки для таких недійсних правочинів будуть теж особливими, які містяться у нормах цивільного законодавства. То ж слід наголосити на тому, що лише чітке закріплення у правових приписах зможе улагодити різні нестандартні ситуації у визнанні правочинів недійсними чи неукладеними.

Русаль Л. М.

*к.ю.н., доц., доцент кафедри права
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»*

Дубік Х. Я.

*студентка другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 081 «Право»
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»*

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ВИКОНАННЯ ІПОТЕЧНОГО ЗОБОВ'ЯЗАННЯ

Специфіка виконання іпотечного зобов'язання також зумовлена особливостями іпотечних правовідносин, які, маючи ряд ознак зобов'язально- правового характеру та підпорядковуючись загальним положенням про зобов'язання, встановленим розділом 1 Книги п'ятої «Загальні положення про зобов'язання» ЦК України, при цьому наділені також специфічними речово-правовими ознаками, що впливають із фактичного передання іпотекодержателю права на чужу річ – на предмет іпотеки. З іншого боку, будучи додатковим (акцесорним) зобов'язанням, іпотечне зобов'язання, на відміну від ряду інших забезпечувальних зобов'язань, має доволі широкий зміст, наділяє сторони специфічними правами та обов'язками, що здійснюються протягом усього періоду дійсності іпотеки від її виникнення до припинення у встановленому порядку.

Відповідно до ст. 11 ЦК України цивільні права та обов'язки сторін іпотечних зобов'язальних правовідносин виникають із дій осіб, що передбачені актами цивільного законодавства, а також із дій осіб, що не передбачені цими актами, але за аналогією породжують цивільні права та обов'язки. Підставами їх виникнення є, зокрема, договір іпотеки та інші юридичні факти, якими, на думку М. Д. Пленюк, охоплюються взаємопов'язані та взаємообумовлені явища, а саме:

1) конкретна ситуація дійсності (дія (бездіяльність) чи подія); 2) їх правова конструкція, яка відображена у системі законодавчих актів чи/або інших соціальних регуляторів [1, с. 13].

Щодо іпотеки, то відповідно до ст. 3 Закону № 898-IV вона виникає на підставі договору, закону або рішення суду і до іпотеки, яка виникає на підставі закону або рішення суду, застосовуються правила іпотеки, яка виникає на підставі договору, якщо інше не встановлено законом. Однак на сьогодні найчастіше іпотека виникає на підставі договору, випадки виникнення іпотеки на підставі закону мають обмежений характер, а на підставі рішення суду – у правозастосовній практиці не зустрічається.

Суттєвою ознакою договору іпотеки, яка обумовлює особливості виконання іпотечного зобов'язання, є та, що відповідно до ст. 19 Закону № 898-IV він укладається в письмовій формі й підлягає нотаріальному посвідченню за місцем знаходження нерухомого майна (іпотекодавця чи іпотекодержателя).

На інші особливості вказали В. А. Другова, О. В. Розгон, зауваживши, що це вид заставного договору (договору про заставу нерухомості, а також забезпечувального та алеаторного (ризикового) договору, оскільки кожна із його сторін заздалегідь не може достатньо передбачити його правові наслідки: іпотекодавець завжди ризикує втратити майно, на яке може бути звернено стягнення, а іпотекодержатель може не одержати задоволення своїх вимог внаслідок знецінення майна з тих чи інших причин. Його окремими різновидами (залежно від предмету) є: договір іпотеки земельної ділянки; договір іпотеки житлового приміщення; договір іпотеки підприємства; договір іпотеки земельної ділянки, на якій розташовано об'єкт незавершеного будівництва; договір іпотеки інших видів нерухомого майна (споруд,

будівель, морських та річкових суден, повітряних суден, космічних об'єктів) [2, с. 4].

Окрім того, взаємні права й обов'язки іпотекодавця та іпотекодержателя виникають з моменту державної реєстрації іпотеки. У світовій практиці державної реєстрації прав на нерухомість, яку досліджували О.А. Мартинюк, інші вчені-цивілісти, існують титульна та актова системи такої реєстрації, що передбачають реєстрацію прав на об'єкти нерухомості (титульна) та реєстрацію правочинів з нерухомістю (актова) [3, с. 175]. Переважна більшість країн дотримується титульної системи реєстрації, коли предметом реєстрації є саме право, а також його обмеження та обтяження. Ця система базується на принципі «без реєстрації немає права». Актובה система (реєстрація правочинів) більше характерна для країн із англо-американською системою права. Основним принципом, який тут діє, є принцип «без реєстрації немає правочину».

Оскільки з 01.01.2013 р. підлягають реєстрації речові права на нерухомість та їх обтяження, то саме з цього часу в Україні, на думку науковців, функціонує класична титульна система реєстрації таких прав. У зазначеній системі передбачено й окремі види державної реєстрації, які впливають на процедуру виконання іпотечного зобов'язання.

Аналіз змісту норм зазначеної постанови дозволяє виокремити особливості державної реєстрації і виконання іпотечного зобов'язання. Зокрема, для державної реєстрації права власності та інших речових прав на нерухоме майно, яке перебуває в іпотеці або податковій заставі, важливим є підтвердження наявності факту згоди іпотекодержателя або контролюючого органу на відчуження або передачу на іншому речовому праві такого майна.

Також умовою державної реєстрації права власності на підставі договору іпотеки, що містить застереження про задоволення вимог іпотекодержателя шляхом набуття права власності на предмет іпотеки, є надання заставної (якщо іпотечним договором передбачено її видачу) та інших документів, що підтверджують: усунення порушень, надісланої іпотекодержателем іпотекодавцеві та боржникові, якщо він є відмінним від іпотекодавця (копія письмової вимоги); наявність факту завершення 30-денного строку з моменту отримання іпотекодавцем та боржником, якщо він є відмінним від іпотекодавця, письмової вимоги іпотекодержателя у разі, коли більш тривалий строк не зазначений у відповідній письмовій вимозі. Отже, якщо право власності на предмет іпотеки (наприклад, право власності на земельну ділянку) не зареєстроване в Державному реєстрі речових прав на нерухоме майно, то суд відмовляє у задоволенні позовних вимог про звернення стягнення на предмет іпотеки.

Отже, виконання зобов'язання відображає динамічний стан правовідношення, процес реалізації (виконання) прав та обов'язків сторін у зобов'язанні, який може бути описаний через фактичні дії боржника з виконання та дії кредитора з прийняття виконання, а у іпотечному зобов'язанні – і через прийняття предмету іпотеки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Пленюк М. Д. Юридичні факти як підстави виникнення цивільно-правових зобов'язань (теоретичні та практичні засади) : автореф. дис. докт. юрид. наук : 12.00.03. Київ, 2017.
2. Другова В. А. Договір іпотеки за цивільним законодавством України : автореф. дис. канд. юрид. наук : 12.00.03. Київ, 2010. 18 с.
3. Мартинюк О. А. Проблеми державної реєстрації речових прав на нерухоме майно. *Часопис Київського університету права*. 2014. № 3. С. 175-177.

Русаль Л. М.

*к.ю.н., доц., доцент кафедри права
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»*

Завадцька Д. П.

*студентка другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 081 «Право»
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»*

НЕУСТОЙКА ТА ЗАВДАТОК У ЦИВІЛЬНОМУ ПРАВІ

У цивілістичній науці неустойку та завдаток відносять до видів забезпечення виконання зобов'язань, які змушують боржника виконати належно зобов'язання під страхом настання негативних наслідків, які пов'язані із зобов'язальними вимогами [1, с. 442]. Іншими словами, обидва зазначені способи, які потенційно здатні перетворюватися у компенсаторні за своїм змістом заходи цивільно-правової відповідальності, від самого моменту їх встановлення виконують притаманну цій відповідальності запобіжну, превентивну, функцію.

Зазначимо, що відповідно до ч. 1 ст. 549 ЦК України неустойкою (штрафом, пенею) є грошова сума або інше майно, які боржник повинен передати кредиторіві у разі порушення боржником зобов'язання. Тобто, на відміну від завдатку, неустойка не передбачає будь-якого попереднього – до вчинення правопорушення – виділення боржником і передачу кредиторіві майна, здатного задовольнити майновий інтерес потерпілої сторони. Так само законодавець не обмежує певним колом майнових благ і предмет неустойки.

Досліджуючи вектор дії цих двох видів забезпечення виконання зобов'язань, варто зазначити, що завдаток та неустойка спрямовані на те, аби стимулювати боржника до виконання своїх обов'язків. Загроза втрати

завдатку, як і можливість стягнення неустойки, орієнтують боржника на виконання зобов'язання в натурі.

Неустойка та завдаток використовуються тоді, коли кредитор «надзвичайно зацікавлений у тому, аби боржник виконав ту саму дію, до якої він зобов'язувався. Тому він старається спонукати його до точного виконання побоюванням ще більш невігідних наслідків при ухиленні». І. Й. Пучковська вважає, що винятково стимулююча функція для неустойки та завдатку є закономірною, оскільки саме неустойка та завдаток виступають формами цивільно-правової відповідальності [2, с. 124].

Отже, спільними рисами завдатку та неустойки є те, що вони одночасно є і способами забезпечення виконання зобов'язання, і заходами цивільно-правової відповідальності у випадку порушення зобов'язання зобов'язань. Втім, лише завдаток має двосторонній забезпечувальний вплив, виконуючи превентивну функцію щодо можливих порушень договору як з боку боржника, так і з боку кредитора – адже останній у разі вчинення ним правопорушення повинен повернути завдаткодавцеві подвійну суму завдатку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Цивільне право України. Договірні та недоговірні зобов'язання : підручник / С. С. Бичкова, І. А. Бірюков, В. І. Бобрик та ін.; за заг. ред. С. С. Бичкової. Київ : КНТ, 2006. 498 с.

2. Пучковська І. Й. Науково-правовий висновок: чи припиняє сплата завдатку порушене зобов'язання? *Мала енциклопедія нотаріуса*. 2007. № 3 URL : <http://www.yurradnik.com.ua/club/club.php?action=4&id=13>.

Русаль Л. М.

*к.ю.н., доц., доцент кафедри права
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»*

Киричко І. О.

*студент другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 081 «Право»
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»*

ОСОБЛИВОСТІ МЕХАНІЗМУ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ КОРПОРАТИВНИХ ПРАВОВІДНОСИН

У питанні про поняття та елементи (стадії) механізму правового регулювання висловлені різноманітні погляди науковців та практиків. Розглядаючи механізм цивільно-правового регулювання, С. С. Алексєєв вперше запропонував системний погляд на модель механізму правового регулювання, який згрупований за стадіями правового регулювання. На першій стадії відбувається регламентування суспільних відносин, які потребують правового опосередкування, а тому їй відповідає такий елемент, як норма права. Друга стадія визначена як дія юридичних норм, в результаті яких виникають або змінюються правові відносини. Елементом такої стадії є правові відносини. Третя стадія являє собою реалізацію суб'єктивних прав та обов'язків [1, с. 35].

Вважаємо, що механізм правового регулювання слід розуміти як сукупність правових засобів, способів і форм, за допомогою яких відбувається впорядкування підрядних відносин, матеріалізується їх ідеальна модель, закладена в нормах, що їх регулюють, а договір виконує функцію юридичного факту, з яким пов'язується виникнення в конкретних учасників підрядних відносин прав та обов'язків [2, с. 13].

Розглядаючи механізм правового регулювання зобов'язальних правовідносин, можна виокремити такі основні характерні ознаки цього механізму:

- правовий механізм завжди є комплексом (системою) юридичних засобів, способів, форм, а його структура охоплює цілий ряд нормативних та правореалізаційних юридичних засобів;
- правовий механізм існує для реалізації певної юридичної мети;
- правовий механізм є не просто сукупністю, а системою взаємоузгоджених засобів;
- дія правового механізму здійснюється залежно від заданої програми, своєрідної схеми чи алгоритму, що передбачає певну чіткість виконання. Названі ознаки властиві і механізму правового регулювання корпоративних правовідносин.

При розгляді механізму регулювання корпоративних правовідносин слід насамперед звернути увагу на дослідження нормативної основи цього механізму, юридичних фактів, корпоративних прав та обов'язків, актів реалізації корпоративних прав.

Система корпоративного законодавства може бути представлена як чотирирівнева, у якій перший рівень ідентифікується з відповідними нормами Конституції України та міжнародно-правовими документами.

Щодо останніх – то це, наприклад, Принципи корпоративного управління Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР). Другий рівень – це законодавчий, який представляється законодавчими актами щодо створення, діяльності та припинення корпорацій, і третій (підзаконний рівень) включає підзаконні нормативно-правові акти з цих питань. Четвертий рівень складають локальні правові акти, що приймаються засновниками корпорації, загальними зборами та органами внутрішнього управління, включаючи статут, договори, кодекс корпоративної поведінки тощо. Корпоративний (локальний) правовий акт – документ органу корпорації, що містить корпоративні норми та регулює

різні сфери діяльності товариства: управління товариством, фінансові питання, цінні папери товариства тощо [3].

Таким чином, система корпоративного законодавства – це, з формальної точки зору, сукупність результатів діяльності державних органів управління та суб'єктів господарювання, тобто нормативно-правові акти та акти договірної характеру, які регулюють корпоративні правовідносини. Нормативно-правові акти корпоративного законодавства, що можуть бути представлені, як зазначалось, у вигляді чотирирівневої системи, можна класифікувати за різними підставами. Наприклад, залежність від об'єкта правового регулювання, суб'єкта прийняття акта (норми) корпоративного законодавства, виду нормативно-правових актів і т. д. Так, залежно від об'єкта правового регулювання слід розрізняти кодифіковані, спеціальні та комплексні джерела корпоративного законодавства.

У країнах з перехідною економікою об'єктивно слабкіші ті важелі, які впливають на корпоративне регулювання в усталеному ринковому середовищі. Це стосується і правової культури, і мотивацій поведінки та її наслідків, і поширення порушень прав як акціонерів, так й інших осіб і структур. Саме вони дозволяють досягти розумного балансу між протилежними завданнями, зокрема «вирівняти» дії (та їх наслідки) управляючих і значних інвесторів, у яких різні інтереси та можливості їх реалізації, враховуючи до того ж права та інтереси дрібних акціонерів. За таких умов в економічно розвинених країнах закони про компанії відіграють відносно незначну роль, внаслідок чого їх функції фактично перекладаються на механізми, випрацювані правовими, ринковими і культурними традиціями норм поведінки [4, с. 21].

Протилежна ситуація спостерігається в Україні, де зазначені регулятори розвинуті слабо або взагалі відсутні. Тому поки, що тільки

закон покликаний стати тим інструментом, за допомогою якого власне й можливі встановлення рівноваги інтересів, спрямування потоків капіталів в необхідне для реалізації цих інтересів русло і досягнення загальносоціальної та вузькопідприємницької мети створення господарських товариств і залучення до нього капіталів. В цьому контексті варто розглянути ті етапи, що їх пройшло законодавство ЄС у створенні корпоративного права, і до гармонізації з яким йде Україна.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алексеев С. С. Механизм правового регулирования в Советском государстве. Москва : Юридическая лит., 1966. 187 с.
2. Гриняк А. Б. Поняття механізму правового регулювання підрядних договірних відносин. *Підприємництво, господарство і право*. 2012. № 3. С. 13.
3. Принципи корпоративного управління ОЕСР / Організація економічного співробітництва та розвитку (Organization for Economic Cooperation and Development, OECD). URL : <https://bank.gov.ua/doccatalog/document;jsessionid=C2F00EA9AD4E1D7D63B780A5B48B8F77?id=36989>.
4. Романец Ю. В. Система договоров в гражданском праве России. Москва : Юристъ, 2006.

Русаль Л. М.

*к.ю.н., доц., доцент кафедри права
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»*

Марець В. В.

*студент другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 081 «Право»
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»*

ХАРАКТЕРИСТИКА ПРАВОВОГО ПОНЯТТЯ ДОГОВОРУ ПІДРЯДУ НА ПРОВЕДЕННЯ ПРОЕКТНИХ, ПОШУК

Поняттю договору підряду на проведення проектних та пошукових робіт присвячена ч. 1 ст. 324 ГК України, де зазначається: за договором підряду на проведення проектних і досліджувальних робіт підрядник зобов'язується розробити за завданням замовника проектну документацію або виконати обумовлені договором проектні роботи, а також виконати досліджувальні роботи, а замовник зобов'язується прийняти і оплатити їх. Це визначення не співпадає з визначенням поняття договору підряду на проведення проектних та пошукових робіт, яке дається в ЦК України.

Із визначення, закріпленого в ГК України, випливає, що підрядник зобов'язується: розробити проектну документацію, а також виконати досліджувальні роботи або виконати обумовлені договором проектні роботи, а також виконати досліджувальні роботи. Але проектна документація є результатом проектних робіт і використання сполучника «або» призводить до тавтології і є тут недоцільним. Крім того, з визначення випливає, що за цим договором повинні виконуватись у будь-якому випадку і проектні, і досліджувальні роботи, що не відповідає дійсності [1, с. 209].

Ні в ЦК України, ні в ГК України при визначенні поняття договору підряду на проведення проектних та пошукових робіт не згадується про

сферу його застосування. А без зазначення сфери застосування визначення досліджуваного договору є неповним.

Для того, щоб визначити сферу застосування договору підряду на проведення проектних та пошукових робіт, необхідно з'ясувати, в яких сферах діяльності він укладається.

Усі висловлені з цього приводу в юридичній літературі точки зору можна звести до двох. Суть першої полягає у тому, що норми про цей договір відображають специфіку проектних та пошукових робіт незалежно від сфери, в якій вони виконуються. Тому положення цього договірного інституту потрібно застосовувати до будь-яких зобов'язань, які передбачають виконання пошукових робіт та розроблення технічної документації. А договір підряду на проведення проектних та пошукових робіт в сфері будівництва може розглядатись лише як різновид договору підряду на проведення проектних та пошукових робіт [2, с. 384-385].

Більше прихильників знайшла друга точка зору. Її зміст відображається у тому, що в цивільному праві під «проектом» завжди розумілась технічна документація, створена саме для будівництва [2, с. 152; 15, с. 3]. Коли мова йде про договір підряду на проведення проектних та пошукових робіт, в юридичній літературі під «проектом» розуміють комплекс технічної документації, яка містить техніко-економічне обґрунтування, креслення, пояснювальні записки та інші матеріали, необхідні для здійснення будівництва чи реконструкції підприємств, будівель, споруд. Хоча у визначенні цього договору не згадується про сферу застосування, редакція окремих статей відповідного параграфу ЦК дає можливість встановити, що мова йде саме про проектування в будівництві. Те саме стосується пошукових робіт.

На користь останньої точки зору висловлюється Ю. Г. Басін, який справедливо зазначає, що проектно-пошукові роботи в будівництві слід

відрізняти від проектування в машинобудуванні, від дослідно-конструкторських і експериментальних робіт, виконуваних науково-дослідними інститутами та іншими відповідними закладами [3]. Хоча все-таки роботи мають схожість з проектуванням в будівництві, ця схожість досить обмежена. Проектування в машинобудуванні, дослідно-конструкторські і тому подібні роботи виконуються в інших правових формах, ніж проектування в будівництві.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Лукасевич-Крутник І. С. Поняття договору підряду на проведення проектних та пошукових робіт за законодавством України. *Молодь у юридичній науці* : зб. тез Міжнар. наук. конф. молодих учених «П'яті осінні юридичні читання» : у 5-ти ч. Частина третя : «Цивільне право. Сімейне право. Міжнародне приватне право». Підтом (Хмельницький, 27-28 жовт. 2006р.). Хмельницький, 2006. 223 с. С. 207-210.
2. Романец Ю. В. Система договорів в гражданском праве России. Москва : Юристь, 2004. 496 с.
3. Басин Ю. Г. Правовые вопросы проектирования в строительстве. Москва : Госюриздат, 1962. 164 с.

Русаль Л. М.

*к.ю.н., доц., доцент кафедри права
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»*

Панадій Д. С.

*студентка другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 081 «Право»
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»*

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ДОГОВОРУ ДОВІЧНОГО УТРИМАННЯ

Договір довічного утримання є алеаторним «ризиковим» (від латів. *alea* – гральна кістка). Це проявляється у тому, що на випадок смерті відчужувача за договором довічного утримання, у більшості випадків, першочергово, будуть з'ясовуватися обставини та причини, що наштовхнули останнього для укладення договору з набувачем.

Договір слід віднести до фідучіарних угод, оскільки договір довічного утримання є правочином з довірчим характером. Отже, такий договір повинен укладатися на підставі довіри сторін один одному. Нерідко цей договір укладається між родичами або іншими близькими людьми, які не перебувають у родинних зв'язках, якщо довірчі відносини одна з одною, але такі особи не повинні бути пов'язані аліментами зобов'язаннями щодо утримання один одного, інакше можуть бути додаткові судові спори.

У зв'язку з цим заслуговує уваги більш загальне питання про мотиви, якими керується законодавець при виборі між реальною та консенсуальною моделями відповідного договору.

Оскільки людина похилого віку часом боїться довіритися сторонній людині, то найчастіше договір довічного утримання укладається з родичами, це, перш за все, пояснюється тим, що в тому випадку якщо будуть порушені умови договору, то необхідно буде звертатися до суду, що

буде дуже проблематично для громадян у похилому віці. Але, незважаючи на те, що договір укладається з родичами, можлива ймовірність того, що зобов'язання сторін будуть порушуватися у процесі виконання договору [1, с. 632-633].

У доктрині права не існує одностайної позиції, щодо віднесення договору довічного утримання до ряду односторонніх та/або двосторонніх договорів. При цьому, особи, що вважають даний договір реальним за своїми правовими ознаками, як правило, вважають його одностороннім, у той час як науковці, які вважають, що договір є консенсуальним, мають протилежну думку та відносять його до двосторонніх угод [1, с. 633-634]. Більшість вчених вважають цей договір реальним та одностороннім за своїми індивідуальними та самостійними рисами, що на нашу думку є вірним твердженням та варто уваги [2, с. 343].

Відтак, виключно, окремі праці науковців у сфері доктрини права відносять договір довічного утримання до консенсуальних двосторонніх правочинів [3, с. 103]. Останні вважають, що в основу зобов'язання відчужувала за договором покладено обов'язок по переданню об'єкта нерухомого майна на користь набувача у порядку та на умовах, визначеними угодою між сторонами.

Однак, на нашу думку, це не у повній мірі співвставляється з реальним станом речей, адже передача майна прямо пов'язана із моментом початку дії договору, а оскільки наявно ряд ознак, які відносять його до реальних договорів, відтак вважаємо, що передача об'єкта нерухомого майна це волевиявлення особи спрямоване на вчинення дій задля того, щоб договір почав породжувати юридично-значимі наслідки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Брагинский М. И., Витрянский В. В. Договорное право. Книга вторая: договоры о передаче имущества. Москва : Статут, 2000. 800 с.
2. Советское гражданское право. Часть II. 2-е изд., перераб. и дополн. / под ред. Маслова В. Ф., Пушкина А. А. Київ : Вища школа, 1983. 503 с.
3. Гражданское право Украины. Часть II : учеб. пособ. / под ред. Слипченко С. А., Кройтора В. А. Харьков : Эспада, 2000. 399 с.

Русаль Л. М.

*к.ю.н., доц., доцент кафедри права
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»*

Пігор Р. А.

*студентка другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 081 «Право»
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»*

ДОПИТ СВДКІВ У ЗАКРИТОМУ СУДОВОМУ ЗАСІДАННІ

Проведення звичайної форми закритого судового засідання в Україні не ставиться у повну залежність від волевиявлення сторін цивільної справи. Свідченням цього є перелік підстав, який носить закритий характер. Правда, закритий характер даного переліку трохи нівелюється існуванням оціночних понять у деяких підставах закритого судового засідання в цивільному судочинстві.

При комбінованій формі закритого судового засідання під час дослідження письмових або речових доказів особистого характеру мають бути присутні тільки особи, які беруть участь в розгляді справи, а також, якщо в цьому є потреба – перекладачі, свідки, експерти та спеціалісти. Проте не публіка. Науковці відзначають, що тих осіб, яких суд допустив до закритого слухання справи на момент вчинення окремих процесуальних дій, суддя повинен вказати у мотивованій ухвалі [1, с. 306].

На відміну від звичайної форми закритого судового засідання при комбінованій формі від публіки буде прихована тільки та частина слухання цивільної справи, як пов'язана із дослідженням письмових та/або речових доказів особистого (приватного) характеру. З усіма іншими процесуальними діями, що мають місце в судовому засіданні публіка ознайомлюється на загальних засадах.

Норми, які регламентують проведення звичайної та комбінованої форми закритого судового засідання, виступають спеціальними по

відношенню до тих, які, будучи загальними, передбачають відкрите судово засідання. У радянські часи цю систему загальних та спеціальних норм пропонували доповнити третім видом правових норм: виключними, які мали робити винятки із дії спеціальних норм. Тобто формула мала виглядати приблизно так: публіку із закритого судового засідання видаляємо, окрім ряду суб'єктів. Зокрема, І.І. Мартинович до таких суб'єктів пропонував віднести подружжя, членів сім'ї, близьких родичів, представників преси, студентів-юристів, практикантів, стажерів, деяких посадових та громадських працівників, інших суддів та юристів. Подружжя, члени сім'ї та близькі родичі мали б допускатися, за думкою цього автора, на підставі клопотання зацікавлених учасників процесу в зв'язку з тим, що вони мають обґрунтовану цікавість до справи. Інші суб'єкти повинні допускатися за ініціативою суду, оскільки, як вважав науковець, це буде відповідати інтересам учасників процесу та обмежить негласність закритих судових засідань [2, с. 68-69].

І хоча наведені підстави порушення режиму закритого судового засідання не підтримуються, тим не менше, певне раціональне зерно у таких роздумах є. Справа у тому, що діючий ЦПК України містить один випадок, коли особи, не будучи учасниками цивільного процесу, формально можуть бути присутні на закритому судовому засіданні. Зокрема, відповідно до ст. 182 ЦПК України допит малолітніх свідків та, за розсудом суду, неповнолітніх свідків може бути проведений у присутності батьків, усиновлювачів, опікунів та піклувальників, якщо вони не зацікавлені в результатах розгляду цивільної справи. А якщо вони зацікавлені, то суд може провести допит указаних свідків у присутності представників органів опіки та піклування, а також служби у справах дітей. Їх участь у справі потрібна виключно для того, щоби вони забезпечили сприятливу обстановку для реалізації неповнолітніми та малолітніми

свідками своїх функцій у цивільній справі. Справа у тому, що у більшості випадків найкращий ефект дає участь у процесі добре знайомої для дитини чи підлітка людини, яка знає особливості його психіки, вміє встановити з ним психологічний контакт, позбавити від скутості та стимулювати до дачі свідчень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Добровольская Т. Н. Гласность судопроизводства в СРСР. *Советское государство и право*. 1983. № 9. С. 74-81.
2. Работинська В. О. Становлення та еволюція принципу гласності цивільного процесу Київської Русі. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2015. Вип. 3. Т. 1. С. 141-144.

Русаль Л. М.

*к.ю.н., доц., доцент кафедри права
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»*

Романюк Т. А.

*студентка другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 081 «Право»
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»*

СУТНІСТЬ ТА ХАРАКТЕРНІ ОЗНАКИ НЕПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ЮРИДИЧНОЇ ОСОБИ

Характеризуючи ту чи іншу категорію цивільного права звертаються, передусім, до питань її відмежування та відмінності від суміжних понять. Адже динамічні процеси, які постійно відбуваються в Україні, які призводять до появи нових видів та організаційно-правових форм різних непідприємницьких структур, що мають статус юридичної особи, вимагають від вчених комплексного підходу до перегляду сучасної доктрини, в тому числі й цивільного права, а також чинного законодавства нашої країни та практики його застосування, для того, щоб привести механізм правової регламентації таких непідприємницьких юридичних осіб у відповідність із сучасними суспільними запитами, в тому числі й у частині використання як синонімічних до поняття «непідприємницька юридична особа» інших суміжних понять, таких як «некомерційна юридична особа» або «неурядова організація» чи «неприбуткова організація» [1, с. 13].

Варто відмітити, що правова конструкція поняття «непідприємницькі юридичні особи» як комплексний термін на даний час не є завершеною. Досить часто у науковій цивілістичній літературі можна зустріти висловлювання щодо умовного поділу юридичних осіб у вітчизняному законодавстві на підприємницькі та непідприємницькі, через те, що непідприємницькі юридичні особи, відповідно до закону, також, в окремих

випадках, при дотриманні відповідних умов, мають право здійснювати підприємницьку діяльність, тому стирається межа між поняттям підприємницької та непідприємницькою організацією. Такий «умовний» поділ викликаний недоліками вітчизняного законодавства та неякісним законодавчим підходом щодо утвердження сутності непідприємницьких юридичних осіб. В Цивільному Кодексі України зазначається лише про непідприємницькі товариства, тому приналежність тієї чи іншої установи до непідприємницьких юридичних осіб вчені повинні виводити лише шляхом аналізу відповідних норм Цивільного Кодексу, щоб довести факт їх віднесення саме до непідприємницьких юридичних осіб [2].

При аналізі сутності непідприємницької юридичної особи варто брати до уваги, що їй в цілому властиві всі ознаки юридичної особи, які закріплені в ЦК України. Так, в ст. 80 Цивільного Кодексу України зазначено, що юридичною особою вважається організація, яка створена та зареєстрована в встановленому законом порядку і яка після цього наділяється цивільною правоздатністю та дієздатністю, а також може виступати від свого імені у судовому процесі, в тому числі бути позивачем та відповідачем [2].

Для непідприємницьких юридичних осіб також є характерними загальні ознаки юридичної особи, закріплені у законодавстві. В той же час, непідприємницькі юридичні особи як суб'єкти правовідносин мають й специфічні риси. Як правило, передусім, в наукових джерелах, вказується на таку ознаку непідприємницьких юридичних осіб, як відсутність в їх діяльності мети одержання та розподілу прибутку (доходу) між учасниками таких організацій, що відрізняє їх від підприємницьких юридичних осіб, які таку мету переслідують [3, с. 203].

Це вважається основоположною ідентифікуючою ознакою непідприємницьких організацій, що мають статус юридичної особи.

Отже, прибуток від підприємницької діяльності некомерційних організацій не розподіляється серед їх засновників та учасників, а повністю реінвестується на розвиток фундаментальних соціальних сфер суспільства (освіта, наука, культура, охорона здоров'я), на зміцнення соціального захисту населення.

Враховуючи наведені позиції щодо ідентифікуючих ознак у правовій конструкції «непідприємницькі юридичні особи» можна зробити висновок, що непідприємницькі юридичні особи є юридичними особами, котрі не здійснюють розподілу прибутку (доходу) між засновниками та учасниками організації, який спрямовується на досягнення мети організації, тобто на суспільно корисні чи приватно корисні цілі в різних сферах суспільного життя. Такий підхід дає можливість сприймати категорію «непідприємницька юридична особа» як родову категорію, а також свідчить про те, що непідприємницькі юридичні особи виступають самостійним типом юридичних осіб [4, с. 51].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Куликова И. К. Гражданская правосубъектность унитарных предприятий : автореф. дис. на соискание учен. степени канд. юрид. наук . Санкт-Петербург, 2007. 21 с.
2. Лещенко Д. С. Правовий статус установ в цивільному праві України : дис. канд. юрид. наук. Київ, 2005. 199 с.
3. Кочин В. В. Визначення поняття «непідприємницька юридична особа приватного права». *Приватне право і підприємництво*. 2011. № 10. С. 85-88.
4. Корпоративное право / под ред. У. Хелльманна, И. В. Венедиктовой. Хмельницкий : Хмельницкий ун-т управления и права, 2015. 251 с.

Русаль Л. М.

*к.ю.н., доц., доцент кафедри права
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»*

Труш В. Ф.

*студентка другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 081 «Право»
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»*

КРИТЕРІЙ ПОДІЛУ ЮРИДИЧНИХ ОСІБ ЗА ОЗНАКОЮ ПРИБУТКОВОСТІ

На законодавчому рівні наявний виключно уніфікований критерій поділу юридичних осіб на комерційні та неприбуткові не надасть змоги визначити істотні ознаки за якими слід розмежовувати вказані юридичні утворення, не проводячи комплексного аналізу кваліфікуючих ознак юридичної особи непідприємницького типу. У протилежному випадку це матиме наслідком такий стан речей, що юридичну особу не можна буде ідентифікувати як таку, що має певні пільги у сфері оподаткування, як наслідок остання мати на меті отримання прибутку, однак з чіткою вимогою, щодо її розподілу його між учасниками, відтак саме у вказаному сенсі не буде відрізнятиметься від класичних підприємницьких утворень [14, с. 23].

Щодо необхідності використання цілої системи та комплексу критеріїв за якими варто розмежовувати мету діяльності та приналежність юридичної особи приватного права наголошує науковець О. О. Первомайський. Вчений сформулював доволі доречні визначення, що: «доцільно вести мову про застосування кількох критеріїв для виокремлення юридичних осіб публічного та приватного права. Серед них такі ознаки, як наявність або відсутність у юридичної особи владних повноважень, виконання яких має здійснювати держава чи територіальна

громада, публічний чи приватний інтерес, організаційна, майнова чи інша підпорядкованість юридичної особи державі чи територіальній громаді і, безумовно, порядок створення та припинення такої юридичної особи» [15, с. 91].

Вказані недоліки та вимушеність застосування плюралістичного критерію базується і в частині пошуку визначальних ознак юридичної особи непідприємницького типу, зважаючи на їх неможливість виключно через критерій відсутності комерційної мети з безпосередньою спрямованістю на одержання прибутку, охарактеризувати суть юридичної особи непідприємницького типу.

Зазначений дослідницький підхід у повній мірі, сприймається вченими у сфері цивільного права, джерелом наукового пізнання яких виступає характеристика поняття юридичної особи непідприємницького типу.

Системно утворюючий критерій при систематизації ознак юридичної особи непідприємницького типу, з огляду на це формулює власні ознаки юридичної особи непідприємницького типу:

- по-перше, на відміну від комерційних, юридичної особи непідприємницького типу не є професійними суб'єктами майнових відносин, що реалізують свою участь у активній формі;
- по-друге, основною метою здійснення діяльності юридичної особи непідприємницького типу не може вважатися отримання прибутку;
- по-третє, у більшості випадків, засновники юридичної особи непідприємницького типу не повинні розподіляти між собою дохід, отриманий від результатів її діяльності;

- по-четверте, організаційно-правова форма юридичної особи непідприємницького типу визначається не тільки Цивільним кодексом України, а й іншими законами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Зеліско А. В. Підприємницькі юридичні особи приватного права: термінологічний аналіз. *Підприємництво, господарство і право*. 2016. № 4. С. 23-32.

2. Первомайський О. О. Юридична особа публічного права : проблеми визначення поняття. *Приватне право і підприємництво*. 2013. Вип. 12. С. 88-92.

Русаль Л. М.

*к.ю.н., доц., доцент кафедри права
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»*

Хабазня Ю. Є.

*студентка другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 081 «Право»
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»*

ПРИНЦИП СВОБОДИ ЗАПОВІТУ

Одним із суттєвих проявів принципу свободи заповіту є правова можливість спадкодавця обумовити виникнення права на спадкування у призначеного в заповіті спадкоємця наявністю певної умови. Як стверджував свого часу Г. Дєрнбург, умови вперше почали з'являтися у Римі саме при розпорядженнях на випадок смерті. Оскільки останні призначалися для регулювання майбутніх відносин, в них бралися до уваги різноманітні випадковості на майбутнє і робилися відповідні розпорядження. У правочинах між живими умови почали з'являтися пізніше [1, с. 291].

Відповідно до ст. 1242 ЦК України заповідач може обумовити виникнення права на спадкування у особи, яка призначена у заповіті, наявністю певної умови, як пов'язаної, так і не пов'язаної з її поведінкою (наявність інших спадкоємців, проживання у певному місці, народження дитини, здобуття освіти тощо). Уведення до матерії спадкового права заповіту з умовою сприймається українськими дослідниками доволі неоднозначно. Наприклад, окремі автори висловлюють доволі радикальну позицію про недійсність заповіту, яким обмежується можливість фізичної особи здійснити право на вибір роду занять, місця проживання, право на свободу пересування тощо.

Причому, заповіти з умовами ретельно розглядалися ученими дореволюційної доби, незважаючи на ту обставину, що Звод законів Російської Імперії, а також проект Цивільного укладення прямо не закріплювали правила щодо вчинення таких правочинів.

Д. І. Мейєр додавав до цього, що умова в заповіті має відповідати засадам моральності. Автор зазначав, що зміст заповітів досить часто помилково ототожнюють з їх умовами. Зокрема, батько заповідає синові присвятити себе певному роду занять або утриматися від тієї чи іншої слабкості тощо. Але не пов'язує зі своїм розпорядженням жодних юридичних наслідків. Тому, підсумовує Д. І. Мейєр, стосовно заповітів потрібна особлива уважність, щоб з'ясувати значення того чи іншого розпорядження, і тільки тоді слід надавати розпорядженню заповідача значення умови, коли певна дія спадкоємця без сумніву поставлена підставою виникнення права на спадкування [2, с. 787].

Нарешті, К. П. Побєдоносцев поділяв умови отримання спадщини спадкоємцем на суспензійні та резолютивні. За суспензійної умови визначалася обставина, до настання якої право певної особи обмежувалося до повного або ймовірного її настання. За резолютивної умови визначалася обставина, з настанням якої право однієї особи мало припинитися й поступитися праву іншої особи [3, с. 542, 543].

Зокрема, В. І. Серебровський, допускаючи вчинення такого правочину, зазначав, що його основна практична складність полягає у тій правовій невизначеності, яка триває до з'ясування питання про виконання встановленої в заповіті умови. Обмежити цей час строком для прийняття спадщини практично для більшості випадків буде означати неможливість виконання умови. Відсутність же будь-яких строків, у межах яких має бути виконана умова, потягне вкрай нестійкий характер заповідального розпорядження. А відтак доцільним є встановлення в законодавчому

порядку певного граничного строку, протягом якого має бути остаточно вирішене питання про настання або ненастання відкладальної умови. Крім того, учений наголошував і на правовому становищі заповіданого майна у період між відкриттям спадщини і настанням або ненастанням відкладальної умови, якщо заповідач особисто не зробив відповідних розпоряджень [4, с. 132, 133]. При ненастанні умови до відкриття спадщини або при ненастанні її протягом визначеного нормального строку пропонувалося вважати заповіт в цілому або частині недійсним.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Демин А. В. Диспозитивность в налоговом праве : монография. Красноярск : Сиб. федер. ун-т, 2017. 188 с.
2. Шама Н. Укладення спадкового договору. *Вісник Львівського університету*. 2011. Вип. 52. С. 211-218.
3. Победоносцев К. П. Курс гражданского права. Часть вторая : Права семейственные, наследственные и завещательные. Москва : Статут, 2003. 639 с.
4. Серебровский В. И. Избранные труды по наследственному и страховому праву. Изд. 2-е, испр. Москва : Статут, 2003. 558 с.

Русаль Л. М.

*к.ю.н., доц., доцент кафедри права
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»*

Цюсьмак А. А.

*студент другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 081 «Право»
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»*

ЗАКОНОДАВЧЕ ФОРМУВАННЯ ПОНЯТТЯ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ

Отже, запобігання та протидія корупції являються взаємо обумовлюючими та тісно пов'язаними поняттями, які разом утворюють поняття «боротьба з корупцією». В свою чергу, повноцінна боротьба з корупцією в будь-якій цивілізованій державі за відсутності хоча б одного з цих елементів неможлива, оскільки буде неефективною.

Абсолютна більшість опитаних нами фахівців в галузі права та охоронної діяльності погоджується з тим, що запобігання є первинним до протидії, оскільки являється за своєю суттю превентивним заходом, метою якого є недопущення настання негативного явища (події) в майбутньому та меншість вважають ці два поняття синонімами, між якими немає різниці.

Процес формування категорії «корупційне правопорушення» своїми витокami сягає часів Стародавнього Риму. Оперування терміном «корупція» стосовно політичної сфери приписують Аристотелю, який визначав тиранію як неправильну, зіпсовану (корумповану) форму монархії У Стародавньому Римі й Давніх Афінах. Формами протидії цьому явищу були передусім суспільний контроль і колективна мораль [1, с. 145]. Посилання на корупційні діяння з установленням їх суб'єктного складу й суб'єктивної сторони зустрічаємо в найбільшому пам'ятнику римського права – в Законах XXII таблиць: «Невже ти вважатимеш суворим ухвалу закону, що карає стратою того суддю або посередника, який був

призначений при судообговоренні і якого було викрито в тому, що він прийняв грошову винагороду у справі?» (Таблиця ІХ. 3. Авл. Геллій, Аттичні ночі, ХХ. 17).

Історико-правові напрацювання вчених беззаперечно доводять, що корупція, як негативне явище, існувало в суспільстві завжди та пов'язане з виникненням управлінського апарату. Ще Ш.–Л. Монтеस्क'є писав: «...Відомо вже по досвіду століть, що всяка людина, що має владу, схильна зловживати нею й іде в цьому напрямку, доки не досягне покладеної йому межі» [2, с. 289].

Радянська епоха відмічається зниженням теоретичного інтересу до корупції на тлі становлення міфологеми про неї як явища, властивого лише так званому «загниваючому капіталізму» [3, с. 5]. А тому, на жаль, ця проблематика не досліджувалася на належному рівні, не зважаючи навіть реальної наявності цього діяння в різних сферах управління й діяльності держави. Утім, деякі правники наголошували на функціонуванні корупції вже в післяреволюційний період. Вважалося, що її причинами в умовах соціалізму є недоліки в роботі партійних, державних і профспілкових органів [4, с. 19].

Після проголошення незалежності України, корупція почала стрімко розвиватися і до сьогодення досягла ганебної, неприйнятної для демократичної держави меж.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Коновалов В. Генезис феномена «корупція» в адміністративно-правовій доктрині Російської Федерації. *Вісник Львів. ун-ту*. 2013. Вип. 58. С. 144-151.
2. Монтескье Ш. Избранные произведения. Москва : Госполитиздат, 1955. 800 с.
3. Алексеев С. В. Коррупция в переходном обществе: социологический анализ : автореф. дис. на соиск. учен. степ. д-ра соц. наук. Новочеркасск, 2008. 49 с.
4. Темнов Е. И. Коррупция. Происхождение современного понятия. *Актуал. пробл. теории и практики борьбы с организованной преступностью в России*. Москва: 1994. С. 14-24.

Стойко Г. В.

*к.е.н., доцент кафедри менеджменту, економіки та туризму
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»*

Конопада С. Р.

*студент другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності «Фінанси, банківська справа та страхування»
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»*

МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ АКТИВАМИ ПІДПРИЄМСТВА

Для здійснення господарсько-фінансової діяльності суб'єкти господарювання повинні мати у своєму розпорядженні визначене майно, яке належить їм на правах власності або володіння. Усе майно, яким володіє підприємство та відображає його у своєму балансі, називається активами підприємства.

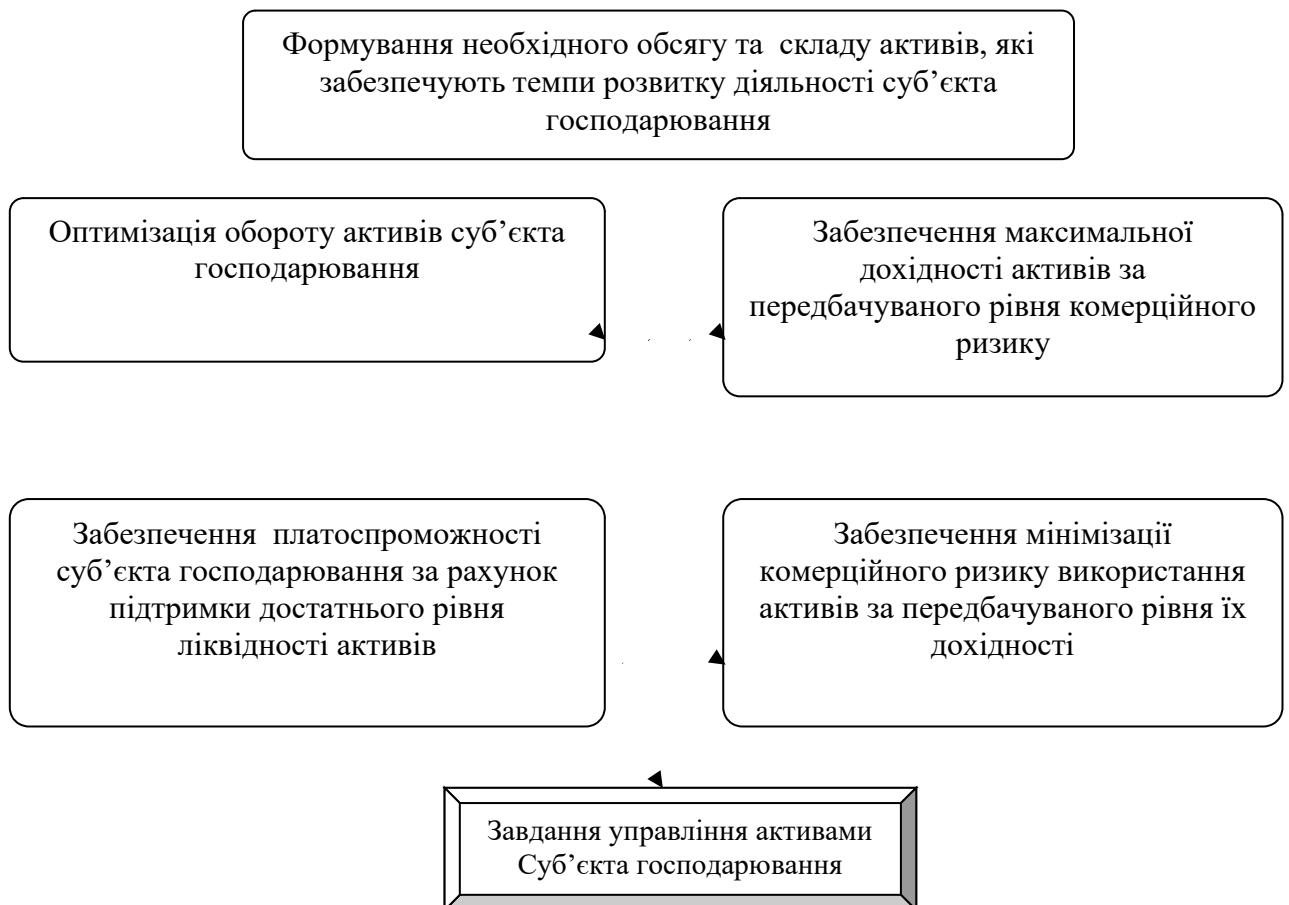

Рис. 1. Основні завдання управління активами суб'єкта господарювання

Активи це економічні ресурси підприємства у формі сукупних майнових цінностей, які використовують у господарсько-фінансовій діяльності з метою одержання прибутку.

Управління активами суб'єкта господарювання є системою принципів та методів розробки і реалізації управлінських рішень, пов'язаних із формуванням та ефективним використанням активів в основній діяльності, а також організацією їх обороту.

Метою управління активами є зростання обсягів та рентабельності суб'єкта господарювання. У процесі реалізації даної мети, управління його активами спрямоване на розв'язання основних завдань (рис. 1.)

1. Формування необхідного обсягу та складу активів, які забезпечують темпи розвитку діяльності суб'єкта господарювання. Це завдання реалізується шляхом визначення потреби у необхідних активах, які планують використовувати у кожному операційному процесі суб'єкта господарювання, оптимального співвідношення певних видів та залучення їх ефективніших різновидів виходячи із рівня продуктивності та потенційної прибутковості від майбутнього використання.

2. Забезпечення максимальної дохідності активів за передбачуваного рівня комерційного ризику. Це завдання досягається за рахунок максимального використання активів у ефективних напрямках операційної діяльності та комерційних операціях суб'єкта господарювання. Виконуючи це завдання, слід пам'ятати, що максимізація рівня дохідності операційних активів досягається, як правило, за істотного зростання рівня комерційних ризиків, пов'язаних із їх використанням. Максимізація дохідності активів, які використовуються має забезпечуватися в межах допустимого комерційного ризику, конкретний рівень якого встановлюють власники або менеджери підприємства з урахуванням їхнього фінансового ставлення до допустимих ризиків у господарській діяльності.

3. Оптимізація обороту активів. Це завдання реалізують шляхом ефективного управління матеріальними та грошовими потоками активів у окремих циклах їх кругообігу: забезпеченням синхронності формування певних видів потоків активів, які пов'язані із операційною діяльністю; мінімізацією сукупності витрат на організацію обороту активів в усіх формах.

4. Забезпечення мінімізації комерційного ризику використання активів за передбачуваного рівня їх дохідності. Це завдання досягається у випадку якщо рівень дохідності використовуваних активів планують наперед, при цьому важливо знизити рівень комерційного ризику видів діяльності або операцій, які будуть забезпечувати збільшення дохідності. Мінімізація ризиків забезпечується через диверсифікацію напрямків операційної діяльності суб'єкта господарювання та його операцій, пов'язаних із використанням активів; уникнення конкретних видів комерційних ризиків; ефективних форм зовнішнього та внутрішнього страхування.

5. Забезпечення платоспроможності суб'єкта господарювання за рахунок підтримки достатнього рівня ліквідності активів. Це завдання вирішується насамперед за рахунок ефективного управління залишками грошових активів та їхніх еквівалентів. Проте маємо на увазі, що надмірні грошові активи, забезпечують високий рівень платоспроможності, але втрачають свою вартість під впливом часового фактора та інфляції. Це завдання належить до оптимізаційних методів, у процесі вирішення яких будуть враховуватись різні економічні інтереси підприємства. Необхідну платоспроможність суб'єкти господарювання забезпечують також високим рівнем ліквідності короткотермінових фінансових вкладень, дебіторської заборгованості, обсягів готової продукції, інших видів операційних активів.

Нормування – це процес обчислення частини оборотних активів (запасів та витрат), необхідних суб’єкту господарювання для забезпечення нормального та безперервного процесу виробництва, реалізації продукції та здійснення розрахунків.

Існує ряд причин, які обумовлюють необхідність нормування у суб’єктів господарювання (рис. 2).

Рис. 2. Причини, що визначають необхідність нормування активів підприємства

Нормування оборотних активів може здійснюватись трьома методами: методом прямого розрахунку, аналітичним методом та методом коефіцієнтів.

Метод прямого розрахунку дозволяє найбільш точно визначити потребу в оборотних активах. Він враховує технічні, організаційно-технологічні, транспортні і інші особливості, досвід та стан розрахунків. Розрахунок потреби здійснюють за кожним елементом оборотних активів із врахуванням завдань плану виробництва, постачання і збуту.

Аналітичний метод визначення потреби в оборотних активах базується на здійсненні розрахунків із врахуванням середніх фактичних залишків та змін обсягів виробництва. При цьому здійснюються коригування із врахуванням зайвих та непотрібних запасів, неліквідів, які, можливо, мали місце у попередньому періоді.

Коефіцієнтний метод дозволяє здійснити розрахунок потреби в оборотних активах із врахуванням тенденцій і співвідношень у змінах обсягу виробництва та окремих видів запасів і затрат. Частина з них прямо пропорційно залежна від змін в обсягах виробництва, інша частина залежить в меншій мірі – малоцінні і швидкозношувані предмети, запчастини для ремонтів, витрати майбутніх періодів тощо.

Усі розглянуті завдання управління активами взаємопов'язані між собою, хоча й окремі з них мають різноспрямований характер.

Можна зробити висновок, що у процесі управління операційними активами окремі завдання повинні бути оптимізовані між собою за критерієм можливого зростання ринкової вартості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Ізмайлова К. В. Фінансовий аналіз : навч. посіб. Київ : МАУП, 2001. 152 с.
2. Терещенко О. О. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання : навч. посіб. Київ : КНЕУ, 2003. 554 с.
3. Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 8 «Нематеріальні активи» : Наказ Міністерства фінансів України від 18.10.1999 р. № 242.

Яворська В. Г.

*к.ю.н., доц., завідувач кафедри права
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»*

Конопада С. Р.

*студент другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 081 «Право»
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»*

ВДОСКОНАЛЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО КРИМІНАЛЬНУ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ЗЛОЧИНИ ПРОТИ ОСОБИСТОЇ СВОБОДИ

Початок дослідження вказаної категорії злочинів відмічається при визначенні злочинів проти волі в Київській Русі. Так, в договорі князя Олега з Візантією, який прийнято в 911 р. передбачено злочин викрадення руського челядина (ст. 12) [1, с. 13], пізніше в договорі князя Ігоря з Візантією, що прийнятий вже у 944 р. визначено обернення русичами в рабство грека, який знаходився на кораблі, який потрапив у катастрофу (ст. 9) [1, с. 39]. Проте, думки науковців з приводу віднесення такого злочину до злочинів проти волі не досягли єдності [2, с. 25]. Якщо деякі вчені трактують вказаний злочин з погляду позбавлення волі, то інші вчені називають його захистом прав у сфері майна.

Проте, в договорі 944 р. зустрічається норма, яка вказує на злочини проти волі, зокрема: «якщо знайдуть руські грецький корабель, викинутий де-небудь на берег, нехай не завдають йому шкоди; якщо ж хтось візьме з нього що-небудь, або оберне будь-яку людину (з цього корабля) в рабство або уб'є, то буде покараний згідно з руським і грецьким звичаєм» [1, с. 39]. Така норма вказує на викрадення людини, тому дослідники називають її першою згадкою про такий злочин в кримінальному праві нашої держави і це повністю виправдано [3, с. 100].

Злочини проти волі, честі та гідності особи згадуються в Литовських статутах 1529, 1566 та 1588 років. Наприклад зустрічається цікава норма, що: «кожна з них за порадою своїх друзів має вільно вийти за того, за кого схоче» [4, с. 232]. Вказана норма запроваджена до КК України порівняно недавно, проте в історії кримінального законодавства згадується давно.

Вказані юридичні документи називали відповідальність у випадку викрадення отчича або челядника [5, с. 406-407], проте злочин знову відмічався майновим характером з призначенням покарання у вигляді штрафу і повернення викраденого майна.

В Соборному Уложенні 1649 р. вказано норму про відповідальність за викрадення жінки з її будинку. Тепер кваліфікація відбувалась за злочини проти волі та передбачено за вчинення злочину смертну кару [6, с. 249].

В Артикулі військовому Петра I 1715 р. вказано норму про відповідальність за посягання на особисту свободу людини та визначено, що «якщо хтось людину вкраде і продасть, йому належить, якщо буде доведено, голову відрубати» [7, с. 362]. Таким чином, відмічаємо збереження норми про смертну кару за викрадення людини в історичних юридичних документах.

У юридичному документі «Права, за якими судиться малоросійський народ» 1743 р. знову передбачено кримінальну відповідальність за злочини проти свободи [8, с. 424-425]. Передбачено відповідальність за протиправне ув'язнення, при якому морили голодом, били або іншим чином знущалися [9, с. 357].

В 1845 р. запроваджується Уложення про покарання кримінальні та виправні, яке передбачає норми про злочини проти волі, честі та гідності особи в різних нормах, що поєднуються в одну систему злочинів [10, с. 69]. Застосування таких норм ускладнене з позиції такої структури та побудови.

Незаконне позбавлене волі відмічається такими властивостями:

- 1) протиправність позбавлення волі;
- 2) використання насильства у випадку позбавленні іншої особи свободи;
- 3) наявність мотиву незаконного позбавлення свободи [11, с. 375-376].

Такий злочин відмічається залежністю від часу, напротязі якого позбавили волі людину. Крім простих складів злочинів такого виду називались кваліфіковані склади таких злочинів. До таких ознак відносили образу затриманого, катування, мучення, хвороба чи смерть потерпілого та інші [12, с. 792-793]. Визначалось позбавлення волі з застосуванням насильства, при викраденні коней, перешкоджання пересуванню потерпілого [12, с. 793].

Вказане Уложення 1845 р. з юридичної точки зору прогресивно називало об'єкт вказаних злочинів, що позитивно вплинуло на захист потерпілих від такого злочину. Проте, норми вказаного документу містять недоліки у вигляді наявності таких норм у різних розділах такого Уложення та казуальний характер, що збереглося у наступних виданнях [13].

В Кримінальному уложенні від 22 березня 1903 р. норми про злочини проти волі збереглися, але вдосконалено техніку побудови самих норм права. Новими у вказаному документі називають норми права про примушування та погрози і про порушення недоторканності житла.

Кваліфікованими видами названого злочину відмічають:

- 1) вчинення такого злочину проти матері, батька або висхідного родича;
- 2) вчинення злочину проти священнослужителя при здійсненні таким богослужіння або духовної треби;
- 3) службової особи при виконанні такою службових обов'язків [14, с. 101].

КК Австрійської імперії 1852 р., що поширювався на частину земель нашої держави передбачав настання кримінальної відповідальності за вчинення таких злочинів:

- викрадення людини для передання іноземній державі;
- викрадення людини для надання іноземної армії солдатами;
- протиправне позбавлення волі;
- використання людини як раба;
- викрадення жінки;
- примушування;
- небезпечні погрози [15, с. 35-40].

В КК УРСР 1960 р. передбачено такі види злочинів проти волі:

- незаконне позбавлення волі;
- викрадення чужої дитини.

Торгівля людьми визначена в законодавстві у 1998 році [16, с. 156]. В ч. 1 ст. 124-1 КК України такий злочин пояснювався з позиції відкритого або таємного заволодіння людиною, яке пов'язане із законним або незаконним переміщенням за згодою чи без згоди особи через державний кордон України або без такого для подальшого продажу або іншої оплатної передачі з метою сексуальної експлуатації, використання в порнобізнесі, втягнення у злочинну діяльність, залучення в боргову кабалу, усиновлення в комерційних цілях, використання у збройних конфліктах, експлуатації її праці.

У випадку вчинення такого злочину передбачено покарання у вигляді позбавлення волі на строк від трьох до восьми років з конфіскацією майна або без такої [17].

В КК України 2001 року передбачено відповідальність за злочини проти волі, честі та гідності особи. В такий період часу КК України налічував шість статей, до яких відносили:

- «Незаконне позбавлення волі або викрадення людини»;
- «Захоплення заручників»;
- «Підміна дитини»;
- «Торгівля людьми або інша незаконна угода щодо передачі людини»;
- «Експлуатація дітей»;
- «Незаконне поміщення в психіатричний заклад».

Пізніше, в 2009 р. КК України внесено склад злочину «Використання малолітньої дитини для заняття жебрацтвом» [18], в 2017 р. «Примушування до шлюбу» [19], у 2018 р. «Насильницьке зникнення». Тому злочини проти волі, честі та гідності особи налічують дев'ять злочинів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Памятники русского права. Выпуск первый / под ред. проф. С. В. Юшкова. Москва : Государственное издательство юридической литературы, 1952. XVI+287 с.
2. Блажнов А. Г. Незаконное лишение свободы: уголовно-правовой аспект : дисс.... канд. юрид. Наук : 12.00.08. Омск, 2005. 165 с.
3. Андрушко А. В. Генезис законодавства про кримінальну відповідальність за злочини проти особистої свободи людини (X-XVIII століття). *Jurnalul juridic national: teorie și practică*. 2017. № 6-1 (28). С. 99-103.
4. Статути Великого князівства Литовського : у 3-х т. Т. I. Статут Великого князівства Литовського 1529 року / за ред. С. Ківалова, П. Музиченка, А. Панькова. Одеса : Юридична література, 2002. 464 с.

5. Статути Великого князівства Литовського : у 3-х т. Т. II. Статут Великого князівства Литовського 1566 року / за ред. С. Ківалова, П. Музиченка, А. Панькова. Одеса : Юридична література, 2003. 560 с.
6. Российское законодательство X-XX веков : в 9 т. Т. 3. Акты Земских соборов. Москва : Юрид. лит., 1985. 512 с.
7. Российское законодательство X-XX веков : в 9 т. Т. 4. Законодательство периода становления абсолютизма. Москва : Юрид. лит., 1986. 512 с.
8. Бойко І. Й. Історія правового регулювання цивільних, кримінальних та процесуальних відносин в Україні (ІХ–ХХ ст.) : навч. посіб. Львів : ВЦ ЛНУ імені Івана Франка, 2014. 904 с.
9. Права, за якими судиться малоросійський народ 1743 року / за ред. Ю. С. Шемшученка. Київ : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 1997. 547 с.
10. Андрушко А. В. Розвиток законодавства про кримінальну відповідальність за злочини проти особистої свободи людини (ХІХ-поч. ХХІ ст.). *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція*. 2017. Вип. 29. Том 2. С. 68-73.
11. Бѣлогриць-Котляревскій Л. С. Учебникъ русскаго уголовного права. Общая и особенная части. Кіевъ ; Петербургъ ; Харьковъ : Южно-Русское Книгоиздательство Ф. А. Іогансона, 1904. IV+618 с.
12. Уложеніе о наказаніяхъ уголовныхъ и исправительныхъ. Санктъ-Петербургъ : Въ Типографіи Второго Отдѣленія Собственной Его Императорскаго Величества Канцеляріи, 1845. 898+XVII с.
13. Уложеніе о наказаніяхъ уголовныхъ и исправительныхъ 1885 года. Санктъ-Петербургъ : Издано Н. С. Таганцевымъ, 1892. 796 с.
14. Уголовное уложеніе. Высочайше утвержденное 22 марта 1903 г. Санктъ-Петербургъ : Сенатская типографія, 1903. VII+144 с.

15. Ustawa karna z dnia 27 maja 1852 r. Lwów: Dr. Maksymiljan Bodek, Księgarnia Nakładowa, 1929. 192 s.

16. Голина В. В. Преступления против свободы воли личности: криминологическая характеристика и проблемы предупреждения. *Злочини проти особистої волі людини: збірник матеріалів науково-практичного семінару* (Харків, 19-20 верес. 2000 р.) / під ред. В. В. Сташиса. Харків : Книжкове видавництво «Лествиця Марії», 2002. С. 155-161.

17. Кримінальний кодекс України від 28 грудня 1960 р. (з наступними змінами і доповненнями) / Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2001-05#Text>. (дата звернення : 23.09.2021).

18. Закон України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінально- процесуального кодексів України щодо використання дитини для жебракування» від 15 січня 2009 р. № 894-VI. *Законодавство України*. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/894-17#Text>. (дата звернення : 23.09.2021).

19. Закон України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України з метою реалізації положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами» від 6 грудня 2017 р. № 2227-VIII. *Законодавство України*. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2227-19#n57>. (дата звернення : 23.09.2021).

Яворська В. Г.

*к.ю.н., доц., завідувач кафедри права
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»*

Куришев П. С.

*студент другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 081 «Право»
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»*

ПОНЯТТЯ ІНТЕРЕСУ В КОРПОРАТИВНОМУ ПРАВІ

При визначенні корпоративних прав завжди згадується поняття інтерес суб'єктів корпоративних прав, які часто поєднують права з інтересами для подальшого захисту прав учасників товариства.

Від латинського перекладу поняття інтерес означає «має значення» [1]. У широкому розумінні воно вказує на увагу до певного об'єкта чи речі, яка важлива та корисна [2, с. 91]. Вказане поняття вивчають у різних науках, наприклад філософії, яка визначає інтерес з позиції діяльності особи.

В юридичній науці поняття інтересу зустрічається з часів Стародавньої Греції, Стародавнього Китаю та Риму.

Наприклад, Г. Ф. Шершеневич вказував про інтерес наступним чином: «суб'єктивне право є владою здійснювати свій інтерес, а наявність інтересу ще не створює права». А. В. Венедиктов називав інтерес визначальним чинником суб'єктивного права, що виконується суб'єктом в своїх інтересах [3, с. 37-38]. С. М. Братусь вказував на інтерес з позиції передумови утворення права [4, с. 20].

Тому поняття інтересу та права завжди у юридичній літературі пов'язані між собою.

Для того, щоб наблизитися до права інтерес повинен бути законним. Наприклад з цього приводу так вказував А. В. Малько про законний інтерес, що: «законним інтересом є відображене у об'єктивному праві або

впливає із його загального змісту та у певній мірі гарантований державою простий юридичний дозвіл, який виражається у намаганні суб'єкта користуватися конкретним соціальним благом, а також у деяких випадках звертатися за захистом до компетентних органів – з метою задоволення власних потреб, які не суперечать суспільним» [5, с. 342]. Вказане поняття напевно більше відображає право, ніж інтерес, адже вказані ознаки притаманні для права.

У визначенні зроблено акцент на такі позиції:

- право використовувати певне благо;
- захист через наділені повноваженнями органи;
- відповідність інтересів особи загальним.

В основу такого інтересу покладений правовий дозвіл на вчинення певної дії [6, с. 277]. Переважно законний інтерес закріплений у нормах права.

Поняття інтерес не тільки теоретично. Наприклад, в рішенні Конституційного Суду України від 01 грудня 2004 року [7] інтерес визнається об'єктом судового захисту. З цього випливає, що інтерес закріплений у судовій практиці, тому підлягає захисту.

В корпоративному праві поділяють інтереси за різними класифікаціями:

- інтереси всіх акціонерів товариства;
- інтереси властиві для визначеної групи акціонерів товариства.

Для прикладу неврахування інтересів можна вказати конфлікт в корпорації авіакомпанії «Аеросвіт», яка здійснювала перевезення. Припинення існування компанії негативно вплинуло на всю галузь в країні, тому захист прав акціонерів набуває загального поширення.

Для всіх акціонерів найбільше значення мають корпоративні права, вони направляють інтереси акціонерів товариства [8, с. 556].

Найбільша мета корпорації полягає в отриманні прибутку, як прямо передбачено в ст. 42 ГК України та ст. 84 ЦК України. Прибуток повинен бути правильно розподілений між акціонерами у вигляді дивідендів та збільшення прибутковості всього товариства.

З цього слідує, що законний інтерес акціонера полягає в отримання прибутку та збільшенні вартості акцій.

Збільшити вартість акцій можна доклавши зусиль та правильно визначивши напрямки роботи, наприклад через збільшення майнової основи товариства, налагодження зв'язків з вигідними партнерами.

Для корпорації визначальне значення мають інтереси більшості, проте меншість бере участь в голосуванні, тому може висловити свою волю.

У всіх акціонерів права не однакові, звичайно вони відрізняються залежно від впливу на корпорацію, тобто від об'єму належних акцій.

Також наявна проблема, коли акціонери забезпечуючи власні інтереси діють всупереч або навіть на шкоду загальному інтересу. В такому разі, порушення їх прав та законних інтересів (включаючи корпоративні інтереси) або створюючи загрозу такого порушення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Большая Советская Энциклопедия (в 30-ти томах). Изд. 3-е. Т. 10. / гл. ред. А. М. Прохоров. Москва, 1972. 597 с. URL : http://enc-dic.com/enc_soviet/Interes-20342.html (дата звернення: 28.09.2021).

2. Толковый словарь русского языка в 4-т. / под ред. Д. Н. Ушакова. Москва, 1996. Т. 1. С. 91.

3. Венедиктов А. В. Гражданско-правовая охрана социалистической собственности в СРСР. Москва : Издательство АН СССР, 1954. 840 с.

4. Братусь С. Н. Субъекты гражданского права. Москва : Государственное издательство юридической литературы, 1950. 367 с.

5. Малько А. В. Спорные вопросы понятия «законный интерес». Проблемы теории государства и права : учеб. Пособ. / под ред. М. Н. Марченко. Москва : Проект, 1999. 501 с.

6. Дождев Д. В. Римское частное право : учебник для вузов / под общ. ред. В. С. Нерсесянца. 2-е изд., изм. и доп. Москва : Норма-Инфрам, 2002. 784 с.

7. Рішенням Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 50 народних депутатів України щодо офіційного тлумачення окремих положень частини першої статті 4 Цивільного процесуального кодексу (справа про охоронюваний законом інтерес) від 01 грудня 2004 року у справі № 1-10/2004. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v018p710-04>. (дата звернення : 28.09.2021).

8. Избранные труды по гражданскому праву: из истории цивилистической мысли. Гражданское правоотношение. Критика теории «хозяйственного права» / Иоффе О. С., Маковский А. Л., Шиловост О. Ю. 2-е изд., исправл. Москва : Статут, 2003. 782 с.

Яворська В. Г.

*к.ю.н., доц., завідувач кафедри права
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»*

Лашко С. В.

*студентка другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 081 «Право»
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»*

ЗАХИСТ ПРАВ АВТОРА

Права на захист автора передбачені в Конституції України, Цивільному кодексі України, Законі України «Про авторське право і суміжні права».

Здійснення захисту права в суді являється найбільшою гарантією на забезпечення прав і свобод людини. З такої причини суд займає визначальне положення в державних органах [1, с. 15].

Для захисту прав автора наявні різні види процесу. Найбільше випадків захисту передбачено для цивільного процесу через наявність відшкодування заподіяної шкоди. В законодавстві передбачено норми від посягань на авторські права. З такого приводу цілком правильно вказує про значення визначення та захисту авторських прав у законодавстві Н. С. Кузнецова, що: «таку позицію законодавця в питанні формування ефективних правових норм для якісного захисту прав інтелектуальної власності, забезпечення всебічної реалізації інтелектуальних прав слід розглядати як невід'ємну складову найпріоритетніших завдань сучасної держави» [2, с. 23].

Проте, захист прав автора набув популярності в останні десятиліття, а до того періоду часу проблема залишалася досить актуальною.

Захист прав автора почав досліджуватися та практикуватися з часу Стародавнього Риму. В названий період правники хотіли захистити права автора на кожен екземпляр авторського твору через пояснення розумового

значення авторства [3, с. 63]. Значення авторського права визначалось через право власності на твір з позиції речі в цивільному праві.

Таким чином, за часів Стародавнього Риму захист прав автора опосередковувався через захист права власності на річ, у якій твір знайшов зовнішній вираз.

В період влади Польського та Литовського князівств виділяли захист права інтелектуальної власності [4, с. 99].

При здійсненні судової реформи 1864 р. вдосконалилось судочинство, проте залишилось багато дискусійних питань [5, с. 13].

Є. В. Васьковський про вказану реформу писав дуже позитивно, а саме відмічав прогресивний характер судочинства навіть в порівнянні з країнами Європи [6, с. 9-10].

Норми цивільного законодавства запозичили з французького цивільного права та передбачали важливість суду при вирішенні цивільних спорів, незалежність судової системи та прав подання до суду для захисту прав [5, с. 13-14].

Права автора на основі таких норм також підлягали захисту в порядку цивільного судочинства. ЦПК УРСР 1924 р. запровадив принципи цивільного процесу, які впливають на захист прав.

ЦПК УРСР 1929 року не містив норм про захист прав автора в цивільному процесі. У зв'язку з цим, захист прав автора здійснювалось через загальні норми цивільного процесу.

Правове регулювання захисту авторського права почалося від «Основ авторського права», які були прийняті 30 січня 1925 року [7, с. 118]. Далі прийнято Основи авторського права 1928 року, що здійснювали правове регулювання до 60-х років [8, с. 49].

Подальше вдосконалення норм про захист авторських прав відбувся в ЦПК 1963 р. Вказаний нормативний акт відмічається вдосконаленими нормами про захист авторських прав [9, с. 23].

В ЦПК передбачено альтернативну підсудність при захисті прав автора. У ч. 1, 5 ст. 126 ЦПК УРСР 1963 р. передбачено наступну правову норму, що: «позови, що впливають з права автора на об'єкт авторського права чи суміжних прав, винахід, корисну модель, промисловий зразок, раціоналізаторську пропозицію та інші результати інтелектуальної, творчої діяльності, могли подаватися також за місцем проживання позивача, а позови, пов'язані з порушенням майнових прав, що впливають з авторського права та суміжних прав, права на винахід, корисну модель, промисловий зразок, знак для товарів і послуг, зазначення походження товарів, топографію інтегральної мікросхеми, сорт рослин – також за місцем вчинення порушення».

В. В. Комаров пояснює, що після прийняття нашою державою незалежності вдосконалилось законодавство відповідно до Концепції судово-правової реформи в Україні від 28 квітня 1992 р. За вказаним нормативним актом передбачалось вдосконалити судову владу та законодавство, зокрема проведення процесу [5, с. 26].

23 грудня 1993 року в Україні прийнято Закон «Про авторське право і суміжні права». Правове регулювання вказаного закону поширювалося на відносини у напрямку створення творів літератури, науки, мистецтва та об'єктів суміжних прав. В законі передбачено захист прав автора в судовому порядку, підстави, способи захисту, забезпечення позову.

18 березня 2004 року прийнято ЦПК України, який достатньо визначений в питаннях структури цивільного судочинства [9, с. 26].

В кодексі не передбачено альтернативної підсудності, але вказано інститут забезпечення позову до подання позовної заяви з метою запобігання порушенню права інтелектуальної власності.

Права автора захищені у міжнародних документах. Зокрема, велике значення відмічається за такими міжнародними нормативними актами про захист прав автора:

Всесвітня конвенція про авторське право 1952 р.;

Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів 1971 р.;

Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності 1994 р.;

Договір Всесвітньої організації інтелектуальної власності про авторське право 1996 р.;

Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони 2014 р.

Наявні стандарти Ради Європи у сфері охорони прав автора [10, с. 11].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Сердюк В. В. право на судовий захист у контексті змагальності сторін. *Адвокат*. 2012. № 9 (144). С. 14-18.
2. Кузнєцова Н. С. Проблеми захисту прав інтелектуальної власності в Україні. *Право України*. 2011. №3. С. 21-29.
3. Іванова М. О. Передумови зародження авторського права в *ius civile* Стародавнього Риму. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2015. № 1. С. 62-66.

4. Кирдан Б. В. Эволюция правового регулирования защиты прав автора в порядке гражданского судопроизводства. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія «Юридичні науки». 2016. Т. 1. Вип. 6. С. 98-101.

5. Комаров В. В. Цивільне процесуальне законодавство у динаміці розвитку та практиці Верховного Суду України. Харків : Право, 2012. 624 с.

6. Васьковский Е. В. Учебник гражданского процесса / Е. В. Васьковский ; с предисл., под ред. В. А. Томсинова. Москва : Зерцало, 2003. 464 с.

7. Довгань Г. В. Становлення та розвиток законодавства України про інтелектуальну власність (історико-правовий аспект) : дис. ... канд. юрид. наук. Львів, 2008. 222 арк.

8. Іващенко В. А. Законодавче забезпечення охорони авторського права Радянської України у 1925-1928 рр. *Право і суспільство*. 2015. № 3. С. 48-51.

9. Ярема А. Г., Давиденко Г. І. Новели цивільного судочинства. *Вісн. Верхов. Суду України*. 2005. № 9. С. 25-30.

10. Бочарова Н. В. Актуальні проблеми міжнародного права. *Альманах міжнародного права*. 2016. Вип. 12. С. 4-12.

Яворська В. Г.

*к.ю.н., доц., завідувач кафедри права
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»*

Марушечко М. Б.

*студентка другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 081 «Право»
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»*

ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОЧИННОСТІ У СФЕРІ ПРИВАТНОЇ ВЛАСНОСТІ

Проблематика запобігання злочинності у сфері інтелектуальної власності на вітчизняному просторі переважно розглядалася в контексті розробки заходів запобігання економічній злочинності.

Але з такої причини, що досліджувана злочинність має свою власну специфічну систему детермінант, ці заходи виявлялися неефективними.

В нашій державі на теперішній час не створено єдиної дієвої науково обґрунтованої концепції запобігання злочинності у сфері інтелектуальної власності і, як наслідок, з кожним роком відбувається загострення ситуації зі злочинним порушенням прав інтелектуальної власності в Україні.

Під запобіганням злочинності прийнято розуміти соціальну політику держави, що спрямована на подолання криміногенно небезпечних протиріч у суспільних відносинах з метою їх позитивного вирішення і поступового витіснення (загальносоціальне запобігання), а також спеціальна випереджальна практика протидії формуванню і реалізації на різних стадіях злочинних проявів (спеціально-кримінологічне запобігання) [1, с. 16].

Запобігання злочинності має двоєдину діалектичну природу: з одного боку, це руйнація дії причин злочинності, а з другого – творення причин добродійності [2, с. 70].

Запобігання злочинності проявляється у двох взаємопов'язаних різновидах запобіжної діяльності: загальносоціального та спеціально-кримінологічного. Слід погодитися з В. В. Голіною, що загальносоціальне запобігання – це, так би мовити, стратегія, а спеціально-кримінологічне – тактика боротьби зі злочинністю, і тільки поєднання заходів цих напрямів спроможне ефективно протистояти злочинності [3, с. 133].

Загальносоціальне запобігання являє собою такі продумані економічні, соціальні, політичні, ідеологічні, культурно-виховні, організаційно-управлінські, правові та інші за характером та природою реформування, які обов'язково об'єктивно повинні здійснювати суспільство і держава з метою послаблення і усунення деструктивних явищ і процесів, що сприяють злочинності, і посилення чинників, що стримують її [4, с. 6-7].

Загальносоціальні заходи, що проводяться державними та громадськими організаціями в масштабах всієї держави чи на регіональному рівні, є базовою основою для реалізації спеціально-кримінологічного запобігання злочинності [5, с. 13].

Ці заходи реалізують антикримінальний потенціал суспільства в цілому, усіх його інститутів. Це відбувається шляхом не спрямованого впливу на кримінологічні детермінанти в процесі позитивного, прогресивного розвитку суспільства, вирішення економічних, соціальних та інших глобальних задач, в результаті чого як би попутно досягаються антикримінальні цілі, зокрема, усуваються, обмежуються, локалізуються протиріччя, диспропорції, кризові явища, які живлять та відтворюють злочинність [6, с. 26].

Як стверджував А. П. Закалюк, заходи загальносоціального запобігання злочинності мають своїм об'єктом тільки ті явища, факти, прояви тощо, які мають із злочинністю, хоч і не спричинюють чи

обумовлюючий, але інший детермінуючий, здебільшого кореляційний зв'язок або зв'язок станів [7, с. 327-328]. У зв'язку з цим, для розробки ефективних та дієвих загальносоціальних заходів запобігання злочинності у сфері інтелектуальної власності, необхідно спиратися на попередньо здобуті знання про детермінацію аналізованої злочинності. Враховуючи вищевикладене, запобігання злочинності у сфері інтелектуальної власності, на наш погляд, повинно складатися з комплексної системи заходів, яка буде спрямована на виконання таких завдань:

1) зниження попиту на контрафактну продукцію; 2) скорочення незаконної пропозиції такої продукції; 3) формування культури поваги до права інтелектуальної власності; 4) створення ефективної системи охорони прав інтелектуальної власності та захист інтересів правовласників [5].

З метою запобігання розповсюдження контрафактної продукції потрібно розробити та регулярно вживати ряд оперативно-профілактичних заходів з відпрацювання суб'єктів ринку інтелектуальної власності, що спрямовані на запобігання та припинення лоткової торгівлі контрафактної продукції на вулицях, проїзних частинах, в переходах та інших місцях масового перебування населення [8, с. 92].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Голіна В. В. Запобігання злочинності (теорія і практика) : навч. посіб. Харків : Нац. юрид. акад. України, 2011. С. 16.

2. Костенко О. М. Культура і закон – у протидії злу : моногр. / О. М. Костенко. Київ : Атіка, 2008. С. 70.

3. Голіна В. В. Єдність загальносоціального і спеціально-кримінологічного попередження економічної злочинності. *Проблеми боротьби зі злочинністю у сфері економічної діяльності* : матеріали міжнар. наук -практ. конф. (15-16 груд. 1998 р.). Харків, 1999. С. 133.

4. Голіна В. В. Злочинності – організовану протидію. Харків : «Рубікон», 1998. С. 6-7.
5. Давыденко Л. М., Бандурка А. А. Противодействие преступности: теория, практика, проблемы : монография. Харьков : Изд-во Нац. ун-та внутр. дел, 2005. С. 13.
6. Алексеев А. И., Герасимов С. И., Сухарев А. Я. Криминологическая профилактика: теория, опыт, проблемы : монография. Москва : Изд-во НОРМА, 2001. С. 26.
7. Закалюк А. П. Курс сучасної української кримінології: теорія і практика : у 3 кн. Кн. 1 : Теоретичні засади та історія української кримінологічної науки. Київ : Видавничий Дім «Ін Юре», 2007. С. 327-328.
8. Ларичев В. Д., Терещенко Б. Л. Предупреждение преступлений, посягающих на интеллектуальную собственность : науч.-практ. пособ. Москва : Изд-во «Альфа-Пресс», 2006. С. 92.

Яворська В. Г.

*к.ю.н., доц., завідувач кафедри права
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»*

Оленчин В. В.

*студентка другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 081 «Право»
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»*

ЗАГАЛЬНОСОЦІАЛЬНІ ЗАХОДИ ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОЧИНАМ ПРОТИ ВОЛІ, ЧЕСТІ ТА ГІДНОСТІ ОСОБИ

Запобігання злочинам проти волі, честі та гідності особи являє собою певну систему державних та громадських заходів, які направлені на усунення чи нейтралізацію причин та умов вказаних злочинів на загальносоціальному, спеціально-кримінологічному та індивідуальному рівнях. Вона передбачає об'єкти, суб'єкти та засоби запобіжного впливу.

Йдеться про соціально- економічні, морально-психологічні, правові, організаційно-управлінські та інші чинники, на які націлені заходи запобігання.

При індивідуальному запобігання мають на увазі особистісні властивості потенційних злочинців.

До суб'єктів запобігання таким злочинам відносять сукупність державних органів, службових осіб, громадських організацій, соціальних груп та окремих фізичних осіб, які формують свою діяльність для виявлення, усунення та нейтралізації причин і умов, які сприяють вчиненню таких злочинів.

Загальними суб'єктами запобігання злочинів називають Верховну Раду України, Президента України, Кабінет Міністрів України та інші центральні і місцеві органи виконавчої влади.

Спеціальними називають Національну поліцію України, зокрема Департамент боротьби зі злочинами, пов'язаними з торгівлею людьми, органи охорони державного кордону, судові органи, громадські організації, заклади допомоги особам, які постраждали від торгівлі людьми.

Правове регулювання вказаного питання здійснюється спеціальними законами. Наприклад, Закон України «Про протидію торгівлі людьми» від 20 вересня 2011 р., Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» від 7 грудня 2017 р., Закон України «Про психіатричну допомогу» від 22 лютого 2000 р., а також Державну соціальну програму протидії торгівлі людьми на період до 2020 року, затверджену постановою Кабінету Міністрів України від 24 лютого 2016 р.

Загальносоціальне запобігання злочинності передбачає сукупність соціально-економічних, правових, культурно-виховних, організаційно-управлінських та інших заходів, які направлені на зміну суспільних відносин та усунення негативних явищ і процесів, а також причин та умов злочинності.

Впливають не стільки на злочинність, скільки на рівень життя населення, що повинен змінити ситуацію із злочинністю на краще загалом.

До таких чинників належать: суперечності в розвитку економіки і пов'язані з цим низький рівень життя більшості населення, безробіття, відсутність умов для самореалізації особистості, руйнування моральних засад суспільства, девальвацію загальнолюдських цінностей.

Для торгівлі людьми вказані чинники визначають всю систему заходів протидії, адже такі злочини простіше попередити, ніж проводити досудове розслідування та притягнення винних до кримінальної відповідальності.

Загальносоціальні заходи відносяться до торгівлі людьми найбільше через важливість такого злочину.

Для покращення ситуації з вчиненням вказаної категорії злочинів потрібно викоринити безробіття, адже практично всі такі злочини вчиняють особи без постійного місця праці. Важко назвати виходом з такої ситуації роботу за кордоном через великий ризик набути статусу потерпілого від експлуатації людини задля праці.

Постійні напливи переміщених осіб з території антитерористичної операції не сприяють вирішенню такої проблеми.

Велике значення надається рівню безробіття молодих людей, зокрема до тридцяти років, при відсутності роботи в своїй країні, вони їдуть за кордон для пошуку роботи та часто стають потерпілими від торгівлі людьми.

Для покращення економіки та забезпечення громадян роботою потрібно докорінно змінювати всю економіку, залучати інвестиції, створити місця праці.

В нашій державі крім наявності місця праці проблему становить також оплата, яка найчастіше мінімальна та значно нижча від іноземних країн за подібну роботу.

Вчені піднімають питання нерівності в оплаті праці чоловіків та жінок, яка значно відрізняється.

В закордонних країнах немає такої великої різниці в оплаті праці чоловіків та жінок, а навіть якщо наявна різниця впливають на економіку з метою зменшення відмінності. Наприклад, в Литві зменшували таку відмінність з 22 % до 16 %.

Для цього потрібно подолати гендерні стереотипи, упередженість відносно певної роботи для жінок, створення на робочому місці умов, сприятливих для поєднання роботи та сімейного життя.

Важливе значення надається моральним цінностям.

Злочини, які спрямовані на позбавлення людини свободи пересування часто вчиняються у стані алкогольного сп'яніння. В Україні практично не проводиться протидія алкоголізму та наркоманії, що погано впливає на суспільство.

Яворська В. Г.

*к.ю.н., доц., завідувач кафедри права
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»*

Савіцька А. І.

*студентка другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 081 «Право»
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»*

ЗДІЙСНЕННЯ ДЕРЖАВНОГО НАГЛЯДУ ТА КОНТРОЛЮ В СФЕРІ ОСВІТИ

Закон України «Про освіту» повинен внести зміни до всієї системи освіти в нашій державі. Проте, наявні в законодавстві невідповідності потребують узгодження норм вказаного закону з іншими нормами права. Такі факти на практиці сприяють порушенню прав громадян, визначених за установами освіти прав і обов'язків та іншим порушенням.

Н. Губерська в своїх публікаціях вказала етапи визначення в законодавстві поняття державного нагляду та контролю в освіті. Зокрема, вчена називає два таких періоди: відсутності у законодавстві взагалі поняття державного нагляду та контролю в освіті та визначення правових форм, який тривав від 1992 року до 2017 року та період внесення такого поняття у законодавство і визначення правових форм вказаної діяльності, що почався з 2017 року і триває зараз [1, с. 261].

З наявного в нашій державі законодавства про освіту можна визначити значення державного нагляду та контролю явності умов для якісної освіти та наявності єдності в застосуванні норм права про освіту. Внаслідок такого права та свободи людини в освіті мають бути забезпечені на практиці.

Впливають на законодавство постійні зміни через вимоги пристосування до законодавства ЄС. У плані здійснення контролю такий чинник передбачає виникнення принципів демократизації,

професіоналізму, децентралізації, автономії об'єктів контролю, соціальної орієнтованості [2, с. 129]. Всі названі принципи важливі у сукупності та окремо для правового регулювання питань освіти. Певні з них потребують вдосконалення при застосуванні.

Потрібно визначити основні відмінні ознаки державного нагляду та контролю в освіті. Для здійснення державного контролю перевіряється якість проведення визначеної діяльності, що повинна відповідати певним вимогам, наслідків такої діяльності вимогам ефективності, результативності, доцільності, своєчасності. У випадку проведення державного нагляду звертають увагу на законність діяльності підпорядкованих суб'єктів, а відповідно перевіряють відповідність законодавству.

При здійсненні державного контролю наявна велика перевірка всіх питань діяльності установи освіти, якої не передбачається при здійсненні державного нагляду.

В. Бондаренко та Н. Пустова вказують цікавий аспект, який визначений у законодавстві. Норми про державний нагляд та контроль в законодавстві не розмежовуються, проте такі поняття детальні, тому з них можна зробити наступні висновки, що державний нагляд і контроль – це діяльність визначених органів державної влади, при якій мета визначається у вигляді попередження, виявлення та припинення порушень вимог законодавства [3, с. 119].

Нагляд та контроль передбачає визначені принципи, що вказані в законодавстві та міжнародних договорах.

Т. Коломоєць та П. Матвієнко надають таке визначення: «принципи нагляду та контролю за діяльністю закладів освіти як суб'єктів адміністративного права України – це вихідні, основоположні засади, ідеї, що концентрують досягнення доктрини та практики, виражають соціальні

ідеї, виконують функцію загально-нормативного орієнтиру здійснення контрольної діяльності з боку державних органів, громадськості за діяльністю закладів освіти як суб'єктів адміністративного права, спрямовані на вдосконалення та забезпечення ефективності такої діяльності» [4, с. 31]. Знову відмічається соціальний характер принципів нагляду та контролю у сфері освіти, визначено значення громадськості при здійсненні такої діяльності та вказано потребу вдосконалення ефективності вказаної діяльності. Відповідно, можна вказати про наявну мету принципів у вигляді збільшення ефективності та забезпечення соціальних вимог при здійсненні державного нагляду і контролю у сфері освіти в теперішній період часу.

Відповідно до Закону України «Про освіту» державний контроль та нагляд при здійсненні освіти передбачає наявність вимог здійснення освітньої діяльності та перевірки виконання закладами освіти таких вимог. До таких вимог належать ліцензійні, які передбачені в п. 7 ст. 3 Закону України «Про ліцензування видів господарської діяльності». Вказано, що такими вимогами називають сукупність вимог, які визначені нормами про здійснення ліцензування певних видів діяльності, які діють на вимогах законодавства України і визначені для забезпечення досягнення цілей ліцензування [5]. Крім правових норм про правове регулювання освіти значення надається Закону України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності», що прямо вказує права та обов'язки учасників наглядово-контрольних правовідносин, виникнення таких правовідносин.

Кодекс України про адміністративні правопорушення визначає детально відповідальність у випадку порушення таких відносин.

Питання загального нагляду та контролю передбачені документами Кабінету Міністрів України. У ст. 69 Закону України «Про освіту» вказано,

що норми про проведення державного нагляду та контролю передбачені в актах виконавчої влади.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрейчук С. К. Державне управління реформуванням вищої освіти в Україні в контексті Болонського процесу : дис. ... канд. наук з держ. Упр. : 25.00.01. Львів, 2007. 235 с.

2. Кушнір С. Державний контроль у сфері вищої освіти: зарубіжний досвід правового регулювання та шляхи його запозичення для України. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 9. С. 129-140.

3. Бондаренко В. А., Пустова Н. О. Основні функції державного нагляду та контролю у сфері освіти в Україні. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична*. 2018. № 3. С. 119-128.

4. Коломоєць Т. О., Матвієнко П. Д. Принципи як елемент механізму контролю за діяльністю органів місцевого самоврядування як суб'єктів адміністративного права України. *Адміністративне право і процес*. 2012. № 2 (2). С. 31-42.

5. Про ліцензування видів господарської діяльності : Закон України від 02.03.2015 р. № 222-VIII. База даних «Законодавство України». *ВР України*. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/222-19>. (дата звернення : 23.09.2021).

Яворська В. Г.

*к.ю.н., доц., завідувач кафедри права
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»*

Сновидович П. Б.

*студент другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 081 «Право»
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»*

ЗАВДАННЯ ТА ПРИНЦИПИ ФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ ОСВІТНЬОЇ ПОЛІТИКИ У ВЗАЄМОДІЇ ІЗ ПРОЦЕСАМИ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Державна політика у сфері освіти стає ефективною при належній взаємодії з іншими країнами, запозиченні нових форм та методів освітнього процесу, новітніх тенденцій, інноваційних процесів.

В науковій юридичній літературі можна зустріти частково виправдану позицію, що процес інтеграції зумовлений економічними питаннями [1, с. 113].

Європейські документи значною мірою впливають на вдосконалення правового регулювання національної політики держав у сфері освіти. Рада міністрів освіти європейських країн проводить постійні зустрічі, Європейський парламент та Європейська Комісія мають адміністративні підрозділи, які займаються тільки освітою, причому на такі завдання передбачена визначена політика і бюджет. Європейська інтеграція базується на спільних політиках, які розвиваються та примножуються завдяки особливій процедурі прийняття рішень Співтовариства, що є ознакою такої інтеграції. Спільною політикою називають набір рішень, правил, заходів і кодексів поведінки, прийнятих спільними інституціями, що були засновані групою держав, і впроваджуються спільними інституціями й державами-членами [2, с. 73].

Налагодження зв'язку між системами освіти в країнах Європейського Союзу та їх об'єднання забезпечить вільний вибір місця навчання, сприятиме розвитку єдиної освітньої системи найвищого рівня в Європі [3, с. 37].

У зв'язку з названими процесами при інтеграції України в європейську освітню спільноту потрібно вжити комплексних заходів, які повинні розповсюджуватися на різні галузі суспільного життя. Для України певним орієнтиром для нових векторів державної освітньої політики стали положення Лувенського комюніке конференції Європейських Міністрів, відповідальних за вищу освіту «Болонський процес 2020 – Європейський простір вищої освіти в новому десятиріччі» (квітень 2009 р.). В розділі «Міжнародна відкритість» європейські заклади вищої освіти закликаються до подальшої інтернаціоналізації їх діяльності й участі в глобальному співробітництві з метою сталого розвитку. Велике значення надається мобільності студентів та працівників освіти і науки з метою збільшення:

- якості програм та досягнень у галузі наукових досліджень;
- зміцнення академічної та культурної інтернаціоналізації європейської вищої освіти;
- вдосконалення особистості та працевлаштування;
- конкуренція між вищими навчальними закладами.

Помічаємо цікаву практичну вимогу в документі, щоб в 2020 році двадцять відсотків студентів пройшли стажування чи дослідження за кордоном. До переліку заходів для впровадження мобільності відносять наступні:

Були визначені практичні заходи для реалізації політики мобільності:

- процедури і документів прийняття на роботу;
- навчання та активна політика в сфері інформації;
- мобільність грантів і позик, які потрібні для навчання;

- більш збалансований потік вхідних і вихідних студентів по всьому ЄПВО й поліпшення участі учнів із різних груп;
- наявність умов роботи та кар'єри;
- мобільність викладачів та інших працівників освіти та науки;
- передбачення певного рівня соціального забезпечення, пенсій та додаткових прав на пенсійне забезпечення [4].

В Будапештсько-Віденській декларації про Європейський простір вищої освіти (березень 2010 р.) відмічено велике значення болонського процесу. У Лувенському комюніке вказано потребу в активізації мобільності викладачів і студентів, покращення процесу викладання та навчання в закладах вищої освіти, підвищення можливостей працевлаштування випускників та забезпечення доступності вищої освіти [5]. Бухарестське комюніке визначає порівняння системи освіти в різних країнах Європи. У вказаному документі передбачені напрямки вдосконалення освіти в теперішній період часу в європейських країнах:

- наявність вищої освіти для всіх категорій населення загалом;
- збільшення можливостей для освіти та наслідок цього зростання економіки;
- вдосконалення умов працевлаштування для економічних потреб.

Визначальним документом про інтернаціоналізацію вищої освіти називають доповідь Європейської комісії «Європейська вища освіта у світі» (2013 року). Відповідно такий процес може вирішити проблеми забезпечення економіки працівниками з відповідними навичками та вміннями, пошуку талантів, а також вдосконалення у глобальному освітньому просторі.

Таким чином, проаналізувавши європейські документи в сфері освіти та науки, можна вказати, що вони переважно мають загальний, програмний характер та передбачають принципи та загальні цілі для

інтернаціоналізації. Визначення чіткості таких норм залишається за конкретною країною або навіть закладу вищої освіти, який самостійно вибирає механізм здійснення організації вищої освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кавалеров А. І., Ворніков В. І. Євроінтеграція: Болонський процес і Україна : монографія. Одеса : Астропринт, 2012. 231 с.

2. Мусис Н. Усе про спільні політики Європейського Союзу : пер. з англ. Київ : К.І.С., 2005. 466 с.

3. Аналіз освітньої політики: теорія і практика управління на місцевому рівні : наук. посіб. / авт. Кол. : В. Г. Базилюк, Т. Є. Бойченко, Л. М. Забродська та ін. Київ : Вид-во ДВНЗ «Університет менеджменту освіти» НАПН України, 2014. 306 с.

4. Болонський процес у період до 2020 року – Європейський простір вищої освіти у новому десятилітті : Комюніке конференції європейських міністрів вищої освіти (Льовен та Лювен-ля-Ньов, 28-29 квітня 2009 р.) URL : http://lpehea.in.ua/sites/default/files/documents/2016/05/23/leven_luven_lyanevske_komyunike_2009.pdf. (дата звернення : 02.06.2021).

5. Про створення Європейського простору вищої освіти: Будапештсько-віденська декларація (Будапешт та Відень, 11-12 берез. 2010 р.). URL : http://lpehea.in.ua/sites/default/files/documents/2016/05/23/budapeshtsko-videnska_deklaraciya_2010.pdf. (дата звернення : 02.06.2021).

Яворська В. Г.

*к.ю.н., доц., завідувач кафедри права
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»*

Сорока Ю. Є.

*студент другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 081 «Право»
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»*

ПИТАННЯ УЧАСТІ ЗАПАСНОГО СУДДІ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Відповідно до Стратегічного плану розвитку судової влади України на 2015-2020 роки передбачається, що держава повинна надати людині ефективний засіб юридичного захисту та право на справедливий суд згідно з Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод [1]. В такому контексті наголошується не просто на праві оскаржити до суду порушення права, а на ефективний захист права. На практиці не завжди забезпечується ефективний захист права на справедливий суд, тому вказане питання потребує вдосконалення.

Постійне вдосконалення судочинства в кримінальному процесі здійснювалося відповідно до Стратегії реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015-2020 рр. Визначено мету такого процесу, а саме забезпечення справедливості і права на захист під час кримінального провадження [2].

Внаслідок активного процесу вдосконалення кримінального процесуального законодавства постійно вносяться пропозиції змін до Кримінального процесуального кодексу (далі – КПК) [3].

Такі зміни часто мають відношення до судового процесу, а саме інституту запасного судді та проблемних аспектів його застосування на практиці.

Засосування такого інституту кримінального процесу виправдане з позиції економії процесуальних засобів, часу, забезпечення прав учасників на справедливий розгляд кримінального провадження.

Проаналізувавши статистичні дані стає зрозуміло, що рівень довіри до судів постійно зменшується. Наприклад, рівень довіри до судової влади України серед осіб, які брали участь у судових процедурах, складає 40 %, а серед осіб, які не були учасниками судових процедур, – 13 % [4, с. 5]. Такі показники в певній частині пояснені довгим періодом розгляду справи в суді.

У КПК 2012 р. запроваджені питання участі запасного судді та вдосконалені різні аспекти судового провадження в кримінальному процесі загалом.

Запасний суддя в кримінальному процесі на практиці завжди пов'язаний з проблемами теоретичного та правозастосовного характеру.

Проблеми використання запасного судді у кримінальному процесі виникають з таких причин:

- не визначено достатньої кількості наукових праць з вказаного питання;
- визначеність гарантій запасного судді в кримінальному процесі не достатньо;
- наявні прогалини в питаннях залучення, прав та обов'язків і відповідальності.

Проте, вчені однаково погоджуються з великим значенням запасного судді для забезпечення ефективності судового процесу, тому що передбачає розгляд кримінального провадженням з дотриманням вимог до розумних строків процесу.

З цього приводу правильно вказує І. М. Канюка проаналізувавши значення такого інституту для кримінального процесу вказує, що:

«залучення запасного судді до участі в кримінальному провадженні є втіленням реалізації ідеї процесуальної економії, яка не просто виконує функцію математичного зменшення витрат, а передусім їх раціоналізацію з метою підвищення ефективності процесу; акцентовано увагу на мінімізації можливих процесуальних перешкод з тим, щоб судовий розгляд був завершений у розумний строк» [5, с. 11, 6]. Визначальним у такому вислові помічаємо вимогу до завершення кримінального процесу в розумний строк.

О. В. Литвин також звертає увагу на вимогах розумного строку та економії бюджетних ресурсів [7, с. 29-30]. Загалом держава при економії затрат на використанні коштів може вирішити інші важливі питання забезпечення ефективності кримінального процесу.

При наявності різних публікацій, які присвячені питанням запасного судді в кримінальному процесі, залишаються пробьлеми, які теоретично не вирішені:

- активність запасного судді у судовому процесі, зокрема при дослідження речових доказів, допиті свідків, участі в прийнятті судового рішення;

- вимоги до здійснення оцінки відомостей запасним суддею.

Норми КПК про участь запасного судді в кримінальному процесі прямо відносяться до інших норм кримінального процесу, зокрема норм про розумність строків, які передбачені в ст. 28 КПК України та безпосередність дослідження показань, речей і докумен тів, що закріплена в ст. 23 КПК України.

Виникає питання забезпечення міжнародних стандартів при участі запасного судді в кримінальному процесі.

Таким чином, дослідження участі запасного судді в кримінальному процесі достатньо часткові, не мають комплексного характеру, тому не

вирішують проблеми, які виникають при участі запасного судді на практиці.

З метою правильного аналізу запасного судді в кримінальному процесі варто проаналізувати зарубіжний досвід використання такого інституту кримінального процесу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Стратегічний план розвитку судової влади України на 2015-2020 рр., затв. Радою суддів України 21 грудня 2012 р. URL : <http://court.gov.ua/969076/rsusp>. (дата звернення 23.09.2021).

2. Стратегія реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015-2020 рр. : Указ Президента України від 20 травня 2015 р. № 276/2015. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/go/276/2015>. (дата звернення 23.09.2021).

3. Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України (щодо забезпечення додаткових гарантій прав учасників кримінального провадження на справедливий суд) : Проект Закону № 2871. URL : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/JH27R00I.html. (дата звернення 23.09.2021).

4. Всеукраїнське опитування громадян щодо демократичних змін у політичних та суспільних сферах, судової реформи та процесу очищення влади в Україні: узагальнюючі результати дослідження 2016 р. та порівняння з даними за 2015 р. Київ, 2016. 23 с.

5. Канюка І. М. Принцип процесуальної економії в кримінальному судочинстві України : дис. ... канд. юрид. наук. Одеса, 2015. 225 с.

6. Коваленко В. В., Удалова Л. Д., Письменний Д. П. Кримінальний процес : підручник. Київ : Центр учбової літ-ри, 2013. 544 с.

7. Литвин О. В. Кримінально-процесуальне доказування у стадії судового розгляду : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Одеса, 2016. 214 с.

Яворська В. Г.

*к.ю.н., доц., завідувач кафедри права
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»*

Федорик Н. М.

*студентка другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 081 «Право»
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»*

УГОДА ПРО ВИЗНАННЯ ВИНУВАТОСТІ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Угода про визнання винуватості – абсолютна новела кримінального процесу, яка поспіхом запроваджена в КПК України у 2012 році, має багатодоктринальних вад та законодавчих опусів. Проблеми застосування угоди про визнання винуватості отримали певну увагу в науковій літературі.

Законодавчі колізії, наявність конкуренції правових норм та інститутів кримінального права і процесу, відкритість питання відповідності окремих приписів законодавчих новел конституційному принципу верховенства права та інші нюанси інституту угоди про визнання винуватості, залишають цей інститут найбільш проблематичним в кримінально-процесуальній галузі права, а питання його наукового аналізу – одними з найбільш актуальних проблем процесуальної науки.

Сьогодні найбільш важливою умовою забезпечення верховенства права при застосуванні інституту угоди про примирення сторін вказують викладення умов та порядку застосування інституту угоди та використання механізмів медіації з урахуванням принципів юридичної визначеності, а також співпраця суддів з громадськими організаціями, які проводять процедури примирення у кримінальних справах.

Іншою, найбільш значущою умовою є наявність процесуально – правової технології, яка б визначала умови і межі компромісу у

кримінальному процесі, критерії й гарантії забезпечення справедливого розв'язання справи та захисту прав і свобод учасників процесу.

Високий рівень важливості забезпечення верховенства права при застосуванні інституту угоди про примирення сторін отримала така умова як ісклюзивність права ініціювати угоду про примирення тільки потерпілого з підозрюваним або обвинуваченим.

Окрему групу умов утворили умови, які мають середній рівень важливості забезпечення верховенства права при застосуванні інституту угоди про примирення сторін. До цієї групи умов увійшли такі умови як: проведення перемовин про угоду про перимир'я лише професійними спеціалістами (медіаторами), які будуть допомагати консультаціями обом сторонам для досягнення домовленості і складання проектів необхідних документів; поширення застосування судового компромісу у формі використання угоди про примирення між потерпілим та підозрюваним чи обвинуваченим та угоди між прокурором та підозрюваним чи обвинуваченим про визнання винуватості; вимога застосування інституту звільнення особи від відповідальності за примиренням сторін слід вважати факт прийняттого для потерпілого відшкодування завданої кримінальними правопорушеннями шкоди.

Таким чином, головними умовами забезпечення верховенства права при застосуванні інституту угоди про примирення сторін є такі умови як викладення умов та порядку застосування інституту угоди та використання механізмів медіації з урахуванням принципу юридичної визначеності, а також співпраця суддів з громадськими організаціями, які проводять процедури примирення у кримінальних справах. Базовою умовою забезпечення верховенства права при застосуванні інституту угоди про примирення сторін є наявність процесуально-правової технології, яка б визначала умови і межі компромісу у кримінальному процесі.

Яворська В. Г.

*к.ю.н., доц., завідувач кафедри права
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»*

Хадай К. О.

*студентка другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 081 «Право»
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»*

ПІДСТАВИ ТА ПОРЯДОК ЗАЛУЧЕННЯ СВІДКА ДО УЧАСТІ В СУДОВОМУ РОЗГЛЯДІ

В КПК передбачено дослідження всіх обставин справи для досягнення мети кримінального процесу, тому потрібно дослідити всі наявні докази в кримінальному провадженні, найбільше з яких відноситься до показань свідка.

В ст. 134 КПК України передбачено право суду під час судового провадження здійснити судовий виклик свідка, якщо встановить наявність достатніх підстав вважати, що така особа може дати показання, які мають значення для кримінального провадження, або її участь у процесуальній дії є обов'язковою. Підставою для виклику називають позицію, що свідок може вказати відомості, що мають значення для кримінального провадження.

Виклик з таких підстав свідка достатньо невизначений, але перевірити показання можна тільки при допиті свідка.

Порядок здійснення виклику в кримінальному процесі закріплений в ч. 1 ст. 135 КПК України. При виклику в суд свідкові надсилають повістку або іншим способом.

Виникають запитання порядку підтвердження виклику свідка в судове засідання.

Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ наголосив про не вичерпність способів виклику свідка.

В ст. 135 КПК України визначено умови вручення повістки про виклик:

1) при відсутності особи за місцем проживання, повістка для передачі їй вручається під розписку дорослому члену сім'ї особи чи іншій особі, яка з нею проживає, житлово-експлуатаційній організації за місцем проживання особи або адміністрації за місцем її роботи відповідно до ч. 2 ст. 135 КПК України.

Але правильно вказують в науково-практичному коментарі КПК України, що потрібно мали реальну можливість передати її адресату та роз'яснити обов'язок вручити повістку без зволікання;

2) повістка про виклик вручається особі працівником органу зв'язку, працівником правоохоронного, а також секретарем судового засідання, якщо таке вручення здійснюється в приміщенні суду відповідно до ч. 6 ст. 135 КПК України;

3) особа, що перебуває під вартою, викликається через адміністрацію місця ув'язнення враховуючи час та можливість доставки таких осіб до суду, а також визначено строки доставки, можливості конвоювання, строки процесуальної дії, до якої залучатиметься особа;

4) у разі виклику неповнолітньої особи повістка про виклик вручається її батькам або опікунам (ч. 4 ст. 135 КПК України);

5) у разі виклику обмежено дієздатної особи повістка про виклик вручається її піклувальнику (ч. 5 ст. 135 КПК України);

6) у разі виклику особи, яка проживає за кордоном, повістка про виклик вручається згідно з міжнародним договором про правову допомогу, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України, а за відсутності такого – 163 за допомогою дипломатичного (консульського) представництва (ч. 7 ст. 135 КПК України).

У випадку неприбуття за викликом до суду можна застосувати наслідки. В ч 1 ст. 139 КПК України вказано настання відповідальності за не з'явлення свідком без поважних причин до суду.

Яворська В. Г.

*к.ю.н., доц., завідувач кафедри права
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»*

Чемерис В. Б.

*студентка другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 081 «Право»
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»*

ПРАЦЯ ТВОРЧИХ ПРАЦІВНИКІВ ТА ПОНЯТТЯ ПРАЦІВНИКА

Праця завжди для людини мала велике значення [1, с.133]. Визначається таке значення у зв'язку з нормальним існуванням людини. У праці виникають відносини, що вимагають правового регулювання. Від такого правового регулювання виникають права, обов'язки, якості для набуття організаційних, майнових чи немайнових правовідносин. Тому виникають суб'єкти правовідносин.

Праця змінюється відносно зміни форм зайнятості на нові, зокрема інноваційні при зміні трудового законодавства. Правове регулювання праці творчих працівників потребує визначення особливостей порівняно з іншими працівниками.

Творчі працівники часто залучаються до сфер застосування інновацій України. Вказану категорію працівників не дуже визначають в наукових публікаціях, тому наявні прогалини в розумінні їх діяльності на практиці та у законодавстві.

З метою правильного розуміння значення та поняття праці творчих працівників потрібно дослідити вказану категорію працівників.

Теоретичні аспекти праці творчих працівників досліджували в своїх публікаціях: Г. А. Андрощук, А. Д. Баранецька, І. А. Богдан, Т. М. Вахонєва, К. П. Волинський, Г. А. В'язовський, Л. В. Губерський, В. О. Зайчук, Т. М. Кокшарєва, С. М. Куценко, О. Є. Маноха, С. П. Марценюк,

В. О. Моляко, В. О. Палицін, Г. П. Прощарук, І. М. Тараненко, Ю. І. Філатов, О. Г. Фридинський, Н. І. Шараєва.

Але проблемою вказаних публікацій відмічаємо довгий період часу, в який вони були написані, за такий період законодавство стало іншим, а практика відрізняється новими формами праці. В різних публікаціях праця творчих працівників визначена частково або в контексті зовсім іншої проблематики з трудового права. Потрібне комплексне визначення особливостей праці творчих працівників.

Варто спочатку визначити значення поняття працівник, яке використовується в наукових публікаціях та законодавстві.

Проаналізувавши вказане поняття у словниках знаходимо подібні визначення. У Великому тлумачному словнику української мови В. Т. Бусела та Тлумачному словнику української мови А. О. Івченка вказано наступне визначення:

- 1) трудяща людина, трудівник;
- 2) член якогось виробничого колективу;
- 3) особа, яка бере участь у певному трудовому процесі, працює за певним фахом [2, с. 1111].

З вказаного поняття стає зрозуміло, що при визначенні поняття працівника наголошується на зв'язку з трудовим процесом та виконанням трудової функції. Проте, вказане визначення потребує внесення уточнень через відсутність врахування всіх особливостей поняття.

Для цього проаналізуємо надані в юридичній літературі пропозиції визначення поняття працівника.

На думку А. М. Куренного працівником потрібно називати особу, що здійснює своє право працювати [3, с. 33].

Т. В. Дубас вказує [4, с. 200], що термін працівник запроваджений в норми права нашої держави після прийняття Закону України «Про

внесення змін і доповнень до Кодексу законів про працю Української РСР при переході республіки до ринкової економіки» від 20 березня 1991 року. Вказані зміни поняття робітник замінили на працівник. Проте, у КЗпП України не вказано визначення поняття працівник, що ускладнює трактування змісту такого поняття на практиці [5].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Медвецька О. О. Наукова інтерпретація творчих працівників. *Соціальне право*. 2018. № 1. С. 133-138.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови: 250000 сл. / уклад. та голов. ред. В. Т. Бусел. Київ ; Ірпінь : Перун, 2005. 1728 с.
3. Куренной А. М. Трудовое право: на пути к рынку. Москва : Дело ЛТД, 1995. 304 с.
4. Дубас Т. В. Поняття і сутність звільнення працівників. *Часопис Київського університету права*. 2015. № 2. С. 200-203.
5. Про внесення змін і доповнень до Кодексу законів про працю Української РСР при переході республіки до ринкової економіки : Закон УРСР від 20 берез. 1991 р. № 871-12. *Відомості Верховної Ради УРСР*. 1991. № 23. Ст. 267.

Яворська В. Г.

*к.ю.н., доц., завідувач кафедри права
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»*

Чепіль М. І.

*студентка другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 081 «Право»
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»*

ПРАВО НА ПРИВАТНУ ВЛАСНІСТЬ

Право на приватну власність передбачене в ст. 41 Конституції України. Вказано в Основному законі, що: «кожен має право володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю, результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності. Право приватної власності набувається в порядку, визначеному законом. Громадяни для задоволення своїх потреб можуть користуватися об'єктами права державної та комунальної власності відповідно до закону.

Ніхто не може бути протиправно позбавлений права власності. Право приватної власності є непорушним». З такої норми можна виділити ознаки права приватної власності: визначено право власності в трьох елементах, а саме володіти, користуватися та розпоряджатися власністю, передбачено право на результати інтелектуальної та творчої діяльності, власність набувається у визначеному законом порядку, власність перебуває під охороною держави, тому визнається непорушною. Всі наступні норми законів приймаються відповідно до Конституції України та для її виконання.

В європейських державах, наприклад в Конституції Польщі крім вказаних називають також право на спадкування приватної власності та захист від посягань.

В Латвії передбачено право приватної власності, проте визначено право використовувати власність без шкоди інтересам суспільства.

В багатьох країнах передбачено компенсації при вилученні приватної власності, що важливо для громадян на практиці. В різних країнах на рівні законів та конституції запроваджено підходи до визначення права приватної власності.

У конституціях Польщі та Латвії вказано право приватної власності, а в нашій державі передбачені повноваження власника, які потім вказані в Цивільному кодексі України.

Подібне визначення міститься в Конституції Естонії. В Конституції Литви закріплено право на охорону власності.

Правомочності власника класичні для права власності в цивільному праві. Під поняттям володіння розуміють право утримувати певну річ фізично чи впливати на таку річ юридично.

Право користування означає використання для корисних властивостей.

Право розпорядження передбачає можливість відчуження майна в різні способи або змінити призначення чи стану. Але не всі вчені погоджуються з вичерпним характером права приватної власності через володіння, користування та розпорядження майном. Потрібні також інші правомочності власника. Вчені пропонують додати правомочність управління майном та отримання прибутку. На теперішній період часу вказані правомочності набувають популярності.

Перелічені правомочності достатньо актуальні для суспільних відносин при здійсненні права приватної власності. Але вказані правомочності частково відносяться до трьох названих в Конституції України, тому постає запитання чи потрібно виділяти їх в окремі правомочності власника.

Яворська В. Г.

*к.ю.н., доц., завідувач кафедри права
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»*

Шевченко Є. Р.

*студент другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 081 «Право»
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»*

МАЙНОВІ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Майнові права інтелектуальної власності застосовуються у законодавстві не довго в порівнянні з іншими цивільно-правовими інститутами, зокрема речового права, зобов'язального права, спадкового права, основи яких були закладені ще в римському приватному праві, право інтелектуальної власності почало формуватися значно пізніше – в XVII-XVIII століттях, коли в окремих країнах були прийняті перші закони у сфері авторського права і права на винахід.

У зв'язку вказаними підставами актуальним було і залишається питання юридичної природи майнових прав інтелектуальної власності та їх місця у системі цивільного права. Вирішення даного питання має концептуальне значення для подальшого дослідження майнових прав інтелектуальної власності, визначення поняття і змісту цих прав, виявлення особливостей їх набуття, здійснення та захисту.

У юридичній науці запропоновано цілу низку теорій щодо юридичної природи майнових прав інтелектуальної власності.

Це питання щоразу привертає увагу дослідників, а тому огляд відповідних теорій широко представлено у літературі дорадянського періоду, а також у роботах сучасних учених.

При цьому найбільший вплив на формування національного законодавства у сфері інтелектуальної власності різних держав, у тім числі

України, справили проприетарна теорія (від англ. property – власність) і теорія виключних прав.

У цьому аспекті варто зазначити, що законодавство, яке діяло у різні часи на території сучасної України, містило неоднакові підходи щодо визначення юридичної природи прав на результати творчої діяльності.

ЗМІСТ

Лелик Л. І. Вступне слово.....	3
Граб М. І., Брик А. В. Правове регулювання господарської правосуб'єктності акціонерних товариств.....	4
Граб М. І., Глова Х. І. Правова природа договорів, що виникають у сфері надання послуг.....	9
Граб М. І., Гриців В. Ю. Вбивства на замовлення.....	12
Граб М. І., Донцов Н. М. Збільшення переліку видів співучасників в кримінальному законодавстві.....	14
Граб М. І., Куценко Г. С. Теоретико-правові засади побоїв та мордувань.....	18
Граб М. І., Лаганяк Н. Я. Передумови формування українського кримінального права.....	21
Граб М. І., Леско В. В. Вплив правосвідомості на реалізацію функцій права.....	25
Граб М. І., Мороз Ю.-А. Р. Теоретичні засади кримінального правопорушення «забруднення моря».....	29
Граб М. І., Пантюхов Д. Б. Криміналізація посягань на моральність неповнолітніх.....	34
Граб М. І., Пронь А. А. Фундаментальні проблеми кримінальної відповідальності.....	39
Граб М. І., Сачан Ю. В. Кримінально-правове значення місця вчинення злочину.....	46
Граб М. І., Струк О. Б. Насильство щодо неповнолітніх: проблеми кримінальної відповідальності.....	49
Граб М. І., Творковський А.-І. А. Соціальна обумовленість кримінальної відповідальності за протиправне заволодіння майном підприємства, установи, організації.....	57
Граб М. І., Юркевич І. Б. Використання інституту державної гарантії в механізмі державно-правового партнерства.....	59
Задорожна М. І. Гендерна рівність як елемент захисту прав людини..	62
Лепех Ю. С., Богоніс П. І. Особливості здійснення виконавчого провадження.....	73

Лепех Ю. С., Волкова А. В. Попередження насильства серед дітей: правовий та психологічний аспект.....	77
Лепех Ю. С., Гриб В. І. Державно-правові засади організації нотаріальної діяльності в Україні.....	81
Лепех Ю. С., Касараб Т. М. Загальноправова характеристика нотаріальної правотворчості.....	87
Лепех Ю. С., Коцовський М. С. Адміністративно-правове забезпечення організації та діяльності нотаріату в Україні.....	93
Лепех Ю. С., Лаврів В. О. Загальна характеристика розгляду судами справ про адміністративні правопорушення.....	97
Лепех Ю. С., Онищак Ю. М. Захист житлових прав громадян: адміністративно-правовий аспект.....	101
Лепех Ю. С., Паньків І. Т. Превентивні заходи щодо сексуального насильства дітей в Україні.....	107
Лепех Ю. С., Савчук М. М. Зґвалтування: правова та психологічна характеристика.....	112
Лепех Ю. С., Харчук Х. В. Зловживання посадовим становищем державними службовцями в Україні: правова та психологічна характеристика.....	118
Магас Н. В., Конюх О. Г. Особливості інвестиційної привабливості підприємства.....	125
Марусяк Л. О. Особисті немайнові права фізичних осіб в контексті цивільного законодавства: сутнісна характеристика та правове регулювання.....	130
Мельниченко Б. Б., Пивовар В. С. Зарубіжний досвід протидії корупції та можливості його імплементації в Україні.....	135
Моїсєєва В. В., Стефанишин О. Б. Керування грошовими потоками в системі управління фінансів підприємства.....	140
Ніканорова О. В., Федевич А. М. Становлення та сучасний стан інституту адвокатури в Україні.....	144
Оліховська М. В., Дядинчук Р. О. Стан та пріоритети розвитку національного конституційного законодавства про право особи на охорону здоров'я.....	149
Оліховська М. В., Калиній В. Дослідження інвестиційних відносин у сфері будівництва житла.....	156
Оліховська М. В., Калюжна В. Фінансово-правове регулювання інвестиційної діяльності держави.....	164

Оліховська М. В., Кульчицький Р. Я. Засади міжнародно-правового регулювання захисту осіб від насильницьких зникнень.....	173
Оліховська М. В., Орлова К. О. Нормативно-правове регулювання театральньо-концертної діяльності в Україні: особливості та шляхи удосконалення.....	179
Оліховська М. В., Сковира А. О. Феномен освіти та еволюція міжнародного права.....	188
Оліховська М. В., Швець А. С. Уніфікація міжнародного права та імплементація його норм у законодавство держав в умовах глобалізації.....	196
Павлюк Н. М., Боднар Я. І. Принципи саморегулювання.....	202
Павлюк Н. М., Боса М. Р. Поняття і сутність мирової угоди.....	206
Павлюк Н. М., Гудиш К. Г. Правове регулювання укладення трудового договору.....	209
Павлюк Н. М., Лозінський М. В. Гендерна рівність як правова категорія.....	216
Павлюк Н. М., Розман О. Б. Проблеми гармонізації міжнародного курсу інтеграції трудового права України і шляхи їх вирішення.....	223
Павлюк Н. М., Соломенюк А. М. Особливості спадкування за законом.....	226
Пришляк Г. Я., Бугай Н. В. Теоретичні засади виникнення та розвитку основних прав і свобод людини.....	237
Пришляк Г. Я., Величко Р. Я. Загальна характеристика тимчасового ввезення та вивезення як митних режимів.....	240
Пришляк Г. Я., Воробканич Н. В. Особливості податкових правопорушень.....	244
Пришляк Г. Я., Воськало В. М. Євроінтеграційні процеси у діяльності митних органів.....	247
Пришляк Г. Я., Галабала Х. В. Проблеми укладання договорів в Україні та шляхи їх подолання.....	252
Пришляк Г. Я., Гіщак А. М. Виникнення та розвиток основних засад протидії корупції в Україні.....	255
Пришляк Г. Я., Зварич Н. В. Регулювання правочинів щодо земельних ділянок в Україні: проблеми та перспективи розвитку.....	260
Пришляк Г. Я., Коза Є. Б. Спільне та особливості цивільного права України та зарубіжних країн.....	263
Пришляк Г. Я., Мрочак Р. А. Проблемні питання вини юридичної	

особи згідно цивільного законодавства України.....	268
Пришляк Г. Я., Польний М. М. Проблеми реформування прокуратур в Україні.....	271
Пришляк Г. Я., Радик Р. Б. Характеристика та вдосконалення цивільних правовідносин.....	274
Пришляк Г. Я., Тукачов С. Р. Проблемні питання юридичної відповідальності за податкові правопорушення та шляхи їх подолання.....	278
Пришляк Г. Я., Фігор Я. М. Теоретико-правові основи місцевого самоврядування в Україні.....	281
Пришляк Г. Я., Харків С. С. Досвід демократичних держав в удосконаленні законодавчого процесу в Україні.....	284
Пришляк Г. Я., Юрчук І. С. Правочини за законодавством України: проблеми теорії та практики.....	287
Русаль Л. М., Дубік Х. Я. Окремі аспекти виконання іпотечного зобов'язання.....	290
Русаль Л. М., Завадцька Д. П. Неустойка та завдаток у цивільному праві.....	295
Русаль Л. М., Киричко І. О. Особливості механізму правового регулювання корпоративних правовідносин.....	297
Русаль Л. М., Марець В. В. Характеристика правового поняття договору підряду на проведення проектних, пошук.....	301
Русаль Л. М., Панадій Д. С. Окремі аспекти договору довічного утримання.....	304
Русаль Л. М., Пігор Р. А. Допит свідків у закритому судовому засіданні.....	307
Русаль Л. М., Романюк Т. А. Сутність та характерні ознаки непідприємницької юридичної особи.....	310
Русаль Л. М., Труш В. Ф. Критерій поділу юридичних осіб за ознакою прибутковості.....	313
Русаль Л. М., Хабазня Ю. Є. Принцип свободи заповіту.....	316
Русаль Л. М., Цюсьмак А. А. Законодавче формування поняття запобігання та протидії корупції.....	319
Стойко Г. В., Конопада С. Р. Методологічні основи управління активами підприємства.....	322
Яворська В. Г., Конопада С. Р. Вдосконалення законодавства про кримінальну відповідальність за злочини проти особистої свободи....	327

Яворська В. Г., Куришев П. С. Поняття інтересу в корпоративному праві.....	334
Яворська В. Г., Лашко С. В. Захист прав автора.....	338
Яворська В. Г., Марушечко М. Б. Запобігання злочинності у сфері приватної власності.....	343
Яворська В. Г., Оленчин В. В. Загальносоціальні заходи запобігання злочинам проти волі, честі та гідності особи.....	347
Яворська В. Г., Савіцька А. І. Здійснення державного нагляду та контролю в сфері освіти.....	351
Яворська В. Г., Сновидович П. Б. Завдання та принципи формування державної освітньої політики у взаємодії із процесами євроінтеграції.....	355
Яворська В. Г., Сорока Ю. Є. Питання участі запасного судді в кримінальному процесі.....	359
Яворська В. Г., Федорик Н. М. Угода про визнання винуватості в кримінальному процесі.....	363
Яворська В. Г., Хадай К. О. Підстави та порядок залучення свідка до участі в судовому розгляді.....	365
Яворська В. Г., Чемерис В. Б. Праця творчих працівників та поняття працівника.....	368
Яворська В. Г., Чепіль М. І. Право на приватну власність.....	371
Яворська В. Г., Шевченко Є. Р. Майнові права інтелектуальної власності.....	373

Львівський інститут Приватного акціонерного товариства «Вищий навчальний заклад «Міжрегіональна Академія управління персоналом» є відокремленим структурним підрозділом Міжрегіональної Академії управління персоналом.

Рівень якісного науково-педагогічного складу, постійний розвиток навчально-методичного забезпечення, матеріально-технічна база закріпили за Інститутом провідне місце серед вищих навчальних закладів Львівщини.

У тематиці наукових досліджень Інституту особливе місце посідає пошук нових знань у розв'язанні проблем побудови систем управління людськими ресурсами на різних рівнях.

Сучасний розвиток Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП» зорієнтований на підготовку не тільки професійних, а й насамперед всебічно розвинених, мобільних фахівців, здатних працювати в умовах постійних змін. Важливе значення тут має залучення студентів до спільних з викладачами наукових досліджень. Їх результати подаються та обговорюються на науково-практичних конференціях.

Випускники Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП» отримують диплом державного зразка відповідного освітньо-кваліфікаційного рівня та диплом, оформлений згідно міжнародних норм, що дає можливість продовжувати навчання та працювати за кордоном.

Львівський інститут

Приватне акціонерне товариство «Вищий навчальний заклад

«Міжрегіональна Академія управління персоналом»

79058, м. Львів, вул. Гетьмана Мазепи, 29

тел. (0322) 24-91-23, 94-00-81, тел./факс (0322) 94-00-81

web-site: li-maup.edu.lviv.ua

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

**«ПРОБЛЕМИ ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ В УКРАЇНІ – 2021.
АНТИКОРУПЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ»**

Матеріали доповідей та статей
Наукового семінару до дня спеціаліста-правника
(м. Львів, 8 жовтня 2021 року)

Матеріали видруковані в авторській редакції

Голова організаційного комітету
В. Г. Яворська

Упорядники: *В. Г. Яворська, Т. О. Попович*

Підписано до друку 03.11.2021 р.
Формат 60x84/16. Папір офсетний.
Гарнітура Times New Roman.
Тираж 100 прим. Зам. 32

Надруковано у Львівському інституті
ПрАТ «ВНЗ «МАУП»
79058, м. Львів, вул. Гетьмана Мазепи, 29
www.li-maup.edu.lviv.ua